açım

roman

georg fink

kaya öztaş'ın çevirisi

AÇIM/roman

YÜCEL YAYINLARI
roman ve hikaye dizisi, 12

AÇIM

GEORG FINK

yücel yayınları 32
1. basım, şubat 1974

AÇIM/J'ai faim/georg fink'in romanı/çeviren, kaya öztaş/kapak filmi, ebru grafik/salm toraman matbaasında dizilip basılmıştır/yücel yayınevi, cağaloğlu, yerebatan cad. 43/5 istanbul

GEORG FINK

çeviren
Kaya Öztaş

AÇIM

YÜCEL YAYINEVİ — İSTANBUL

Açım.

Bilinçli yaşantım böyle başlar.

Açım. Açlık ilk anımdır benim.

O akşama dek, sanki daha anamın bedeninde, biricik aşkın kutsal barınağındaymışım gibi, mutlu bir bilinçsizlik içindeydim. Ama yaşam çekip kopardı beni oradan. Açlığı tattım ve yaşadığımı hissettim.

O zamanlar Stettiner Bahnhof'un yoksul bir mahallesinde, Gartenstrasse'ın bir apartman katında bir başımıza oturuyorduk. Invalides sokağının, kentin kuzeyindeki bu büyük ticaret anayolunun hemen yakınında. Yukarıda, dördüncü katta, büyük odaların üç penceresinden, garın üzerinden, rayları, köprüleri ve çatıları görüyorduk. Hiç kesilmezdi gürültü; vapur düdükleri çalıyor ve sirenler homurduyordu gece gündüz. Anam hiç elinden bırakmazdı ıslak bir bezi, başı ağrırdı hep.

Ana büyük odalardan birinde yatıyordu. Bacım, kardeşim ve ben de mutfağın yanındaki küçük odada.

Durumumuz fena sayılmazdı o sıralar. Ninem öldüğü için küçük bir miras kalmıştı anama. Daha, sonra, babasının ölümünde olacağı gibi, onu mirastan yoksun bırakan bir vasiyet yoktu. Bu gösterişsiz rahatlığımız buradan geliyordu.

Ama anılarımın başladığı o akşam, son metelik de harcanmıştı kuşkusuz... Yaşantımın başladığı o akşam...

Baba büyük bir hazır elbise mağazasında mal teslim memuru idi. Chaussée sokağında kocaman bir dükkan. Herkes oradan giyinirdi; mahallenin «Dandi» denilen iki dirhem bir çekirdekleri, saymanlar, küçük memurlar, şoförler, işçiler... Babam paketleri teslim ediyor ve bahşiş alıyordu. Küçük insanların, yoksulların eli açıktır her zaman. Ve daha o zamanlar, yani evliliğinin beşinci yılında baba içkiye başlamıştı bile.

O akşamı, o ünlü akşamı anımsıyorum.

Gündüz birşey yememiştik. Ana, komşudan birazcık ödünç un almıştı. Ben anaya sarılmış, mutlu gençliğinin anısı mavi elbisesinin içine hemen hemen gömülmüş - kokusunu duyuyorum halâ yirmi yıl sonra - komşuya birlikte gidiyordum. Kadıncağız acımıştı bize. İyiydi Madam Ladewig'in evi, sıcacıktı. Ve gök, garın rayları üzerinden aynı ışığı yansıtmasına rağmen, onun evi bizimkinden daha aydınlık gibime geliyordu. Kocası da tesllm memuruydu, kızı Tietz'de memure. Oğlu da garda çalışıyordu.

Bir şeker parçası tıkıştırıverirdi ağzıma her zaman. Ben sıkılgandım. Ciddî ve az konuşkan. Annemle konuşurdum tek. Çocuklarla, kız kardeşim Henriette ve kardeşim Marc'la da pek az. Hiç oynamazdık, ama gene de bir kaç oyuncağımız vardı.

Zamanımı pencerede geçiriyordum. Yanımda ana dikiş dikiyor, Invalides sokağında bir ticarethane için kravatlar yapıyordu. Çamaşır yıkamağa çok daha sonra başladı; hepimizi bir başına geçindirmek zorunda kalınca. Oradaydım daima, garın güneş ve yağmur altındaki kırmızı çatılarına, bir sürü raylara, trenlerin geliş-gidişine, yük katarlarının bitip tükenmez dizilerine, çalışmayan lokomotiflere ve önceden tahmin edilemeyen şekiller alan buhara bakıyor, bakıyordum. Sokakta arabalar, otobüsler ve karınca gibi kaynayan insan kalabalığı. Ana artık göremez olup da elindeki işini bırakıncaya dek orada kalıyordum. Gülümsüyordu, belki de gülüşünü işitiyordum, çünkü ona doğru dönüyordum. Ancak o zaman havanın ne kadar kararğını anlıyor, gülüşünün üzerime konduğunu hlssediyordum.

O akşam da aynı şey oldu.

Bir sonbahar akşamı, saat altı ya var ya yok; yağ-

mur yağmıştı, çiseliyordu hâlâ. Sokakta ışıklar. Gar kaynaşıyordu, yeşil ve kırmızı ışıklar, bulanık sis içinde kımıldaşıyordu. Baba mutfakta sızıp kalmıştı, sarhoş gelmişti. İşsiz olduğunu, gece-gündüz kahvede pinekliediğini daha bilmiyordum. Ana biliyordu elbet. Tam biz yavan çorbamızla akşam yemeğini yerken geldi eve. Henriette ağlıyordu, ille de şeker diye tutturmuştu. Ana verir gibi yaptı. Kutunun boş olduğunu gördüm ama yürek tutturamadım gülmeye. Küçük, kurnazlığın farkına vardı ve yanık yanık zırlamağa koyuldu yeniden. Kaşığı ile habire tabağı kırmağa çalışıyordu. Hep yaramaz, yabanıl ve açgözlüydü...

İşte o sırada baba girmişti sendeleyerek. Ananın soluğunu tuttuğunu ve durmadan bağıran küçüğün üzerine eğildiğini gördüm. Ama baba Henny'e hiç dokunmazdı, severdi onu. Kaç kez baba'nın onu kucakladığını görüp acı çekmişimdir. Oysa bana yalnız yakalamak vurmak ve itmek için dikkat ederdi. Anımsıyorum; bir kez onun Henny'le konuştuğunu işitmiştim. Köşede, sobanın yanındaki bir saman çuvalının üstüne oturmuştum. Beni görmedi, Henny'i kucağına aldı ve başladı :

— Evet benim küçük kızım, çok güzelsin, daha da güzelleşmen gerek. Güzel olacaksın, sana güzel bir elbise alacağım, sokağa gezmelere gideceksin, Eldonado'ya Chaussée sokağının balolarına: genç, zengin adamlar seninle konuşacaklar, dans edecekler, şarap ikram edecekler sana. Likörler, paralar... Herkes şımartacak seni. Okşayacaklar, öpecekler. Babacığına çok para getireceksin değil mi hazinem benim? O da sana güzel güzel elbiseler, mücevherler alacak. Ama bütün paranı vereceksin ona, saklasın paranı ve güzel tuvaletler alsın diye sana.

Ve babasını hiç sevmeyen çocuk, onu kucaklıyor ve mutlu, gülüyordu. Henny henüz okula gitmiyordu. Altı yaşında bile yoktu. Ama ben, yedi yaşındaydım; yazma biliyor ve çok şeyleri anlıyordum. Baba'nın Henny'e anlattıklarını dinlemeğe çalışıyordum sık sık. Hep aynı hikaye.

Ana, kentte, ya da evde çamaşır yıkamağa başlamıştı. Baba kahvede değilse, Henny'i bağrına basıp uyuyordu evde. Uyanır uyanmaz, küçüğe, kendisinden ne beklediğini açıklıyordu daima. Büyüyüp güzelleşince...

Babamdan uzaklaşmağa o zaman başladım. Ondan

hiç bir zaman nefret edemedim. Yalnız bir kez olsun kızabilsem, duygularımı dökebilsem, yüreğimi konuşturabilsem... Daima sevdim babayı. Ama bizi tümden terkettiği, bizim için yittiği zaman ona karşı bir acıma duymadım. Çocukken sevdim onu. Dayaklarından değil de, daha çok beni sevmemesinden acı duyuyordum. Absent kokusunu hiç sevmezdim ama, gene de, baba Henny'i kollarına alınca kıskanıyordum kızı. Yolunun üzerinde bulunduğum ve benden kaçınmak için üç adım daha fazla atmak istemediği zaman beni yakalıyor, tekmelemek için eğiliyordu. Soluğunu duyuyordum o zaman. Anacığımın yanında işini kolaylaştırmak için iğnelerine iplik geçirdiğim vakitler, babam kötü kötü bakıyor ve kızgınlığını göstermek için de bir neden uyduruyordu. Yumuşacık gözüken eli iniyordu suratıma.

Öyle güzeldi ki baba! Ona aşık değil miydim? Bu noktada anamın çocuğuydum ben, o kadar benziyordum ki anama, babamı anamın gözleriyle görüyordum. Bu güzel, sarışın, küçük ayaklı, öylesine narin elli adamı, onun, anamın gözleriyle görüyordum. İri, gri gözlüydü babam, ama ben onları hep kanlı ve bulanık gördüm, gençliklerinin ışıltılı parlaklığıyla değil...

Ama neyi anlatıyordum aslında.

Ah, evet, bilinçli yaşantımın o ilk akşamını.

Ana bıraktı işini, Ona baktım.

— Aç mısın yavrucuğum? diye sordu birdenbire.

Hiç bir zaman çok konuşmadık biz. Hemen hemen her zaman sessizdik. Anamın bana seslendiğini duyunca apışıp kalıyordum. Gerçekten o, iyi anlamak ve yüreğimde iyice duymak için oldukça sevdiğim tek varlık oldu.

Her şeyi görmek, her şeyin derinliğine inmek ve yaşamı anlamak için tek bir varlık, özellikle insanın anası yeterli değil mi?

— Aç mısın yavrucuğum, diye yeniden sordu tatlı sesi.

Bazan, Henny ve Març önceden uyumuşken, yatağımın yanına oturur ve eskiden, anasının kendisini uyuttuğunu ninniyi söylerdi yavaşça :

Uyu küçük yavrucuğum
Kapat gözlerini, küçüğüm
Duyuyor musun düştüğünü yağmurun
Ve havladığını küçük finonun.

Evet, açtım. Açlığı anam bana sorunca hissettim. Ama biliyordum; yiyecek hiçbir şey yoktu. Anamın, babamın ceplerini aradığını görmüştüm. Hiçbir şey bulamamıştı ve komşu kadına gidecek cesareti de yoktu artık. O zamanlar yoksulluğundan utanıyordu daha; yoksulluğundan, kocasından, özellikle de eski durumundan daha aşağı düşmesinden. Daha da aşağıya düşemeyince, kapıp koyverdi. Artık başını eğmedi ve mahallenin tüm kadınları gibi aldırışsız hemen hemen duygusuzca katlandı alınyazısına. Hepsi aynı zinciri sürüklüyordu, artık utanmıyorlardı bundan.

Başımla «hayır» dedim. benimle konuşmasını istiyordum, özellikle, öyle seviyordum ki sesini. Şimdi duyar gibiyim:

Köpek dilenciyi ısırdı
Ve elbisesini yırttı.

Baba eve girer girmez Henny ve Marc'ı yatağa soktu ana. Yumurcakları ağlar görmek ayyaşı zıvanadan çıkarıyordu çünkü. Henny'e hiç mi hiç dokunmuyordu, tersine, Marc'ı enseliyor ve öylesine kuvvetle yere atıyordu ki, küçük, yarı ölü, bağıramıyordu bile. O akşam, o önemli ve üzgün akşam, henüz uyuyordu Marc.

Daha anam bu soruyu bana sormuştu ki, babanın adımlarını duyduk. Mutfağın kapısını çarparak yanımıza girdi. Korkmuyordum, ayaklarının altında değildim, pencerenin ordaydım. Ana tir tir titriyordu. Baba yavaşca bana yaklaştı. Alkol kokuyordu. Gene de varlığı hoştu benim için.

Birden bire, beni kucağına aldı; ilk kez yapıyordu bunu. Sanki beni birisinden koparmak, ya da, elinden almalarını engellemek ister gibi güçle sıkıyordu.

Anam, anlamadığım birşeyler bağırarak kalktı aynı anda. Korkudan ve sevinçten yüzümü babanın boynunda saklamıştım. İlk kez bu kadar yakınındaydım; tatlıydı, sıcaktı, yürek tutturamıyordum öpmeğe.

Dört yaşındaydım.

Ona sarılıyor ve o anda anama ihanet ediyordum.

Öyle sanıyorum ki anamın eskiden sevmiş olduğu gibi seviyordum onu. Nereye götürürse götürsündü, yeter ki birlikte olaydım. Herşeyi terkedebilirdim. Anamı bile. Babamın kollarında unutuyordum onu.

Kulağımın dibinde babanın kısık sesi soruyordu:

— Beresi nerde? Ver.

Anam boğuk bir sesle karşılık verdi:

— Ama niye ki, ne istiyorsun çocuktan? Onunla mı çıkıyorsun? Georg rice ederim. Nereye götüreceksin onu?

Baba, beni kollarında sıkarak, götürüyordu bile.

Anam beni taşırken ona çok ağır gelmekten korkardım hep ve kollarından düşeceğimi sanırdım. Oysa güçlüydü anam, dayanıklıydı. Ama beni kollarına aldığı zaman, zayıf, mutsuz, dayanıksız ve güçsüz gelirdi bana. Şimdi, ilk kez, bizzat Güç taşıyordu ve karşı konulmaz bir güç yakalamıştı beni. Ve kendimi tam güvenlikte duyuyordum. Usulca kolumu boynuna doladım.

Şöyle cevap verdi:

— Bu beni ilgilendirir; benim çocuğum değil mi? Nereye gidiyor muşum! Nene gerek senin? Ve berlinli ağzıyla aynı şekilde devam etti: Çekil ordan gene maraza çıkarma.

Ana geriledi. Şapkasını alıp çıktı baba.

— Teddy! Bağırıyordu ana: Georg, Teddy!

— Tamam, tamam, yarın görüşürüz, diye homurdanıyordu baba.

Kapıyı çarptı ve basamakları dörder dörder indi.

Sıkıca sarılmıştım. Yukarda, ana trabzandan eğilmişti, bağırmağa da, koşmağa da cesaret edemiyordu komşular yüzünden; onlar hiçbir şey görmemeliydiler. O zamanlar ana, evimizde olup bitenlerden kimselerin haberi olmadığını sanıyordu daha. Adımı mırıldadığını işittim ama, bana dokunmadı bu. İkinci kez ihanet ediyordum ona. Üstelik bizi izlemesinden de korkuyordum. Daha bir sıkı sarıldım babama.

Yalpalıyordu ama kormuyordum. Özellikle anamın yanına dönmek istemiyordum. Babayla cehennemin dibi de olsa gidecektim.

Sokağı geçtik. Gartestrasse çok sakindi. Ama Invalides sokağı tarafında kalabalık ve gürültü vardı. Çevreme

bakıyordum. Sokağı alışmadığım bir yükseklikten görüyordum. Büyüklerin bacakları arasında değildim artık. Baba kadar büyük, yüzlere çok yakından bakıyordum. Korkutmuyor, bu yabancı yüzler sevindiriyordu beni. Yukardan bakıyordum kasapların ve pastacıların sergilerine. Ağzım sulanıyor ve midem gurulduyordu açlıktan. Çevreme bakınıyorum; otomobiller, tramvaylar, otobüsler, kalabalık, kalabalık, ışıklar, bu, öylesine gürültülü sokağın taa ucuna dek, bir evden bir ötekine gidiyorlardı. Yağmur çiseliyordu, hep, ama üşümüyordum, babanın sıcaklığı ısıtıyordu beni.

Stettinerbahnhof'a doğru gidiyorduk. Artıyordu gürültü. Büyük alana geldik. Garın önünde, fayton ve taksiler dizisi. Hâlâ anımsıyorum gar binasının duvarındaki resmi: kayalar, deniz ve bir gemi... Bazan götürürdü beni oraya anam ve uzun uzun, hayran hayran seyrederdim. Bu büyük reklam panosu bir gezinti amacıydı benim için, bir cins tiyatro, yoksulların tiyatrosu.

O geceden önce yaşamışım ki görüntüler kalmış aklımda.

Şimdi babanın bakışını izliyorum. Gazetecinin yanında bir polis bize bakıyor. Belki de baba, kollarında çelimsiz ve esmer bir yumurcak taşıyan bu sarışın dev, pek güven vermiyor ona.

Yine de memnun gibiydim, gülümsüyordum.

Baba geri çekilmeyi daha ihtiyatlı buldu.

— Uzun zamandır görmedi ama, yine de tanıdı beni, diye homurdandı, damla koymadım ağzıma oysa.

Ters yüzü döndük. Sokağın köşesinde bir posta bürosu vardı, sarı arabalar garaja giriyor, postacılar birbiri arkasından bürolardan çıkıyorlardı. Baba, senli benli, birisini durdurdu.

— Hey, ihtiyar, yok mu bişey bana?

— Hayır, yok, diye cevapladı postacı gülerek.

Baba, sakin, bir çelme attı adamın ayağına ve sevimlilikle:

— Gene de ağzını burnunu dağıtmayı isterdim, dedi.

Herkes tanıyordu mahallede. Oldukça seviyorlardı.

Onlarla sevimliydi belki de ve aksiliğini bize saklıyordu tek.

Birden, beni öylesine kabaca bıraktı ki bağırdım ve şaplağı yedim. Bana karşı hoşgörüsü yoktu hiç. Bir araba kapısının önüne iterek, üzerime eğildi, hemen hemen soluğuyla bürüyerek:

— Kımıldama. Çıkar şapkanı, önüne tut.

«Açım, bayancağızım, açım» diyeceksin.. Eğer bir erkekse tabii, «açım, iyi yürekli bayım, açım...» diyeceksin. Anlıyor musun? Kalın kafalı. Anlayışın kıttır senin. Dileneceksin, benim küçük yumurcağım. Papel kazanmak, babanı besleyecek mangır kazanmak söz konusu. Kımıldama. Onlara baksana, geçenlere, gözle onları. Ben hemen geri geleceğim, bana mangiz kazanmağa çalış.

Kuvvetle öptü beni. Sallanıyordum. Elimde babanın pazarlık silindir şapkasını tutuyordum. İpek astarı güzel günleri anımsatıyordu ama, apsent lekeleri vardı üzerinde.

Yapayalnızdım. Baba kaybolmuştu gözden. Umutsuz, çevreme bakıyordum. Bu sokakta, yalnız, öylesine küçük, yağmurdan donmuş. Paltosuz, şapkasız, terliksiz, çorapsız öylece getirmişti beni. Boğulan birisini su nasıl kaplarsa, korku da beni öylesine sarıyordu. Şapkayı uzattım ve tüylerim ürpererek bağırdım:

— Açıml..

İşte yaşantım böyle başladı.

— Açım...

Kımıldamıyordum. Araba önünde, ayakta, umutsuzca şapkamı uzatıyordum. İlk çığlıktan sonra hep mırıldandım:

— Açım...

Bir emirden başka birşey değildi bu ama, gerçekte de açtım. Ama kim işitiyordu ki beni? Sokakta iğne atsan yere düşmez, gürültü korkunç. Öyle sanıyorum ki bu köşede bile, çok geçmez çiğnenirdim. Köpekler koklamak için yaklaştılar. Onlardan korkmuyordum, ama okşamaya da cesaret edemiyordum. Kolum acıyordu; kolumun tuttuğu şapka ağırlaşıyordu gitgide, iki elimle kavradım şapkayı. Leş gibi köpeklere baktım. Birisi benden büyüktü, ıslak ve sıcak dilini yüzümde gezdirdi, gülümsedim ona. O an için unutmuştum açlığımı, şapkayı yere bıraktım. Ve ancak

o zaman farkettim içinde para olduğunu. Gürültü parayı öğretti bana. Daha parayı tanımıyordum, bilemedim bakır mı, nikel mi. Orada ne kadar zaman kaldığımı da bilmiyorum. Bir bayan, genç bir bayan eğildi, beni okşadı ve bana bir elma uzattı ama alamıyordum, çünkü şapkamı tutuyordum umutsuzca. Kadın cebime koydu elmayı. Bana ne söylediğini anlamadım. Bir çocuk geçti, parmağıyla beni gösterdi, ama hemen çektiler onu. Aç değildim artık ama mırıldanmaya devam ediyordum:

— Açım...

Birden, baba dikiliverdi önüme. Beni gözetledi mi bilmiyorum. Beni sürükledi ve şapkayı aldı.

— Çok iyi, küçük. Gene de işe yarıyorsun. Sen benim küçüğümsün, değil mi? Öptü beni ve dostça vurdu omzuma. Acıtıyordu, ama öyle tatlıydı ki. Babaya yardım ediyordum, ona para kazanıyordum.

Apsent kokuyordu. Kuşkusuz bir tek atmıştı veresiye Şimdi de borcunu ödemeye koşuyordu. Yerimi aldım, uzattım boş şapkayı:

— Açım...

İnsanlar evlerine dönüyorlardı. İhtiyarın biri bastonuyla dürtükleyerek bağırdı:

— Kalk burdan, dilencilere yer yok burda.

İhtiyar gidince yeniden yerleştim. Donuyordum, dişlerim takırdıyordu soğuktan. Uzanmış kolumun üstüne iri damlalar düşüyordu yukardaki oluktan, eğilince de kafama damlıyordu. Ipıslaktım, giysilerimin ince kumaşı suyu emiyordu hemencecik. Alıktım, sersemdim. Evin yolunu bulamıyacaktım kuşkusuz. Karşıda bir sokak vardı, her yanda bir sokak vardı.

Gürültü yavaş yavaş diniyordu. Işıklar sönüyor, dükkânlar, kepenk gıcırtılarıyla vitrinlerini kapatıyorlardı. Daha az fayton, daha az taksi vardı. Yorulmuştum, ayakta uyuyordum. Şapkamda gene paralar vardı, ama gelmek bilmiyordu baba. Kuşkusuz, ya bir bank üstünde ya bir masa altında, ya da, daha sonra onu sık sık bulduğum bir avluda, bir çöp kutusunun yanında, şarapçı tarafından dehlenmiş uyuyor olmalıydı. Çoğu zaman sokağın köşesine dek taşıyorlar, bir duvara dayadıktan sonra bırakıp gidiyorlardı onu.

Gürültü yavaşça kesillyordu, sokak bir çöle dönüyordu hemen hemen. Güzeldi bu. Ne açlığı, ne soğuğu duyuyordum artık. Şapkayı yere koymuştum. Usul usul, onun yanına kayıyordum. Bazılarının bana seslendiklerini, bazılarının durduklarını işitiyordum. Genç bir ipsizin şapkayı aldığını, içindekileri gülerek eline boşalttığını anladım. Mırıldanıyordum:

— Açım...

Beni geri itti. Öyle güçsüzdüm ki duvara çarpıp düştüm. Şapkayı bırakıp gitti, sokağı geçti ve şarapçıya girdi. Bu kapının her açılışında bir fonografın sesini duyuyordum. Belki, baba da ordaydı. Bu genç arkadaşı olabilirdi. Dilendiğim parayla ona bir bardak ısmarlıyordu belki. Kuşku yok, unutmuştu baba beni.

Sokakta, yarı uyumuşken, daha az sevmeğe başladım babamı. Yaşantım azalmağa başlayınca, yaşamağa başlıyordum ben.

Evin kapısı, büyük bir gürültüyle sürgülenince bir kez daha uyandım. Hiç kimse beni görmemişti.

Saat kaç olabilirdi?

Sokak ıssızdı, birazcık nem kalıntısı, biraz rüzgâr. Yağmur yağmıyordu, başımı kaldırdım; ortalık kararmıştı.

Nerdeydim? Kim uyandırmıştı beni? Ana değil miydi üzerime eğilen? Görmeden önce hissetmiştim onu. Hep araba kapısının altında, içinde para olan şapkayı sıkarak sokağa bakıyordum. Kadınlar geziniyordu. Biri yanımda durdu.

— Ne yapıyorsun orda, küçük? Dışarı mı attılar seni? Burda mı oturuyorsun?

Ben tüm bildiğlmi özellikle de zorunlu olduğumu mırıldanıyordum:

— Açım...

Kız birden sıçradı irkilerek, çantasını karıştırdı ve bana büyük bir para uzattı. Güzel kokuyordu kız. Yabancısı olduğum, garip bir çiçek kokusu. Ben ancak ucuz çiçeklerin kokusunu tanıyordum. Ana iki kez getirmişti. Tam, kız benimle konuşmak isterken, bir adam geçti. Çabucak karşılamağa koştu kız, konuştular ve gittiler. Bir daha dönüp bakmadı bile.

Sokakta küçük bir gölge gözüktüğü zaman ben yeniden uyumak üzereydim. Bir kadın koşuyordu kaldırımdan kaldırıma. Hemen tanıdım, anamdı. Beni arıyordu. Kalkmak istedim, elimden gelmiyordu. Elimdeki parayı içine attığım şapkayı sıkıp duruyordum. «Ana» diye bağırmak istedim, ama gücüm yoktu. Ancak mırıldanabildim:

— Ana, ana.

Ah! Ya beni işitmezse, ya beni daha uzakta aramaya giderse, tüm gece belki de... Birden, yanımda buldum. Bağırmadı, ağlamadı, yalnız sıktı sıktı beni kollarında.

— Yavrum, diye mırıldandı yavrum, yavrum.

Kara dantelli boyun atkısını almıştı; çok sevdiğimi. Okşadım atkıyı.

— Güzel atkını takmışsın, dedim hayran hayran.

Güzel kokuyordu atkı. «Gül» diye açıklamıştı ana eskiden... «Seninle yaşıttır bu koku. Doğduğunda baban küçük bir şişe parfüm getirmişti.»

Atkıya dokundu, kuşkusuz üzerinde olduğunu bilmiyordu bile atkının. Çılgına dönmüştü gözleri. Bugün, yirmi yıl sonra, halâ titreştiğini görüyorum gözlerinin.

— Buldum seni, buldum. Yavrum, sevgilim, hayatım, diye kekeliyordu. Buraya mı attı seni? Oh! Dilinin ucuna gelen ilenci zor tuttu, boğulup kaldı ağzında. Korktum, dedi, korktum seni yitirmekten. Bağışla beni yavrum, bağışla.

Yanıma diz çöktü, kaldırımın üzerine oturdu. Kapıya dayanıp, kollarına aldı beni.

— Ya bu şapka? paralar?... Dilendin mi? Yavrum, dilenmek ha! Seni sokağa attı ve sadaka dilendin ha! Dilenmek en son çare.

Kollarımı boynuna doladım. Ona ihanet etmiştim. Bu anda, ikimiz tek bir can olduk. O andan sonra, yalnız onun soluğunu yaşadım, bugün bile geçmiş varlığıyla yaşıyorum.

Sesim geri geldi:

— Açım.

Bu, çığlığa dönüşen, uzun bir mırıltıdan başka birşey değildi. Aç değildim, üşümüyordum da. Anamın kokusunu soluyordum. Barınaktaydım, ve özellikle de güven gelmişti. Ama bağırıyordum hep:

— Açım.

Bir sıçrayışta anam ayağa kalktı. Bilmediğim bir güçle beni kaldırdı. Şapka elimdeydi. Çekip aldı. fırlatıp attı. Bir tramvay geldi geçti. Ama, şapkaya, hiçbir şey olmamış, öylece duruyordu rayların arasında, paralar ışıldıyordu. Karşı kaldırımdaki kızlar bize bakıyorlardı.

— Lânet! diye bağırıyordu anam, lânet olsun!

Kimi lânetlediğini hiç bir zaman bilmedim; parayı mı, babamı mı, kendini mi, dünyayı mı?

Beni götürdü, bir anlamda tüm varlığıyla sararak. Yeniden karnına alacakmış gibi üzerime kapandı.

— Yavrum, yavrucuğum, diye mırıldanıyordu durmadan.

Beni yitirdiğini sanmıştı.

— Her yerde öyle aradım ki seni, tüm şarapçılarda. Onu meyhanede sızmış buldum. Sarstım...

Ve ondan sonra babamdan hep bir yabancıymış gibi söz etti. Her şeyden haberim oluyordu. Kuşkusuz kendi kendine konuştuğunu sanıyordu. Hiçbir zaman «baban» ya da sadece «baba» dediğini duymadım onun. «O» ndan başka kimse değildi o. Kimin söz konusu olduğunu hemen bilirdim. Zaten başka kimseden söz etmezdik hiç.

Eve dek taşıdı beni. Yeniden korunmuştum, ama babamla olduğumdan daha iyi. Artık şaşkın değildim, o kuşkulu sevinç içinde değildim, kargaşa dinmişti. Güven içindeydim.

Baba sevecenlliğinin kısa süreceğini hissediyordum, acı çekecektim onun yüzünden. Ana sonsuzluktu, sonsuz iyilik, hiçbir şey geçici değildi onunla. Aşktı o. Bırakmıştım kendimi taşısın diye, zayıfladığımı duyuyordum.

Ana hızla taşıyordu yükünü, solumuyordu bile. Tutunmak, kucaklamak ihtiyacı duymuyordum; bana aitti o, benimdi. Artık tek bir varlıktık.

Yukarda kardeşim çığlık çığlığaydı. Onun uyandırdığı Henriette de ağlıyor ve dövüyordu Marc'ı. Üçümüz aynı yatakta yatıyorduk. Anam süt bulabilmişti. Komşu kadın, Madam Ladewig getirmişti elbet. Marc içti ve şişe elinde yeniden uyudu. Masaya sırtımı dayayıp ben de uyudum. Ana beni soydu.

— Yavrum, yavrucuğum, ne günah! Seni daha çok

seviyorum. Gel benimle yat. Gelmez o, hele bir gelsin! İç benim küçük Teddy'im, iç. Süt... Güzel kokuyor değil mi?

Öylesine yorgundum ki içemiyordum bile. Dişlerim takırdıyordu. Yatağa götürdü, ısıtmak için sıkıca sardı bedeniyle.

— Hastalanma, diye yakarıyordu. Ateşini düşürmek isterdim. Uyu yavrucuğum. Şarkı söyleyim ister misin? Uyu küçüğüm. Ama öyle titriyorduk ki şarkı söyleyemiyordu mırıldanıyordu yalnızca.

En küçük gürültüyle irkilip sıçrıyordu. Gece boyunca, birçok kez uyandım; ana, babanın gelmesinden korkarak, yeniden kalkıyor, gözetliyor, bedeniyle saklıyordu beni dualar okuyarak.

Lanetler yağdırıyordu belki de. Ama bu akşam, yaşantımın ilk akşamı, baba eve gelmedi.

Dört yaşındaydım.

O günden beri anlamaya başladım. Görüyor ve işitiyordum. Yüreğim karar vermişti: Anayı seçmiştim.

Büyük aralıklarla hayatını anlatmıştı bana: İşine yardım ederken, uyumamı beklerken, ya da pazarları yalnız kaldığımızda. Onu terketmeye cesaret edemiyordum. Fedakarlık mıydı bu, aksine, sokağa gidip koşuşmaktan sevinçle vazgeçiyordum ana için.

İşte yaşamının romanını böyle bir araya getirdim. Ve ancak, onu yitirdikten sonra tümüyle anladım. Romanını son duygu belirtisinde gördüm tümüyle, ilk mutlu çocuk soluğundan, ölümünün ağır iç çekişine dek.

Oder kıyısında, Silésie'nin küçük bir kentinin değirmeninde büyümüştü, sınırın hemen yakınında. Babası zengindi, iki çocuğu vardı: düş kurmasını seven anasının perdita adını takdığı kendisi ve erkek kardeşi. Sofu bir yahudi ailesiydi. Anası Henriette hep ayin atkısıyla dolaşırdı. Büyük Bağış günü, Sabbat, bu taşra yaşantısına biraz renk katıyordu. Ana bayram akşamları Schoul'da öten bo-

ruları anlatırdı bana. Hiç unutmamıştı bu Tanrı sesini. Nicedir açmamıştı Kutsal Kitabı. Almanca yakarmıştı hep. Ama hep Yahudi kaldı.

Benim için Güzellik'i betimliyordu ana. Gelgelelim güzel değildi. Ona benzerim. Solgun bir ten, gevşek bir ağız, basık alın, koyu kestane, üzgün bakışlı iri gözler. Genç kızken de güzel değildi herhalde, çünkü hiç kimse sevmedi onu.

İsteyeni çoktu. Yahudi geleneğine göre büyüklerin seçtiği adamlar boy gösteriyordu. Zengindi ya, ilan-ı aşk etmeye bile hazırdılar Perdita'ya. Değirmen günün birinde ona kalacaktı. Kardeşi hukukta okuyordu, Breslau'da ve dünyalara değişmezdi mesleğini.

Ama Perdita boşladı hepsini. Sevmek, sevilmek istedi.

Büyüklerine, geleneklere, yapayalnız bir ihtiyarlık korkusuna bile karşı koydu. On parmağında on marifet vardı: hesapları tutuyor, teslim işlerine göz kulak oluyor, bütün gün boyunca, kapının önünde, ayakta, işçilerin yükledikleri çuvalları sayıyor, avlunun dibinde, değirmende öğütüyordu. Hoştu halis buğdayın ve çavdarın kokusu. Yazın, yetiştirdiği yüzlerce gül fidanı bahçeyi mis gibi kokutuyordu. Oder'in taze ve çok hoş kokusu, güllere karışıyordu. Değirmecinin kara, küçük kızı oradaydı. Orada, teslimleri gözetiyordu. Ağırbaşlıydı, şakalaşmayı bilmiyordu. Aslında, çekingen korkak, küçük bir kızcağızdı, yalnız aşkı düşünen, ama utangaç olduğundan bunu sürekli bir sertlik ve katılıkla gizleyen küçük bir kız... Değersiz, çirkin olduğunu biliyordu. Sevimli değildi.

Böylece yirmidört yaşına bastı. Büyükler şimdiden umudu kesmişlerdi onu evlendirmekten. «Sözümüze gelecek diyorlardı birbirlerine, kafasına dank edince. Zengin ve onurlu bir yahudi ailesinin kızı evde kalamaz. Görülmüş şey değil!..»

— Rahat bırakalım onu Jettchen, diyordu baba, daha zamanı var, altmış yaşında değil ya. Akıllı çocuk. Arkasında koşan erkek kalmayınca, tasalanacak ve ilk isteklisiyle evlenecektir.

— Tanrı ağzından duya! diyordu ana.

Perdita, inançlı bir yahudi kızının sevebileceği kadar

seviyordu büyüklerini, ama gene de seçecekleri kocayı kabullenecek kadar değil. Böylece, suç bağışlamaz bir yahudi tanrısının cezası gibi gelen tüm mutsuzlukları kabullendi.

Zambakların ve kartoplarının mis gibi koktuğu güzel bir mayıs günü, gene işe göz kulak olurken, Perdita, Georg König'i farketti. İşe daha o gün girmişti Georg. O zamana dek, kundura satıcısı Lévy'lerin yanında kalfaydı. Açık havada çalışmak, daha çok hareket etmek, özellikle de daha çok özgür olmak için ayrılmıştı oradan. Değirmencinin sağlam bir adam arayan ilanını görmüştü Georg. Kolaylıkla üç kentali taşıyordu. Irmağın yanında bir değirmen, açık hava, at sürmek... daha ne isterdi. Akşamleyin oraya gitti, başvuran öteki üç kişinin ayağını kaydırdı ve işe başladı.

Perdita bunları öğle yemeğinde öğrenmişti. İşçilere hiç de dikkat etmezdi. O sıralar proletaryayı zenginler bile bilmiyordu. Gerekli araçlardı işçiler, o kadar. Çiviyi çakan çekiç tanınır mı? Kundura biliniyor ama onu yapan kunduracı tanınmıyordu bile. Hattâ mutfakta çalışan kızlar insanoğlunun ancak yarısıydılar. Ve çuvalları yükleyenler kaldıraçtan başka neydiler ki?

O gün, Perdita, göğsü rüzgârda, undan apak olmuş bu uzun boylu sarışın delikanlıyı gördü. Çuvalları arabaya atmış ve çekilmişti. Bir tanrı gibi gözükmüştü Perdita'ya.

Yanından geçerken ona bir «günaydın Madmazel» salladı gülerek Georg. Dişleri pırıl pırıldı. Avluda, birçok kez döndü Georg. Perdita bakışıyla izledi onu. Yeniden gülümsedi Perdita'ya. Bir arkadaş fısıldamıştı kulağına:

— Azizim, sahip olunacak mal ha, sıraya gir bakalım. Yüzbin ve de değirmen!..

İyi bir şakaydı bu, Georg her yanda anlattı durdu, herkes basıyordu kahkahayı.

— Değirmencinin kızı, yüzbin ve de değirmen.

Kızın yanından geçerken onu saygıyla selamlıyor ve gülümsüyordu. Kızdan bir yaş daha küçüktü. Breslau'da süvari olarak yapmıştı askerliğini. Süksesi çoktu kadınların yanında. Gerçekten de çok yakışıklıydı. Hangi isteği reddedilebilirdi?

Pazar günü, Perdita, penceresinden onu gözeztliyor-

du. Kahveye gidiyordu, Breslau'dan getirdiği, omuzlarının ve baldırlarının biçimini ortaya çıkaran mavi üniformasını giymişti.

Gözleriyle izliyordu kız. Soğuk bir ter kaplıyordu her yanını.

N'oluyordu? Güzellikle karşılaşmıştı. Ne olduğunu hiç bir zaman bilmemişti güzelliğin, hattâ var olup olmadığını bile. Amacının tüm çirkin kadınlarınki gibi güzellik olduğundan asla kuşkulanmamıştı. Ve güzelliğe haftanın altı günü una bulanmış, yedinci gün süvari üniformasıyla alabildiğine yakışıklı, dansa giden bir işçi kılığında rastladı.

Georg König süvaride iki yıl kalmıştı. İki yıl da Breslau'da binbaşısının yanında kaldı, ayak işlerine baktı. Anası babası ölünce, Oder kıyısındaki küçük kentteki evine döndü. Mirası toparlamak için. Ama hiçbir şey yoktu. Tembeldi, yer değiştirmeyi sevmezdi, bulduğu ilk işe girdi. Yaşantısından, geleceğinden ve en kötü durumdan tasa bile etmezdi. Ne iş olursa yapıyordu. Bu, iri ve güçlü delikanlı, fiziksel hareket ihtiyacı bir yana atılırsa, tümüyle hareketsizdi. Un çuvallarıyla hokkabazlıklar yapıyordu ama, hepsi o kadar. Güçsüzdü yaşamın karşısında. Hiç kimse çevresindekilere bu kadar bilinçsizlikle bu kadar kötülük yapmamıştır.

Perdita'ya rastladı. Perdita'nın mutsuzluğuydu bu. Perdita mücadele bile etmedi. Onun hizmetçi kızlarla konuştuğunu görerek acı çekiyordu. Pazar günleri Georg çıkarken, kıskançlık soluk aldırmıyordu Perdita'ya. Yukarda yatıyordu Georg, ahırların üzerinde. Perdita merdivenlerde duruyor, pencereleri gözetliyordu. Bazan farkediyordu onu; mumla aydınlanmış gerçek dışı bir görüntüyü andırıyordu. Bazan bir görüntü, bazan gerçek ak bir tanrı. Çıplakken davranışları daha bir serbestti. Kendi çevresindeydi tüm tutukluklardan kurtulmuş gibisine.

Geceler gecesi ağladı. Yaz geldi ve yüzlerce gül fidanı çiçeklendi. 1902 yılının yazı. Sıcak geceler boyunca, hava tatlı. Rezedelerin ve karanfillerin kokusu sarhoş ediyor adetâ.

Bir pazar akşamı, hizmetçiler çoktan uyumuş, ana-babanın odasında elektrikler sönmüş, ama Georg dönmemişti. Odasından umutsuzca pencereleri gözetliyordu kız.

Nerde olabilirdi? Engelliyemediği düşlerinde, yakaran bir sesle çağırıyordu onu Perdita.

Bahçeye indi. Güllerin kokusu... Parmaklık boyunca görülen ak çiçekler bahçeyi aydınlatıyor.. Ama bu sarhoş edici kokuyu yayanlar şu kırmızılar...

Perdita parmaklığın yanına çöktü, başını dayadı kuvvetle. Ama acımadı. Bu gece istek doluydu, yumuşak bir acılık sarmıştı bedenini.

Geldi. Gecenin iç karartıcı sakinliği içinde, ağaçlı yolu çıktığını duydu ve adımları acıyla işledi yüreğine.

— Hey, Sezar, dedi havlamayı bile düşünmeyen köpeğe. Çok iri, yarı-buldog; yarı-Saint-Bernard, iki ırkın içgüdüsüyle tedirgin bir hayvandı bu. Georg iri köpeği okşadı, gözleri parlıyordu köpeğin. Birden Sezar kızın yönüne döndü. Böylece farkına vardı onun Georg. Sigara içmekteydi, sigarasını attı, usulca şapkasını çıkardı ve bir an sonra:

— İyi geceler! dedi.

Kızı tanımamıştı, çekip gitmek istedi. Yavaşça çağırdı kız. «Georg» Durup da «Madmazel» diye mırıldanınca, Perdita gülümsemek lütfunda bulundu.

— Bu zamana kadar dans mı ettiniz?

Zoru zoruna kımıldatabiliyordu dudaklarını.

— Saat kaç?

Bu anda kilisenin saatı ikiyi çaldı.

Vuruşlar yavaşca çınladı dingin havada.

— Öyle, dedi sonunda Georg.

Köpek kulübesine girdi. Dinginlik sürüp gitti yeniden. Georg kımıldamıyordu.

Birden bir çıtırdı oldu bahçenin dibinde. Oder'in üstünde yaşlı bir sandal köprü işini görüyordu. Kuşkusuz, suya atlayan bir fare, ya da ağaçtan düşen bir meyvaydı bu.

Perdita göğe baktı. Hiç bir yıldız yoktu, sürüp gidiyordu karanlık. Gecenin uçsuz bucaksızlığında umutsuz, mırıldandı:

— Gel Georg.

Georg içmişti ama sarhoş değildi. Tecrübeliydi ama gene de duraksadı. Çünkü sarhoş değildi. Ama fazla da al-

dırmadan, kendi kendine «Oldu bu iş» dedi ve Perdita'ya yaklaştı.

Önce Perdita sarıldı. Georg kollarında tutuyordu onu. Sıkılgan gibiydi. Titremiyordu Perdita, göğsüne yaslanmıştı. Heyecanlı olduğu kadar bilinçliydi de.

— İstiyor musun beni Georg, ister misin karın olayım?

Karşılık vermedi Georg. Daha çok kendi zayıflıyordu. Bu aşırı ölçüsüzlük ve düşüncesizliğe karşılık veremiyordu, dünyası yıkılıyordu, başı dönüyordu.

— Ben, ben istiyorum, diye devam etti, sen de istiyorsan eğer, herşey girecek yoluna, ama bana söylemen gerek Georg, seviyor musun beni?

Daha iyi anlamamıştı Georg. Herşey dönüyordu çevresinde.

— Georg, diye mırıldandı.

İşte o zaman yakaladı onu Georg, kaldırdı ve öptü.

Tanımadığı, aklına bile gelmeyen ve özellikle de beklemediği bu öpüşün altında bağırdı. Burda mıydı büyük giz?

— Ne yapıyorsun, diye inledi, ve bu şiddetli isteğe karşı kendini tuttu.

Kendine geldi Georg. Genç kızın başını yakaladı ve yeniden öptü. İçmişti, kötü tütün kokuyordu. Ama Perdita tek şey biliyordu: artık onundu.

«Seviyorum seni» diye mırıldandı Perdita. Elini öptü Georg'un. Gülümsedi Georg. Çünkü, az önce, aynı eli Petersdrof'lu bir kız okşamıştı.

Perdita içinse onun gülüşü, bir düştü, gönül esrikliğiydi, mutluluk işaretiydi.

Perdita, saflığıyla onun karısı olduğuna, iffetiyle de ona sonsuza dek bağlı kalacağına inanmış olarak ayrıldı Georg'dan.

Kendini vermek için sevmek gerek. Benliğinde duydu bunu Perdita. Ama o zamanlar, sevmeyenin kabul edemiyeceğini sanıyordu. Georg onu kabullenmişti... O halde seviyordu. Yetiyordu bu ona. Ve artık aşkından başka bişey yoktu gözünde.

Kararsızlık göstermedi. Fazla gecikmeden her şeyi anlattı anasına babasına. Ve en korkuncu geldi çattı işin.

Bu haberi verir vermez, Perdita'nın anası, genç ve güzel Henriette, kaldırdı kollarını göğe, açtı korkular salan ağzını, bağırmak istedi, ama korkunç bir hırıltıdan, anlaşılmaz bir sesten başka bir şey değildi ağzından çıkan.

Kocası farketmemişti. Ama öğrenince pencereye koştu. Aşağıda, daha araba vardı, işçiler çuval yüklüyorlardı. Georg König her zamanki gibi, işini yapıyordu; geçen gece, değirmencinin kızı, öpüşleri... gülünç bir düşten başka birşey değildi sanki.

— Şu mu, diye bağırıyordu baba zıvanadan çıkmış. Şunu istiyorsun ha! Delisin sen kızım! Bir işçi ve Perdita Lachmann. Yahu senin yüzbin mark çeyizin var be. En güzeline, en iyisine sahip olabilirsin. Yettel diye seslendi karısına, neyin var, ne mırıldanıp duruyorsun?

Ana inliyordu, Dudağının söyleyemediğini gözleri bağırıyordu.

— Git yat, diye bağırdı yeniden baba, yeterince uyumadın, halâ düş görüyorsun. Sen de Yettel, söyle ne söyleyeceksen.

İşte o zaman gördü olup biteni. Kızını, ve deliliğini unutup karısının yardımına koştu. Sarstı onu, bağırdı, bir sözcük söyle diye yakardı. Ama o, çevresine alık alık bakmaktan başka bişey yapmıyordu. Kenetlenmiş parmaklarıyla boyun atkısını çekmişti, sarı saçları çıkıyordu. Odada başka erkekler varmış gibi karısını örttü.

— Ne yaptın bedbaht, diye yakındı. Anana bak, aklını başından aldın.

O anda Perdita hiç acıma duymadı. Kendinde değildi...

— Çok geç. Başa geleni çekmelisiniz, ondan bir çocuğum olacak.

Belki de öyle sanıyordu. Saflığıyla, son geceninki gibi bir öpüşün, kendini ana yapmak için yeterli olacağını sanıyordu. Bunu deyip çıktı. Odada korkunç bir sessizlik hüküm sürüyordu.

Beş gün sonra, Georg'la Berlin'e kaçıyordu. Tutum Sandığından, biriktirdiği üçbin mark civarındaki parayı çekmişti. Birkaç mücevher, ve Büyükannesinden miras kalan birkaç gümüş takım da birlikte götürüldü. Hepsi bu kadar. Ne giysi, ne çamaşır. Georg König'in iki takım giy-

sisi, dört gömleği, «Fliegende Blatter» in birkaç sayısı, Breslau'da kasaptaki satıcı ve hizmetçi kızların anıları...

İşte böyle seçti Perdita kaderini

Güzel Georg sevmiyordu onu. Başında biraz korkmuştu ama, harika şeyi bekliyordu; Perdita'nın parasını.

Ana-babanın boyun eğip, kendisini damatlığa kabulleneceklerinden kuşkusu yoktu. Birgün değirmen onun olacaktı, tüm paralar da. Biricik kızlarıydı yahudilerin ve severlerdi yahudiler kızlarını. Öylesine mutluydu ki iyi bir insan, hattâ karısını hoş tutan birisi oldu.

Berlin'e konfor içinde yerleştiler. Üç bin mark'a yaslandılar, evlendiler ve Perdita yazdı ana-babasına; önce çok kurumlu, sonra boyun eğik, yakarıcı.

Hiçbir karşılık alamadı. Birkaç ay sonra, dava vekilinin bir mektubu, Mösyö Lachmann'ın bütün barış ve yaklaşmaları reddettiğini bildirdi. Kızını mirastan yoksun bırakmıştı.

Yakışıklı Georg için korkunç bir darbe oldu bu. O gün kafayı çekti ilk kez. Gece geç vakit, Perdita'nın, çılgınca kendisini beklediği eve gelince, dövdü onu.

İlk çocuğuna gebeydi bile, çok acı çekiyordu bundan. Ama gene seviyordu Georg'u. Daha doğrusu, sevdiğini sanıyordu, kaynayan kendi kanıydı. Georg uzaklaşmağa başladı, öcünü alıyordu. Çocuk gelişiyordu içinde. Daha doğmamış bu varlık bir avuntu olmadı.

Doğumdan altı hafta önce, yine yazdı anasına. Anadan anaya bir mektup Perdita König için bir paket geldi. Kuşkusuz anası bunu kocasından gizli göndermişti. Perdita'nın bebeklik takımlarıydı, dantellerle, yeni fiyonglarla süslenmiş güzel şeyler. Kendisine giysilerini, çamaşırını, kunduralarını, mantolarını, bir kaç kitabını ve resim taslaklarını da gönderiyordu anası. Evde, işçilere göz kulak olmak için taktığı önlükler de eklenmişti.

Bu günden, oğlunun kendisine sunulduğu güne dek ağlamayı kesmedi Perdita. Théodore adını verdi ona, yalnız, arkadan gelen iki çocuk anasının ve babasının adını aldılar: Henriette ve Marc.

Bu gözyaşı dalgalarının nerden geldiğini anlayamadan, altı hafta boyunca ağlamıştı. Ve Georg, yeniden iyileşmişti kendisine karşı. Ananın hediyeleri, pek değerli

olmasa da, gene umutlandırmıştı onu. Bu mirastan yoksun bırakma hikâyesi çok ciddî değildi kuşkusuz... Olduğu gibi kabul edecekler sonunda, onu aileye sokacaklar, o da değirmene sahip olacak. Bu umut içerisinde çiçekler ve parfüm getirdi karısına. Bu gül esansının kokusu, genç ana için, getirilmesinin inceliğinden daha uzun sürdü. İlk fırsatta Georg, Perdita'yı ve çocuğu fotoğrafçıya götürdü. Bir fotoğraf gönderildi nineye, dedeye. Mektup geri geldi.

Yakışıklı Georg kızdı. Duvara çarpıp ezmek istermişcesine yakaladı çocuğu. Küçüğün varlığının hiçbir anlamı yoktu artık. Ama, kısa boylu, ufak tefek Perdita kocasının üstüne atıldı. Devi yatıştırdı. Ardından yüzüne boşalttı birikim öfkesini. Ancak o zaman gördü kocasını gerçekte olduğu gibi: bayağı ve gevşek.

Doğurduğu sıralarda anasının öldüğünü bilmiyordu. Zaten tekrar konuşup konuşamadığını da bilemedi hiçbir zaman. Bir gün, anasından altı bin üç yüz mark miras kaldığı bildirildi.

Acısını çok sonra duydu. Bir gömütten başka birşey bulmadı. Anasının yattığı yeri biliyordu. Oder üzerinde küçük kentte, atalarının yanındaki büyük duvarın yakınında yahudi sinliğinde. Büyük babası hahamdı. Lachmann'ların yeraltı sinliği altı kişi için yapılmıştı. Daha iki kişilik yeri var olmalıydı sinliğin. Uzak bir acıyla ağladı Perdita. Théodore'in elleri ıslandı gözyaşlarından.

— Teddy, yavrum, diye mırıldandı oğluna, Teddy, seni hiç görmedi ninen. Bana hiçbir şey söylemeden göçtü gitti.

Georg avundu. Hemen hemen kapitalist olmuştu. Artık rakı içmiyordu, yalnız şarap. Perdita yeniden gevşedi. Paranın yarısını kocasına ayırdı. Çocuğun babası oydu.

Geleceği önceden görerek, Stettiner Bahnhof yanında, Gartenstrasse'da, Berlinin en ucuz mahallesinde bir apartman kiraladı, ve mobilyalarına gömüldü. Yedeklikler yaptı, gelecek günlerle uğraştı; hiçbir şey bulandırmıyordu onu, mutlu gibiydi. Para uçup gidiyordu, ama o memnundu. Georg okşuyordu, ve bırakıyordu kendini okşasın. Acıyordu Georg'a, insancıl zayıflığına, ruh küçüklüğüne. Yeni perdelerin ve çam kokan mobilyaların arasında, kendi içiyle uğraşıyordu. Ama az çok bir uyum da gerekliydi

eşler arasında. Kocasını kendisine doğru yüceltmenin olanaksızlığını görünce, Perdita ona doğru alçaldı, aşağılaştı, ama sonuç alamadı; gerçek bir hayvandı, ruhu bomboştu ve bunu uzun zaman kabul etmek istemedi Perdita.

İlkinden bir yıl sonra bir ikinci çocuk daha getirdi dünyaya. Kız; Henriette. Yeni doğmuş olmasına karşın, gönül geçici bir kızdı. Sonra Marc doğdu, babasının anısına adını böyle koymuştu. Sarışın, çok güzel bir çocuktu, bir küçük Georg König.

O sıralar para suyunu çekmişti. Georg, düşsel yaşantısından vazgeçip çalışmak zorunda kaldı. Bir bira fabrikasında teslim işleri yapmakla başladı. Bu tam uygun geliyordu gücüne. Teslim kamyonu üstünde, kılık değiştirmiş bir Baküs'ü andırıyordu. Ağır yük omuzlarını bile eğdirmiyordu, öylesine gergindi ki kasları, giysisi patlayacak gibiydi.

Çok çabuk bıktı işten, içmeğe başladı, artık hep «Pis bücür yahudi» diye seslendiği Perdita'ya çattı. Çocukları dövüyordu. Yalnız Henny, -ona böyle diyordu- hoşuna gidiyordu, ona hiç vurmuyordu, onu seviyor ve şımartıyordu. Her zaman bişeyler getiriyordu ona, boş bir kutu, düğmeler, hattâ pasta kırıntıları. Kollarında taşıyor, ne yapacağını görmek için takılıyordu ona. Güzel şaka yapmışsa eğer, ona yumruklar atabiliyor, tekmeler savurabiliyordu Henny. Saçlarından çekince, zevkten dört köşe gülüyordu baba.

— Bücür yahudi, diye bağırıyordu Perdita'ya, kahve getir bana. Henny'i ver, sen de git bak mektup var mı?

Daima sövüp duruyordu ama, kızınca, kökenini başına kakıyordu. Kocaman botlarıyla Théodore'u ittiriyordu.

— Yahudi dölü, siz birlikte kalın. Şu pis ağızları görmeseydim ne iyi olurdu. Şu yahudi oğlu yahudi de nerden geldi benim eve, herhalde böyle karısı olan adamın böyle gelir başına. Haydi yallah rahat bırakın beni.

Çatlayıncaya dek içip eline ne gelirse, bıçak, tabak, sandalye, onlara atınca, Perdita, çocuğu kollarında, kaçıyordu. Saatlerce ayllak aylak geziyordu, çocuk uyuyordu. Çoğun, Humboldhain'e, taa yukarıya gidiyordu gözlerinin önünde yalnız tarlalar, tarlalar... Ama, durağan bakışı tek şey görüyordu: değirmenin avlusu. Kendisi de oraday-

dı, işçilere göz kulak oluyordu. Onların arasında, genç bir tanrı gibi güzeldi bir tanesi.

Yakınmıyordu. Hepsi kendi hatasıydı. Eve dönünce, Georg'u ya yerde, ya yatağında sızmış buluyordu, giyinik. Çevresinde herşey pisti, dayanılmaz bir koku yayılıyordu. Henny ağlıyor, küçük Marc uyuyordu.

Georg König, Chaussée sokağındaki büyük hazır giyimevine teslim memuru oldu. İş, hele kendisi için, çok kolaydı orda, ama para getirdiği yoktu eve.

Çocuklarını yalnız başına beslemeğe başladı Perdita. Mücevherler ve eski gümüş takımlar çoktan satılmıştı. İhtiyaçları karşılamak için kravat dikiyordu, ama topu topu altmış feningti günde kazandığı. Giysilerini, çamaşırlarının bir kısmını rehine koydu. Fazla olan her yemek takımı parçası gibi mobilyaları da. Ama hiçbir şeyi kurtaramadı rehinden. Yataklardan biri de aynı yolu tuttu. Georg'un gelmediği akşamlar yatakta yatıyor, baba evde olunca da yere uzanıyordu Perdita. Üç çocuğun tek bir yatağı vardı. Kalın perdeler ve halılar da buldu yerini. Ev gitgide boşalıyordu. Ve her şeye karşın, akşam çorbasının olduğu günler de vardı.

Bazan, geceleyin, Perdita, deliye dönmüş, aynaya bakıyordu. Bu çerçeveli, güzel ayna değildi tabii, yeşilimtrak bir ayna. Onunla bunu değiştirmiş üzerine on mark almıştı. Su dibindeki şu ölü yüze uzun uzun bakıyordu. Göğsüne, bu yararsız göğse vuruyordu. «Kesebilip te çocuklarını besleyebilseydi onunla ah!» Deli düşünceleri.

Théodore'u bulup, babasının yatağına bıraktı. Diz çöktü yanına, ve dalıp gitti tek aşkının içine. O, ordaydı... ve her şey iyiydi. Théodore; küçük yavrusu, çirkin, kendi gibi kara-marsık, acı çekmek, daima dayak yemek, düşmek için doğmuş... tek yavrusu... Tanrı onu korusun!

Uzun zamandır, belli başlı odalardan biri boştu. Yalnız perdeler ve bir dolap. Fareler bile terketmişti evi; hiçbir şey kalmamıştı kemirecek. Bazan, Perdita, Théodore'u kucağına alarak, duruyordu ortasında odanın. İmgesiyle seslendiriyordu orayı; küçük, taşra sokakları, çiçek bahçeleri, deniz kıyıları, hiç görmediği fiyortlar (*), atlar, ara-

(*) Fjord: İskandinavya'da, İskoçya'da karaların derinlemesine içine giren körfez, (Çev.)

balar, tüm bunların hepsi, hepsi çocuğunundu. Onu, zeki, yetişmiş görüyordu, erkekler saygı duyuyorlar, kadınlar gülümsüyorlardı ona. Anası bulutlarda uçuyor ve görüyordu mutluluğunu kızının; kendisi, Perdita yeşilliklerde dinleniyor, dinginliği yudum yudum içiyor, oğlunun hayatını yaşıyordu.

Küçük, kucağında, solgun ve sakin, bu tansıkları görüyora benziyordu. Gözlerini faltaşı gibi açıyor, gülüyordu. Zaten çok gülmezdi çocuk. Perdita sevinçten titriyordu görüp. Artık ağlamıyordu hiç Perdita, ama çocuğun gülüşü boğuyordu onu. Çocuğu kucağında sıkıyor, binde bir öpüyordu. Pencerelerinin altında parlıyordu Berlin. Garın lokomotifleri, kentin üzerine, dumanlar çıkan ağzını açmış bir canavarın haykırışları gibi, keskin çığlıklar atıyordu. Çatılar donmuş dalgaları andırıyor, İnvalides kulesinin yukarısından yaldızlı ışıltılar delip geçiyorlardı ince bulutları. Miséricorde kilisesi gerçek dışı bir ışığın içine gömülüyor, çeşitli renklere boyanmış buharlar Invalides sokağından yükseliyordu. Her şey bileşik mutluluktu, yaşamak istemiydi. Ama, orada Perdita vardı küçüğüyle, yalnız, herkesin istelediği, çocuğundan başka kimsesi olmayan, Perdita.

Bu anamın yaşamı. Bunu on beş yıl boyunca bana verdiği giz kırıntıları ile tasarladım kafamda. Bazı şeyleri, on yıl sonra, anılarımı bir araya getirdiğim ve onları yeniden yaşamayı denediğim anda anladım ancak. Babanın onun için ne olduğunu anlıyorum yalnız. Bana hiçbir zaman hiçbir şey söylemedi anam. Fakat, çoğun, sık sık mırıldanıyordu:

— Gene de sevdim onu, ona... duraksıyor, kendini tutmaya çalışıyor, ama elinden gelmiyordu... ona hayrandım.

Sevgili, zavallı anacığım benim, yirmi beş yaşında yaşamı herşeyiyle tanımıyordun, Güzelliğe rasladın, ve yitirdin kendini. Ve ben, bu hayranlıktan, bu kendini verişten, bu özverişten doğdum.

Ana, dilendirilen çocuğunu umutsuzca aradığı o korkunç geceden sonra, König'lerin yanında, dördüncü katta kiralık bir oda olduğunu bildiren bir yazı koydu kapının üzerine. O zamandan sonra da, babadan yana tasa etme-

di. Ondan ayrılmış gibi tüm kararları tek başına verdi. Baba, ancak bazan eve yatmağa gelince, bir parça yiyip, yumurcakları tokatlayınca, para aramak için dolabı karıştırınca vardı.

Odayı görmeğe geliyorlardı. Özellikle bayanlar, ihtiyar pörsümüşler, çok süslü boyanmış gençler. Ana hep geri çeviriyordu bu sonuncuları; çok özgürlük istiyorlardı, ve erkekleri içeri almaya izin. Ana başıyla hayır diyordu habire. Bazıları kızgın öyle gidiyorlardı, ötekiler gülümsüyorlardı acı acı. Bir çokları bir yüzde bile teklif ettiler. Daha bu sözcüğü tanımıyordum, ama anlamış olduğumu sanıyorum gene de.

Sonunda bir kiracı aldık. Sainte-Elisabeth kilisesinin yanında meyve satan bir ihtiyar. Sabahın saat üç ya da dördünde, alış verişine gidiyordu. Uyanırken öksürüyor, sümkürüyordu. Tüm ev halkı uyanıyordu gürültüsünden Mutfakta devam ediyordu gürültü. Ama on beş mark ödüyordu ayda. Baba yarısını alıyordu. Bizim ödediğimiz kira otuz mark'tı, ve ödeyebilmek için ana dikiş dikmek zorundaydı. Gece çalışıyordu, hattâ bazan ihtiyarın uyandığı ana kadar. O zaman ona kahve hazırlıyor ve ancak adam gittikten sonra giriyordu yatağa.

Biz yumurcaklar için iyiydi ihtiyar. Akşam eve döndüğünde çürük meyveler getiriyordu: keçiboynuzu, ceviz, portakal, ya da kiraz. Anam çoğun şekersiz kaynatıyordu onları. Marc küflülerini bile yiyordu. Küçük, duvarların harçlarını kazıyor ve dişleriyle eziyordu. Her yediği yarıyordu. Büyüyor, gittikçe güçleniyordu. Ana onun güzel boyuna posuna baktığı zaman seviniyor ve bana :

— Teddy bak biraz. Sen de böyle olmaya çalış, baksana nasıl güçlü, yumruğunu bile açamazsın belki.

Mobilya olarak, kiracımız bir karyola, iki iskemle, bir mutfak masası, çiçeksiz bir saksı kasası ve kocaman bir kâğıt Japon kadın şemsiyesi getirmişti. Lamba yoktu, gerekli de değildi ona. Odasını turba ile ısıtıyordu.

Uyuduğunu anlayınca yavaşcacık kapıyı açıyorduk sıcaklık biraz da bizim yana geçsin diye. Turbanın ılık ve iyi kokusunu derin derin solumak için kapının yanında oturuyorduk. Yalnız, Henny, odaya kayacak ve sobanın yanında oturacak yürekliliği gösteriyordu. Bizi de çağırı-

yor, bizimle alay ediyordu. Küçük Marc onu izleyinceye dek. Ben cesaret edemiyordum. girmeye. Bunu yaparsam ihtiyarın sıcaklığını çalacakmışım gibime geliyordu.

Bazan uyanıyor, kapının aralığından ışığı görüyor, bizi yakalıyordu. Kaçışıyorduk. Kapısını sürgüleyemiyordu, çünkü ananın benimle oraya sığındığı bir gün, baba kilidi kırmıştı. Sarhoş gelmiş, ona benzemediğim, küçük bir yahudi olduğum, bu surat fukarasından ötürü kendisini dalgaya aldıkları için, beni pencereden dışarı atmak istemişti. Baba sıkılmıyordu artık. Gün boyu evde oturuyor, iş düşerse şarapçının oraya hamal aramaya geldiklerinde çalışıyordu. O zaman da eşyalar gece taşınıyordu, borçlular ev sahibinin eşyalara el koymasından korkuyorlardı. Bir ekip kuruluyor, araba geliyor ve iş sessizce yapılıyordu. Buydu babanın işi. Özellikle bu işlere çok uygundu.

Okula başlamamdan az zaman önce, biz de tahta barakalara taşındık. Dört aylık kira borcumuz vardı. Gerçi ev sahibi üstüne oturacak hiçbir şey bulamazdı ama, gene de gece boşalttık. Baba bir film çeviriyordu sanki. Sonra ilk kez bir halta yarıyordu.

Şimdi gene Gartenstrasse'da, hatta aynı sokakta oturuyorduk: eski, pis bir ev. Ana daima temiz tutmaya çalışırdı evi ama, ihtiyar meyva satıcısı tahta kurusu getirmişti. Apansız keşfettik onları. Gece, Henny zırlıyordu, bir de bu hayvanlardan huysuzlanınca, baba kızdı da kızdı. Saat üçüydü sabahın. Baba dehleyiverdi ihtiyarı hemencecik. Kaldırdı, hoop merdivenlere bırakıverdi yarı giyinik ihtiyarı. Adam karşı koyup sövünce, baba iki iskemlesini de fırlattı ardından. Akşam eve dönünce de, karyolasını, masasını, çiçeksiz saksı kasasını ve japon kadın şemsiyesini kapının önünde buldu.

Kapıcı aylardır kımıldıyamıyordu. Karısı da çaktırmadan dans etmeğe gidiyordu. İhtiyar satıcı kapıcının odasının eşiğinde kıvrılıp uyudu o gece.

Daha sonra, bazan Sainte-Elisabeth Kilisesinin yanına görmeye gittik onu. Yanında çocuklar oynuyordu. Henny ve Marc sık sık orada kalıyor, ihtiyar onlara göz kulak oluyordu. Ben anamdan ayrılmak istemiyordum hiç. Çünkü baba yalnız buldumu beni, hemen dilenmeğe götürüyordu. Bir kaç adım öteden gözetliyordu. Çoğu kez

apansız yanımda bitiveriyor, korkunç şekilde çimdikliyor, şaplağı indiriyordu enseme. Ya da saçımı çekiştiriyor, yahut öyle bir yumruk yapıştırıyordu ki, dayanamayıp bağırıyordum.

Çabuk alıştım bu işe, Bir polis geçmeye görsün, baba kirişi kırıyordu hemen. Bir başıma kalıyordum sokakta, ama bana karşı iyiydi polisler. Yine de bir kezinde götürdüler karakola. Altı yaşındaydım ancak, öylesine zavallı bir hınzırdım ki daha o zamandan sahte bir ad vermiştim: Heinrich Dusterkamp. Bir de sahte adres tabii: Arkestrasse 50. Not ettiler. Salmazdan önce de komiser şöyle bir fiskeledi, okul kaçakları iyi bilir bunu. Sözünü bile etmedim evde. O sıralar ana, saatlerce dikiyordu makinada. Ayrıca hem bir doktorun yanında, hem de aşıklara oda kiralayan ihtiyar bir kadının yanında çalışıyordu.

Bir gün kıstırıverdi beni ana. Dilenirken, insanlara bakmazdım hiç, yalnız ayakkabıları, etekleri, pantalonları görürdüm. Eylül öğleden sonrası, babamın ıslığını işittim birden. Polis yaklaşırken, ya da sivil polisin kokusunu aldığında verdiği bir işaretti. Boynu bükük halimi bırakıyor, sakin sakin, aylak aylak dolaşıyordum. Bu kez de işitmiştim onu, ama bir bayanı acındırmaktaydım.

— Acıyın bana, iyi yürekli bayancığım, öyle hasta ki anam!

Babanın öğrettiğiydi bu sözler! Çok yatkındım. Evde, aynanın karşısında dilenme talimleri yapardım; yakarma ve özellikle acıma duygusu uyandırma talimleri. Yine de çok zordu insanların içine işleyebilmek, çoğun sövdükleri, vurdukları için değil - çünkü bu koymuyordu bana - ama bu şekilde dilenmek çok güçtü. İğrenç bir yalandı yararlandığım.

— Öyle hasta ki anam.

Buna karşı, evde, eksiksiz mutluluk anlarında - öylesine uzak ki şimdi - aynanın karşısına geçiyor ve dilencilik deneyleri yapıyordum. Ağlamaklı bir surat takınarak, üzünçlü bişeyler düşünüyordum. Örneğin; ananın bütün gece dikiş diktiğini, uzun zaman baş ucumda durduğunu, ya da ağır işlerde çalıştığını. Bol bol ağlıyordum o zaman, bırakıyordum gözyaşlarımı aksın. Böylece bir yandan ço-

cuk ruhumu avutuyor, öte yandan da yeteneğimden ötürü gurur duyuyordum.

İşte, o öğleden sonra, bir bayanı acındırmak, ona doğru sokulmak üzere aynı tümceyi mırıldanmaktayken, elbiseyi kokuyu ve o sarkık eli tanıdım. Kadına doğru atıldım ve sarıldım ona. Anamdı.

Gece babayı bekledi. Gelmedi. Her şeyi anlatmak zorunda kaldım. Başlaması zordu, ama sonra o kadar az konuşan ben, boşandım. İşi yapış tarzımı gösterdim. Her sandalye bir kişinin yerini tutuyor, her birinden sadaka dileniyordum. Islık da çaldım.

— Baba böyle verir işmarı. Ve geziniyormuş gibi yaptım. «Vitrinlere bakarım o zaman... işte şöyle»: ve oyunu aynı şekilde tekrarladım sokaktakinden, hattâ aynanın karşısındakinden daha iyi. Ana seyirciydi. Duygulandırabiliyor ve etkisini görüyordum. Tekrarlarken değişik şeyler buluyordum, daha umutsuz bakışlar, daha duygulandırıcı dudak titreyişleri.

— Bak ana, ağlarım dilersem.

Ona baktım ve gördüm sevgili yüzünü; öylesine solgun, öylesine çökük. Kara saçlarını, kanı çekilmiş dudaklarını, alabildiğine üzgün ve sevecen o canım gözlerini, o sonsuz acısını gördüm. Ağladım, ağladım durmadan. Duygu benden daha güçlüydü. Anamın bakışında korkuyu, gerçek büyük korkuyu, yılgıyı, benden yılgısını gördüm.

Bir yabancıymışım şaşılacak bir şeymişim gibi, bir korkulukmuşum gibi bakıyordu bana. Sahte gözyaşlarıyla ağlayan bir çocuk, iyiye kutsala, insanın içindeki en kutsala saldıran bir çocuk, sapık bir çocuk. Ama akan sahte gözyaşları değildi artık. Benliğimin taa derinlerinden hıçkırıyordum. Utancın ve umutsuzluğun hıçkırıkları boşanıyordu. Anamın yılgısından başka birşey görmüyor ve anlamıyordum onu. Benden uzaklaştığını seziyordum. Sarıldım ona, fısıldadım:

— Anam, tatlı anam, bir daha yapmam, asla yapmam

Acıdı bana, öptü:

— Tanrı seni korusun yavrum, esirgesin ve yol göstersin. Amin. Artık hiçbir şey saklama benden yavrum.

Yüreğimdesin benim, onu tekmeleme, çok acı veriyor bana, artık dayanamıyacağım buna. Tanrıya emanet ol çocuğum.

Bugün yirmi yıl sonra, sözlerinin yankısı hâlâ çınlıyor yüreğimde.

●

Babamın bir dostu, Orje Wuppke, ihtiyar satıcının yerine taşındı. Suikaste teşebbüs suçundan iki yıl hapis yattığı için övünüp duruyordu. Polis gözetimindeydi hâlâ. Ana istemiyordu. Hiç yapmadığını yaptı : diretti.

— Ya çocuklar? Bir kaatil onlarla ha!

Baba eliyle şöyle bir itti ve çıktı. Anaya tek söz söylemeden baktı. Gri güzel gözleri şimdi kanlıydı ve bulanık bir ışıltıyla parlıyordu.

Orje Wuppke taşındı.

Bir ot minder, bir sandık eşya, beş bardak, eski, kırmızı bir örtü. Bir nişanlısı vardı, kendinden daha yaşlı bir kadın; büyük Unter den Linden caddesinde helâ bekçisi. Her gece geliyor, sabahın saat beşine doğru çekip gidiyordu. Pavyon müşterilerinin dağıldığı saatlerde.

Şimdi, her gece şenlik vardı evimizde. İki adam, insanın arına gidecek şekilde boya küpüne batıp çıkmış Ella Marzotko ile geliyorlardı eve. Önce bize giriyordu kadın ve aynanın önünde yeniden bir güzelleşiyordu. Arkasında duruyor ve büyülenmiş, bakıyordum. Onun gibi süslenmek için neler vermezdim.

— Eee, küçük, diyordu, aslında hoşuna giden hayranlığımla eğlenerek, hazır mısın kadınlara? Ama biraz erken başlıyorsun, yavrucuk. Kulağına küpe olsun küçüğüm, biraz olgun kadınlarla düş kalk. Çıkarcı değildir onlar.

Cumartesinden pazara, mahallede aylak aylak dolaşan gençlerle ve Friedrichstrasse kızlarıyla ilgili işinin gereği, davranışları çok yapmacıktı.

Kafayı çekip eğlendikleri odaya kayıyordum. O za-

manlar anam gece çalışıyordu. Haftada iki kez ev işlerine gidiyordu: saat yediden gece yarısına dek Rosenthalertor'da bir büroya. Ana evde olmadığı geceler, ben Orje Wuppke'nin odasına geçiyor ve gözlüyordum.

Onun, babanın ve Marzotko'nun dışında başkaları da geliyordu; meyhane arkadaşları, gelişi-güzel adamlar ve kız arkadaşları...

Altı yaşıma girmiştim, aç gözlerle gözetliyordum bu bataklığı. Önce tartışmakla başlıyorlardı. Siyasetten söz ediyorlardı. Bazıları sendikalıydı. Anarşistler, ihtilâlciler bile vardı. Söylevler veriliyor, herbiri partisinin uslamlamasını kullanıyordu. Bangır bangır bağırılıyor ama hiç bir zaman bir sonuca ulaşılamıyordu. Kimsenin kimseyi dinlediği de yoktu zaten. Her biri düşüncesini açıklamak istiyordu ama hep ağız kavgasıyla bitiyordu iş. Kapitalizm, militarizm, monarşi... Buraya ulaşıncaya kadar körkütük oluyordu hepsi de.

Orje'un akordeonu vardı. Dansediyorlardı. Ella Marzotko bir kucaktan bir kucağa geçiyor, baş geride, gözler kapalı, dudaklar gülüşlü... Ama gene de uyanıktı. Onu hiç bir zaman sarhoş görmedim. Böyle gecelerde Orje kendisine:

— Ella, fındık farem benim, kapat biraz gözlerini, birazcık Olga ile kaybolmak istiyorum, on dakikacık yalnız, deyince gülümsüyordu. Çok seven bir yüreğin gülümseyişiydi bu; anacıl, herşeyi bağışlayan bir yüreğin gülümsemesi...

Gerçekten de sevgilisi, kızla mutfağın yolunu tutunca başını çeviriyor, on dakika sonra döndüklerini gördüğünde de herşeyi unutmuş, acısını yenmiş oluyor, kin bağlamıyordu bile.

İşte babanın da bir kez böyle kaybolduğunu gördüm; Eugénie Steigerle, şu Schellingstrasse'da oturan kaldırım sürtüğüyle. Biz, Gargenstrasse yumurcakları, tüm bunları ta o zamandan biliyorduk ama pek bişeyler anlamıyorduk. Paralı aşkın yararı yoktu bize. Görüyorduk sadece, hepsi bu. Bir gece, gene Eugénie ile gözden kaybolmuştu baba. Ana dışarıdaydı. Kızın onu sürüklediğini gördüm. İlk kez meraklandım, izledim onları. Beni görmemişlerdi. Mutfak karanlıktı, zaten görmüyordum onları sadece işitiyor-

dum. Biz işçi çocukları temiz ahlâklıyızdır, hiçbir olay bizi ahlâk yönünden bozamaz. Herşeyin en uç noktasında büyürüz. Zengin çocuklarının acıklı buldukları şeylerle eğleniriz. Bir kez doyunca merakımız hemen söner.

İhtimal hiçbir şey anlamıyordum odada olup bitenden, ama bu karışık gürültüler arasından anamın yüzü gözüktü. Ölmüş, öldürülmüş, aşağılatılmış görüyordum onu. Adaletsizliğin kurbanıydım sanki. Hüngür hüngür ağladım.

Baba homurtuyla farketti beni yakaladı ve yatırdı yere.

— Hayvan, diye uludu ve tekmeleyerek dışarı attı beni. Kız üzerime eğildi, kaldırmak istedi. İttim. Göğsü çıplaktı.

Beş dakika sonra, yeniden Orje'un odasındaydım. Çok ilginç geliyordu burası bana. Ne konuştuklarına aldırdığım yoktu, sadece bakıyordum. Söyledikleri ilgilendirmiyordu ama, yüzleri, elleri, omuzları, gözleri... Yüz, zamanın alıp götürdüğü silik ve gösterişsiz insanların aynası olarak kalır. Dilsiz olabiliriz, ama okumasını bilenler okurlar yüzümüzden. Yüreğin her devinmesi, her düşünce oraya yansır. Odanın bir köşesine sinmiş, yüzleri gözetliyordum; her mimikte, her yüz anlatımında tutku, gene tutku okunuyordu. Ben gözlerimle yaşıyordum ancak. Hatta baba beni döverken, tekmelerken, duymuyordum acıyı, yüzünü gözlemlemeye dalıyor ve zevk alıyordum bundan. Bu oyunda, tüm fiziksel duyumları yitiriyordum, bakıştan başka birşey değildim artık. Hiddetten allak bullak olmuş babanın yüzü, tekmeleyen ayağından çok daha ilginçti.

Ve o geceler aynı zamanda incelenecek altı değişik madde vardı. Daha şimdiden birçok şeylerden kuşkulanıyordum, bir dolabın arkasına saklanınca yerimin ortaya çıkmasından korkuyordum. Ella'nın özentili gülüşünü görüyordum, dansederken kendini bırakışını, Olga'nın cinsel ürpertilerini, erkeklerin tartışmadaki tutkularını: Yıkım, grev, ihtilal, Marx.

Ertesi gün aynamın önünde, onları taklit ediyordum. Tek söz söylemeden Ella'nın özentili gülüşüyle gülüyor, sarhoş oluyor, kalleşçe, hattâ edepsizce gülüyordum. Dansediyor, kollarıma imgesel bir kadın alıyor, mutfağa

sürüklüyor, ve bazan Eugénie oluyordum. Aynı zamanda baba'ydım, Orje, Olga, Ella ve... ohh! kutsala saldırmak bu.. ana'ydım. Anayı da taklit ediyordum: üzgün yüzünü, aldanmış gülüşünü, yorgun bakışını...

Küçükler çevremi alıyorlardı, onları eğlendirmek için yaptığımı sanıyorlardı. Bir gün anlatmışlar anama:

— Öyle güzel oynuyor ki Teddy bizimle!

Henny asıl bu yüzden seviyordu beni. Hep bişeyler veriyordu. Bir düğme, bir meyva, yani dilendiği herşeyi. Üç yaşına basan Marc da hayrandı bana. Sağlamdı, babanınkini andıran gözleriyle güzeldi. Her ikisini de seviyordum. Saatler boyunca onlara güldürü oynardım. Herşeyi anlıyorlardı. Sahnelerin yalnız başlıklarını belirtiyordum:

«Baba sarhoş geliyor»
«Orje oynuyor ve dans ediyor»
«Ella teyze yanaklarına kırmızı sürüyor»
«Ana eve geliyor ve tartin yapıyor»
«Teddy kibrit satıyor.»

Son numara gerçek bir utku oluyordu. Sevinçli, ağlamaklı, aceleci, topal bir düzine kişiyi taklit edebiliyordum. Erkekleri olduğu kadar kadınları da. Köpekleri bile taklit ediyordum. Maymun gibi arkamı oynatıyor, geriniyor, kıvrılıyor, esniyordum. Birzamanlar avluda beslediğimiz horozu bile taklit edebiliyor, zıplıyor, ötüyor, kanat çırpıyor, gagalıyor, sonra da atlıyordum tavuğun üstüne.

Henny'nin başka yumurcaklar getirmesine karşı çıkmıyordum. Çoğun odaya on kadar velet doluyor ve büyük oyunlar veriyordum onlara! Çünkü bir gelir sağlıyordu bu iş! Erkek çocuklar bazan yaldızlı bir düğme, bazan kırık bir kalem, ya da bir gazetenin resimli sayfası... Kızların duhuliyesi farklıydı biraz: Saç tokaları, ucundan ısırdıkları küçük bir pasta kırıntısı, ip makaraları-boş tabii-ya da kuşkusuz arakladıkları bir on fening. Henny ve Marc herkesle dosttular. Ama hiç sevmiyorlardı beni çocuklar. Kuşkulu görünüyordum onlara, hele de beni güldürü oynarken gördükten sonra. Seyrederken son derece sevinmişe benziyorlar, ama oynamak istemiyorlardı. Bir gün, bir küçük, ötekilerin arkasına saklandıktan sonra sordu:

— Nasıl beceriyo'sun ki? Çatlak mısın sen?

Sıracaların kemirdiği, yeşilimsi bir çocuk bağırdı:

— Yahudisin sen, anam diyo.

Herkes sustu. Fırtına dolu bir sessizlikti bu. Yahudi!

— Doğru değil, dedim korkulu.

Doğrusunu söylemek gerekirse, ben de tam olarak bilmiyordum bunu. Belki de doğruydu, ne bileyim. Yahudi de ne demekti ki. Bütün bildiğim şuydu: yumurcaklar sokakta böyle söverlerdi geçenlere. Ama neden?

Henny çabuk yardımıma yetişti:

— Rahat bırakın onu. Onun bir serçe parmağında sizin kanınızdakinden çok daha fazla marifet var.

Taşı gediğine oturtup susturmasını bilirdi daima.

İşte, böylece, bacak kadarken para kazanmaya başlamıştım. Adamakıllı ihtiyacımız vardı buna. Orje Wuppke zar-zor ödüyordu kirayı. Bazan babayla geliyor ve her ikisi de ceplerinde para şangırdatıyorlardı. Her biri biraz para atıyordu anama; üç ya da beş mark. Ana sormuyordu bile paranın nerden geldiğini. Sanıyormuydu ki...

Gerçekten hiç el atacak bir yer kalmayınca, yiyecek bitince itiraf ediyordu ana. Baba gülüyordu o zaman:

— Peki, bişiyler çevirelim öyleyse.

Ama bu ciddiye alınabilir miydi?

Bazan da ona para atarak:

— Bişiyler çevirdik, diyordu.

Ana parayı topluyor ve ona bakıyordu mutsuzca, sanki kökenini okuyor gibiydi.

Ben yeni bir kazanç yolu daha bulmuştum: öteki yumurcaklarla sigara ve puro izmaritleri topluyorduk. Bazan içiyor, ama çoğunlukla tütünlerini çıkarıyor, karıştırıyor ve sigara sarıyorduk. Kağıdın önemi yoktu pek. Öğretmen okulunun çakalları üçüne bir fening veriyorlardı.

Bir gün, Wolkstrasse'da, bir izmariti almak için eğilmiştim, oniki yaşlarında bir çocukla aynı anda. Önce ben görmüştüm ama ona bıraktım. Beni döver korkusuyla değil. -Bizler korkmayız dayaktan, çünkü çok iyi tanımışızdır o meredi, taa küçükten. Hele de büyüklerin dayaklarını, yumruklarını, bastonlarını, tava saplarını, halı dövecekleri.- Evet, bıraktım izmariti, çünkü yoksuldu. Ben kendi yoksulluğuma yanmadım hiç bir zaman. Hemen hemen

hiç önem vermedim yoksulluğuma. Ötekilere acıyordum, kendi yoksulluklarını anlayanlara. Parasızlıktan acı duymuyordum. Bununla birlikte hep istedim param olsun, ama hep başkaları için. Anaya kırda küçük bir ev istiyordum, bahçesinde çiçekler, bir şezlong, iyi kahve, ak bir kedi. Baba, tasarılarımda, absent tutkusundan kurtulsun diye sağlık evine gidiyordu. Küçükler iyi okullara veriliyor, kışın da sıkıca giyiniyorlardı. Buz tutmuş sobaları ısıtmak, boş masaları donatmak istiyordum. Kendim için bişey yoktu istediğim. Mutlu sayılırdım.

İzmariti kendisine bıraktığım çocuk;

— Şansın varmış kabalak, dedi, bırakmasaydın kırardım kafanı.

— Sen mi içiyorsun bunları, diye sordum

— Yavaş ol, prenses, oldu cevabı. Sonra ciddileşti, eğildi ve gizemli bir havayla tütünü Fröbelstrasse'da düşkünler gece yurdundaki baldırı çıplaklara sattığını söyledi.

— Kıyak iş, söylüyorum sana, gözünü açmalısın ama, eğer kırık satarsan görürsün gününü, şaplağı yiyince yedi takla atarsın. Gelir misin oraya?

— Bilmem ki!

— Eyvallah öyleyse, dedi. Anana selâm, raslarsan Allaha'da selam söyle. İyi uykular.

On, onbeş adım attıktan sonra geri döndü, gözlerimin içine bakarak, bir parmağı dudağın üzerinde, yeniden susmaya zorladı.

Bu haber şaşılacak bişeydi. Ertesi gün cumartesiydi ve ana merdiven temizlerdi. Kapıcı kadın, Marthe Schlumpp, her gece dansa gidip bundan daha fazla para kazandığından, ev işlerine kılık kıyafeti süslü püslü düşüyordu. Kendisiyle dansedecek erkeklerin omuzlarına bakımlı ve ak bir el koymak istiyordu. Bunun için, anamın teklif ettiği yardım hemencecik kabul edilmişti. Böylelikle anam her cumartesi merdivenleri temizleme işini üzerine almıştı. Binanın en yoksulu bizdik. Öteki kiracılar işçi ya da memurdular, bazıları garda çalışıyordu. Aşağıda, bir sebze satıcısı bir de kömürcü vardı. Bu sonuncunun dükkanı arasındaki odada kapıcılar kalıyordu. Önünden geçerken, bir parfüm kokusu, kavrulmuş soğan ve et koku-

suna karışırdı. Pencerelerinden bir kaz ya da bir tavşan sallanırdı çoğun. Kaç saatler geçirmişlerdir Henny ve Marc ağızlarını sulandıran bu hayvanların önünde...

— Düğün yapıyor karı, deniliyordu.

— Kuşkusuz öyledir. Yoksa ekim ayında kaz yemek için...

Ve şakalaşıyorlardı zavallıcıklar.

Böyle bir kadın için çalışıyordu işte ana. Kapıcı kadın iki mark ve bir dolu tas kahve veriyordu. O gece olağanüstü iyi bişeyler varsa; bir kaz kanadı, yahut bir parça tavşan, veriyordu. Anam da hep bize getirirdi onları.

Evet, orada, en yoksul bizdik. Daha sonraları, başka evlerde biz en zenginler olduk. Isınmak, bir çanak un, ya da akşam çorbası için biraz tuz istenmeğe hep bize gelinlyordu.

O cumartesi öğleden sonra, çıktım Fröbelstrasse'a. Mahallemizi avucumun içi gibi bilirdim. Canlı sokaklarda gezinmekten hoşlanıyor, bulvarlar boyunca gidiyordum. Seviyordum ışık ve havayı. Lokomotiflerin buhar ve gürültüsünden uzaktım. Binaların ip gibi dizildiği caddelerin sonunda, ayaklı fenerler çıkı çıkıveriyorlardı yuvarlak ve ışıklı. Herşey yeniydi; insanlar, dükkanlar... Düşkünler yurduna yaklaşan kara görüntüleri seçmeğe başlamıştım. Bitişikteki küçük sokaklarda, çürük meyva, isli ringa balıkları, ağ, ve sigara satanlar vardı.

Bir puro kutusunda, günlerdir belirli bir amacım olmadan topladığım tütünü taşıyordum. Kutunun dörtte biri kadar vardı ancak. Bir parmaklığa sırtımı dayayıp, kutuyu açtım ve bekledim.

Korkunç bir ihtiyar durakladı, soktu elini kutuya, bir tutam tütün aldı ve pis kokan soluğunu yüzüme hohlaya hohlaya:

— Dükkanda hiç kimse yokken aldın bunu garanti. Uzun zamandır ağzını burnuna katmadılar mı senin, dedi ve sıvıştı.

Ne yorgun, ne bitkin bir hali vardı ve gözüpekliğine karşın, ne kadar korkaktı. Kendimi tutamadım, güldüm. Ama iş çevirmeğe başlıyordum. Bir çocuk yaklaştı.

— Bir sou'luk ver.

Açık elini uzattı, beş fening vardı. Bir kadın geldi, ağ-

zında şekli bozulmuş bir pipo. Bir feningten başka parası yoktu ve bu fiyata tıkabasa doldurdu piposunu. Çok ucuz satışım tanıttı beni. Doluştular. Çoğu bana sormadan dolduruyordu piposunu. Bir kaç adım ötede yarısını geri çıkardıklarını görüyordum. Bir sou'ya iki pipoluk tütün alıyorlardı.

İlk gün kırk iki fening kazandım. Altıncı yaş günümden az önceydi. Daha okula gitmiyordum. Gurur duyabilirdim!

Bu parayla anaya hiçbir şey alamazdım, çünkü marifetlerimi saklıyordum ondan. Daha neler saklamıyordum ki!. Orje amcanın odasına kayıverdiğimi, onların içki alemlerinde bulunduğumu, çoğun, eve dönmek için, yere devrilmiş ayyaşların üzerinden atlamak zorunda kaldığımı bilmiyordu. Gizli bir yaşam sürdüm daha sonra. Ama hiçbir zararı dokunmadı bunun bana. Yaptığım işte kınanacak birşey görmüyordum. Tersine. Ananın, bunu bilse, çok acı duyacağını ve yapmamı engelleyeceğini sezinliyordum. Ananın bu hayata alışamadığını çok iyi görüyordum. Bunu açık bir kesinlikle anlamıyordum ama, karışık bir şekilde hissediyordum. Bunun gibi, olayları, yalnız şimdi böyle görmem de mümkün tabii. Ama işçi çocuğu; üç yaşında doymayan, dört yaşında dilenen, beşinde hayatını kazanan, büyükleri aşk gizlerine dek tanıyan işçi çocuğu olmayan biri, böyle bir çocuğun bildiklerini, gördüklerini, kuşkularını anlayamaz. Çünkü çocuk değildir o.

Ben hiçbir zaman çocuk olmadım. Bugün, yirmi beş yaşımda, daha çok çocuğum. Bizde, yoksullarda, çocuklar ihtiyar doğar, sonra da çocukluğa dönerler. Sınıf arkadaşlarımı, evin, sokağın yumurcaklarını anımsadığım zaman, ne kadar ihtiyar olduğumuzu anlıyorum şimdi. Daha taa o zamandan her şeyi bilerek, hiçbir şey beklemiyor, hiçbir şey dilemiyorduk. Amacımız, düşlerimiz, inancımız yoktu. Yoksullar öylesine yoksuldurlar ki, düşleri bile yoktur.

Kazandığım parayla, Henny'e ve Marc'a yiyecekler alıyordum. Tabii, anadan gizli. Ben, aç olduğumu hatırlamıyorum, çünkü onlarla birlikte yediğimi sanmıyorum. Daima çok az yedim ben, bugün bile, bedenim bir yeni yetmeninki gibidir.

Kazancımın bir kısmını da ananın çantasına kaydırıveriyordum.

Sık sık parasını sayarken görüyordum onu.

— İşe bak sen, otuz fening fazla çıkıyor. Raske yanıldı kuşkusuz. Patateslerin üzerini fazla verdi. Niye gülüyorsun Teddy? Gülmeye devam ediyordum, eğleniyordum onunla. Fazla paranın geri verilmeyeceğini biliyordum çünkü.

— Doğru değil, ana, iyi saymadın sen.

— «Doğru değil» denmez yavrucuğum diye düzeltiyordu beni -Benim eğitimime hep özen gösterdi.- Henny ve Març için bu zahmete girişmiyordu, onlar babanın çocuklarıydı, ben onun. Dudaklarında acı bir gülümsemeyle, onların taşra ağzıyla konuşmalarına ses çıkarmadığını gördüm. Ama bana gelince, benim çevremde Işittiğim gibi, ya da kendi istediğim gibi konuşmamı yasaklıyordu. Bunu çok güzel buluyor, öteki yumurcaklarla olunca onlar gibi konuşmak için çok zorluk çekiyordum. Ne yazık! Ana hemen alışkanlığımı kaybettirmişti, başaramıyordum pek.

Kendi kendime, bu sözlerin ağzımda ne kadar yapmacık kaldığını işitiyordum. Tersine, Henny bu dili yetkince konuşmasını biliyordu.

Yanılmıyorsam evimizdeki bir kepazezlik benim ilk kazanç akşamımda oldu.

Saat ona dek ana merdivende çalışmıştı. Sonra da, hastayla, kapıcı kadının kocasıyla uğraşmıştı. Çoktan beri yatalaktı adam. Yatağının üstüne oturmuş, soyunamıyacak kadar yorgun, çok ihtiyarlamışa benziyordu ana. Uyukluyordu, sıçrayarak uyanıyor, gözleriyle beni arıyor ve yeniden düşüyordu başı. Arkasındaydım, yatakta, mavi yorganın altında.

Masanın üzerinde, gaz lâmbası ölüyordu. Stettiner Bannhof'un üzerinden ay görülüyordu, tam penceremizin önündeydi. Hava soğuktu, Şubat ayındaydık. Olaya esrarlı bir hava veriyordu ay. Yatağın üstünde, bir hayaleti andırıyordu ana. Ama öylesine sevdiğim kokusu vardı. Elbisesinden tutmuştum.

Birdenbire uyanıyordum. Baba ve Orje Wuppke, bir yığın adamla gelmişlerdi. Erkekler, kadınlar... Hepsi sarhoş. Kimi şarkı söylüyor, kimi dansediyor. Gürültüyle Or-

je'un odasına girdiler. İçlerinden biri, paldır küldür yıkıldı. Alt katın kiracıları tavana vuruyorlardı. Ev sahibi nisanın birine dek çıkmamızı söylemişti. Kiracıların çoğu şikayetçiydi, önceleri anaya acıyanlar bile. Hem sonra geçen kasımdan beri borçluyduk. Yüz mark'tan fazla tutuyordu bu. Bu parayı ödeyebilir miydi ana?

Sıçrayarak uyandım. Ana beni yeniden yatağa itti.

— Uyu, yavrum, uyu.

Ve sönmüş, titrek sesiyle, sanki minicik bir bebekmişim gibi ninni söylemeye başladı.

Rahat uyu canım yavrum
Kapat gözlerini, küçüğüm.

Hep söylüyordu, taa ben ona yakarıncaya dek:

— Yok, bu şarkı değil ana, bu değil.

Çünkü bu iki dize umutsuzlandırıyordu beni. Ama öteki iki dize çok iyi hissettiriyordu bana insan adaletsizliğini:

Köpek dilenciyi ısırdı
ve giysilerini yırttı.

Hayır, anlıyamıyordum, anlamak istemiyordum, çok çok yamandı bu. Ne, bizlerden, yoksullardan söz eden bu dizeleri, ne de yanımızdan geçerken kokulu mendilleriyle burunlarını tıkayan insanları protesto etmiyordum. Onları onaylamıyordum, ama iyi anlıyordum ki iki tür insan vardı ve biz «Ötekiler» dik; birincilere ısı ve ışık vermek için maden ocaklarında çalışanlar. Ama, hayvanların da bize karşı olduklarını asla kabul etmek istemedim; bize karşı olduklarını, zenginlerin ayaklarını yalayıp dilencinin biricik giysisini yırtmalarını; sahibine kuyruk sallayıp hizmetçinin elini, aslında sahip'i de besleyen bu eli, ısırmalarını kabul etmek istemedim. Bu benim anlayışımın üstünde bişeydi, bu tüm yaratığa, tüm örgüt gerekliliğine inancımı yıkıyordu. Çünkü vardı bu inancım, bir insancıl örgütün adaletine inanıyordum, göksel bir karar gözüyle bakıyordum buna...

Tanrı. Hangi ilişkilerde onunla birlikteydim, bilmiyorum. Belki de inanmıyordum ona. Ana yakarıyordu, beni Tanrıya emanet ediyordu. Ama bu sözlerin bir varlığa söylenmiş olduğunu sanmıyordum. Bunun sevilen her şeye bir çağrı olduğunu sanıyordum. Ve buna inanıyordum.

Evet, evrensel bir seviye ve onunla adalete inanıyordum. Büyük haksızlığını gördüğümüzü sandığımız adalete.

Ama köpek... Hayvan da yoksulluğumuz yüzünden bize karşı olsun... Sanıyorum ki, bu ninni, bu çocuk türküsü nedeniyle hiçbir zaman sevmedim köpekleri. Buna karşı, kedileri çok seviyordum. Zenginlerin yanında yaşayan çok köpek gördüm; yoksullara, hattâ işçilere, tüm kötü giyinmişlere, tüm yoksulluk kokanlara diş biliyorlardı. Çok korkunçtu bu. İnsanların önyargılarıyla yozlaşmış bir hayvan. Mutlu olduğu zaman mutsuzların düşmanı. Kedi hiçbir zaman bu denli aşağılara düşmez belki de. O insana üstün bir yaratık kalır. Ama buna karşın, hep acıdım köpeklere. On yaşımda, az kalsın babama el kaldıracaktım, çünkü avlunun bir köşesinde, ölmek üzere olan bir köpeği tekmeliyordu. Ama evimde köpek istemem. Dostlarımın, hemen hepsi hastalar, açlar, donanlar, umutsuzlardır. Kardeşlerimdir onlar. Onlar, güvenle dopdolu beni bulmaya geldikleri zaman, köpeğimin, dişlerini göstererek mi karşılaması gerekir onları? Küçük sarı kedim herkese, dilenciye de, bana da aynı uzak bakışla bakar. Bizden çok üstündür o.

O akşam, ben araya girmesem de zaten ana ninni söylemeye devam edemiyecekti, çünkü, birden, yandan babanın sesi işitildi:

— Nasıl, tanımıyor musunuz? Durun, getireyim size onu. Çıktı, çocukların odasına girdi, ve Henny'nin ağladığını işittik. Ana donmuş gibiydi. Tüm varlığıyla gözlüyordu.

Baba yana girdi, çocuğu pehpehlediğini duyduk. Evet, dostlarına sevgili kızını, ihtiyarlık günlerinin umudunu göstermek istiyordu. Usulca yere bıraktı Henny'yi Sarhoşken bile onu görünce ayıyordu. O da kesiyordu zırlamayı. Anlamıştı. Gururlanıyordu bu insanların arasında, hindi gibi kabarıyor, mutlu, gülüyordu.

Ana kalktı ve çocuğun bu sarhoşların arasında ne yaptığını görmeğe çalıştı.

Henny bir çığlık attı birden. Aynı anda babanın kudurgan sesini duyduk. Ayağıyla birilerine vurdu, üzerinde şişeler duran bir sandalye devrildi. Babanın, gecelikli Henny'yi bir adamın elinden aldığını sezer gibi olduk.

— Orje, diye bağırıyordu kudurmuşçasına, sefil herif, yaşından başından utan be! Deli misin be herif! Pis arka ayakların çocuğumun üzerinde ne arıyor, ahlâksız!

Bir gürültü patırtıdır koptu. Ana hiçbir şey demiyordu, sallandı ve yıkılıverdi yatağa. Emindi, Henny tehlikede değildi artık. Baba sol kolunda Henny'yi tutuyor, sağ kolu da tüm çeteyi susta durdurmaya yetiyordu. Herkesi kapı dışarı etti taşra ağzının en kaba sövgüleriyle. Odayı düzene koydu. Kızlardan bazısı gülüyor, bazısı bağırıyordu. Merdiveni söve saya, yuvarlanırcasına indiler. Orje Wuppke sızlanıyor, tepiniyordu. Onu da ötekiler gibi koydu kapıya.

Bir zamandır gözetliyordum. Aralık kapıdan buz gibi hava giriyordu. Ana gözlerini kapamış beni görmüyordu. Babanın, bir kolunda Henny, arkadaşı Orje'u bir tekmeyle merdivene yuvarladığını gördüm. Evde herkes tedirgin olmuştu. Ne olup bittiğini görmeye geldiler, herkes gülüyordu bu işe. Baba bağırıyordu:

— Bir daha ayağını atma buraya. Kızıma dokunmak ha! Bana baksana sen, dolandırıcı pezevenk! Yavrum!

Çocuğunu kurtarmak için babanın ayıldığı anda, sanıyorum ana yeniden sevdi onu. Niyetinden kuşkulanmıyordu daha. Babanın kızını niçin koruduğunu bilmiyordu. Çocuğu onursuzluğunu ödetmek için sakladığını, paryla ona sahip olacak erkekler için koruduğunu bilmiyordu. Henny, ilerde gelir kaynağı olacaktı babanın.

Kapıyı çarptı. Arkadaşlarının yaptığı gürültüyü işittik. Yakası açılmadık sövgülerle gözdağı veriyorlardı erkekler. Kızlar da aşağı kalmıyordu onlardan. Ve... öylesine sakin parıldıyordu ki ay...

Yatağa süzüldüm. Baba Henny'yi yerine koydu. Sonra Orje'un odasına döndü. Bardakları, şişeleri salladığını işittik. Hoşnuttu. Ne kalmışsa hepsini içti. Gülüyor, kendi kendine konuşuyordu. Kıvançlıydı. Bir ara körkütük yıkıldı. Sızıp kaldı.

Ertesi gün, Orje Wuppke, bizzat tehlikeyi göze alamıyarak, eşyalarını almaya, birisini gönderdi. Arkadan nişanlısı sızlanmaya geldi anama. Ananın hıncı yoktu kimseye.

— Seviyor Orje'u diyordu, insanoğlu bu, alay etmemeli. Seviyor kız n'apsın.

Ben gülüyordum.

— Öyle mi? Orje amcayı mı?

O zaman ana büyük bilgeliği öğretti bana, daha altı yaşındayken.

— Yavrum, insanın kimi sevdiği önemli değil, sevebildiği zaman. Eğer gerçekten seviyorsan birini sevgine lâyık kılıyorsun demektir.

Birşeyler anlıyormuşçasına dinliyordum onu.

— Tek günah vardır: sevginin güçsüzlüğü. Sevgin güçlüyse gözünde büyür sevdiğin şey. Sevgi onu en iyi kılabilir. Arıklaştırabilir, yüceltebilir. Direnmekten vazgeçersen çürür gider.

Babayı artık sevmediğinden hep pişmanlık duydu sanıyorum, onun düşkünlüğünden kendini sorumlu tutuyordu, sevgisi gevşemişti.

— Sevmeyi bilmek gerek yavrum, seviyorsan eğer kurtulursun, dünya daha iyi olur. Sevi, hiç bir zaman, ne yeterince büyük, ne de yetkindir.

Dinliyordum, içime işliyordu sözleri. Böyle yetiştirdi beni anam. Geceleyin, bu gerçeği öğretiyordu bana. Çok iyiydi her zaman; zaten bunun için, başımıza gelen her şeyi, bir ceza çekme olarak görüyordu. Baba ölünce, Tanrıya şükretti. Ona acısız bir son dilemedi belki. İstediği, ölüm, yalnızca ölümdü. Korku içinde, pişmanlık içinde ölüm belki de...

Bu üzüntülü geceden sekiz gün sonra, tahta barakalara taşınıyorduk. Babanın tüm çetesi gece yarısından sonra geldi. Yarım saatçık içinde evde kalan mobilyalar, çamaşır sandığı, kap-kacak bir arabaya yüklenmişti. Baba Henny'yi kucağında taşıyordu, ana Marc'ı almıştı. Ben yanlarında tırıstaydım. İlk kez geceleyin sokaktaydım. Nisan ayının başıydı, tatlı ve nemliydi hava. Benim o denli gürültülü bildiğim sokaklar hemen hemen ıssızdı. Gündüz pis pis kokarlardı, bu gece güzel kokuyorlardı, nerdeyse. Mutluydum.

Evde herkes taşınacağımızı biliyordu.. Hiç kimse ele vermedi bizi. Kapıcılar bile biliyorlardı. Gitmezden önce ana hastanın yanındaydı. Karısı dansa gidince kapıyı açık bırakıyordu, kocasına bakabilsinler diye. O gece de dans ediyordu.

— Güle güle, madam König, dedi hasta. Ne gördüm, ne işittim. Böylesi iyi. Ama kim bakacak şimdi bana?

Jasmunderstrasse'a taşındık, bir avlunun dibine. Yer katında bir oda, bir mutfak. Ancak bunu ödeyebilirdik. Avlu dardı, evler yüksek, helâ bitişiğimizde. Binada otuz bir aile vardı Kiracıların kiracıları, yalnız yatak kiralayan kızlar, erkekler dahil yüz otuz kişi. Bunu ertesi sabah saatçının oğlundan öğrendik, çok gururluydu bu işi bildiğinden. Biz, üç çocuk da çok gururlandık...

●

Hayatımın onbeş yılından fazlasını, işte bu evde, bu yürek karartıcı sokakta geçirdim. En küçükler, Henny ve Marc mutfakta, sıcakta uyuyorlardı. Odada, tek karyola, ve bir yer minderi vardı. Ana ve ben minderde uyuyorduk, karyola babanındı. Eve dönmeyince oraya yerleşiyorduk bigüzel: çoğun dışarda yatıyordu baba.

Sabahleyin ekmek almağa gidince erkenden, çoğu kez, babayı kapının önünde, karanlıkta sızmış buluyordum. Ona çarpıyordum. Demek ki evi, kapıyı bulmuş, ama açamamıştı. Yere yıkılıp kalmıştı.

Evde herkes adama acır cinsten değildi. Bazan, geceleyin, kapı çalınıyor, ayyaşı içeri almamıza yardıma geliyorlardı. Ama başkaları çiğneyip geçiyorlardı onu yollarının üstünde buldukları zaman. Bunu giysilerinden anlıyorduk. Daha bir başkaları üstüne tükürüyorlardı. Üçüncü kattaki Balduweit kocakarısı, baba giriş kapısına serlliverm!şse köpeğini yanında durduruyordu.

Hepsi bu değildi. Anayla sıçramalarla uyandığımız oluyordu: birinin düştüğünü işitiyorduk soğuğun ve nemin kolayca girdiği pis pis kokan dehlizde sızmış buluyorduk onu. Gidip uyandırmak istiyordum, ama, ana engelliyordu.

— Bırak onu, diye mırıldanıyordu hemen hemen duygusuzca. Bırak yavrum, çıkma yatağından. Ge..... geb...

Tanrım. Bu derece tiksinmek için ne olmuştu ona?

Yatağımın yanlarını bastırıyor, sevecenlikle okşuyor,

yeniden söylüyordu eski ninniyi. Uyurken, yeniden kalktığını ve gözetlediğini görüyordum. Kuşkusuz kimsenin bizi uyandırmaya, babayı taşımaya yardıma gelmemesini istiyordu. Ancak sabahleyin, ben okula giderken onu yatağa koyuyorduk. Uykusunda, yüzü yatışınca, gene güzeldi. O zaman hiç de vakti olmayan ananın, yanında ayakta dikilip uzun zaman ona baktığı oluyordu. Dudağı titriyordu. Oh, ana, ne hissediyordun o an, ne düşünüyordun?

İnsanın babası hakkında başka şeyler anlatamaması zor. Tüm bildiğim bu. Tiksiniyordu benden. Ancak neden sonra bunun nedenini anladım. İlk çocuk olarak, dedemi kendisine doğru çekeceğimi umut etmişti. Onun için ben, değirmeni ve yüzbin mark'ın yerini tutuyordum. Ve her şey karavana.

Ana, ninenin ölümünü öğrendikten sonra babasına bir kez daha yazdığını bana anlatmıştı. Mektup geri gelmedi, ama karşılık da. Ve sessizlik reddedilmekten daha zordu. Henny'nin doğumundan sonra Breslau'ya kardeşine yazdı. Karşılık yok... O zaman ana tüm akrabalarını gömdü. Her şeye son verdi. Bizden, çocuklarından başka kimse dünyasına girmedi bundan sonra. Korkunç derecede yalnızdı. Yabancılarla, ancak bir kaç kaçınılmaz lâf ediyordu. Kendisinden, yalnız bana bahsediyordu. Berlin'deki onbeş yıllık hayatını bir yabancı gibi geçirdi. Bu uzun sessizlik çok ağır geliyordu ona. Babamla konuştuğunu işittiğimi anımsamıyorum.

Stralsunderstrasse okuluna gidiyordum. Elli kişilik bir sınıfa girdiğimde altı yaş iki aylıktım. Ana daha önceden okumasını, yazmasını, saymasını öğretmişti. Felâket bir yazım vardı. Şimdi de öyle.

Biraz zeki tüm çocuklar gibi, saymasını biliyordum. Ama okumada, beni yenecek kimse yoktu. Altı buçuk yaşında kolayca, hattâ çok tumturaklı okuyordum. Kolay öğreniyor, her şeyi ezberimde tutuyordum. Dizeler mutluluk

veriyordu bana. Yedi yaşında tüm el kitabını biliyordum ve üst sınıfa geçtiğim zaman her şeyi önceden hazırlamıştım. Akşam anayla çalışıyordum. Elleri kıpkırmızı ve şiş şişti.

O zamanlar çamaşır yıkıyordu. Haftada dört kez müşterilerinin evine gidiyor, iki kez evde çalışıyordu, pazar günü de bizim çamaşırlarımızı yıkıyordu üstelik. Dikiştekinden daha çok kazanıyordu. Günde en az üç mark kazanıyor ve kendi yiyeceğini bize getiriyordu. Ona ara sıra elbise ve çamaşır verdikleri de oluyordu.

Yalnız çok sonra, anladım ki o, daima zengin değirmencinin kızıydı. Başkalarının çamaşırını yıkayan, sadaka alan, Perdita Lachmann'dı her zaman.

Ana konuşmuş olsaydı... Perdita'nın yüreğinin çektiği acılar kavranabilir mi sanki?

Sınıfın, sonra da okulun övüncü oldum. Tabii, doğum kaydıma, ve izlediğim din tarihi derslerine rağmen beni «Küçük yahudi» diye çağıran arkadaşların değil. Protestandım. Ama anasının oğluydum ne de olsa. Okulda herkes terketmişti beni. Arkadaşlarımı izlemek istemiş olsaydım kolayca değiştirebilirdim her şeyi. Ama oynayacak zamanı nerden bulacaktım. Eve dönmeli değil miydim en kısa zamanda. Ne Humboldhain'e, ne Pankow tarlasına giderdim arkadaşlarımla. Akşam, köprü altlarına ve şantiyelere de gitmiyordum. Bununla birlikte tüm serüvenlerinden haberim vardı; erken gelişmiş zamparalıklarını, hattâ küçük kötülüklerini biliyordum. Ama nasıl olur da izleyebilirdim onları? Ana gidince ben küçüklerle uğraşmalıydım. Altı buçuk yaşında, patates soymasını, ekmek kesmesini, döşeme temizlemesini, hattâ çamaşır yıkamasını biliyordum. Çoğun babamı da izlemek zorundaydım. Okulun önünde beklerdi beni. Ondan utanmazdım, ötekilerin babaları daha da kötüydü. Ana ona da giysiler getiriyordu. Giysilerinin içinde halâ bedeninin güzelliğini görür gibi oluyorum. Baba daima dimdik dururdu, çok gururlu. Saçları parıldardı. Arkasından gitmek için ikiletmezdim lâfını. Hiçbir zaman kaçmadım ondan. Ama korkudan değildi bu, ondan korkmuyor ,ama, ne olursa olsun, kepazelik çıkmasından çekiniyordum. Utanırdım bundan. Okulda, beni dövdüğünü bilmemeliydiler.

Dokuz yaşıma dek beni dilenmeye götürdü, mucize

oluncaya dek. Dokuz yaşımda gene gülünç derecede cılızdım, yedi yaşında ya gösteriyor ya göstermiyordum. Ve yedi yaşında, bana acıyabilirlerdi daha. Bir kez baba götürürken, ona:

— Eve gitmem gerek, Henny ve Marc'ın yiyecek bişeycikleri yok, demek yürekliliğini gösterdim.

— Yapıldı o iş, diye homurdandı.

Yalan söylüyordu. Uzun deneylerim bunu öğretmişti bana. Ama söyleyebilir miydim bunu? Beni izliyordu, yumruğunun gözdağı verdiğini görüyordu. Brunnenstrasse, Rosenthaler, Weinmaister, Münzstrasse tarafına itti beni. Dilenciliğe elverişli bölgelerdi buraları, özellikle benim gibi küçük yahudi havası olan biri için. Grenadirstrasse boyunca uzanmaya zorluyordu beni. Yahudi lokantaları öylesine kebap ve pasta kokusu salıyorlardı ki... Cuma günü tereyağlı salçada balık. Orada, Ghetto'da, bana kendilerinden biriymişim gözüyle bakıyorlardı. «Şalom aleşem» demeyi orada öğrendim, yahudileri tanımayı orada öğrendim gene.

Munzstrasse'ın köşesinde bırakıyordu beni baba, ama gözetlemeye de devam ediyordu. O sokakta yalan söylemeliydim. Dilsiz numarası yapmayı yeğliyordum, çünkü yahudiler kimin oğlu olduğumu nerden geldiğimi, ve beni sokaklara dilenmeye gönderen yakışık almaz babanın hangisi olduğunu bilmek istiyorlardı.

— Zavallı yavrucak, ne merhametsizlik, diyordu çocuğuna daha bir sarılarak bir kaç yahudi anası. Bişeyler ver şuna Aron.

— Tanrı bizi korusun, diyordu ihtiyarlar, ve para tutuşturuyorlardı elime.

Bir ihtiyar cuma akşamı yemeğine beni evine götürdü. Sorulan tüm sorulara yalan karşılık veriyordum, taa, sonunda ısrarla:

— Konuşmamalıyım, dediğim ana dek.

Ayinleri izliyordum. Her şey yabancımdı ama güldürü yeteneğim çok işime yarıyordu.

Kadınlar kara ipek giyinmiş, mücevher takmış, çocuklar özenle yıkanmış ve iyi giyinmişlerdi. Tutku ile yakararak, ekmeğin ve mumların üzerine eğildikleri zaman, saçlarını kıvırmak için sardıkları kağıt zıvanalar titriyordu.

O gece, bir sürü şeyler verdiler bana. İhtiyar büyükanne, kızına, anam için bir manto vermesini de önerdi.

— Ver ona. Eğer ihtiyacı olmasaydı bu çocukcağızı sokağa göndermezdi. Ağır bir yoksulluk içindedirler herhalde. Ver ona, görünce yüreği acıyor insanın, sen, çocuklarında, ve çocuklarının çocuklarında göreceğin mutlulukla karşılığını göreceksin.

— İnşallah, anneciğim.

Ve mantoyu verdi bana.

Baba sabırsızlanıyordu. Lilienstrasse'da biryerlere gidip içti. Koştum. Yeniden anaya yalan söylemek zorundaydım, çünkü böylesi bağışlarla eve girmeye cesaret edemiyordum. Eşyaları tavukpazarının barakalarının arkasına sakladım. Ertesi gün, gittim buldum; çörçöp kokuyorlardı. Linienstrasse'ın eskicisine koştum satmaya Eve, kolaylıkla sokabilirdim parayı.

●

Evet, bu yeni evde, en yoksul hiç de biz değildik. Orada açlık acısı çektiğimi hiç anımsamıyorum. Bir kez, anam, on gün hastalanıp da bişey kazanamayınca, mucize olmuştu bile, Stefan, sevgili Stefan bize yardım elini uzatmıştı.

Baba bize bir metelik vermiyordu sanıyorum. Bununla birlikte, çoğun, çok parası vardı. Çok şık giyiniyor, sarı, hattâ vernikli ayakkabılar giyiyor, ipek bir atkı ve çiğ renkli kravatlar takıyordu. Bu parayı nasıl kazanıyordu hiç bilmiyorduk. Yalnız bir kezinde, onu Badstrasse'da bir kasabın önünde, sığır butları boşaltırken gördüm. Demek ki çalışıyordu.

İki kez de hapse girdi. Birincisinde, arkadaşları bir kuyumcu dükkanını soyarlarken gözcülük yaptığından, ikincisinde Gormannstrasse'ın iş bulma kurumu önünde, bir kavgada yumruklama ve yaralamadan. Küçük Balduweit o yanlarda kaldırım arşınlıyordu, özellikle işsiz erkekler için, çünkü yalnız elli fening istiyordu kadın. Baba

onunla eğlenmek istedi, öteki iki kişi, daha fazla teklif ettiler. Ne yazık ki, bir bıçak vardı üzerinde babanın. Üç ay hapis yedi. Bizim için kısa süren üç rahat ay oldu bu.

Jasmunderstrasse'deki evde dinlenilebilirdi. Gürültü ancak sabahın saat beşinde başlıyordu. Küçük Balduweit gece çalışıyordu, doğru, ama hiç müşteri getirmiyordu evine. Her dinlemek isteyene anlatırdı; anasının önyargıları yokmuş, çok geniş görüşlüymüş, ama gene de çok abartmamak gerekirmiş... Evine mi? Asla. Herkes ne der? O biçim kadınlardan değildi o. Eh, akşamın saat dokuzundan sonra sakinlik sürüp gidiyordu bizim merdivende. Sokağa bakan tüm pencereler karanlıktı, yakacak harcanmıyordu boş yere. Yazın, gece geç saatlere değin herkes pencerelerde kalıyor, bir kattan öteki kata, bir evden ötekine gevezelik ediliyordu. Birisi keman çalıyordu. Acınacak birşey, sanki kedi miyavlıyor derdi duyan. Kadınlar hayran hayran dinliyorlardı. Bir fonograf da vardı, gerçek bir yılgı. Dans plakları gene de sevinç veriyordu komşulara. Çocuklar, büyüklerine sokuluyor yatmak istemiyorlardı. Öylesine eğleniyorlardı ki! Bumke'ler sebzeleri suluyor, su çalkalanıyordu avluda. Yandaki bina bir yapımeviydi.. Gece çalışılıyordu orda. Bir dinamo horulduyordu. «Denizin gürültüsüne benziyor» diye açıklıyordu bana ana. İki kez plaja gitmişti, Kuzey ve Baltık denizini tanıyordu. Asla pencerede kalmıyordu ana ötekilerle, açık bile bırakmıyordu pencereyi. Yazın, bitişiğimizde olan yüznumara korkunç derecede kokuyordu. Perdelerin arkasından, alacakaranlıkta, pencerelerde solgun yüzler, ve üzgün yüzlerin çizgilerinde sevinç görüyordum hep. Sevince alışmamış bu çökük yüzleri bir gülüş aydınlatıyordu bazan.

İhtiyar Balduweit köpeğini sokağa sürüyor, orada bırakıp, avluya dönüyor ve kattakilerle gevezelik ediyordu. Sokak üzerindeki binalardakiler bile, mutfaklarının pencerelerine gelip yerleşiyorlardı. Oğlanlar avludan geçerken, dördüncü katın kızlarıyla şakalaşıyorlardı bağıra çağıra. Kızlar da onlarla eğleniyorlardı.

— Rahat dur, Trude, diye bağırıyordu Balduweit, senin vardı işte eskiden iki tane.

— Ahlaksız karı, diye cevap veriyordu Trude ve gürültüyle kapatıyordu pencereyi.

En yukarda, Balduweit'in patavatsızlığından keyiflenmiş bir erkek, söylüyordu tumturaklı:

Bir erkek yapayalnız
Hiç de güzel değil bu.
Her erkeğe bir dişi
İşte gerekli olan bu.

Bu başlangıç oldu. Max, Niemeyer'in onaltı yaşındaki oğlu, başladı şarkılamağa:

Bırak, dedi dinleneyim
Göğsünün üzerinde;
Cevap verdi ağlayarak
Tahta gibi göğsüm benim.

Birden bire, bir delikanlı bitiverdi avlunun ortasında, gülünç bir şekilde selamladı ve güzel bir tenor sesle açıkseçik bir türkü söylemeğe başladı.

Doksan kiloluk Balduweit gülmekten yerlere yatıyordu. Bir erkek çocuk onu okşayarak, kalkmasına yardım etti, bu onu daha çok güldürdü.

Yazın, hava çok sıcak olunca ve yukarda yıldızlar parlamağa başlar başlamaz, her gece gerçek bir halk bayramı oluyordu. Penceremden gözetliyor ve bu insanlara gıpta ediyordum. Yeneteklerimi özellikle yoksullara ortaya dökmek istiyordum. Her zaman alıştırma yaptığım taklitlerim kuşkusuz onları eğlendirirdi. Ama ana ne diyecekti? O denli seviyordum ki, yaşamaya susamış, pencerelerindeki bu insanları öyle seviyordum ki. Gülemiyorlardı bile. Yüzlerinde bir yapmacık buruşukluktan başka bir şey değildi gülüş ve kuşkusuz, sonradan yüreklerinde bir acı duyuyorlardı.

Ya çocuklar... bu, sevince, oyuna ve serüvene aç yaratıklar. Onu ekmekten, elmadan daha çok severlerdi, kuşkusuz. Hep bunları düşlüyordum. Onları azıcık mutlu kılmak, güldürmek, onlara kendilerinin de yaşadıklarını hissettirmek istiyordum. Hattâ ağlatmak da onları, neden gözyaşı olmasın? Onlar da yürekten çıkarlar. Duygulu bir yüreğe sahip olmak, işte budur mutluluk. Bu yoksulcuklar bir yürekleri olduklarını biliyorlar mıydı acaba?

Jasmunderstrasse'ın üzerinde, yıldızlarla kaplıydı gök. Ama gerçekten yıldız mıydı bunlar? Yoksul mahallelerden çıkan buhar onları uzaklaştırmıyor mu? Yoksul, gözlerini göğe çevirdiğinde yıldızların kendisi için de olduğunu biliyor mu? Deniz, dağ, çiçekler, orman ve tarlalar da var, ama bunların hangisi kendinin ki? Doğa'nın bu nimetleri kendisi için mi? Hepsi zenginlerin. Yoksullar göğün ışığını bile almazlar. Ne güneş, ne ay girerdi avlumuza. Çatıların üstünde dururlardı, bizim için tek ışıkları yoktu...

Otuz bir ailenin oturduğu bu evde biz en yoksulları değildik. Mahzende, bizim odamızın altında, Marangoz Hinze otururdu, iki ile on yaş arasında beş çocukla dul. Hepsini seviyordu çocuklarının, bir tanesini bile vermezdi kimselere; hepsi de acı çekiyorlardı açlıktan, çünkü doğru dürüst para alamıyordu işinden. Gazeteyle dolu çuvalların üstünde yatıyorlardı. Bir karyolaları da vardı ama, onu genç bir adama kiralıyorlardı, o da genç kızları getiriyordu oraya. Doğru, on mark ödüyordu, ve on mark için... Ve on mark için dördüncü kattaki Krolle'ler kızlarını veriyorlardı. Onbeş yaşındaki küçük Louisette'in, çalıştığı kahvede bulaşık yıkamaktan daha başka zorunlukları olduğu herkesin bildiği şeydi. Ama para getiriyordu. Arabacı Gabeltau'nun dul karısı, mutfağını gündüz için, orada karanlık işler çeviren bir herife kiralıyordu. İlgi çekici bir bildiri sonunda, sürekli olarak içi pullu mektuplar alıyordu herif. Dul kadın kendi yatağını da -hep gündüz için- bir yapımevi işçisine kiralıyordu. Gece çalışıyor, gündüz dinleniyordu adam. Sabahın saat yedisinde yatmağa gelince, kiracı kadın yataktan çıkıyor ve sımsıcacık yerini alıyordu adam. Bu yataklar ne havalandırılıyor ne gün yüzü görüyorlardı.

Karşımızda, yerkatında, Wilke'ler vardı; adam tramvayda kontrol memuru; kadın puro işçisi, tüm gün Rosenthalertor'un bir vitrini önünde duruyor muhabbet tellallığı yapıyordu. Evlerinde perdeler hiç açılmazdı. Üç yaşında bir çocukları vardı, ama kimse görmemişti daha. Pencereler civiliydi ve öylesine korkaktı ki küçük, perdelere dokunmaya bile cesaret edemiyordu. Anası, babası kızgın maşayla dövdükleri zaman bağırmazdı bile. Günün birin-

de, çocuklar oynarken camlarını kırdılar. O zaman gerçek küçük bir canavar gördüler, miniminnacık bir yaşlı adam kafası, ağarmış saçlar, sarkık dudaklar, yabanıl gözler. Ağzından kulağına bir yara kanıyordu, öteki yanak tümüyle şişmişti. Çocuklar yardım çağırdılar. Kadınlar polisle koşuştular. Eve girildi, kan ve irine bulaşmış bir küçük ebleh buldular. Marangoz Hinze kadının dönüşünü bekledi, yumruklarını sıkıp saldırdı. Kadını bekleyen polisler onun linç edilmesini engellediler. İkisi de cezaevini boyladılar. Yerlerine ihtiyar bir fare yetiştiricisi taşındı. Bu küçük hayvanlar Charité laboratuvarı için yetiştiriliyordu. Hemen arkadan ufaklıklar; bit, pire, tahtakurusu, sökün etti bol bol. Altı hafta sonra gitmek zorunda kaldı. Ağlayıp duruyordu ihtiyar, hiçbir yerde tutmak istemiyorlardı adamı. Sonradan, öğrendik: günün birinde yüz hayvanı kente salıvermiş, ve bir trenin tekerleri altına atmıştı kendini.

Bu evin yüz odasında tüm insancıl sefaleti görebilirdiniz, ve en kötüsünü de değil. Çünkü burada, hiç olmazsa odalar vardı, çatılar vardı, bir soba vardı. (Ya banklardan köprü altlarından, bahçe çardaklarından başka bişeyi olmayan ötekiler?) Buna karşı, odalarda, hepsi hasta düşüyorlardı. Oğlan ya da kız, tek bir yatak kiralayanlar çocuklara hastalık bulaştırıyorlardı. Mikroplar kaynaşıyordu. En yukarda, çatıların altında ikiz kız kardeşler yaşıyordu. Gerçek bir seki, bir soba bile yerleştirilemezdi oraya. Yazın, sıcaktan boğuluyorlar, kışın donuyorlardı. Aynı yatakta yatıyorlardı. Bir kış, bir tavan arası faresi soğuktan kaçıp yataklarına sığındı. Göğüslerinin arasında, insan sıcaklığının güler yüzlü karşılamasında uyudu. Onlar, bu murdar hayvana acıdılar ve onu kovmadılar. İki kız kardeş Weddingstrasse'da aynı yapımevinde çalışıyorlardı. Mutluydular, birbirini seviyorlardı, öyleyse iyi olabilirlerdi. Yoksullar arasında hayvanlar kadar melekler de vardır.

Evin elli dört çocuğu arasında, on üç yaşındaki Amélie Zwillich, Charité'ye doğurmağa gitmek zorunda kalınca, bir heyecan oldu ki deme gitsin. Çocuğun babasının adını hiçbir zaman söylemek istemedi. Yalnız biz, çocuklar, kim olduğunu biliyorduk, ama bunu söylemeyecektik. Evli, dört çocuk sahibi, Stralsunderstrasse berberiydi bu. Küçük kıza, bizim uzun uzun kokladığımız parfüm şişesini

armağan eden oydu. Ondört kişilik çember yapmış ve şişenin içindekini boşaltarak, yapay cennetin üstün mutluluğu içinde, afyon çekicileri gibi gözler kapalı, derin derin içimize çekmiştik. Elli feninglik bu parfüm şişesi Amélie'nin fiatı oldu. Ana-babası evi terkettiler, öylesine utanıyordu anası.

Başkaları tasa bile etmiyorlardı böyle şeyleri. Dul bayan Gottwald kızı Ernestine, bu basit kafa, her yıl bir çocuk koyuyordu ortaya. Nine onları aksatmadan çocuk yuvasına taşıyordu. Hiçbirinin bilinen babası yoktu, kız da tam bilmiyordu kaç çocuğu olduğunu.

Çoğu zaman:

— Herhalde onbir tanedir, öyle sanıyorum derdi.

Gülüyor ve başka şeylerden söz ediyordu.

Barbarie'de çalan bir orgcu da evde oturuyordu. İnmeli karısının ve hiç ayrılamadığı iki köpeğinin geçimini yüklenmişti. Hiç sokak görmeyen iki alık köpekti bu. Oturduğu yerden bir hayvan kokusu yayılıyordu merdivene. Ve tüm bunlara karşın orgcunun iki elaltı kiracısı vardı. Friednichstrasse'da çığırtkanlık yapan iki kardeş. Evimizin bu yüz odasında çoğu beş, hattâ sekiz kişi bir arada oturuyordu. Karma karış, erkekler, kadınlar, çocuklar, erginler...

Buna karşılık sokak üstündeki bina bir harikaydı. Üç odalı apartmanlar bile vardı ve Swinemunderstrasse'da kümes hayvanları satıcısı Bay Bentheim bir şofbenli banyo yerleştirmişti oraya. Burası zenginler krallığıydı, orada her çocuğun kendi yatağı vardı... Yalnız iki katta odalar kiraya veriliyordu. Alhamra'nın kasadarına bir oda kiralayan Bose'lerin bu odada yaldızlı sandalyeleri, kanape altlıklı büyük bir aynası, ve kenarları zambak işlemelerle süslü kırmızı kadifeden perdeleri olduğu anlatılır, dururdu. Madam Bose, bazan bir an için gelen komşu kadını evine sokar ve bu harikaları gösterirmiş gizemle. Bir köşede bir palmiye, bir tane de yapma palmiye varmış, evet evet yapma palmiye... yanında da yeşil kadifeden iki sandalye ve yaldızlı bir masa.

Mayıstan eylüle dek balkonda çiçekler vardı. Saatler saati bir çiçeğin düşmesini beklerdik. Aramızdan kaçı bir çiçeğe hiç dokunmamıştı? Çoğu bir portakalı ya da bir çi-

kolata kırıntısını yemezden önce herkese gösterirdi. Demiryolu kıyısına papatya ve yabanî hindibaba devşirmeğe giderdik. Demiryolu kıyısındaki eğikler bizim bahçemizdi. Aslında giriş, hem de sıkı olarak, yasaktı. Ida Sommer'in bacağını tren çiğneyince gazeteler çok sözetmişlerdi.

Humboldhain'da ağaçlar, çimen, çiçekler olduğu doğruydu ama, giriş polis tarafından yasaklanmıştı. Bir bekçi, elde değnek, bekliyordu. Evde, zenginlerin kendi bahçeleri olduğunu, orda her istediklerini, yalnız çiçek değil, meyva da yetiştirdiklerini anlatırlardı; kirazlar, armutlar, camlı ve ısıtımlı meyvalıklarda üzümler, portakallar...

Tüm bunlar bizim için peri masalıydı. Oysa bizim çimen üzerinde yürümek hakkımız bile yoktu, sıkıysa bir çiçek kopar, kodesi boylardın!

Tüm bunları, gece ağabeyler kapının önünde çene çalarlarken ya da pencereden pencereye tartışırlarken duyuyorduk. Bu, bana, dünyada başka varlıklar da olduğunu öğretti, ama onlardan niçin tiksinmeliydi anlamıyordum. Onlar «Ötekiler» iseler ne gelirdi ellerinden? Onları kıskanmak aptallıktı. Çok açık ki, tüm bunlara sahip olmak hoş bişeydi; ama bunlara sahip olmak için «ötekiler» le hırlaşmak, hattâ bunları onlardan zorla çekip almak gerekir miydi? En büyük çocuklar bile bunlardan söz ediyordu. Ben de onlara düşüncemi söylemeye başladım, ama bana bağırılınca kesiyordum:

— Tabii, tabii, yahudi. Ne dolanıyorsun aramızda? Git seninkileri bul.

Bununla birlikte onlardan olduğumu duyuyordum içimde. Acı çektim mi? Belki, hiçbir şey anımsamıyorum artık. Çocuklar çarpıldıkları sıkıntıların çoğunu ancak çok sonra, acıya duyarlık kazandıkları zaman, yeniden hissederler. Çok zaman bir acının anısı, ona neden olan olaydan daha bir yamandır...

Tek avuntum vardı: okul.

Bu garip görülebilir. Okul; islahevi, öğrenci; hırçın, ihtiyar öğretmenin titreyen tutsağı değildi.

Zenginler için okul, gerçek bir afetti; ama bizde, halk okullarında, evimizdekinden daha rahattık. Kaç çocuk yalnız okulda birazcık sıcaklık ve dinginlik buluyordu. Çoğu, yalnız orda görebiliyorlardı güneşi ve çiçekleri... Çoğu da

yalnız orda iyi sözler işitebiliyordu. Genellikle iyiydiler öğretmenler, zaten çocuklarla anlaşmak için tek yol da buydu. Orada, iyi yıkanmamış kulaklarla, bit-pireyle uğraşılıyordu dişçiye gönderiyorlar, ara sıra gezinti yaptırıyorlardı. Ordaydı yeşillik, hayvanat bahçesi, doğaya açılan gözler. Ağaçları, hayvanları görmeye başlıyorduk.

Öğrenmek, bilmek, anlamak, her şeyin özüne derinlemesine girmek. Dünyayı yönettikleri araçları fethetmek istiyordum. Beklenmedik olanaklar hissediyordum içimde. Daha yedi yaşımda, her kitapçının önünde duruyor, uzun uzun inceliyordum sergileri. «Herşey» in içinde kapalı olduğu bu betiklere öyle hayrandım ki. Güzellik, bilgi, uzak ülkeler, gök kubbe, denizin, toprağın gizleri, hepsi hepsi oradaydı. Gazete parçaları topluyor ve eve varmaya sabredemiyerek, sokakta okuyordum, araba kapılarının altında, avlularda, tramvay duraklarında.

Ne okuduğumun önemi yoktu. Her şey iyiydi benim için, aç bir hayvancasına herşeyi yutuyordum.

Müdür bazan sınıfa giriyor, derslerimizi izliyordu. En güç sorulara cevap veriyordum. Çok tumturaklı okuyor, hattâ ezberden söylüyordum, müdürle öğretmen destekleyici gözlerle bir birine bakışıyorlardı. «Annesine çekmiş» diyordu öğretmen. «Tanıyor musunuz annesini, Müdür bey?»

Ana, ara sıra okula geliyor, övgülerimi duymak için sabırsızlanıyor, bilgili insanlarla hakkımda konuşmak, ve alabildiğine mutlu, geleceğim üzerine önceden verilen haberlerin tadına varmak istiyordu.

Bir gün müdür onu çağırttı. O zaman dokuz yaşımdaydım. Arkadaşlarımın çoğunu geride bırakmıştım, hattâ Paskalya'da bir sınıf atlamam kararlaştırılmıştı.

Hikâyeme devam etmeden önce, durmak ve gözlerimi sana çevirmek isterdim Rudolph Rauscher.

Üç yıl benim öğretmenim olmuş ve anlamıştı beni. Bakışının üzerime çevrildiğini görmeyi dilemeseydim, öylesine ak elinin saçlarımı okşamasını o kadar istemeseydim, böylesine tutkuyla öğrenemezdim hiç bir zaman.

Tüm yaptığım, önce anam için, sonra onun için oldu. Ancak seviyle yaratabilir insan, ancak seviyle yılmadan çalışır, ancak seviyle tutkulu olabilir. Tek başına bilgim

ruhsuz bir ukelâ yapardı beni; başkaları için çalışarak canlı, doğal, duygulu kalıyordum.

Rudolph Rauscher gençti, yirmi yaşından biraz fazla. Evliydi ve karısı bazan okula aramaya gelirdi onu. Bir gün, beni ona tanıştırdı. Kızıl -sarı saçlı, çok güzel, bebek yüzlü, ufak- tefek bir kadındı. Onu görünce, Rudolph Rauscher'in nasıl olup da böyle bir oyuncağı olduğunu sordum kendi kendime. Bana baktı, elini uzatmadı ama, hafif alaylı bir sesle sordu: «Demek sensin harika çocuk? Yahudi misin König?»

Rudolph Rauscher'in önünde gözlerimi yere indirdim, bunun onu sıktığını seziyordum. Ama elini omuzuma koymuştu bile yavaşça.

— Annene selam söyle. Allahaısmarladık, Théodore.

Bizim öğretmenliğimizden ayrılıpta, biz, kemikli ve kaygısız Madmazel Backert'in sınıfına geçince, Rudolph Rauscher'in karısının bir müzisyenle kaçıp gittiği gürültüsü yayıldı ortaya. Kendisi de savaşta öldü.

Beni karısına tanıştırmazdan önce, bir gün :

— Beni görmeğe gelmek ister misin Théodore? demişti. Betiklerimi, kuru ot kolleksiyonumu, kelebeklerimi görürsün. Çikolota ve pasta da yersin.

Hiçbir zaman -hiç kimsenin önünde- duygularımı kapıp koyvermeğe cesaret edemedim. Sıkılgan değildim, ama ne zaman bişey yüreğime dokunsa alıklaşıyordum. Gelmek isteyip istemediğimi bana sorduğunda diz çöküp kucaklayacaktım az kalsın. Anamdan bir başka türlü seviyordum onu, tedirgince, korkuyla. Bakışı gülünç olmalıydı herhalde, öylesine boynu büküktü ki... O gün karşılık vermedim sorusuna, yalnız çok solgunlaştım.

Karısının benimle tatsız olduğu o günden sonra yinelemedi sorusunu, uzaklaştı daha çok. Bazan eli beni okşamağa, dudağı bana övgüler yağdırmağa hazırdı; ama hep tutuyordu kendisini.

Öğretmenliğimden ayrılınca, bana uzaktan gülümsüyordu. Bundan ne denli acı duyduğumu biliyordu kuşkusuz. Bu ayıplama, ve berelenmiş sevi anlatısını gizlemek benim için olanaksızdı, bakışlarım kuşkulandırıyordu onu.

Benim daha önce hissettiklerimi o bana sözcüklerle öğretti: insanlık.« Başka varlıklar da var yanınızda, baş-

kalarına verin», diyordu. «Eğer bişeyin varsa önce kardeşe ver, bu kardeş tüm insanlıktır! Önce ötekiler, sen sonra geleceksin. Sevi eylemdir, dostluk, fedakârlıktır. Sen verdiklerinden ve kendi yediklerinden en doymuşusun. Başkalarına verilen mutluluk mutlu kılar insanı.»

Çoğu Rudolph Rauscher'le alay ediyordu. Öğretmenlere «trampetler» adı takılmıştı, onun takma adı ise «Ahlakçı trampet Rudy» Ama o'dur, bilinçsiz olarak içimde duyduklarımı, anlaşılır kılan. Benim «erdem» im ne denli yetersizdi, gördüm. Ve öylesine yerilmiş, alaya alınmış, maskaraya çevrilmiş «erdem» sözcüğünü bize o canlı kıldı.

Analık okulu öğretmenlerinin hiçbirisinin yanından bile geçmediği tarih çağlarından, olaylardan söz etti. Yunanlılardan söz açtı, «Kolokagathia» sözcüğünü duydum ve öğrendim. Sonradan Stefan Falk'la gizlice yunancayı öğrendiğimde bu sözcüğün kökeninde «iyi» ve «güzel» sözcükleri olduğunu bulguladığım zaman yüreğimin hızla çarptığını anımsıyorum. O an, sevgili öğretmenle tek ve aynı varlıktan başka bişey olmadığımızı anladım.

Anladım; «kalos» ve «agathos» oydu. Ve o, Ülkü'ydü. Önünde erişilebilir tapacak bir tanrısı olan mutlu çocuk! Onun izinde yürümek istiyordum, ona denk olmayı istemeye cesaret edemiyordum, yalnız ona benzemek...

Mucize'yi de ona borçluyum.

Bir gün, müdür anamı çağırttı. Yalnız gece gidebilirdi oraya. Koşa koşa geldi eve, giyindi, beni öptü ve koştu okula. Bir mutlu olay içine doğuyordu. Geç döndü. O zaman, yedi ve sekiz yaşlarında olan Henny ve Marc uyumuşlardı. Güçlü çocuklardı, gerçek küçük berlinliler. sınıfta tembel, sokakta çekilmez. Bir sandalyenin üstüne bıraktı kendini.

— Gel, dedi, yavaşca. Gel dizlerime Teddy. Sen büyük, güç dolu, zeki bir çocuksun. Ama bugün, Teddy, benim küçük yavrucuğum, küçük oğlum ol, ister misin? Dinle, yavrum, görüyor musun, ağlıyorum bak, beni ağlarken hiç görmedin değil mi daha? Teddy, her şey iyi olacak senin için, okuyacaksın. Müdürün çok zengin bir bay tanıyor, ona senden söz açmış. Hochstrasse'da fabrikasının yanında oturan güvenilir birisi, Mösyö Falk. Seninle ko-

nuşmak istiyor, senden hoşnut kalırsa, seni liseye gönderecek. Okul ve kitap masraflarını o ödeyecek. Üst-başına da bakacak.

Ananın her sözcüğüyle daha bir hayrete düşüyordum. İlk sözlerden sonra başka bişey anlamadım. Ana hep konuşuyor, konuşuyordu. Sesinde mutluluk, ama üzüntü de vardı. Gözyaşlarını işittim hemen hemen. Birden, düşlerimden uyanıp sordum:

— Senden ayrılacak mıyım?

— Oh! Hayır, yavrucuğum, diye bağırdı. Sensiz yaşayabilir miyim ben? Senin burada kalmandan doğal ne olabilir. Ama Teddy, küçük Teddy'ciğim benim, ama sen, ister misin ki...

Sesindeki bu boğuntu! Güldüm. Devam etti konuşmaya. Evet, Mösyö Rauscher uzun uzun konuşmuştu müdürle; ne yapıp yapıp bişeyler yapmak gerekti benim için. Liseye gitmeli, sonra da okumama devam etmeliydim. Kendisi, Rudolph Rauscher, kimseyi tanımıyordu, ama müdür...

Sonunda, müdürün ısrarından sonra, Mösyö Falk, Rauscher'i çağırmış ve benden söz etmiş. Mutluydum. Ona, sevgili öğretmenime borçluydum bunu. Ve benimle uğraştığını, beni sevdiğini hiçbir zaman belli etmiyordu.

O gece, ana ve ben, geç saatlere dek tartıştık. İyi ki babanın cezasını çektiği zamandaydı bu. Yalnızdık. Uyumak üzereyken, ananın kalktığını gördüm. Lambayı aldı ve Henny'yle Marc'ın uyuduğu mutfağa gitti. Çocukların üzerine eğildiğini, uzun uzun baktığını gördüm. Dudakları titriyordu. Onları benden az sevdiği, tüm yaşamını bana verdiği için bağış diliyordu onlardan. Benim kadar sevemediği çocuklarına dualar okudu. Tanrıya emanet etti anları, çünkü, kendi gücünün en iyisi bana ayrılmıştı. Böylece uzun zaman yakardı. Odaya girdiği zaman uyumuştum bile.

Ertesi sabah, büyük teneffüste, Mösyö Rauscher beni müdürün yanına götürdü. Müdür olanı biteni anlattı.

— Théodore könig, diye tamamladı, bugün saat altıda, Bay Falk'ın yanına gideceksin, seninle uğraşacak ben gelmiyeceğim seninle. Kendin konuş. Korkma, bizimle olduğun kadar içten ol. Senin mutluluğun söz konusu, gele-

ceğin de. Annenin hakkı bu sevinç. Tanrı seni korusun çocuğum. Belki, yakında ayrılacaksın bizden, ama gene de senin dostun olarak kalıyoruz.

Mösyö Rauscher benimle çıktı. Koridorda durduk. Kimsecikler yoktu. Hepsi avluda, eylül güneşinde oynuyorlardı. Sevinçli sesler geliyordu. Mösyö Rauscher sıkıca elimi kavradı ve eski dostluk günlerimizdeki gibi baktı bana.

— Dinle azizim, dedi, seninle geleyim mi? Memnun olacaksan emrindeyim büyüyünce dostlar böyle konuşur, diye ekledi.

Ağlıyordum. Yüzüm kırışmıyordu ama sıcak gözyaşları akıyordu yanağımdan. Kekeliyordum:

— Korkmuyorum, yalnız gitmeyi yeğlerim sanıyorum. Ama, -birden daha önce düşünmediğim bir şeyi söyledim- ama burada kalmayı yeğlerdim, ve de -bu ağzımdan kaçtı- sizin yanınızda kalmayı.

— Azizim, dedi, elimi bırakarak. Aynı anda yüzünün katılaştığını gördüm. Niçin? «Sen garip bir büyük çocuk, küçük adam karışığısın. Haydi öyleyse, yalnız başına git ve en iyisini seç. Seni en uzağa götüreceği yapmalısın. Ne kadar çok bilirsen o kadar çok duyacaksın içinde ve o kadar da çok yararlı olacaksın dünyaya. Mösyö Falk çok iyidir, onurlu bir insandır. Ona güven. Gençsin dostum, geleceğine karar vermelisin. Yarın görüşürüz.

Ananın evde çamaşır yıkadığı gündü bu. Henny'ye ve Marc'a herşeyi anlatmıştı. Hemen hissettim bunu. Çocuklar eve geldiğimi görünce, el ele tutuştular ve bilinçsizce geri çekildiler önümden; gene de seviyorlardı beni, en büyük sevinçleri benimle oynamaktı. Onlara güldürü oynadığım zaman pohpohluyorlardı. benimle, anayla olduklarından daha yumuşaktılar. Ve birden bire, onlardan ayrılıyor, onlara yabancılaşıyordum. Büyük okullara gidecektim, renkli şapkalarım, yeni giysilerim olacaktı, bir mösyö olacaktım. Bunu çok iyi anladılar.

Öyle korktum ki! Onlara bakıyordum, gülümseyince, Henny başını çevirdi, Marc yüzünü buruşturdu. Bana karşı ilk kez hırçınlaştılar. Bunu hemen anladım. Evet, kendi kendimi değişmiş buluyordum ben de, onlardan uzaklaşmıştım bile. Ama beni soğuk karşılamalarından ötürü de-

ğil miydi? Eski mutfak bile değişik göründü, ilk kez kararmış duvarlarını, sarkmış tavanını, tek-tük kap kacağı, içinde patates ve karnabahar kaynayan iki boynu bükük tencereyi ilk kez görüyormuş gibiydim. Sonra anayı gördüm.

Elleri sabun köpükleri içinde, çamaşır teknesinin önündeydi. Yükselen buhar, tapılası varlığı çevreliyordu: yaşantımın sonsuz tanrıçasını. Dinleniyordu bana bakarak. Gözleri sevinç ve acı, gurur ve korku dolu, gülümsüyordu.

Ve sonra -bunu çok iyi gördüm- o da uzaklaştı benden, artık çocuğu değildim, yeniler giyinmiş, Falk'ların evine kabul edilmiş bir liseliydim. Şimdiden, üniversiteye aday, yabancı diller konuşan genç bir adamdım. Benden, yeni çevremden, korkmuştu biraz ana, o ki o çevrenin bir parçasıydı; dünya görmüş, İngilizce, Fransızca konuşan, zengin değirmencinin kızı. Aramıza bişeyler girdi. Saygı gösteriyordu, bundan utanıyordum. İnsanlığa eğitimden, burjuvalıktan daha az değer biçen onun adına utandım. Kendisini bu yerleşik çevrenin önünde küçük görüyordu. Çocuğunu, aslında saygı duyulacak ve özellikle insansever ortamından, kendisininkine çok üstün olan bir burjuva çevresine itiyordu.

Anam adına utanıyor, kardeşlerimin aşağsamalarından acı duyuyordum. Proletarya içinde yetişmiş bu çocuklar, kendi çevrelerinde kalıyorlar ve burjuva yöresine geçen, bir mösyö olmak isteyen kardeşlerini horluyorlardı. Ama ananın görüş açısı bambaşkaydı, o zengin ve eğitilmiş gençlik yargılarını yitirmemişti. Yoksulluğun onu düşkünleştirdiğini sanıyordu. Kocası da hapisteydi.

Bu durumu, çok sonraları anladım ancak. Hiçbir zaman çok iyi hissetmedim, iyi özümleyemedim bu durumu, yalnız çocukluk izlenimlerinin çok güçlü olduğunu biliyorum. Anadan çok daha fazla yoksul olan kadınların sağlam bir toplumsal özsaygısı vardı ki, ana buna hiçbir zaman erişemedi. Düşkünleşmişti, yitirmişti toplumdaki eski yerini, gene de her şeyi baba ocağının renkli kristalleri arasından gürüyordu. Kendini, düşkünleşmiş sayıyordu da proletaryanın göbeğinde doğan çocuklarını o gözle görmüyordu. Düşlerinde hâlâ, genç kızlık odasının o güzelim

penceresindeydi; işçileri, hizmetkârları horluyordu. Bu anda kendisinin de bir parçası olması, işçi sınıfını daha iyi kılmıyordu. O zamanlar, başına gelenleri iyice anladığını sanmıyorum. Bu ak odayı bir işçinin sekisi için terketmiş olmak... O bunu, kendilerini ayıran ayrımı görmeden yapmıştı. Georg König'in bir işçi olduğunu görmemişti, öylesine değiştirmişti aşk anayı.

Ama aşk sönüp de, onu gerçekte olduğu gibi, eğitilmemiş kaba bir gündelikçi olarak gördüğü zaman, yaptığı davranışı bir delilik olarak nitelendirdi, anlıyamadığı bir davranış olarak. Evet, Bu yoksul dünyaya çocuk doğurmuş olmakla pişmanlık duyabilirdi, bizim yoksulluğumuzdan o sorumluydu. Bağlı olduğu ortamda kalsaydı, biz dünyaya zengin gelecektik.

Bu yüzdendi, beni, eski ortamına yerleşecek biri sayması.. Kendisi proleterleşmişti, ama, yeniden burjuva olacaktım ben. Onun saygıdeğer gözünde ben cehennem azabı çekiyordum. Kuduruyordum...

O andan bende kalan, anılarımın en acısıdır. Yaptığımı, daha sonra yapmak zorunda kaldığımı bilinç kavrayamaz. Eğer yazgımı izleseydim anamı ve kardeşlerimi kaybedecektim. Onları düşüncemde yitirmiş olacaktım, benimle artık hiçbir zaman eskisi gibi olmayacak, sıkılmış, sıkılganlaşmış, ne yapacağını bilmez kişiler olacaklardı; güvenlerini yitirecektim. Onlarda uyandıracağım şey saygı olacaktı, saygı. Onların giremiyecekleri bir dünyada yaşayacaktım.

Alın yazısı.

O zamanlar, insan yazgısından kaçabilir, ondan kurtulabilir sanıyordum aptal aptal. Hiç bir deneyim hiç bir ayırdetme yeteneğim yoktu. Herkes, genellikle kendisi için ayrılan şeye karar verir, ama hiç bir zaman yalnız kendisine buyrulan şeyi seçmez. Önceden çizilmiş bir yolda yürüyebiliriz ancak.

O günkü kadar asık suratlı olmadım hiç. Ana beni gözetliyordu ama, ne yüreğimi sızlatan şeyden, ne de benim için öylesine yaman olan şu saatlerde vereceğim karardan kuşkulanamazdı. Saat beşte, yüzümü yıkadı büyük çamaşır teknesinde. Üstümü-başımı değiştirdi; patlak kunduralar parıldıyordu. Benimle birlikte gelmek istedi. Ağır

ağır yürüyorduk, erkendi daha. Anamla hiç böyle gezmemiştim. Brunnenstrasse tozluydu, hava çok sıcaktı. Sararmış yapraklar düşüyorlardı ağaçlardan. Humboldhain bozbulanıktı. Yoğun bir duman yükseliyordu demir yolunun üzerinde.

Hochstrasse'ın köşesinde benden ayrıldı, zenginler konutuna daha fazla yaklaşmaya yüreği yoktu. Orta sınıfı meydana getiren bu rahat burjuvaziden korkuyordu. O zamanlar pek güçlüydü bu sınıf. Burjuva kökenli ana, gerçek bir işçi kadından daha bir saygılı, daha bir beceriksizdi. Ascension kilisesinin saati altıyı çaldı, koşmaya başladım.

İşte geldim. Avlunun dibinde, fabrikanın kırmızı tuğlalı duvarı uzuyordu. Sokak üstünde, küçük bir bahçenin gerisinde, iki katlı bir villa, Zili çaldığımda öylesine sakinleştim ki, gülümsüyordum bile. Yaptığım işin ilk kez bilincine vardım ve bunun zahmete deyip deymediğini sordum kendi kendime. Aslında neydi? Kuşkusuz anlamı yoktu.

Kara giysili, önlüklü ve başlıklı bir genç kız açtı kapıyı. Bu, «ötekiler» le ilk karşılaşmam oldu, benimkine, proletarya'ya öylesine karşıt bu ortama ilk adımım. Sık sık işitmiştik çekiştirdiklerini; «burjuvalar», «dünya», «sermaye», «zengin sınıf». Ama onları o gün görüyordum ilk kez.

Genç kız beni beklediklerini biliyordu. Sanki daha şimdiden bir burjuvaymışım, efendileriyle aynı dünyadan bir insanmışım gibi, bay müdürün ziyaretçisi olduğunu, ama beni kabul etmekte gecikmeyeceğini söyledi. Bana ilk kez gösterilen bu dikkat güven verdi. Beni küçük bir proleter olarak karşılasalardı çok daha sıkılacaktım. Küçük bir salonda bir zaman bekledikten sonra tümden güven geldi içime. Sakin sakin çevreme bakındım hiçbir şey gerçekten yabancı değildi. Doğru; ne duvar halısı, ne de işlenmiş ağaçtan Meryem ana başı görmüştüm şimdiye dek. Fakat, sanki geçmiş bir hayatta, tüm bunları tanımıştım. Birden, yandaki bir odada, altı yedi yaşlarında küçük bir kız farkettim. Kucağında bir bebek tutuyordu. Dinliyormuş gibi başını eğiyordu, ama bana bakmak içindi bu. Gülümsedim ona, hep çocuklar arasında yaşamıştım, onlarla nasıl konuşulacağını biliyordum; çağırdım. Kılını bile kıpırdatmadı küçük, ama gözünü dikip baktı bana. Birden:

— Adım Lilian, dedi.

— Gel buraya Lilian, bebeğini göster. Ne güzelmiş, hiç böyle güzel bebek görmedim ben.

— Ya sen, senin adın ne?

Adımı öğrendikten sonra, düşündü ve sonunda yaklaştı bana.

— Demek sensin? Bizimle oynamağa gelecekmişsin ha. Bak bebeğime, Diana'dır adı.

— Diana mı? Güzel bir ad.

— Bilmiyorum; adı öyle işte, çünkü teyzemin de adı öyle. Bey babacığımın yanında bir sürü adam var, oynamak ister misin benimle?

— Elbet, Lilian, hoşlandım senden.

— Ah! Evet, ama sen...

— Ne?

— Sen, sen... dedi biraz duraksayarak.

«Sen benim hoşuma gitmiyorsun» u bekliyordum. Ve bana bakmağa devam etti. Bu anda genç bir çocuk koşarak indi merdiveni.

Şaşırdım. Hiç kimsenin merdivenleri böyle indiğini görmemiştim. Bu denli rahat bir küçük kız da görmemiştim. Bu en etkili izlenimim oldu belki de, çünkü gecenin en beklenmedik bişeyiydi. «Ötekiler» in davranışlarını gördüm. Yeni bir, uyum, davranışlarda serbestlik öğrendim. Taklit içgüdüm uyandı, kımıldamadan kaslarımın ve eklemlerimin, «ötekiler» deki belirgin jestleri yaptıklarını hissettim.

Bu çocuk Stefan Falk'tı.

Lilian gibi, esmerdi, gene ondaki gibi çok açık kestane gözleri vardı. Güzeldi Stefan. Kızkardeşinden daha iyiydi. Kızın yüzü daha da karanlık ve buğuluydu, oysa onun ki çok duruydu tam tersine. Dürüstlüğü belirtiyordu.

Daha bana elini bile vermeden, sıraladı :

— Sensin ha benim sınıfa gelecek olan. Ekim ayında, Pankstrasse'daki Lessing lisesine. Güzel mahalle değil mi? Boş ver, birlikte çalışırız, kıyak olacak!

— Bak hele, nasıl fena konuşuyorsun Stefan. Madmazele söyleceğim.

— İhtiyar geveze, diye homurdandı, çek git hadi. Din-

le, Théodore, hadi gel yukarı benim oraya, sana gösterecek bir sürü şeyim var,

Lilian, küçümseyerek kesti sözünü:

— Bırak onu, Beybabamı görecek.

Onlara baktım. Hemencecik, sevdim onları. Ola ki güzellik gibi gönlümü çelmiş olsunlar. Dalaştılar. Ve yeniden-huyum böyle-hiçbir şey duymaz oldum, görüyordum yalnızca. Başlarını bizden bir başka türlü tutuyorlardı. Boyunları garip bir şekilde bükülgendi. Küçük Lilian'ın sıktığı yumrukları ak ve yumuşaktı. Bu çocukların derilerine dokunmak isterdim, ele geçmez bir meyve gibi çekiyordu beni. Hiç olmazsa saçlarına, ya da giysilerine dokunmak isterdim.

Beni içeri alan genç kız bir konuğa yol gösterdi. Şapkasını ve eldivenlerini tuttu ona. Tüm bu törenler büyülüyordu beni. İşin garibi, ne Stefan, ne Lilian hiç dikkat etmiyorlardı bu işlere... Ama bunların hiç biri yeni değildi ki onlar için. Acıdım onlara, o kadar sevinç saçıp savuruyorlardı ki.

Dönünce, hizmetçi kız :

— Çabuk yukarı çıkın, madmazel sizi istiyor dedi.

Bana doğru döndü :

— Sen, çocuğum, burdan geç; mösyö seni bekliyor.

Çocuklara gülümsedim, Stefan kuvvetle elimi sıktı.

— Odama gel sonra yukarıdaki şeyleri bakmakla bitiremeyiz. Hem artık her gün gelmelisin.

Başımla «evet» dedim.

Lilian hep tutuyordu bebeğini. Bir kolundan tuttu bebeğin ve bana uzattı.

— Allahaısmarladık de genç adama, Diana.

Öylesine çabucak gitti ki Lilian, sözlerinin anlamını çıkartacak zamanım bile olmadı.

Oda hizmetçisini izledim. Bir odayı geçtik, orada, geçerken, kuyruklu iki piyano, nota sehpaları ve bir viyolonsel gördüm.

Mavi bir salondu. Bitişiğinde de bir yeşil salon vardı. Bu sonuncuyu sonra da çiçek dolu camlı bir odayı geçtik. Ak giysili kadınlar vardı orada. Hizmetçi, benim beceriksizliğimi anlayarak, ağır yürüyordu. Bir kapı açtı ve bir kitaplığa sokuldum. Tüm evde sessizlik sürüp

gidiyordu; ama bu odada daha bir duygulandırıcıydı sessizlik. Duvarlar boyunca koyu renkli büyük mobilyalar, kitap dolapları vardı. Kapının karşısındaki büyük bir pencereden yapım evi gözüküyordu. Paydos saatiydi. Her şey sakindi. Avluda bir adam araba yıkıyordu.

Masadaydı adam. Girince ayağa kalktı: Çok uzun boylu değildi, ama aşırı ince. Yüz çizgilerini iyi seçemiyordum ışığa sırtını dönmüştü çünkü. Ona doğru yöneldim, artık korkmuyordum. Bu güveni, her şeyi önceden görmüşlüğüme, her şeye karar vermişliğime borçluydum sanıyorum.

— Théodore König sensin demek? Sesinin kalınlığına şaştım. Gel, otur şuraya. Söyle bakalım Frieda-diye seslendi hizmetçiye- küçük konuğumuza ne ikram edeceğiz. Belki dondurma kalmıştır, ya da limonata? Hizmetçiye gülümsüyordu. Bu gülüş, bu ses iyilik doluydu. Hâlâ benimkini tutan eli de.

Bir sandalye verdi bana. Sırtımı dayamaya bile korkuyordum. İçgüdüyle, Mösyö Falk'tan sonra oturdum. Hep bana bakıyordu. Gülümsemesi eksilmiyordu yüzünden.

— Yalnız geldin ha çocuğum. Annenin birlikte geleceğini sanmıştım. Konuşmak isterdim onunla. Ama geldiğine göre, kabul ediyor demektir. Asıl önemli olan da ikimizin anlaşması. Zeki çocuğa benziyorsun, Théodore, öyleyse konuşalım.

Ona gülümsedim, ve konuşmasını kestiği için :

— Pek aptal değilim, kuşkusuz anlayacağım, dedim. Fakat...

Eğer söylemek istediğimi söylemiş olsaydım, kalkmam ve evi terketmem gerekecekti: öylesine güzeldi ki hava burada. Her şey hoştu, sessizlik, hattâ ışık. Dekorun zenginliğini değil, orada sürüp giden havayı düşünüyordum. Bu havayı zenginliğin yarattığını ancak çok sonraları öğrendim. Bu parlaklığa ulaşabilmek için ışık ipeğin üzerine düşmeliydi. O zamanlar, bu güzelliği villa da oturanların toplumsal niteliğine bağlıyordum. Ve aslında, bu nitelikler bile orada bişeyler içindi. Bu niteliklerin kendilerini göstermek güçleri olmasa yararsız olacağı da büyük bir gerçekti.

— İşte, diye başladı ev sahibi, M. Rauscher ve lise

müdürü, okumana devam olanağı verilmesini gerekli buluyorlar. Sana çok zor sorular sormak istemiyorum. Ayrıca görüyorum ki sıkılgan bir halin yok. İster misin dost olalım?

— Oh! Tabii, mösyö, yalnız büyükler benim dostum olabilirler. Gençler o kadar az şeyler biliyorlar ki!

— Peki sen daha mı fazla biliyorsun?

— Henüz dokuz yaşındayım, ama öyle yoksuluz ki.

— Yoksul da kalacaksın, dostum. Yaşamanın değişeceğini sanma. Okula oğlumla birlikte gideceksin, birlikte çalışacak, birlikte oynayacaksınız; uygun elbiselerin olacak; hepsi bu. Oğlum Stefan'da senin yaşında.

Kapı vuruluyordu. Frieda, üstünde dondurma, ilmonata ve küçük pastalar bulunan bir gümüş tepsiyle girdi. Benim içindi bunlar. Küçük kaşık altındandı. İlk dondurmamı yedim. Bir tek gün için çoktu bile!

Bunun aynı zamanda sonuncu olacağını düşünüyordum. Yüreğim gümbür gümbürdü.

Yerken, yeni dostumu seyrediyordum. Onun gibi giyinmiş bir adam görmemiştim: küçük çizgili bir gömlek, giysilerinin üzerinde bir toz zerreciği bile yok, ve az raslanır güzellikte eller. Yüzü ancak anlattığı iyilikle, sesinin kalınlığıyla güzeldi. Yüreğim onundu şimdiden.

— Bana güvenebilirsin Théodore; tam beş kez büyüğüm senden, ama unutmadım çocukluğumu. İçten ol, seni anlamağa çalışacağım. Yemeği kestim.

— Önce size bişey söylemek isterdim mösyö. Bizim, çok ama çok yoksul olduğumuzu bilmiyorsunuz belki. Ne Mösyö Rauscher, ne müdür size bunu söyleyemediler, çünkü onlar da bilmiyorlardı. Anam çamaşırcıdır, ben de para kazandım bir ara. Saatliği on feninge bir ticaret evinde teslim işleri yaptım;... tütün sattım düşkünler yurdunun önünde; malım sokakta toplanmış izmaritlerden yapılmıştı. Hem sonra... dilendim de... hayır «Beni dilenmeğe zorladılar» diyemezdim. Babaya ihanet etmiş olurdum. Tabak titriyordu elimde...

Üzerime eğildi ve elimi tuttu. Bana baktı... Gözyaşlarımı tutamadım... Anam gibi yaptı, mendiliyle gözyaşlarımı sildi.

— Akıllı ol, çocuğum, ağlama. Tabağımı aldı ve bana

bardağı uzattı. İç, serinletir. Sonra anlatırsın tüm bunları bana.

— Her şeyi, diye kekeledim, her şeyi mi?

— Evet, her şeyi.

Beni okşadı. Ana okşuyor duygusu belirdi içimde. Ama bu yabancınınki daha bir sevecendi.

İçimi dökmenin, ona her şeyi söylemenin zamanı geldiğini hissediyordum. Ona doğru kaldırdım gözlerimi ve çirkinliğimin bilincine vardım. Bu öylesine sakin odada daha bir çirkindim. Yavaşça:

— Daha dokuz yaşımdayım, dedim.

Sanki bu her şeyi; çirkinliğimi, donuk rengimi, ayakkabılarımın acınacak durumunu olduğu gibi, yoksulluğumu da açıklıyabilirmiş gibi.

Beni gözetliyordu.. Birden, başını çevirdi ve pencereye doğru yöneldi.

Uzun süre öylece durdu. Sonra yeniden masasının önüne gelince, bana:

— Ben de yoksuldum eskiden, dedi. Senin kadar değil belki Théodore, ama çırak olarak başladım. Burada gördüğün her şeyi ben kazandım, beş kuruş mirasa konmadım. Seni çok iyi anlıyorum. Bana güvenmenden mutluyum. Ekim ayında oğlumla Lessing lisesine gideceksin, okuduğun zaman boyunca ben...

Tabağımı koydum. İlk dondurmamın hepsini yemedim. Ve, gitmek, ya da konuşmak, daha yararlı şeylerle uğraşmak zorunda olup, bu kadar hoş şeyleri böyle bırakmam son kez olmadı. Büyük dostumun sözünü kesmeyi denedim:

— Size hayır demek zorundayım bayım. Kabul etmiyorum. Öğleye dek istiyordum, ama şimdi...

Uzun uzun baktı:

— Ama bitir sözünü, haydi cesaret...

— Anlatamam kendimi, öyle zor ki. Gene de deneyeceğim. Mösyö Rauscher'in bana sizden söz ettiği gün, eve sevinçten uçarak döndüm. Ana, Henny ve Marc, bacım ve kardeşim, benden önce gelmişlerdi. Geldiğimi görünce, öyle bir baktılar ki korktum. Aynı insan değiller izlenimi uyanmıştı bende. Beni artık sevmiyora benziyorlardı. Ana bile değişmişti. Bunun yürümeyeceğini anladım: onlarla

kalmalı, onları terketmemeliydim. Onların yaptığından başka bişey yapmak olanaksızdı benim için. Onlara yasaklanan bir dünyaya giremezdim. Fakat, mösyö, içimde duyduğum her şeyi size açıklayamam, bunun için çok aptalım ben. Bana yapmak istediğiniz her şey için teşekkür ederim, ama kabul edemem. Görüyor musunuz, istediğiniz her şeyi yapardım, okurdum, hem ne zevkle yapardım bunu, ama istemiyorum.

Sanırım bu güne dek attığım en uzun söylevdi bu. Ve daha da bitirmemiştim. Önümde hep mösyö Falk'ın ciddî yüzü vardı. Üzgün bir yüz değildi bu -onları iyi tanıyordum ben- daha bir fazlaydı: ciddiydi. Mösyö Rauscher'in bakışı böyle olurdu bazan. Üzüntüde duygulanım vardır. Yumuşaktı yüzü, düşüncedendi bu. Bir düşünceyi «görmek» öylesine zordur ki, boğucu, yürek daraltıcıdır hemen hemen. Ama gene de onun beni düşündüğünü «gördüm». Sesim titriyordu, korkuyordum. Bir açıklayabilseydim:

— Aslında, diye kekeledim gene, bilmiyorum. Öyle isterdim ki okumayı; ama gerçekten gelmez elimden. Benimkilerin arasında kalmalıyım. Görüyor musunuz, ne ana, ne Henny, ne Marc orda olmasalardı bile gene yapamazdım bunu. Nedenini anlatamam bunun size. Eğer siz...

Boş yere sözcüklerimi arıyordum. Ama ne söylemek istiyordum ki? Ne olduğunu, ne olup bittiğini anlıyor muydum sanki?

— Sus, yavrum daha dokuz yaşındasın.

Bitişik odadan müzik geliyordu. Yeniden bana baktı:

— İnsanlık, diye mırıldandı. İnsan, insanlığın yasaları.

Yüksek sesle devam etti:

— Evet, Théodore, çok iyi anlıyorum seni. Bak, seni kandırmayı denemiyorum bile artık. Hatta haklı olduğunu sanıyorum. Kararın usa çok uygun. Peki öyleyse, bir şey isteyeceğim senden, her şeye karşın, bizi görmeye gelir misin bazan? Oğlum Stefan uslu bir çocuktur, kitaplarını görebilir, oynayabilirsin onunla. Senin dostun kalıyorum. ihtiyacın olduğu zaman yardım etmeme izin verir misin? Daha şimdiden bir yığın şey biliyorsun, buna yerinmeyeceksin. Ama artık teslim işleri yapmayacak ve tütün de

satmayacaksın. Anneni düşün. Kesinlikle izin vereceksin bana da.

Titreyerek cevap verdim:

— Evet, ama çok değil.

Bundan utandım. Kazanmadan para almak da bir sadakaydı, yalnız almak için avuç açmıyordum. Düşkünler yurdunun önünde izmarit satmayı yeğlerdim. Gözlerimi indirdim. Sanıyorum Mösyö Falk bunu anladı.

— Gel, yavrum, dedi kalkarak.

Kolunu omzuma koydu ve ağzıma küçük bir pasta daha tıkıştırıverdi. Bununla birlikte bişey gözünden kaçıyordu. Nasıl anlayabilirdi ki ne bitiremediğim dondurmaya ne kadar yerindiğimi, ne de anaya ve küçüklere pasta götüremediğim için nasıl mutsuz olduğumu. Göremiyordu. Yoksulluğu anlamak için onu yaşamalıdır zengin, yoksulluğu tasarlayamaz o.

— Karım da görmek istiyor seni, dedi bana Mösyö Falk. Sen yeniden gelince evi gezdireceğim sana. Ya da, Stefan seninle dolaşacak ve fabrikayı gösterecek. Kağıt yapıyoruz, göreceksin yapım ne şaşılacak şey...

Bir kapı açtı ve itti beni oraya. Bu daha önce geçtiğim yeşil odaydı. Ak giyinmiş genç bir kız piyanoya oturmuştu. Bir subay ona doğru eğilmiş konuşuyordu onunla. Kız ona bakmıyordu.

Cam evde -Stefan daha sonra bunun adının «kış bahçesi» olduğunu öğretti- gene ak giyinmiş bir başka kadın vardı. Bizi bekliyordu, gülümseyerek iki elini uzattı bana. Hiçbir şey demedi, hattâ daha sonraları bile konuştuğunu çok az duydum.

— İşte o, Nina, dedi mösyö Falk, çok memnun kaldım kendisinden. Ama başka bir şekilde uyuştuk. Daha sonra anlatırım sana. Otur biraz Teddy. Biliyor musun Nina, evlerinde Teddy diyorlar ona.

Çok solgun yüzlü bu kadına bakıyordum. Genç görünüyordu. Onu tanıdığım zaman gene de anamdan daha yaşlıydı, kırk yaşında vardı hemen hemen. İngiltere'de on yedi yaşında bir oğlu olduğunu daha bilmiyordum. Çok solgundu, henüz tanımadığım, güneylilere özgü bir solgunluk. Onu kış bahçesinden başka bir yerde görmedim hiç. Dışarı çkmyor ve tiksiniyordu kentten.

— Hayır, hiç çıkmam. Kenti görmek istemiyorum, diyordu biraz kızararak.

Fakat orada oturan kız kardeşi Diana her gün çıkıyordu, ne zaman olursa olsun. Arabayla, kentin batısını dolaşıyordu, baştan başa. Diana nefret ediyordu kuzeyden, şu işçi mahallesinden... Orada oturanlardan, oradaki havadan...

Diana yaklaştığında daha yeni oturmuştuk. Subay gitmişti. Kapının eşiğinde durdu .Onu görür görmez gözlerim kamaştı. Diana, önünde «kadın» görmek duyumumun uyandığı, ilk kadın oldu. Baştan ayağa aklar giyinmişti. Boynunu çevreleyen bir inci gerdanlık, bileklerinden birinde, solda, ak bir kordela. Yerinde duramıyordu Diana, korkunç sinirlendiriyordu bu beni. Kızkardeşi kadar solgundu ve gerçekte olduğu gibi, on dokuz yaşında görünmüyordu. Aşırı derecede hareketliydi yüzü. Büyülüyordu beni. Kapıda durdu, ve:

— Görelim bakalım hele şu kuzey bitkisi de neymiş; dedi ve alaylı bir gözle bana baktı. O zaman delik ayakkabılarımı, çok kısa yenlerimi, yamanmış gömleğimi düşündüm. Ötekilerle olsam bunları düşünmeyecektim hiçbir zaman. Sesinin sert tınlaması korkuttu beni. Bu sertlik, görünüşüyle çok ters düşüyordu.

— Bakın, hele dedi yavaşça bana yaklaşarak, gözleri de var.

Bir parmağıyla başımı kaldırdı. Gözlerimi indirdim. Yavaşça parmağını geri çekti. Derisinin dokunuşuyla titredim. Çıplakmışım gibi utanmıştım.

— Otur, dedi, ve bu bana okulu anımsattı.

Ayakta kaldım. Mösyö Falk odadan ayrıldı. Diana ona bakmadı bile. Yalnız kızkardeşi Mösyö Falk'ı izliyordu gözleriyle.

— Otursana, dedi yeniden.

Sıkılgan, cevap verdim.

— Gitmem gerek.

İlk kez Nina konuştu.

— Teddy, kızkardeşim benim bu, Diana. Ama biliyor musun çocuğum, kimdi Diana?

Onu işittim işitmedim. Öylesine yavaştı ki sesi.

— Diana, diye devam etti sözlerine, -aslında, nerden

bileceksin bunu, okullarınızda güzel hiçbir şey öğretilmiyor ki- Diane, bir tanrıça idi.

— Di... daha söylemek istiyordu Ninna, ama kızkardeşi sözünü kesti.

— Biz kardeşiz, ama öz değil.

— Tabii tabii, senden iki kez daha yaşlı olduğumu da söyleyiver ona. Oh! Di, bir çocuğun önünde de mi!

Ve sardı kızkardeşini sevecen bir bakışla.

Evet, Diana herkesin, kim olursa olsun, hoşuna gitmek istiyordu. Bir çocuğa olduğunca bir teğmene, bir fayton sürücüsüne olduğunca bir kahve garsonuna da. Acı alayı yaralarsa, yaydığı çekiciliğin bir ödünleme olduğunu çok iyi biliyordu. Neden acı çektirdi bana? Benimle konuşurken sesinin perdesi hemen hemen horlayıcıydı.

— Burda iyi değil mi hava, senin için bişeydir herhalde bu.

Karşıma oturdu, ak kunduralı ayağı dizime dokundu. Saçlarını okşuyordu. Bileğinde kordela kımıldıyordu.

— Gitmem gerek, dedim yeniden.

Birdenbire indi gece. Islak toprak kokuyordu. Çiçekler güzel kokular saçıyordu havaya, ama Diana'nın kokusu hepsini bastırıyordu.

— Güle güle öyleyse, dedi Diana. Yolunu bulabileceksin değil mi. Burda kalınabilirdi oysa, değil mi? Bir hava getiriyorsun sen buraya, çocuğum!

— Oh! Di, diye mırıldanıyordu Nina, ve elimden tuttu.

Birden, öyle beceriksizleştim ki... gerçek bir küçük proleter oldum; çünkü küçük hanım beni olduğum gibi görmüş olmalıydı.

Giderken, elini uzatmadı, yalnız gözleriyle izledi.

Bu sert bakışa karşın, gözleri oldukça yumuşak kalıyordu. Bu bakışı zavallı küçük bedenimin üstünde duyuyordum. Ayağım sürçüyordu, hiçbir zaman olmamıştım böyle; gururum kırılmıştı. Kızkardeşi daha bırakmamıştı elimi. Nina Falk belki de görüyordu acımı.

Giriş aralığında, Mösyö Falk beni bekliyora benziyordu. Onu biraz değişmiş buldum. Diana girince değişmişti. Söylenenlerden hiçbir şey anlamayacak derecede sıkıl-

mıştım. Madam Falk susuyordu, kocasıydı durmadan konuşan. Şunu anladım: ana tezelden görmeliydi onu.

Akşam inmişti eve, hava gittikçe ağırlaşıyordu.

Pencereyi açınca, Humboldhain üzerinde hâlâ gün olduğunu görüp şaşırdım. Batmakta olan güneş kızıla boyuyordu bulutları. O zaman kentten görünümün ne kadar güzel olduğunu ayırdettim... Ama orada, evimizde, demiryolu, duman, düdük sesleri...

Mösyö Falk kapıyı kapatırken, baldızının sesini işittim gene:

— Araba hazır mı?

Ve araba ilerliyordu bile. İki kır at koşumlu araba çok gösterişliydi. Oturacak yerinde bir demet gül: Mösyö Falk'ın, baldızı çıkarken, her zaman usulca sunduğunu sonradan öğrendim. Ve -hep sonradan- kızın bu çiçekleri hiçbir zaman evine götürmediğini de öğrendim. Bazan ona eşlik eden çocuklar, gezinti sırasında, Diana'nın sinirle çiçekleri yolduğunu ve yola serptiğini anlattılar bana.

Akşam üzeri döndüm evimize. Alaca karanlık güzeldi yoksul mahallelerimizde bile. Bir başka dünya görmüştüm az önce, ama artık düşünmüyordum onu. Gördüğüm ilk kadının önünde gözden kaybolmuştu bu dünya. Ağır ağır indim Humboldhain'i. Çöl gibi gözüküyordu gözüme, oysa kalabalıktı. Çiselemişti, ağaçlardan daha damlalar düşüyor, ot güzel kokuyor, suyun ve toprağın kokusu tatlı tatlı yayılıyordu. Her soluk alışta Diana'nın görüntüsüyle esrikleşiyordum. Verdiği acı, tatlıydı. Horlaması beni üzmüyordu. Kundurası dizime dokunmuş, bakışı sıskalığıma kaymış, ve bunlardan kötürümleşmiştim.

Dokuz yaşındaydım.

Yabancı bir dünyada bir saat geçirmiştim az önce. Tanrıça Diane'ın yaşadığı bir dünyada daha uzun zaman kalamazdım, korkmuştum bu tanrısallıktan. Bu ilk korkumdu, ve bedenselди alabildiğine duydum bunu. Acı çeken yüreğim değildi, ama bedenim, o zamana dek hiç tanımadığım bir korkuyla sarılmıştı.

Falk'lardan saat yedi buçukta ayrılmış ve ancak akşamın dokuzunda dönmüştüm eve.

Ana gelişimi duymak için, mutfağın kapısını açmıştı. Ama beni karşılamadı.

Henny ve Marc henüz uyumamışlardı, bekliyorlardı. İki çocuk anladılar. Onlara doğru atıldım, Henny beni öptü.

— Artık gitmiyor musun, Teddy?

— Hayır, sizinle kalıyorum. Sakin olun, iyi uyuyun. İyi akşamlar Marc. Yarın size güldürü oynayacağım, yenileri var. Genç bir kadın ve bir teğmen. Sonra cam bir ev gördüm.

Henny gönül çekiciydi, sokakta ona gülümsemek için duruyorlardı. Ana kaçırırlar diye korkuyordu hep. Ama küçük mutluydu.

Ana da bekliyordu beni. Önünde boşandı yüreğim; diz çökebilirdim, ve diz üstü düştüm, kucaklayıp sarıldım. Pazarlık giysisiyleydi, sonsuz kokusuyla o mavi genç kızlık giysisi... Bunu, kendisine kapalı olan bir dünyaya dönmesi gereken oğlu için yapmıştı. Eh! ben de bunu yapmak istemiştim hemen hemen!

— Ana, dedim ağlayarak, ancak gözlerinin içine baktığım zaman neşelenen bu acılı yüze bakıyordum, ana kabul etmedim. İstemiyorum. Seninle kalmak istiyorum, beni bırakmamalısın, hattâ bunu düşünmemelisin bile. Burada kalmayı yeğliyorum, senin çocuğunum ben.

— Sus, dedi, sus, bak, yüreğim boşanacak. İstemiyorsun ama ömrünü heder ediyorsun benim için. Bak dün gözlerim ıslaktı yalnız, bugünse ağlıyorum; ve yüzünden yaşlar akıyordu.

— Yavrum, senin yüzünden ağlıyorum. Mutlu muyum, üzgün müyüm? Ne yaptın? Tanrım, ne düşüneceğimi bilemiyorum. Öylesine yalnızız ki! Tanrı mı seni öğütledi? Üzülmeli miyim?

Hem gülüyor, hem ağlıyordum. Mutlu zamanlarımızdan biriydi bu. Benim için bambaşka bir yaşamın başladığını, ananın dışında, Tanrıça Diane'a adanmış bir yaşantının başladığını unuttum, o anda. Bu gizle, yalnızlığıma ilk adımımı attığımı da unuttum.

Ana kendine çabuk geldi ve kollarında güçle sıktı beni. Sert elleri yumuşaktı benim için, dudaklarımın üstündeki gözyaşları da mutluluktandı.

Uzun zaman baktı bana:

— Ne güzelsin yavrucuğum, tek umudum. Böyle bir çocuğa lâyık değildim ben, yeterince acı çekmedim bunun için. Sen fazla yetkinsin bana göre yavrucuğum. Ve senin ananım ben. Çok şükür. Sen benim çocuğumsun. Her şeyden güçlü Tanrı! adın kutlu olsun. Amin.

●

Mutlu olduk.

Ananın Rudolph Rauscher ve müdürü gördüğü akşamı anımsıyorum. Çok sevinçli girmişti eve. İlk kez onun gülümsediğini görüyordum.

Başladı :

— O kadar kibar insanlar ki, Tanrım, öyle sevimliler ki!

Ve yüreklerinden söz ediyordu, iyi insanların.

Mösyö Falk'ı gördükten sonra okula gittim, ne Mösyö Rauscher, ne müdür bu ziyaretten söz ettiler. Kararımı haber vermiş olmalıydı Mösyö Falk. Rudolph Rauscher benimle konuşurken, öyle bir tatlılık vardı ki sesinde! Mutluydum. Onu anladım. Müdür de gülümsüyordu bana. Bu yeterdi, gurur duyuyordum bundan.

Ara sıra Falk'ların villasına gidiyordum. Stefan'la latince çalışıyordum. Hümanistlere dadanmıştık, onların öğretilerinden esrikleşiyordum. Bilgiye gözüm doymuyordu. Lilian'la da çalışıyordum, dadı seviyordu beni; bizimle çoğunlukla fransızca konuşuyordu. Ana bana bir kaç sözcük fransızca ve ingilizce öğretmişti. Ağzından çıkanı yutacakmış gibi dinliyor ve bu dilin ötümlülüğünden sarhoş oluyordum. Bana «Dehamız» diyordu dadı. Nasıl koltuklarım kabarıyordu bundan, bilemezsiniz. Gururluydum, insan olarak oldukça aşağılaşmıştım.

Bir gün Mösyö Falk yeniden evine çağırttırdı :

Teddy, dedi, ne yapman gerektiğini düşündün mü? Öyle kolaylıkla öğreniyorsun ki, senin için bir oyundan başka bişey değil bu. Yazık değil mi?

— Hayır, yazık değil, başka bişey istemiyorum.

Kapı vuruluyordu. Elinde mektuplarla Diana girdi.

— Ah! İşte dehamız, dedi acı, alaycı sesiyle. Hep bana bakarak, eniştesine sesleniyordu.

— Postacı bu mektupları bıraktı.

Mektupları verdi. Bakmadı bile eniştesine. Mektupları almak için bu kadar ağır davranmasına şaşırıyordum. Mösyö Falk gözlerini ayırmadı ondan. Çok solgundu. O zaman gözlerinin teninden daha parlak olduğunu ayırdettim. Ona bu genç görünümü veren buydu. Hortlak gibi bakıyordu. Güzel miydi Diana? Özellikle çok çekiciydi.

Ben de biliyordum bunun gerçekliğini, tek yanımda oluşu bile allak bullak ediyordu beni.

Bu eve ne zaman girsem, elim kolum bağlanıyordu. Korkuyordum bundan, ama öyle tatlıydı ki! Ayaklarım kayıyor gibiydi: Merdivende Diana'nın adımlarını gözetlemek için çoğun Stefan'ı ve Lilian'ı bırakıyordum. Hiç yanımıza çıkmıyordu, çocukların yanına. Yalnız olduğumuz zaman da hiç söz söylemiyordu bana.

Şimdi de, alaylı alaylı :

— Nasıl bakalım genç adam? Zenginlerin arasında olmak hoşuna gidiyor mu? Ruhun çok acı çekmiyecek mi? Toprağımız uygun geliyor demek bizim küçük çiçeğe?

Ona karşılık veremiyordum.

Mösyö Falk'ın kımıltısız bakışını hissetmişcesine, eliyle ensesini kapattı. Mösyö Falk'a bakıyordum. Çok sonraları, onun için sırtına bıçak saplanmış bir adama benziyor diyecektim. Rahatım kaçmıştı.

Genç kız, sanki kendini burada bişeyler tutuyormuş gibi, ağır ağır gidiyordu. Mösyö Falk'a bakmamıştı bile. Geçerken küçük sarkaçlı saati süsleyen kartalı okşadı.

O zaman olağanüstü bişeyler oldu. Daha odadan ayrılır ayrılmaz Mösyö Falk saate doğru gitti, ve saatin kartalını okşadıktan sonra durdurdu. Saat altı buçuğu gösteriyordu.

Arkadan gelen yıllar boyunca saatin hep aynı vakti gösterdiğini gördüm. Ondan sonra kurulmadı.

Mösyö Falk birdenbire :

— Git Stefanı bul, dedi. İkiniz burada kalabilirsiniz.

Neden yalnız kalmak istemiyordu? Her zaman yalnız kalmak huyuydu oysa.

Biz; Stefanla ben, pencerenin yanında, albümlere bakarken, o, dosyaları çeviriyordu. Stefan bir şato seçti, benim de bir tane seçmemi söyledi. Onu, böylesi düşlerinde izlemezdim hiç. Benim, hiçbir zaman bir şatom olamıyacaktı. Sağduyum vardı, boş düşler kurmazdım hiç. Halk çocuklarının boş düşleri yoktur, çok açık görür onlar. Stefan kadar zengin ve sınırsız olanaklara sahip olabileceğim düşüncesi korku veriyordu bana.

Kitaplıkta hava kararmıştı bile. Kitabı kapatmıştık Stefan bana dayanmış, okul öyküleri anlatıyordu, öğretmenleriyle, arkadaşlarıyla ilgili oyküler. Ama dinlemiyordum, öylesine hayran olduğum adamı gözetliyordum. Mösyö Falk sayfaları çeviriyor, bakmıyordu bile onlara.

Karısı girdi. Işığı yaktı ve gülerek bize :

— Üçlü düşçüler! dedi.

Nina Falk'ın uzun uzun konuştuğunu hiç duymadım, ama böylesine iyilik, iffet ve güzellik saçan bir kadınla da karşılaşmadım hiç.

— Thomas, dedi, nerdeyse gelir konuklar.

Müzik salonu aydınlanmıştı şimdiden, piyano açık, nota sehpaları yerindeydi. Diana'yı gördüm. Kırmızı, uzun bir elbise giymiş, oturmuş, viyolonseli dizlerinin arasına almıştı. Kendi bölümünü tekrarlıyordu.

Müziğin ne olduğunu bilmiyordum daha. Fonografı ve Barbarie orgunu, kahve piyanolarını, halk konserlerindeki kemanları tanıyordum. Sokak gürültü patırtılarını, ve asker marşlarını tanıyordum. Ama o gün ilk kez, ilk kez gerçek müziği işittim.

Stefan önce yeşil, küçük salona götürdü beni. Yanda dörtlü bir gurup çalıyordu. Kendi de keman çalıyordu. Ve yalnız bunu kıskanıyordum onda. Onu ne okul, ne villa, ne araba için kıskanmıştım. Belki biraz babasından dolayı gıpta ediyordum, ama kıskanıyordum keman çalmasını.

Müzik öğretmeni, ak saçlı bir ihtiyar, haftada iki kez geliyordu. Derslerde bulunmak iznim vardı. Müzikte her şey çok büyülüyordu beni; ezgisiz gamlardan, hatta alıştırmalardan tutun da, çift üçlemelere dek. Basit bir beş notalı aralıkta, bizzat seste, harikalar buluyordum. O zaman, özdeksel yaşamın dışında, ancak müziğin yardımıyla açıklanabilinen bişeyler olduğunu anladım.

Ve ilk kez, o gün duydum oda müziğini.

Stefan kalmamı istediği zaman, beni neyin beklediğini bilmiyordum. İhtiyar öğretmen, Mösyö Falk, Diana ve ilk gittiğimde gördüğüm subay, birlikte çalıyorlardı. Stefanın annesi, piyanonun önüne oturmuş, dinliyordu.

Başladılar.

O akşam Beethoven'in (op. 132) dört sesli yapıtını çaldıklarını çok sonra öğrendim. Aylarca çalıştıktan sonra ilk kez çalıyorlardı. Violonselin girdiğini, yavaşça, hafiften, alto ve iki kemanın katıldığını işitince, içimi tanrının bürüdüğü -başka türlü açıklayamam kendimi- duygusu sardı beni.

Müziği anlamaya, Beethoven'i Mozart'tan, Schubert'i Schumann'dan, Bruckner'i Brahms'tan ayırmağa bir hayli zaman ayırdım.

Ama taa başından, kendimi veriyor, zevkle dinliyordum.

Ayrıca, yaptıkları esler, bir sonraki motife götüren bu sessiz müziği anımsıyorum. Bu birkaç durak saniyeleri benim değişimimi tamamlıyor, müzik yeniden başlayınca, gerekli havaya girmiş oluyordum.

Bu ağır motifi daha sonra «gördüm»; canla başla nota sayfalarını çevirip, yalnız bu sanatı öğrenenlerin okuyabildikleri, çengellerin ve noktaların okunmaz yazısını görünce... Müzik şu notu taşıyordu :

«Tapılana seslenen bağış şarkısı.»

İlk kez işittiğimde, hiçbir şey bilmiyordum hakkında. Ama benim daha önce içimde duyduklarımı açıklıyordu: bu yeni harika şeyle sunulan büyük kutlamayı, bu yeni ufku açan varlık için yakarılarımı. Yüreğim açılıyordu müziğin seslerine. Kemanlar, büyük uçuşa hazırlanırken, gitgide artan ses titreşimleriyle başlayıp, birden, daha belirgin bir sesle göklere doğru yükselince, ağladım. Boğulacaktım, son beni kurtardı; gelmiştim, soluk alabilirdim.

Aslında ne olduğunu bilmiyordum müziğin. Varlığımın tamamlanışında eksik olan şeyi buluyordum seslerde. Dünyasal yaşam yeterli değildir; hep acı, erişilmezliğin zorlu fırtınası, umutsuz yalanlar... Ama müzikte bulunur yetkinlik, tüm dünyasal rahatlığın ötesi, sonsuz avuntu. Orda

herşey iyileşir, insanın kendisi de. Daha sonra incelediğim Yunan uyumu bile, orada, müzikte bulunabiliyordu.

Stefan'la küçük yeşil salonda oturmuştuk. Önümüzde palmiyeleriyle kış bahçesi. Avluda asılı bir fener, yayıyordu ışığını çiçekler arasına, camlar parıldıyordu. Yağmur yağmıştı ve ışık su damlalarını ışıldatıyordu göz kırparcasına. Gizemli bir koku yükseliyordu bu bahçeden.

Az önce işittiğimden henüz esrik, artık çalmadıklarının farkına bile varmamıştım. Madam Falk'ın çıktığını, ihtiyar öğretmenin teğmenle müziği tartıştığını duydum. Diana da kalktı, violonseli arkası üstü dayadıktan sonra çiçekliğe doğru yöneldi. Yanımızdan geçti fakat görmedi bizi. Çiçeklikte duvara dayandı, az önce ayrıldığı salonu seyretti.

Bu bakışla çağrılmışcasına Mösyö Falk ağır adımlarla geldi. O da görmeden geçti bizi. Bahçede, üç adım berisinde durdu Diana'nın. Öylesine solgundu ki, gözleri daha çukurdaymış gibi gözüküyordu; gülümsüyordu.

Bu gülüşü görünce kendime geldim. Müziğin bittiğini o zaman anladım. O gün, tüm yayılmışlığıyla anladığım bu yeni dünyanın açınlanmasından sonra, sessizlik korkunç oldu. Falk'ların villasının küçük odasında, dünyanın sonsuzluğunun, bu sonsuzda soluyanların yalnızlığının bilincine erdim.

Yalnızlık. Elle tutulur gibiydi, görüyordum onu. Özellikle de, çiçekliğin tüm çiçeklerinin ortasında, bu iki varlık karşı karşıya oldukları an.

Herşey duyulur oldu bana: müzik, mutluluk ve yalnızlık, güzellik ve umutsuzluk; olanaksızlık ve umut. Her şey. Bu adamı bu kadının önünde karşı karşıya görünce her şeyi anladım. Gülümsüyordu, bana acı veriyordu bu. Daha sonraları, can çekenlerin böyle gülümsediğini gördüm. Ölenlerin gülüşü, onlara bu dünyada acı veren şeylerden hiçbir şey saklamak istemez... Dudaklarında gülümseyişle çekilir gidilir bilinmeze, bu dünya terkedilir, her şey hep acı ve yalan da olsa. Ama nereye gidilir. Bilinmez ki!

Thomas Falk gülümseyerek ona bakıyordu. Diana hayır diyordu başıyla.

Diana ne anladı bu gülümseyişten bilmiyorum ama, üç kez üstüste «hayır» yaptı başıyla. Sonra korktu. Cam bölmenin üzerine yansıyan çizgi görünümünü görüyordum yalnız. Omuzlarının titrediğini gördüm. Diana korkuyordu.

Kızkardeşi salona girmişti.

Bu anda Diana bahçeyi terketti. Adamın önünden geçerken saptı. Önümüzde durdu ve güldü yüksek sesle. Sessizliği bozan ilk ses oldu bu. Gülüşü sert ve yapmacıktı, ânın uyumunu kötü bir şekilde yırtıyordu.

— İşte dehamız. Seviyor mu müziği? Gözlerinde bağış buluyor muyuz? Korkmuş bir tavşana benziyor, ama avcı nerde? Korkuyor musun?

Evet gerçekten de korkuyordum, müthiş korkuyordum. Ondan korkuyordum. Şimdi her şey bitmişti. Yokolmuş müzik, avunulamaz dünya ve hiçbir zaman mutlu olmayan ben.

Nina bizden yana baktı ve kızkardeşini çağırdı. Teğmen onu aradı:

— Burdayım, generalim, dedi Diana neşeyle.

Sesi berraktı.

— Çocuk dadılığı yapacağım, küçükleri yatağına koyacağım. Sen evine dön, küçük gölge çiçeği, dedi bana seslenerek.

Ve yeniden çenemi kaldırdı bir parmağıyla. Ona bakmıyordum. Birden boynumu yakaladı, beni boğuyordu.

Mösyö Falk yanımıza geldi, oturdu ve :

— Evet, Teddy, dedi, dönsen iyi olur gibime geliyor. Güzeldi değil mi?

Anlamadım, iyice aptallaşmıştım. Boynumu sıkan Diana'nın elinden mi söz ediyordu? Yeni bir duyum, bir acılı duyum sardı içimi. Bu anda Diana eğildi ve dudakları şöyle bir sıyırdı saçlarımı.

Bunu duymuyordum, ama keşfediyordum. Kızgın bir korun üstündeymişim duygusu vardı.

Uzaklaştı. Ben sallanıyordum. Bacaklarımın üstünde kendimi dengede tutmama şaşıyordum. Mösyö Falk beni okşadı, bu okşayış dinginleştirdi biraz. Ona bakıyordum ama o Diana'yı izliyordu. Yüzü birden solgunlaştı:

teğmen Diana'nın elini tutmuştu. Elini çekti Diana, ama sonra kolunun üstüne koydu.

— Önce bişeyler ye, dedi bana Madam Falk. Stefan, yemek odasına gidin, sizin için hazırlandı. İyi geceler Teddy.

Yediğimi sanıyorum. Aşağıda müzik yeniden başladı. Sesler bir başka dünyadanmış gibi geliyordu. Falk'larda yemeyi seviyordum. Orada hava güzel, porselen ak ve ince, yemek takımları gümüştendi, masa örtüleri göz kamaştıran bir aklıktaydı. Gene de beni bir şey bozuyordu, çünkü bize hizmet ediliyordu.

Stefan ve benden başka kimse olmasa bile, bir oda hizmetçisi yanımızdaydı. Süt dolduruyor, yemekleri veriyordu. Sürekli, sevimli bir gülümseyişi vardı.

Bana, Théodore König'e hizmet ediliyordu.

Ben hizmet etmek için, emir almak için yaratılmamış mıydım? Ve burada, hizmetçinin kardeşi ben, servis yaptırıyordum ona.

Şu masada bir iş buyurandım, yemeklerin tadı yoktu benim için. Titrek bir elle dokunuyordum her şeye. Hizmetçiye, kızkardeşime ihanet ediyordum. Bana lezzetli yemekler veriyor ve kendisi artıkları bekliyordu.

Gene de bunu yapmaya hakkım yoktu; ama alçaktım, öz kardeşlerime şimdiden ihanet etmiştim. Bu güzel, zengin evde olduğum zamanlar onlar buzkesen bir mutfakta oynuyorlardı; hem ne oyuncaklarla!.. Ben iyi hazırlanmış bir masanın önündeyken, ana, günün işleriyle bitkin, çamaşır yıkıyordu. Buhar odayı dolduruyor ve açık pencereden soğuk hava giriyordu.

Müzik, dostluk, hemen hemen mutluluktu; pişmanlık duyuyordum.

Eve dönerken dengemi bulmakta güçlük çekiyordum. Çamaşırcı kadının oğlu, zenginlerin çocuğuyla bir masada kendine hizmet ettirmişti. Temsil ettiği sınıfı satmıştı. Bir halk çocuğu, toplumsal bilinci çabuk elde eder, toplum içindeki yerini iyi tanır o, kendini bekleyen şeyi bilir. Aristokrat ve zengin insanla aynı durumda, toplumsal sırasının anlayışı vardır onda. Proleter, onlardan daha az değerli olmadığını, ama onlardan başka olduğunu çok iyi hisseder.

Ama gene de işçi çocuğu kendini küçülmüş hisseder. Ben de bu duyguyu duydum. Kendimi Stefan Falk'tan aşağı gibi görüyordum. Zengin çocuklarıyla aynı değerde değildim; ben proleterdim, ben kapıda beklemeliydim. Oturduğum güzel koltukları kirletmekten korkmuştum çoğu zaman.

Evimize ulaşmak için bir saat, hattâ daha fazla zaman harcıyordum. Bu zengin kokusunu kaybetmek, Diana'nın parfümünden ayılmak için kilometrelerce yürüyordum. Pankow'a doğru yönelerek Humboldhain'i baştan başa dolaşıyordum. Ancak bir zaman sonra yeniden topluyordum düşüncelerimi.

Bir şey çıkmıyordu usumdan; babayı evde bulmak korkusu. Cezasını çekmişti, bugün yarın dönebilirdi.

Eve geldiği ilk kez, ana evde değildi. Anahtarı yanındaydı daha dün ayrılmış gibi girmişti. Mutfakta, soğumuş sobanın yanında, oynuyordu çocuklar. Baba Henny'e doğru yöneldi. Yolunun üzerindeymişim gibi beni ittirdi ayağıyla, ama biraz daha az kabaca, daha doğrusu, huyundan az kabaca.

Yeniden, onda sevdiğim ve öylesine korktuğum bu gücü hissettim; bu güç beni hem alıklaştırıyor, hem de büyük korku veriyordu .

Henny onu görmekten çok memnundu. Kollarına atıldı, öpüşlere boğdu baba onu; Henny mutlu, gülüyor ve sarılıyordu babaya. Saçlarını dağıttı kızın, okşadı. Sonra Marc'a elini uzattı. Küçük geri itti elini.

— Defol! Sana ihtiyacımız yok burada, dedi. Her şeyi biliyorum ben. Hapisteydin, Paul söyledi. Doğru değil mi?

Birdenbire yüzü değişti babanın; gözlerinin akına dek kıpkırmızı kesildi, Henny'yi kabaca yere bırakarak küçüğe döndü. Marc kımıldamıyordu. Babanın öz gözleriyle babaya bakıyordu. Sanki babanın çocukluğu kendine karşı dikiliyordu.

Bir itişle Marc'ı uzaklaştırdım ve yerinde, babanın önünde durdum.

— Sen ha?, diye uludu.

— Rica ederim, vurma ona, öyle aptal ki, duyduğu şeyi tekrarlıyor habire.

— Duyduğu şeyi, peki kimden, senden belki de ha?

Sonradan ne olup bitti, hiçbir şey bilmiyorum. Ensemden yakalamış ve başımı döşemeye çarpmıştı. Öyle hızlı ki, bayılmışım. Tekmelediğini duymadım artık.

Üç aydır hapiste olduğu doğruydu. uzun süreli perhiz, bazı içgüdülerini sıkıştırmıştı. Bu patladı, kurbanı ben oldum.

Uyuşukluktan beni ağlamalar çıkardı. Henny ve Marc beni öldü sanıyorlarmış. Baba gidince yardım istemişler. İhtiyar Balduweit köpeğiyle geldi. Önümde duruyordu kadın, korkudan, acımadan ve semizliğinden kımıldayamaz olmuştu. Bana bakıyordu. Köpek yüzümdeki kanı yalıyordu, iyi geliyordu bu. Kımıldamıyordum. Düşüncelerimi toparlamıştım ama, kımıldamıyordum; gerçekten çok eğlenceliydi. Gülmekten katıldım. Yanıma çömelmiş çocuklar inliyordu. Şişko Balduweit güldüğümü görünce, bir korku çığlığı attı. O da beni öldü sanmıştı, gülüyordu ceset. Köpek özene bezene yaramı yalıyordu.

Kalkmaya çabaladım, boşa; her yanım ağrıyordu. Sıyrılmış derim acı veriyor ayaklar beni taşımayı reddediyorlardı. Yanımda kömür maşasını gördüm, demek onunla vurmuştu? Beni tekmelediğini anladım; kunduralarının çamuru giysilerime yapışmış duruyordu hâlâ. Alnım izlerini taşıyordu.

Balduweit eğilebilmek için çok şişmandı. Çocuklar beni yatağın üstüne sürüklediler de soğuk pansuman yapabildi kadıncağız. Kızının çıktığını duydu ve onu çağırdı. Kız geldi, başımı ellerine aldı ve çürük alnımı öptü. Kız bira, tütün ve erkek kokuyordu, titredim. Yeniden gözlerimi kapadım ve onun yerinde Diana'yı düşlemeye çalıştım. Gücüm yetmedi.

Üç gün gelmedi baba. Sweinemünderstrasse'deki bir şarapçıda içtiğini anlattılar bize. O arada da Louise Gräbert'in, şu Grünthalerstrasse'da bir dükkanı olan kadının, evinde yattığını söylemişlerdi anama. Bir akşam oraya kaydım.

Gerçekten de eski bir evin içinde iki dükkan vardı: birincisi lokantaydı ve tabelasında «Evinizdeymişsiniz gibi yersiniz.» yazıyordu. İkinci dükkân Louise Gräbert'indi, tabelasının üzerinde iri iri harflerle : «En iyi Stettin Ringa

balıkları» okunuyordu. Camekânda, iki kasa ringa'nın arasında bir yazı : «Kadın berberi, eve gidilir.»

Baba burada oturuyordu. Daha sonra evimize on günde bir, iki haftada bir gelmeye başladı. Para arıyor, cebine bir parça ekmek koyuyor, ananın önlüklerini alıyor, Henny'yi kucaklıyordu. Bir gün küçüğü götürdü. Ananın dönüşünden önce geri geldi onunla.

— Pis sümsük, diye bağırdı ve mutfağa attı onu.

İlk kez ona karşı sertleşti. Henny sonra bize anlattı; onu Gröbert'in evine götürmüş ve orada alıkoymak istemiş. Henny ağlamış. Kuşkusuz kalırdı babayla, ama bir yabancının evinde değil, bu sert gözlü, bu allanıp pullanmış şişko kadının evinde değil. Küçük öyle çığlıklar atmış ki tüm ev ayaklanmış. İşte böylece ayrılmamış olduk Henny'den.

Baba artık hiç yatmıyordu evde, ama hep anahtarını alıkoyuyordu evin. Mahallenin kadınları öğüt vermeye çabalıyorlardı anaya. Çoğu:

— Boşanın Madam König, diyordu, ne bekliyorsunuz hâlâ ondan. Zevk, belki? Hâlâ seviyor musunuz yoksa onu? Öyleyse...

Ana dinliyora benziyordu. Hatta her birine, şekerle, bir tas kahve ikram ediyordu. Kadıncağızlar alışık değillerdi buna, teşekkür ediyorlardı :

— Ama gene de iyi bir yaşam sürüyorsunuz siz. Zenginlerin evindeki gibi bir gümüş kaşıklar eksik. Bahse girerim ki, gelse sizin adam, alırsınız onu. Bilirim ben, hele bana böyle yapsınlar da... İyi bir ahmaksınız siz.

Bir kezinde gece geç vakit geldi, uyuyorduk. Tek Marc görmüş girdiğini, kımıldamaya korkmuş. Ana, bir kadın müşterisinin çamaşırını ıslanmağa bırakmıştı. Marc babanın onları götürdüğünü görmüş.

Hiçbir şeyden korkmuyordu baba. Gürültü yapmaktan falan çekinmemişti bile. Ana, çok yorgun, deliksiz uyuyordu, ben de.

Daha saat beş bile yoktu ana çalışmaya koyulduğu zaman. Çığlıklarıyla uyandık. Hemen farkına varmıştı hırsızlığın, çarşafların, masa örtülerinin yerinde yeller esiyordu. Giderken kapıyı bile kapamamıştı baba. Ayaklarının izleri hâlâ oradaydı.

Marc ağlıyordu. Hırsızlıktan sonra korkmuştu.

— Beni bir uyandırsaydın ya küçük, diye inliyordu ana.

— Geçen gün Teddy'ye yaptığı gibi çarpardı kuşkusuz. Hayır, baba çamaşırı araklarken ben kapadım gözlerimi.

Hep sızlanarak çalışıyordu ana.

— Ne yapacağım ben Tanrım?

Okuldan geldiğimde, olan olmuştu. Falk'ların villasına gitmişti ana.

Çok acılı bir başvurma oldu bu. Buna hiçbir zaman başlamamalıydı yeniden. Tek bir kez, ona yeterdi. Para istemişti. İyice istemişti, ödünç almamıştı; nasıl geri verebilirdi ki?

Onu mutfakta buldum, yüz marklık paraya bakıyordu gözlerini kırpmadan. Bu hayranlık verici kağıdı artık tanımıyor denilirdi sanki. Doğru da, on yıldır, hiç görmemişti. Artık dokunamadığı bu kağıtta etkisi yavaş işleyen bir zehir; sinirleri gevşeten, ruhu avutan, yüreği oyalayan ve okşayan tatlı bir zehir vardı.

Akşam geç vakit benimle konuştu ana. Gene yaşamından bir bölüm anlattı, ben doğmazdan önce, babayı ne kadar güçlü, iyi bildiğinden söz etti. Tüm yüreğiyle onu bağışlamak, adil olmak istiyordu. Ya da, bende baba saygısını yeniden mi yaratmak istiyordu? Babaya hırsız, kötü insan denilmesi ona olanaksız gibi geliyordu gene de. Onu sevmemi istemiyordu ama, böyle bir babam olduğundan dolayı mutsuz olmamam için her şeyi yapıyordu. En sonunda bana baba olarak onu verdiği için kendi kendini suçladı.

— Teddy, yavrucuğum, diyordu çoğun bana, hiç kimseyi suçlama, hiçbir zaman. İnsan her şeyi anlayamaz. Her suçlama yeni bir adaletsizliktir. Ama Teddy, onu sevmemelisin, yasaklıyorum bunu sana. Olur da ona doğru kayarsa gönlün, yanağındaki yara izini anımsa. Evet, ben, anan, söylüyor bunu, ben ki onu öylesine sevmiştim. Yeniden toparlanması için tüm olanakları vermiştim, geri tepti, istemiyordu, sevinçle kendini düşmeye bırakıyordu, büyük hatası bu onun. İstem Tanrıdan gelir, yaratıcının bir verisidir bu. Hata içinde bile istem, bağış'ı bulur. Ama hiç-

bir şey istememek, kendini oluruna bırakmak, işte büyük günah bu. Hayır Teddy, ona, baban olduğu için, kin beslememek gerek, onu ben istedim. Eğer birisini suçlarsan yavrum, ben olayım bu.

İşte ana böyle konuşuyordu on yaşındaki çocuğuna. Ama hiç on yaşında oldum mu ben?

Aynı akşam, Mösyö Falk'ı ilk kez gördüğünde, onun, kendisine düzenli olarak yardım etmeyi teklif ettiğini öğrendim anamdan. Mösyö Falk, ananın kentteki işini bırakmasını ve yalnız çocuklarıyla uğraşmasını istiyordu. Ana ona kocasının her şeylerini anlatmıştı.

Bu bağışı reddetti ana. Birdenbire gene zengin değirmencinin kızı oluvermişti, iyi ailenin yahudi kızı, bizzat sadaka dağıtan kız. Ana çocuklarını yalnız yetiştirmek istiyordu. Bu onu suçunun cezasını ödemesiydi. Mösyö Falk anladı. Anam da : «Çocuğum sizi seviyor, iyiliğinizin değerini biliyor, kabul edebileceğim tek şey bu,» demişti.

Gönenç ve rahat içinde yetişen kadın, bir an için, kendini eski ortamında bulunca yeniden, korkunç derecede acı duydu. On yıldır daha bir koltuğa oturmamış, kristal bardaktan içmemişti, kendisine hizmet edilmemişti. Yirmi beş yaşına dek hizmetçileri olan kadının Falk'ların hizmetçisi mantosunu almağa gelince, yüreği sıkıldı.

Giderken, günah arınma yerinden ayrılıyormuş duygusu belirdi içinde. Evine, zenginliğin ateşiyle yanmış, ama arınmamış olarak geldi.

Ve şimdi, kökleşmiş gururunun eridiği, yeniden düşkünlüğünün acısını duyduğu bu eve dönmüştü. Anlatmaktan başka bişey yapmamış, bişey istememişti, ama bu da dilenmekti. Bir kez reddedebilmişti, bir ödünlemesi vardı: çocuğu. Ama şimdi, sadaka dileniyordu. Bunu hemen hemen istemeden aldı ve daha çok acı duydu bundan.

Mösyö Falk, onun işini kolaylaştırmak teklifini yineledi. Bir sıçrayışta ayağa kalktı, dudakları titriyordu, konuşamıyordu. Sonunda :

— Bundan söz etmeyelim. Yaşantımın son dayanağını kaldırmayınız. Yürekliliğimi bana bırakınız, bana kalan tek şey bu, diyebildi.

Ananın tüm yaşamının, pişmanlık acısından, fedakâr-

lıktan, kendi kendini çarptırdığı suçunun cezasını ödeme'den başka bişey olmadığını sanıyorum.

Çalınmış çamaşırın yerine yenisini koyabildi sonunda. Baba hemen hemen gelmiyordu artık. Bazan gidip Henny'yi okulda buluyor ve şöyle bir dolaştırmaya götürüyordu. Şekerleme alıyor ve okşuyordu. Henny bunu bana anlatıyordu, anaya hiç anlatmazdı. İçgüdüsel olarak onu çekip çeviriyorduk. Babanın varlığını tümden unutmuş gibi yapıyorduk.

Zaman zaman yeniden ortaya çıkıyordu baba, bize hep kötülük yapmak için.

Ona Falk'lardan hiç söz etmemiştik. Benim villaya gittiğimi, bize yardım edildiğini bilmiyordu. Ana bunu hep saklamıştı ondan.

Bir akşam eve döndüğümde mutfakta ana çamaşır ütülüyordu. Ananın önünde, bir sandalyede, bir bayan : Diana Fiori. Hiç görmediğim bir şekilde gülümsüyordu. Ana da ona gülümsüyordu. Henny'yi kucağına almıştı. Küçük, genç kızın solgun, güzel yüzüne bakıyor, kendini saran kokuyu soluyordu.

Kapının önünde durdum. Diana oradaydı, öylesine utanmıştım ki! Yoksulluğumuzu, ananın işini görüyordu. Hayır bundan utanmıyordum gurur duyuyordum tersine. Diana Fiori'nin orada, bu cüzzamlı duvarlar arasında, ak tahtadan bir sandalye üzerinde çürümüş bir döşemede oluşuna, lâhana kokusu ve buhar dolu bu mutfağa, kızların ve patron-anaların oturduğu bu eve, bu avluya kokusunu getirmesine sıkılmıştım.

O gün, bana da güldü ve hiç alaysız konuştu:

— İşte, Théodore, anneni görmeye geldim.

Masanın üstünde birçok kağıt torba vardı. Meyveler, pastalar, kahve getirmişti. Henny bir bebek tutuyordu kucağında, Sprée kıyılarının bir köylü kızı. Marc'a renkli kalemler ve bir defter almıştı.

Diana gülerek bakışımı izliyordu. Her şey değişmişti onda, nazikçe gülüyordu. Sanki bişeylerden, bir güçlükten kurtulmuş gibiydi.

— Sana hiçbir şey getirmedim genç adam, birlikte çıkacağız, elinle seçeceksin. İstediğini söyleyeceksin bana. Hiçbir şey istemiyor musun?

İsteklerim gözle görülüyordu belki de. Çünkü güldü; alabildiğine yürekten bir gülüştü bu.

— Haydi, Théodore, elini verebilirsin bana.

İlk kez oluyordu bu. Öyle beceriksizdim ki, bu davranışı yapmadan önce, o Henny'yi yere indirmiş, ayağa kalkmıştı bile.

— Allahaısmarladık, madam Perdita.

Anamın adını unutmuştum. Yitirdiği bu ad tatlıydı. «Ana» dan başkası değildi o, uzun yıllardır bu adı tanıyan hiç kimse yoktu.

Kilitte bir anahtar döndüğünde, Diana, henüz ananın ellerini tutuyordu ellerinde. Kapı açıldı ve baba girdi. Sarhoştu ama çok değil; bacaklarının üzerinde iyice duramıyordu ve gözleri hafiften bulanıktı. Az sonra onların ışıldadığını, Henny ve Marc'ınki gibi güzel olduğunu gördüm. Diana'ya bakıyordu.

Bize nasıl gülümsediyse ona da öyle gülümsedi. Ana sendeliyordu, genç kız ellerini bırakmıyordu. Anaya sordu:

— Kocanız mı bu, Perdita?

Baba bir sövgü savurdu :

— Hayır, ama ne ziyaret! Bu şans! Son derece sevindim madam, Eh! burjuvazi... yersiz gelmek buna derler işte.

Ne söylediğini bilmediği anlaşılıyordu. Kendine bir hava vermeyi denedi, dikildi ve tabanlarını birleştirdi. Ve yeniden, ananın onu sevdiği zamanlardaki gibi güzel gördüm. Gözünü kırpmadan genç kıza bakıyordu. Ana usulca adıyla çağırdı, baba kaçtı.

Diana çıktığı kapıya bakıyordu hep. Gülümsemesini yitirdi, üzüntülü ve acı dolu bir bakışla, yavaşça :

— Oh! Perdita, anlıyorum şimdi. Ne acınacak şey!

Titriyordu.

— Ama bu cezayı çekmek de niye? Bu suç bir...

— Gitmeyiniz, diye rica ediyordu ana. Bekleyiniz de gitsin, eğer...

— Beklemek isterse, bir saat sonra gene orada olur. Öyleyse ne işe yarar, hayır, allahaısmarladık.

Çevresine bakındı bişeyler arıyormuş gibi. Beni farketti.

— Perdita, Théodore'a izin verir misiniz bana eşlik

etsin? Yakında gelirim yeniden. Haydi bakalım, genç adam.

Hiçbir zaman gelmedi.

Onu izledim. Avluda bizi gözetleyen babayı gördüm. Bilmiyorum Diana da farketti mi onu. Ak eldivenlerini giymiş çok hızlı yürüyordu. Susuyordum. Babanın bizi izlediğini sezdim. Diana bana :

— Ee, sana elimi veremez miyim yani? Kocaman bir delikanlısın artık: ama gene de yol göstermelisin bana. Bu kapkaranlık sokakta korkuyorum. İyi tut beni, erkek ol.

Sandığından hatta sandığımdan çok daha erkektim. Öylesine yumuşak elini, uyuşmuş elime aldım. Güçle sıktı.

— Üşüyor musun, Théodore, diye sordu yavaşçacık.

Karşılık vermedim ve yürümeye devam ettik, bu tatsız mahallede garip bir çift. Bir yorgun insanlar akıntısını izliyorduk. Öyle çok gürültü vardı ki.

Birden Diana, kendi kendine konuşuyormuşçasına, sordu:

— Ne düşünüyorsun benim hakkımda, çocuğum?

Cevabımı beklemedi bile. Bakabiliyordum ona önü sıra yürürken, donuk gülümseyişini gördüm. Biliyordum babanın bizi izlediğini. Diana'nın dikkatini çekmemek, onu korkutmamak için dönüp bakmıyordum.

Köprünün öbür yamacında sokak açılıyordu önümüzde sinemaların ışıklı tabelâlarıyla, kahve cemakânlarıyla. Tramvay kampanalarını, kentin çeşitli gürültüsünü işitiyorduk; tüm bu gürültü patırtının ortasında çok arı bir sesle sordu:

— Benim teğmeni görmüş müydün daha önce? Çok yakışıklı buluyor musun onu? Gerçekten dayanılamaz birisi mi?

Korkunç sıkıyordu elimi.

— Cevap ver delikanlı, dedi yeniden.

— Ben, ben...

— Gayet tabii, sen. Niçin anlamak istemiyorsun sorumu? Ama söyle bana, onu...

Güldü. Onu boğan bişey patlamış gibiydi sanki. Eli gevşedi. Büyük bir acıdan kurtulmuşa benziyordu .

Hochtrasse'a geldik, şimdi Humboldhain boyunca gidiyorduk. Durdu ve sordu :

— İzliyor mu hâlâ dersin?

Babanın bizi adım adım izlediğini biliyordu demek.

Pencereleri aydınlaşmış villa'ya bir bakış attı. Umutsuzca, on yaşımın tüm ateşiyle sevdiğim güzel yüzüne bakıyordum. Bir çocuk! Ben genç birisi, bir erkek olduğum zaman o...

Değiştiğini görüyordum, villanın hanımı oluyordu gene. Elimi bırakmıştı bile.

Eldivenine baktı.

— Kirlisin çocuğum. Sesi sert ve horlayıcı tonu aldı. -Ben düşlemiştim ki...- Yıkanmamışsın, eldivenimi kirlettin; gene de teşekkür ederim. Bu lekeleri çıkarmak kolaydır, başkaları ancak kanla çıkarılır? Kanın ne olduğunu bilir misin? Ah! Evet, yüzündeki yara izi. Güzel baban.

Bu «güzel» i öyle bir söyledi ki, titredim. «Her şeyi biliyorum, küçüğüm, yardımın için teşekkür.»

Benimle bu kadar uzun boylu konuşmamıştı hiç. Beni dövüyormuş gibi başımı eğiyordum. Bende olan duygulanımdı bu zaten. Babamın kömür maşasıyla vurduklarından çok daha acılıydı. Yüzüme yumruklarla vurulmasından, daha çok vuruldu yüreğim sözleriyle.

— Şimdi, Théodore, seni melek bekçine bırakıyorum.

Yeniden, sık sık yaptığı gibi, bir parmağıyla çenemi kaldırmak için elini uzattı. İğrenmesini yenmek için çaba harcıyora benziyordu. Bu alçaltıcı parmaktan kaçınmak için geri çekildim, yalnızca başımı kaldırdım ve ona baktım. Zavallı yaralı küçük adam!

Allahaısmarladık bile demeden çekti gitti. Çabucak geçti sokağı.

Daha o girmeden ben kaçıyordum bile. Koşarak geçtim babanın önünden. Tek şey düşünüyordum; tüm gece, ananın yatağında, ağlayamayacaktım. İçimde her şey kaynarken nasıl sakin durabilecektim.

Parkın ordan koşuyordum. Çok toz, çok kalabalık vardı. Sevgililer. Sis. Unutulmuş çocuklar uyuyordu bankların üzerinde. Bir polis.

Koşmak daha uzağa, hep daha uzağa, dünyanın ucuna dek.

Ne oluyordum öyleyse? Aynı zamanda korkunç ve tatlı olan bu bilmece de neydi? Eşlerin tartışmalarından, düğün gecelerine dek her şeyi bilen ben, yetişkinlerin kötü oyunlarını, sefahatlarını bilen ben, yalnız insanları değil, daha çok, «insanı» tanıyan ben, bunu bilmiyordum.

Ama kimdi Diana?

Ve ben n'oluyordum? Bu korku da niye? Bu yaşamdan korku nerden geliyordu bana. Öylesine tatlı, bir korku ve çekinme ki Diana benden ayrılır ayrılmaz arkasından koşmak geliyordu içimden.

Bir yetişkindim ben, on yaşındaydım.

Benim, yaşamını villada geçiren, bir zengin çocuğun dostu, ailesi tarafından kanat gerilen, güzel bir kadına tutkun, ve müzikle esrik biri olduğum sanılabilir.

Stefan'ın dostu bile değildim.

Nasıl olabilirdim ki? O bir burjuva, ben işçi çocuğuydum. Daha sonraları bir kez konuştuk bu konuda.

— En iyi dost ben'im, Teddy, demişti Stefan. Sen bana, benim sana güvendiğim gibi güvenmiyorsun pek. Hep kendi içine dönük, kendine kapalısın, hiçbir zaman kendini vermiyorsun.

— Nasıl yapabilirim bunu, oldu cevabım, öylesine değişik ortamlardanız ki. Seni sevebilirim ama, dostluğuna nasıl sahip olabilirim? Görüyor musun, dostluk eşit toplumsal düzeyi istiyor. Sen, sen hiçbir zaman açlık acısı çekmedin, sen hiç ananın dayak yediğini, babanın sarhoş geldiğini, ananın çamaşır yıkarken ellerinin derisinin soyulduğunu görmedin. Sokaklarda hiçbir zaman izmarit satmadın sen, hiç dilenmedin. Anlıyamazsın Stefan. Ama hiç kimse de seni benden çok sevemez. Sen güzel bir çocuk düşüsün benim için.

O zaman Stefan :

— Bazan düşünüyorum da dedi, sevgi yeterli değil, daha fazla, ya da daha değişik bişeyler olmalı.

Bu tartışmaları daha sonraları on altı, on yedi yaşlarına doğru yapmıştık, ama bu anda daha onbirer yaşındaydık. Yaşamımın bu onbirinci yılı sırasında neler geldi başıma, anlatamam hepsini.

Bir yanda müzik dinlediğim, bana hizmet edilen bir villa, öbür yanda bir oda, bir mutfak, evimiz... Tahta ku-

rusu dolu odaya mahzenin fareleri ısınmaya geliyorlardı. Bu anda orada sürüp giden sevgiye, dinginliğe ve iyiliğe karşın, biz gerçek bir yoksulluk cehennemiyle çevriliydik. Yoksul insanların iyilikleri, yamanlıkları, acıma duyguları, sertlikleri, alıştığım şeylerdi.

Önce Lemke'ler. Adam içi boşaltılmış hayvanlara saman doldurur, kadın fal bakardı. Barınaksızların koruyucusuydular. Ya saklanmaya geliniyor ya da çocuk düşürmeye, kadın bu işi de biliyordu. Ünü çok yaygındı. Wedding'ten Pankow'a, sayısız işçi kadınlar, hizmetçiler, mağazada çalışan kızlar iyiliğini unutamazlardı. Kimseyi ele vermez, ne verirlerse onu kabul ederdi. İki odaları her zaman dolu olurdu. Gece iki ihtiyar, yataklarını hastalara bırakmak için yerde yatarlardı.

Bunlar Lemke'ler. Sonra biri onları ele verdi. Kim olduğu hiç bilinmedi, ama Genç Havemann'dan kuşkulanıyorlardı, çöpçü kocasını aldatan şu kadından. Kiminle olursa olsun aldatıyordu kocasını, on dört yaşındaki berber çırağından, çırağın babasına dek. Lemke bir kez genç kadınla konuşmuştu. Hepimiz, bu kadın için ailesini terkeden genç Havemann'ı seviyorduk. Sonuç olarak, bayan Lemke tutuklandı kocası da suç ortaklığından gün giydi. Ev sahbi eşyalarını avluya koydurdu ve hayvanları güveler yedi. Eşyalarını aramaya gelmediler hiç, hiç kimse de ne olduklarını bilemedi.

Yerlerine aptal oğluyla bir ihtiyar bunak kadın yerleşti. Her gün öğleden saat ikiye dek, kadın iki kedisini pencereye asardı. Hayvanlar ulurlar, bükülürler, bunalırlar ve sonunda susarlardı; ölmüyorlardı. Ertesi gün yavaş yavaş canlanıyorlardı. Bunu bilmiyordum. Bir gün girince, Henny'yi pencerede çığlık çığlığa buldum. Bakışını izledim, ve ölümle ürküntü verici savaşları içinde farkettim kedileri.

— Bekle Henny, oraya gidiyorum.

— Polis Komiserliğine koştum. Hayvanları koruma Derneğine telefon ettiler. İki bayan geldi derhal. Bizim evden, kımıltısız hayvanları görebildiler. Arkamızda, tüm ev, oraya girdik.

Polis kapıyı açtırdı. Bir bayan pencereye gitti ve, bu zavallı hayvancıklar kucağında, ağladığını gördüm. Kedilerden biri ölmüştü. Kara gözleri sıkıntısını bağırıyordu.

İnsan eline düşen zavallı hayvan!

Ertesi sabah deli kadın tavan arasına çıktı ve kendini pencereden aşağı attı. Aptal oğlunun güldüğü işitildi. Kana bulanmış giysi yığınını görerek eğleniyor gibiydi.

O zamanlar ölüm kol geziyordu evimizde. Saatçi Nachtlicht'in on altı yaşındaki kızı, el altı kiracıları zarif bir gence; Baltic-Hotel'in garsonuna aşık olmuştu. Günün birinde çocuk gözden yitti ve sonradan bir müşterinin içinde yirmi bin mark olan cüzdanını çaldığını öğrendik. Bir pazar, Teglersée'de, anası-babası sakin sakin biralarını içerken, genç Resi boğuldu.

Genç kızın yardımına koşuldu, fakat çok geç.

İki ve beş yaşındaki iki çocuğuyla genç karı-koca Grigoleit de vardı. Onlar hakkında bişey bilinmiyordu. Koca sabah çok erken saatlerde gidiyor ve gece geç vakitlerde geliyordu ancak. Çocuklarının ağladığı duyuluyordu hep.

— «Aç, onlar» diyordu ana. Bunu yargılayacak durumdaydı. Biz de aynı şekilde ağlamıştık belki de. Süt aldı ve Grigoleit'lerin evine çıktı. Kadın kapıyı açtı, süt kabına ve sunan ele baktı. Kapıyı çat diye kapattı ve içerden bağırdı :

— Size de n'oluyor? Bunu sizin açlıktan ölen yumurcaklara saklayın. Haydi çekin yallah!

Ertesi sabah onların hepsini de ölü, gazla boğulmuş buldular. Ana, baba birer çocuk tutuyordu kucaklarında.

Bu tüyler ürpertici ölüm yatağında, hepsini birleştiren sevgiyle yanak yanağa...

Evlerinde hiçbir şey bulunmadı; bir çimdik tuz bile. Dördü de ürküntü verecek kadar zayıftılar.

İhtiyar Balduweit'in köpeği de öldü. Hastaydı, avluya, servis merdiveninin altına sürüklenmişti.

Bu, babanın geldiği seyrek günlerden bir gün oldu. Acı çeken köpeğin yanına diz çökmüştüm, başını ellerime almıştım, ağlayarak, ona acılarının yakında son bulacağını, bu sefil yaşama dayanacak az bir zamanı kaldığını mırıldanıyordum.

Baba yaklaştı, bize baktı, güldü. Hasta köpeğin seçtiği küçük köşeye sokuldu ve oraya işemek istedi.

— Haydi çekilin ordan, dedi ve ölümcül hayvanı ayağıyla itti.

O zaman el kaldırdım... Çok güçlü bağırdım, anımsıyorum. İnsandışı bir çığlıktı bu. Tüm benliğimle bu vahşi varlığın üzerine atıldım.

Yumruğumu yakaladı ve geri itti beni. Bana acı çektirmek için, köpeği tekmeledi.

Hayvanın alt dudağından bir kırmızımsı salya sicim gibi aktı, derin derin soludu, gerginleşti, öldü.

O günden sonra baba yok oldu benim için. Başıma gelenlerin hiç biri dokunmadı bana. Bir yabancıdan daha yabancıydı bana göre. Sanki hiçbir zaman var olmamış gibi...

Babam yok oldu diyorum ya, ne yazık ki o her zaman oradaydı ve kendini gitgide daha korkunç bir durumda gösteriyordu. Bize kalan azıcık mutluluğu yıkıyordu.

Her şeyi ortaya çıkarmak zorunda değil miydim sanki! En kötü sıkıntıyı azaltmayı bilmek! Ama doğru çıkarıyor muydum ortaya. Gözlemlediklerimden ne anlayabilirdim.

Bir akşam Humboldhain'den geçiyordum, uzakta, bir gölge farkettim. Bir kadının yalnız bir kadının görüntüsü; Diana Fiori. Ve babamın önündeydi. Baba bir sıraya oturmuş, gülüyor, sigara içiyordu. Onu hiç böyle gülerken görmedim. Bu, karşılarındaki kadınların, zayıflıklarını sezen, erkeklerin gülüşüdür.

Konuşuyorlar mıydı bilmiyorum. Diana ayakta, bir kaç adım önündeydi. Yüzü iğrenme ve kavrayamadığım başka bir şey anlatıyordu. Baba, bu düşünülemez serüvenin bir tanığına gülümsüyor gibiydi.

Bana gülümsüyordu, ama görmüyordu beni kuşkusuz. İnsanlar geçiyorlardı. Onları görmüyorlardı.

Nasıl anlayacaktım?

Baba kalktı. Yere tükürdü. Avını büyülemek amacını güden bir gizemli ayini sona erdirir gibiydi sanki. Bu Diana'ya gerçeği anımsattı. İrkilip sıçradı, doğruldu ve kaçtı. Baba onu izledi.

Şimdi Diana'ya söz söylediğini görüyordum, onu izliyordu ama yanında yürüyecek kadar yürekli değildi.

Ne güzeldi baba. Onu Diana'nın gözleriyle de görüyor muydum? Bu uzun boy, bu genç baldırlar, güzel saçlar ve bu erkek görünümü. Yoksul giysileri hemen hemen farkedilmiyordu.

Birden Diana elini uzattı...

Onları izlemiştim. Soğuktan titriyordum. Onlardan başka bişey görmüyordum. Diana para verdi ona. Ama o, elini tuttu. Ve sonra bir saniyelik mücadeleyi gördüm, Diana'nın yüzü ışıldıyordu.

Para yere düştü, Diana kaçıp gitti.

Baba bir an duraksadı, eğildi, yeniden doğruldu bir sıçrayışta ve onu izledi. Parayı toplamamıştı. Baba bu kadını izlemek için parayı horluyordu.

Diana rayları geçmişti. Öteki yanda çok kalabalık vardı. Baba durdu ve geri döndü. Şimdi parayı bulmak istiyordu. Beni görmeden geçti güzel ak dişlerini gıcırdatarak. Hayır ona kin duyamazdım artık. Güç, kaba olsa bile güzel. Ve güzelliği seven...

Bu sahneyi yorumlamadım hiç bir zaman.

Üç hafta sonra, bir gün Stefan Falk'ın yanında babanın sesini, bu sarhoşluktan kısılmış sesi duydum.

Kar gibi bembeyaz kesilmiştim, gözetliyordum, ne olup bittiğini gidip görmek istiyordum. Stefan tuttu beni :

— Burda kal, seni ilgilendirmez bu.

— Bu da ne demek Stefan? Ne yapmaya geliyor buraya? Bırak ineyim ya da söyle bana...

Beni tutmak için açıkladı :

— Bazan para istemek için gelir. Bununla hiç ilgilenme, Teddy, babam işi ayarladı.

— Nasıl bilebildi? Ana kuşkulansaydı.

— Sus, Teddy, Korkma. Madem bilmek istiyorsun her şeyi, işte: son kezinde gürültü patırdı çıkardı, muhakkak Diana Teyzeyi görmek istiyordu. O zaman babam ona polisten söz etti. Kime söylüyorsun, kim dinliyor. İnme Teddy, görüyorsun, her şeyi söylüyorum sana.

Aşağıda bir kapı çarpıldı. Tüyler ürperticiydi. Göz dağı vermeler, şantaj? Bugün düşününce, ne denli korkunç geliyor bana bu.

Gerçek şu ki baba villa ile olan ilişkilerimizi biliyor ve bundan yararlanıyordu. Diana'yı da tanıyor ve...

Ama Diana, niçin babayla konuşmuştu, korulukta, akşam? Adamını bulmaya gelen, ve ona para veren bir küçük işçi kıza benziyordu. Diana ayaktaydı, baba oturmuştu...

Yaşamın korkunç gizi...

Bu benim gerçek yaşamımdı. Geri kalan güzel, gerçek benim için düşten, efsaneden başka bişey değildi.

Müzik düş içinde bir düştü. Villanın tüm müzik oturumlarında bulunmak iznim vardı. Stefan ve ben küçük yeşil salonda, cam çiçekliğin yanında kalıyorduk.

Ninna Faik beş sesli yapıtlarda piyano çalıyordu. Ondan başkasını görmüyordum artık. Yaylı sazların sesi insancıldır, bu ululaşmış insanlıktır, bizim iç«ben»imizin anlatımıdır. O dünyanın dilini konuşur. Ama bizimle ortak hiçbir şeyi yoktur piyanonun; sesleri insan seslerine benzemez. Aynı zamanda bir çok ses çıkarabilir. Baslarıyla sert sert patlarken, beklenmedik bir yükseklikten tatlı ezgilerini bırakabilir aynı zamanda cağıl cağıl.

Onda başka hiçbir sazın erişemeyeceği bu çokluk vardır. Ötekilerin bir tek sesi var; ister toprağın derinliklerindeki olsun, ister, göğünki; Tanrınınki. Ama piyano bunların hepsine sahiptir.

Sonradan dinlediğim büyük piyanistleri düşününce, Nina Falk'ın kesin, karşıt renklerle dolu bir çalışı olduğunu anlıyorum. Ama, hiç kimse onun kadar gösteremezdi yüreğini müzikle. Tuşların üzerinde parmakları yüreğinin tellerini çınlatıyordu.

Konserlere giderken, Stefana eşlik ediyordum. Bir gün, geniş Filarmoni salonunda, Nikisc Orkestrası Brahms'ı, Çaykovski'yi çaldı. D'albert, Liszt'ten çaldı. O gün işittiğim Liszt'in yapıtlarından hiçbir anı kalmadı. Beni duygulandıran D'albert'in yorumuydu. İlk kez, yaratmak nedir, gördüm.

Ama tüm bunlar çok güçlüydü, çok derindi on bir yaşlarım için. Nina Falk'ın müziğini daha iyi anlıyordum. Çoğun Bach'tan fügler, kısa parçalar çalıyordu. Chopin'den çalmaya karar veremedi bir türlü. Chopin'in balad ve sonatlarında, yüreğini konuşturmaya bırakmalıydı kendini, ama çok sıkılgandı. Bach'ın müziği bir sıkı düzen, bir ölçüden başka bişey değildir. Bach iç kaos'a düzen koyar.

Bach'ı hiç sevemedim. Benim tumturağa ihtiyacım vardı, oysa onda dokunaklılıktan başka bişey bulamıyordum. Müziği, bana, gös kamaştırıcı tapınaklara giden hareket noktası gibi geliyordu. Ama tek gövdedir bu, mimarî bir çatıdır, yoksa canlı bir mimarlık değil. Hemen hemen gotik bir katedral denebilir. Çok açık, çok ışıklı bir gotik sanatı. Bu tapınaklarda, kendilerine ruh veren şey eksiktir, gizem eksiktir. Pencereleri vardır ve acımasız bir ışık çekiciliğini alıp götürür fresklerin. Bach ister Tanrıya tapınsın, ister yaşam sevisini dile getirsin, yüreğini belirli bir kalıba döker. Bu; insanın, dev bir yapıtıdır. İnsanoğlunun tanrısal tapınağıdır bu. Evet Bach, Tanrıya seslenir fakat Tanrısal değildir. Ve Bach'ın kendisi de daha az Tanrıdır Beethoven'den. Beethoven'in müziği Tanrıya bir kantat değil, bizzat tanrısallıktır. Tüm müzikçilerin arasında Beethoven, bizzat tanrısallıktır ve insan olarak asla konuşmaz. Onda kavga bitmiştir. Daha uzağa gider o; bu kavganın ululaştırılmasına. Bazan yapıtı insanca başlar, ama daima bestecisini de aşarak tanrısallıkla son bulur.

Daldım gittim, müzik konuşuyorum, öyle seviyorum ki!

Madam Falk çalmaya başladımı, Stefon'la oyunu bile bırakıyorduk.

Ben seviyordum müziği, Stefansa alet çalabiliyordu. Hiçbir zaman doyurmuyordu onu müzik, acı veriyordu ona, içini kemiriyordu. Bu bilinmez acıyla kıvranıyordu. On yaşındaydı o zaman.

Aksatmadan liseye gidiyordu, yine de, her gün üç saat kemana ayırıyordu. Bundan vazgeçemezdi. Bir kezinde çalacağı şeyi dinlememi söyledi. Sonra sordum ona :

— Ne bu? Anlamadım ama, çok güzel.

— Ben yaptım, diye mırıldandı, adı da **Bir Mayıs gecesi.**

Bazan da; «Bunlar çalışma, ya da ağır bir vals» diyordu.

Gizli tuttuğu bu besteleri on yaşında yapmıştı. İyi keman çalıyordu. Bazan Haydn'ın dört sesli yapıtlarında, yakışıklı subayın yerine ikinci keman olarak çalıyordu. Öğretmeni birinci keman, Mösyö Falk alto, Diana da Violonsel.

Diana bir öğrenci kız gibi çalıyordu. Sıkılıyordu, öyle-

sine kapanıyordu ki kendi kendine, müzikte bile duygularını göstermeye çekiniyordu. Yay çekişlerinde, beceriksizliği görülüyordu, kendisi de bal gibi anlıyordu bunu.

Thomas Falk ve karısı, tersine, aslında az konuşkan, asık suratlılarken, müzikle uz dilli oluyorlardı. Ateşli, hattâ tutkulu çalıyorlardı.

●

Stefan, Diana Teyzesinin, yakışıklı subayla nişan törenlerini 1914 yılının haziran ayında bildirdi bana. Büyük bir şenlik olmalıydı, kırk konuk, küçük bir orkestra. Balodan sonra, saat altıda bir akşam yemeği. Çocuklara önceden servis yapılacak, müzik de dinleyebilecektik. Orkestra salonun yarı-katına yerleşecekti, büyük merdivenin sahanlığına.

— Baba proğramı hazırladı, dedi Stefan, Diana Teyzenin sevdiği şeyler yalnız: Mahler'in altıncı senfonisinden bir şerzo ve yedinciden üç gece yakarısı, daha onları tanımıyorsun ama göreceksin, müzikte daha yücelere erişilemez. Annem bir akşam yemeği için, bu müzik gitmez kanısında. Ama biz, ayrıcalıklılar, tavukla meyve arasında bişeyler dinleyebileceğiz.

Diana Fiori'nin nişan töreninde böylece bulundum işte.

Çok erken gelmiştim. Stefana çok küçük gelen ve benim sıskacık bedenime uyan bir elbise giymiştim; koyu mavi bir pantalon ve ak bir gömlek. Korkunç buluyordum kendimi. Herkes bu şık giysilerin bana hiç de gitmediğini farketmiş olmalıydı. Buna karşın davranışlarımda sıkıntılı değildim. Ne beceriksiz, ne de elinden iş gelmez biriydim. Tersine, gitgide daha bir rahat oluyordum. Yalnız Diana'nın yanındayken değil.

O kadar erken gelmişim ki, Stefan'ı işinde, Lilian'ı da henüz giyinmemiş buldum. Orkestranın yerleşmesini gördüm: dokuz kişi. Ev çiçeklerle dolu. Olağan dışı giysiler oradan oraya gidip geliyorlar. Bir tiyatro kulisindeymişim izlenimi var içimde.

Birden adımın söylendiğini duydum, apışıp kaldım, Diana'nın sesiydi :

— Gel Théodore.

Sesi bedensel olarak dokundu sanki bana. Onu görmüyordum, sis içindeymişim gibi yürüyordum, bu rezede çiçeği kokusu beni çekiyormuş gibi; odasına girdim.

Birdenbire beni bir paravanın ardına itti ve neşeyle seslendiğini duydum :

— Eee, Nina, memnun musun? Beni gelip görmeyecek misin?

— Amma yaptın Di. Böyle inemezsin aşağıya. Bir nişanlı kız için fazla açık saçıksın. Bir eşarp al üzerine. Olmaz yavrum.

— Gerçekten mi olmaz? El değmemiş kraliçe! Sakıncalı mı buluyorsun bunu Ni?

— Öyle demiyorum, yalnız düşüncemi söylemek istemiştim.

— Peki. Ni, kızarmayacaksın. Bir eşarp alıyorum. Mutlu musun Ni?

— Ne soru ya. Mutlu muymuşum? Ama sen nişanlı...

— Evet, nişanlı kız. Biliyorum. Ama sana soruyorum ben. Sana Ni, karar vermemden mutlu musun?

— Umarım, her zaman mutlu olacaksın.

— Benimle hiç konuşmak istemiyorsun Nina.

— Şimdi ne yapıyorum ya?

— Yanda konuşuyorsun. Sen...

— Ne kadar güzelsin Di.

— İşte.

— Omuzların şahane! Benimkiler hiç böyle güzel olmadılar.

— Bir gün, içtenlikle seninle konuşabilmeyi istedim hep.

— Birazcık da kızıllık sürmeliydin.

— Babamız bir bizim Nina.

— Evet, ama pek önemli değil. Önemli olan anne. Öyle solgunsun ki.

— Nefret ediyorsun değil mi benden? Nina? Görüyorsun, kurban ediyorum kendimi.

— İşte araba, eşarbı al Diana.

Bir kapı kanadı.

Beni unutmuştu demek Diana Fiori?

Sekiz gün önce Dalmaçya'dan gelmişti. Kızkardeşi ve eniştesinin eşliğinde orada beş hafta geçirmişti. Teğmen telgrafla Viyanaya çağrıldı. İki yıl reddettikten sonra, koca olarak kabul etti onu Diana. Bunu çok sonra öğrendim. Nişan töreninin derhal resmileşmesi için ısrar etti Diana. Evliliğinin ağustos ayında olmasını kendi saptamıştı.

Bu yolculuklarda çocuklar bulunmazlardı hiç. İtalya'nın, Akdeniz'in, ve Norveç fiyortlarının büyüsünün tadına varamaz çocuklar diye düşünüyorlardı. hizmetçi kadınla plaja gidiyorlardı. Beni de götürmek istediler. Tüm bu bilinmedik şeyler çabucak geçiverdi gözlerimin önünden. Ak köpükle kaplanmış denizi, sonsuz ufku, ıssız kumulları gördüm; dalgaların gürültüsünü, bilinmezin bu sesini işittim.

— Ya Henny'le Marc... diye cevap verdim.

— Bu biraz daha zor, diye karşılık verdi Madam Falk; ama bir bakayım, belki onlar için de Berlin çevresinde bir yerlerde bişeyler ayarlanabilir.

— Çok teşekkür ederim; gitmemeyi yeğlerim sanıyorum.

Beni okşadı. Anlamıştı Madam Falk.

Evet, Diana Viyana'da nişanlanmıştı. Sabırsız görünüyordu. Nişan törenine birden karar verildi ve konuklar ivediyle çağrıldı. Mevsim yazdı; tatilden önce. Herkes hazır bulunabilirdi.

Ben hep yeşil odanın paravanı arkasındaydım. Ve Diana, nişanlı, unutmuştu beni.

Ama hayır, beni unutmamıştı. Birden çağırdığını işittim.

Odanın ortasında ayaktaydı. Güneş zorlukla süzülüyordu perdelerin arasından; bulanık bir ışık sürüp gidiyordu odada. Belki de Diana, hiç kımıldamamıştı kızkardeşi ondan ayrılalıberi. Ak dantelli bir elbise giymişti. Kolları çıplak, boyunda bir inci gerdanlık. Saçlarında ak bir çiçek vardı; gardenya çiçeği. Tepeden tırnağa aktı. Kara saçları garip bir hava veriyordu ona.

— Gel buraya, Théodore, yaklaş.

Sesi alaylı değildi artık.

Hiç görmemişim gibi bakıyordum. O gün ilk kez gördüm Diana'yı...

— Théodore, dedi, uzaklara bakarak, küçüğüm, seni kurtarmalıydık. Zavallı yavrucak, öylesine bayağı insanlar arasında yaşıyorsun ki!

Bu öfkemi patlattı. Gönül esrikliğlmden kurtuluverdim. Bağırdım:

— Söylemeyin böyle, bayağı insanlarmış! Seviyorum onları, onlardanım ben, vazgeçemem onlardan.

— Evet, evet, gelecek dünya, diyor sosyoloji bilginleri, kim bilir? Dinle Théodore, işe yaramak ister misin dünyada, bunu yapmak için ondan tümüyle vazgeçmekle başlamak gerek.

Ve yeniden bir garip güldü.

— Görüyor musun, ben ondan vazgeçemiyorum. Hiç bir işe yaramazdı bu. Demiyorum, ama... olmayacak. Olanaksız. Güzel olmak daha iyi.

Titredi ve giysisinin askısı kaydı, birden onu çıplak gördüm...

Tirtir titriyordum, soğuk bir ter bastı beni. Bu çıplak omuzu, bu göğüs kabarmasını, saçlarındaki çiçekler kadar ak deriyi, bu cansız akı, mermer akını içiyordum gözlerimle. Her şeye karşın, bu deri, bir canlılık; beni heyecanlandıran bir canlılık saçıyordu.

Yeniden, gizemle gülümseyerek bana baktı. Askısını düzeltmedi. Bana, bu çıplak omuzu -tanrının bağışı- bu el değmemiş, ve öylesine anlaşılmaz tanrısallığı sunuyor izlenimi uyanmıştı içimde.

Konuştu :

— Dinle sana söyleyeceğimi. Bedeni hiçbir zaman horlama. O ruhun en iyi göstergesi değil mi? Kendi kendine konuşuyordu. Bu anda gene uzaktı benden.

— Eğer birisi bedenimde Tanrı'nın belirdiğini gördüyse, fedakârlık yapmalı değil miyim? Benim tenim bu. Kurbanı uzaklaştırmak hakkım var mı?

Diz çöktü. Öylesine birden oldu ki bu, onun düştüğünü sandım. Uzaklaştım ama, Diana beni kendine çekti ve mırıldandı :

— Sen de seviyorsun değil mi onu? Şahane değil mi?

Gülümsüyordu. Yaklaşılmaz tanrısallık birden insancıl oldu. Bir ruh baştan ayağa sardı bu duygusuz bedeni, Diana kadın oldu. Nazikçe gülüyordu.

— Bir gün gelecek ben bu dünyada olmayacağım artık. O zaman, şu öpücüğü ver ona benim adıma.

Beni öpen ilk kadın o oldu. Ateş gibiydi öpücüğü, dudakları buz tutmuş. Bedenimin arasından bir başka birini öpüyordu. Öpüş, bu kendini verişin göstergesi, benim için bir simgeden başka bişey değildi. Ben şekli elde ettim yalnız, asıl erek başkasına aitti.

Gene de kucaklamıştı beni.

Kapı çalınıyordu. Nişanlı onu arıyordu.

Beni paravanın arkasına itti, bir eşarp aldı, düşmüş askısını kaldırdı ve kapıyı açtı.

— Hayır Erwin, girmeyin. Hazırım. Kolunuzu, yakışıklı subayım.

Sesini yeniden buldum. Diana'ydı bu. Son dakikalar düşten başka bişey değildi.

Kapı yeniden kapatıldı. Biraz sonra müziği işittim. Nişanlılar merdiveni inerken, orkestra, Haendel'in eski bir marşını çalıyordu. Aşağıda kırk konuk bekliyordu. Aşırı derecede heyecanlanmış, Diana'nın kokusunu soluyarak, paravanın arkasında kımıldamıyordum. Ondan beri, bir daha görmedim Diana'yı.

Nişan töreninin ertesi günü, yalnız başına, İsviçre'ye hareket etti. Gönderdiği kartları görüyordum, üç sözcükten başka bişey yok. Bu kartlar bana dünyanın harikalarını tanımayı öğrettiler. Dağ'a karşı olan sevgim, Diana'dan aldığım son işaretlerle açıklanır belki de.

Marjelen gölünü, kar yaylası üzerinde küçük kulübeyi, Aletsch buzulunu, bu buz kaosundan zorla sıyrılmış taş «bacaları» görüyordum. Derin çatlaklarıyla Buz denizine, Eigerwand'a, Siberhorn'a, Jungfrau tepesine, Finsteraahorn'un ve Mönch'ün buz tutmuş ırmaklarına bakarken başım dönüyordu.

Tüm yaşamının söndüğü bu köşede, yüreğini saklamak için, altı hafta bu ıssızlıklarda yaşadı. İnsanların çıkabileceği kadar yükseğe, Tanrıya doğru çıktı, ama kurtuluş bulamadı, yüreği buzlaşmadı. Gittiği gibi geri geldi.

Diana Fiori, savaşın ilk kurbanı oldu.

Diana Fiori'nin düğün törenini unutmamı engelleyen başka şeyler de var.

Balo başlarken ben villadan ayrılmıştım. Mahler'in içe işleyen muziği susmuştu uzun zamandır. Dansediliyordu. Dans havaları tüm eve yayılıyordu.

Hava sıcaktı, ağır ağır yürüyordum. Kucağımda ana ve küçükler için, soğuk tavuktan tutun da, kremalı turtaya ve meyveye kadar güzel şeylerle dolu küçük bir sepet taşıyordum. Bu saatte öylesine sakin Humboldhain'i geçiyordum yavaş yavaş. En küçük bir gürültü bile yok. Yaseminlerin kokusu. Dingin sokakların üzerinde gök, sırlanmış bir renkler bütününden başka bişey değil. Kapıların önünde oynayan çocuklar.

O gece uyuyamadım. Sıcaktı, Marc hep sağa sola dönüyor, Henny sızlanıyordu.

Ana uyumuştu.

Kalktım, bir lamba yaktım ve aynanın önüne...

O taklit etmek, ya da yaratmak tuhaf merakım daima duruyordu. Bu gece, gördüğüm şeyi yeniden ortaya çıkarmayı denedim. Diana Fiori'nin içindeki kadının açığa çıkmasını, çıplak bedenini, yeniden yaşıyor, aynada o anın ve o kışkırtmanın görüntüsünü arıyordum. Onun gibi gülümsüyordum önce; belirsizlik içinde, sonra Teddy için; anlaşılmaz, en sonra da çok nazik. Diz çöküyor, dudaklarımı oynatıyor, gözümü kırpmadan görüntüme bakıyordum, sanki ben Diana'ymışım gibi. Kendi kendime esriklikle, hazla bakıyordum. Acı; sevinçten başka bişey değildi artık.

Birden bir inilti duydum.

Yatağından, ana bana bakıyordu. Kuşkusuz beni ateşli, hasta, deli sanıyordu. İkinci kez korktu benden, anlamadığı davranışlarımdan. Bir yabancı gibi bakıyordu bana. Beni nasıl olup da dünyaya getirdiğini anlamaz bir havası vardı.

— Sadece oynuyorum, ana, dedim utanmış. Uyku tutmuyor, çok sıcak, ee ben de oynuyorum.

— Oynuyorsun, dedi, ve duygusuz kaldı okşayışlarıma, oynuyorsun ama neyle? Benim öldüğümü görsen bile sen gene...

Bunu haketmemiştim. Yanıma gelmişti bile, küçücük bir çocukmuşum gibi beni kollarında sıkıyordu.

Diana'nın dönüşünde savaş patladı.

Nişanlısı telgrafla çağrılmıştı. Diana duraksadı. Enişte si de bunu istemişti ondan. Otuz eylül gecesi Berlin'e geldi. Ertesi gün, kent kaynaşıyordu bile. Stefan beni aradı. Bana anlatacak çok önemli şeyleri vardı: Diana teğmeniyle evlenecekti hemen, bu öğleden sonra. Savaş yakındı, bu zorlayıcı bir durumdu. Nişanlısı aynı gece Berlin'den ayrılmak zorundaydı. Vosges'e gidiyordu. Villa'ya gitmemeliydim, hiç kimse çağrılmamıştı.

Bu haberin beni savaş ilânından çok duygulandırdığını sanıyorum. On bir yaşımda ne olduğunu pek iyi bilmiyordum daha. Stefan konuşurken, Dianaının sözlerini anımsadım :

— Ben artık bu dünyada olmayınca ona bu öpücüğü ver adıma.

Sormamıştım kime, anlamıştım.

Villada sözsüz, patırtısız-gürültüsüz neler olup bittiğinden kuşkulanmış mıydım bilinçsizce?

Gece geç vakit Hochstrasse'e gittim. Başkasının karısı olmak için terkedeceği evi görmek istiyordum. Gündüz neler olmuştu bilmiyordum. Gerçekten, bu evi terketmişti, ama başka düğünleri kutlamak için.

Tören için kara bir elbise giymişti.

— Bu çok üzüntülü Di, koyu bir elbise giy ama, bir yas elbisesi değil.

— Gerçekten şey bu, diyor soğukça Diana. Yalvarırım Ni, yalnız bırak beni. Öp beni sadece.

Ondan sonra hiç kimse görmedi onu. Bir saat sonra nişanlısı geliyor. Mösyö Falk beklemesini söylüyor, Diana'yı bizzat gidip kendisi arayacak.

Odasına çıkıyor.

Onu Diana'nın kapısı önünde, yere çakılı gibi buluyorlar.

— Orda değil mi? Mösyö Falk sapsarı.

Nina bir çığlık attı. O da anlamıştı.

Boş yere tüm evde aradılar onu. Akşam altı sularında, rayların öteki yanında bir kalabalık görünce, anladılar. Diana oradaydı.

Çimenliği geçmiş, amacına ulaşmış, rayların üstüne yatmıştı. İki katar geçmişti üstünden. Güzel bedeninden kala kala parçalar kalmıştı. Tekerler saçmıştı onları sağa sola. Bu üzüntülü günün çılgınlığı içinde hiç kimse görmemişti onun ölüm yoluna indiğini. Savaş ilanından allak bullak makinist hiçbir şey görmemişti. Bir yol bakıcısı rayların üstünde farketmişti, önce başı, sonra bacakları ve bedeni.

Diana küçük bir sözcük bile bırakmamıştı. Yalnız Nina'dan kendislni öpmesini istemişti.

— Öpmedim onu. Benden istediği bu son öpücüğü vermeden ayrıldım ondan. Diana, Diana!

Nina ilk kez böyle çılgına dönmüş, eli böğründe, tümden kendini yitirmiş görünüyordu.

Ertesi gün, Mösyö Falk savaşa gönüllü gitmek isteyince, karısı çok yiğitçe onadı bu kararı. Ama kabul edilmedi. M. Falk'ın isteği.

— Savaş siz daha orduda göreve başlamadan bitmiş olacak. Evinize dönün ve utku takları hazırlayın.

Çok tanıdığı olduğundan gene de gitmeyi başardı. Belçikaya doğru giden bir seyyar hastaneye yardımcı olarak gönderildi.

Allahaısmarladık demek için beni çağırttı.

— Unutma, küçüğüm, bu ev sana açıktır. Benden iyi bir anı sakla. Bizim en çok rahat edeceğimiz yer insanların yüreğidir.

Ağlıyordum. Her zamanki gibi ayrıldı benden. Özel görevimi yerine getirecek an buydu. Ona:

— Sizin için bir öpücük var... onun adına.

Kuşkusuz yarasının üstüne bir merhem olurdu bu. Ama ötekilerin hepsi yanımızdaydı. Bişey söylemedim ve yararsız oluncaya dek saklamaya devam ettim gizimi.

Böyle başladı işte savaş.

Dört yıl boyunca aktı insanların kanı. Başımıza neler geldiğini hiç anlamıyordum hemen hemen. Ama her zaman güneşin dünyayı aydınlattığını, ayı, yıldızları görüyordum. Her şey ne denli sakindi göksel sonsuzlukta. Aya dokunmuyordu savaş.

Buna karşılık yeryüzünde... Korkuyla bakıyordum. Böylesine ufacık mıydık biz öyleyse? Yaşamımız basit bir düşten başka bişey değildi, bir oyun sadece.

Mevsim değişiklikleri olağan akışlarını izliyorlar, ırmakların suları çekilmiyor, suları kızıllaşmıyordu bile. Ağaçlar gene meyveleniyor, kuşlar şakımaya devam ediyorlardı.

Sonra savaş korkunç bir kâbus oldu. İhtiyarladığımı, erkek olduğumu hissettim, kötü bir düşte sanıyordum kendimi daima.

Ya baba?...

Savaş sekiz gündür sürüyordu. Kent bayraklarla donatılmış, marşların ardı arası kesilmiyor. Bir gece ana bana :

— Gidip aramalıyız onu, nerde olabilir ki? Gitmesi gerek; gitmemek için saklanıyordur belki de. Onu aramalıyız.

— Henny'ye sormalı, dedim. Ana, bilmiyorsun, ama baba sık sık görüyor Henny'yi. Belki de biliyordur Henny.

— Çocuklarımın benden saklı şeyleri var demek, dedi beni iterek.

— Hayır, ana, çocukların seni seviyor ve üzmek, kederlendirmek istemiyorlar.

— Yalnız gerçeğe katlanılır, Teddy, o size yardım eder yaşamı yenmeniz için, yalan sizi ezer. Sen de, sen de onların suç ortağıydın ha!

— Seni kurtarmak için bir düzen, ana. Seni gerçekten daha çok seviyoruz.

— Küçük filozof. Kime çekmişsin zekâ bakımından.

— Senin oğlunum.

— Koca yağcı seni. Ama Teddy, büyüyünce ne yapacaksın?

— Elimden gelirse, iyilik.

— Uyu, dedi ve bağrına bastı beni.

Ertesi sabah Henny'ye soruldu. Bu son günlerde babayı görmediğini söylemekle başladı.

— Önceleri, evet görüyordum onu, dedi küçük. On yaşındaydı ancak. Tadına doyulmaz ince yüzü, kestane saçlarının altında küstahtı. -Artık hiç görmüyorum onu- Uzun zamandır da görmedim zaten Gräbert'e sorun.

Bunu deyip, saç örgülerini attı ve utkuları haber veren yayınları okumaya koyuldu.

Anlaşmış bir tarzla bana baktı Marc. Gözü açık, yu-

muşak ve saldırgan aynı zamanda, güzel ve çok güçlü bir küçükadamdı.

Sonunda Henny itiraf etti. Küçük kız yalan söyleyebilirdi ama, uzun zaman değil. Evet, iki ağustosta babayı görmüştü. Olga Recke ile Gräbert'in evindeymiş Henny. Baba, üniforması içinde göz kamaştırıcı, ısmarlaşıyormuş. Tüm kadınlar önünde hayran kalmışlar. Ertesi gün sabahın saat dördünde gitmesi gerekiyormuş.

«Evinize gitmek istedim, demiş Henny'ye, ama madem ki seni gördüm Henny, ötekileri görmesek de olur.»

— Hiç kimseye selam götürmeyeceksin benden, demişti, anaya da, o kalın kafalı Théodore'a da. Babanın sevdiği yalnız sen varsın. Gel yavrucuğum. Geri gelince ne getireceğim sana biliyor musun : Parisin en yakışıklı delikanlısını.

Tüm Grüntalerstrasse gülmekten katılıyordu bu ince şakalara. Kadınlar papuçlarını çıkarıyorlar ve oyluklarına vuruyorlardı onlarla. Gözlerinden yaşlar gelinceye gülüyorlardı.

— Bir parisli, diyor. Ne herif be, kuşkusuz pazarı Paris'te geçirmeye gidecek.

Ama yakışıklı Georg herkesi sepetlemiş, Henny'yi bile, Louise'inin beline bir kolunu dolamış ve çekip gitmiş.

— Şimdi rahat bırakın bizi, hadi bakalım yallah, Tanrı bilir ne kadar zaman geçecek biz yeniden...

Babanın tüm söylediklerini dosdoğru aktardı Henny. Ana yüzünü elleriyle sakladı. Ne bilirdi sokakta olup biteni?.. Gece gündüz çalışıyordu. Bizim yaşamımızı, çocuklarınkini, ne bilirdi? Saflığı içinde bir çocuk edepsizce sözler duyabilir ve anlatabilir mi, ne bilsindi. Henny bu konuşma şeklini çevirebilmek için çok saftı. Ne söylediğini anlamıyordu ve kuşkusuz düşünmüyordu bile ne demek diye. Ayrıca anlasa bile hiçbir şey ürküntü vermezdi ona. Bu hava içinde büyüdük, bu şeyleri ne zaman öğrendik bilmeyiz, her zaman biliyorduk izlenimimiz vardı.

O gece, ana, Louise Gräbert'in evine gitti, kuşkusu kalmasın istiyordu. Badstrasse'da Henny'nin bizi izlediğini gördük. Ana kendisiyle gitmemi istemişti. Kızcağız da bizi izliyordu.

Ananın adresi şaşmadan bildiğini farkettim. Kuşku-

suz daha önce gelmişti. Akşam, işini bitirince, kocasının kendisini aldattığı kadını görmeye gitmemiş miydi? O koca ki öylesine sevmişti, uğrunda herşeyleri bırakmıştı.

Louise Gräbert'in kapısı önünde duraksadı. Dükkân kapalıydı, vitrinler boştu. Hiçbir şey getirilememişti kente son günlerde, tüm taşıma araçları orduya ayrılmıştı.

Avludan geçtik. Gräbert'in evinde pencere ardına dek açıktı, perdeleri hiç kapanmıyordu. Herkes hayran kalabilirdi odasına, halılarla döşeli sofaya, fuarlarda kazanılmış eşyalara; peksimet kutuları, araç gereçler, bir ayı, bir limon sıkacağı, alacalı vazolar, madenden bir peri kızı, yapma bir bitki, mermer, sarkaçlı bir saat, işlemeli yeşil kadife örtülü kalın ayaklı bir masa. Oyma tahtadan kafesi içinde sarkaçlı saat, büfe, cam eşya: Tüylü, kaytanlı altı kuklanın sarktığı altı dallı bir avize. Mavi satenden yatak tavanı altında, ak dantellerle kaplı iki yatak... Yağlı boya bir tablo da vardı, pembe bulutlarla çevrelenmiş üç sarışın melek. İki baş ucu masasında pembe ipek abajurlu lambalar... Ve büyük ayna tüm bu göz kamaştırıcı şeyleri yankılıyordu: deri kaplı sandalyeler, pencerenin yanında, koltuk ve çalışma masası; kırmızı balıklarıyla akvaryum. sofada içi saman doldurulmuş bir köpek; duvardaki son boş köşede yağlı boya bir tablo: İtalyan manzaralı bir fon üzerinde, kabarık yenleriyle iki kadın.

Ana şaşkın şaşkın bakıyordu. Buna karşılık Henny'nin yüzü en çılgın bir istemi anlatıyordu. Bir çocuk yüzünün bu görünümü alabileceğini hiç sanmazdım. Bu anlatımı daha önce görmüştüm, ama Badstrasse'ın kızlarında, bir de sokak köşelerinde onlarla pazarlık yapan adamlarda. işte benim küçük kızkardeşin de o havası vardı.

Ana kuvvetle vurdu pencereye.

Kimseler yoktu. Gräbert, herkes zenginliğine hayran kalsın diye, hiç söndürmezdi elektriği. Pırıl pırıl bir temizlik vardı her yanda. Saman doldurulmuş küçük köpeğin gözleri bile parıldıyordu, ters ters bakıyordu bize, «Babanın evine giremezsiniz» der gibi küstahçasına.

Bu anda anladı babasını Henny. Bizim yoksul evimizle bu gözler kamaştıran yer arasında tereddüt edilebilir miydi? Asıl harikayı farketmemişti; halıyı. Sarı bir fon

üstüne güllerle bezenmiş kalın bir halı. Her yatağın önünde bir hayvan derisi.

Her yeni izlenimi okuyordum çocuğun yüzünde. Babanın her şeyini bağışlıyor ve anasını horluyordu hepten. Niçin kendisine böyle bir ev vermiyordu anası? Bu kadını seçtiği için babasına nasıl hınç duyabilirdi ana? Kendisi bile, küçük Henny, bu periler odasında yaşayabilmek için neler vermezdi. Yalnız, oynayabilmek, oynamak da değil, böylesine güzel şeylerin arasında yaşamak, onlara şöyle bir bakmak yetmez mi? Bir yaşam yetmezdi herşeyi hayranlıkla seyretmek için. Evet, baba haklıydı.

Ve Henny ağladı. Bu pencerenin önünde babanın gidişine ağladı. Dönünce onu görmeye gelecekti buraya. Ama gidenlerin hepsinin geri gelmediğini duymuştu.

Küçüğün ağlamaları uyuşukluğundan çekip aldı anayı. Aynı anda bir kadın yanımızda durdu.

— Gräbert'i mi görmek istiyorsunuz? Yenisiyle çıktı. Lindenstrasse'a doğru indiler. Daima bişeyler olur orda. Bir numaradır bu işlerde bu kadın. Daha ötekinin yatağı soğumadı, bir yenisini tıktı bile içine. Genç birisi. O gitmiyor, bacakları çok kısaymış. Korkacak hiçbir şeyi yok Gräbert'in, bunu elinden alamazlar. Aptal değil, erkekleri iyi çeker çevirir o.

Çekiştirmeli dedikodular bitmek bilmiyordu. Bize sokağa dek eşlik etti ve tüm mahallenin arkasından atıp tutacak zamanı buldu. Ana gülümsüyordu yalnız. Bizden ayrıldıktan sonra da ananın arkasından bağırmağa devam etti bu hafiyelik eden ve herkesin arkasından kötü söyleyen kadın.

Louise Gräbert sorunu kapandı.

Yaşamımda ne çok şeyler geçmişti şimdiden; evler, sokaklar, mahalleler, bir sürü insan... Çoğun kendimi öyle ihtiyar hissediyordum ki, on bir yaşımda bazan öylesine bıkkındım ki. Her şeyden bıkmıştım, Stefan'ın dostluğundan, kardeşlerimin oyunlarından, uykudan. Müzikten de. Zaten, bir zamandır, herşey bitmişti. Alto ateş hattındaydı, ve viyolonseli parçalamıştı tren. Üzgün müydüm? Bu ani duraklama yüzünden mutsuz muydum? Ölüm, bu yaklaşan son, bana korku mu veriyordu?

Üzülmeyecek kadar bıkkındım. Duygusuzdum.
Tek bir şeyden bıkmadım anacığım: seni sevmekten.

●

Savaşla birlik, yoksulların iyi günleri başladı.

Hepimiz, margarin ve kötü ekmek, şalgam ve arpa yiyorduk. Hepimiz, yüz gram et için kuyruk oluyorduk. Ötekiler gibi, yiyecek paketleri alamıyorduk hiçbir zaman. Kimse de yazmıyordu. Yalnız bir kez, eski öğretmenim Mösyö Rauscher yazdı. Mösyö Falk da mektuplarında bizi düşünüyordu.

Kızıl-haç'dan ayrılmayı başarmış, ateş hattına gönderilmeyi bekliyordu.

Madam Falk artık piyano çalmıyordu. Yalnız bir aşçıyı bir de oda hizmetçisini alıkoymuş, öteki hizmetçilere yol vermişti. Atlara savaş için el konulmuştu. Cam çiçeklikte çiçekler azalıyordu yavaş yavaş. Palmiyeler daha dayanıklıydı. Madam Falk gün boyunca uğraşıyor, ama kocasının çalışma odasına hiç girmiyordu. Kitapları geri getirdiğim, ya da başkalarını istediğim zaman, yalnız benim oraya girmek hakkım vardı. O zaman odanın ortasında duruyor ve bir yabancı gibi bakıyordu çevresine.

Diana'nın odası da hiç açılmadı. Bazan kapısına dek ustaca sokuluyor, ve gitgide zayıflayan rezeda çiçeği kokusunu içime çekiyordum. O zaman görüntüsüz, artık acısız düşlere dalıyordum. Üzüntünün bile sevinç verebileceğini ve olacağa boyun eğmenin bir çeşit tatlı esriklik olduğunu farkediyordum. Falk'ların büyük oğlu Thomas Almanyaya geri gelememişti. Bir toplama kampında olduğundan, ancak Kızıl Haç'ın aracılığıyla yazabiliyordu, o da çok seyrek. Daima çok iyi olduğunu söylüyordu; Nina Falk bu mektupların ve kocasının kısa kartlarının önünde saatler geçiyordu.

Bazan, sinliğe, Diana'nın gömütüne gelmemize izin veriyordu birlikte. Haçta: **Diana Fiori,** yazıyordu. Genç kız kalmıştı. Hiçbir şey söylemeden gömütünün yanına oturu-

yorduk. Yalnız Lilian yerinde duramıyordu. Hiçbir şey ürkütmüyordu onu, bir tek ben: bir başka ortamın küçük çocuğu. Benden, ölümden daha çok korkuyor olmalıydı.

Beni sıkıntı ve oyunlarına ortak ettiği ilk teklifsizlikten sonra ani bir değişiklik olmuştu. Lilian'dan çok, öylesine sevdiğim bu ailenin bir üyesine yeriniyordum.

Baba hiç yazmıyordu. Ocak 1916'da ondan ilk haberleri aldık. Bu haber, tanımadığımız bir altın saat, biraz para, Louise Gräbert'in, ve kucağında kuşkusuz babadan olma bir çocuk tutan bir başka kadının fotoğraflarını içeren bir kutudan ibaretti. Ayrıca birinci ve ikinci tertibin demir nişanı da vardı, ve komutan yardımcısının bir mektubu ekliydi. Anaya durumdan dolayı başsağlığı dileklerini gönderiyordu ve ondan alayının en yiğit başçavuşu diye söz ediyordu.

Ana bize mektubu okudu. Henny ağlıyor, sızlanıyor, sinir sarsıntılarına yakalanmış, yerlerde yuvarlanıyordu. Bir saat sonra, baba'nın eşyalarını, altın saatı topladı ve saatın kendisinin olduğunu, çünkü yalnız kendisinin babayı sevdiğini, yalnız kendisinin anılarına hakkı olduğunu bildirdi.

Hiç kimse konuşmadı. Geceleyin, ananın yakardığını gördüm, yüzü ışıklanmıştı, hemen hemen sevinçliydi. Onu böyle gördüğümü hiç anımsamıyorum. Tanrıya şükrettiğini hissediyordum.

Baba sağlığında bize yaptığı kötülüğün birazını geri aldı. Anaya belirli bir para ödeniyordu yılda. Ondan sonra, artık cumartesileri çalışmadı. İlk kez bizimle gezmeye çıktı. Halk bahçesinde oturabildi ve bize birkaç pasta satınalabildi. Şimdi başını dik tutuyor, bazan gülümsüyordu da.

Henny küsüyordu buna karşılık. Nereye gittiğini bize söylemek istemeden gözden yitiyordu. Daha on iki yaşındaydı ama on dördünde gösteriyordu. Kestane saçları ve gri gözleri özel bir çekicilik veriyordu. Ama sert, çocuksu olmayan bişey vardı onda.

Ana sık sık bana Henny'den söz ederdi. Gerçekten tuhaf ama, ana küçükten ve Marc'tan hemen hemen korkuyordu; onlarla, hiçbir zaman benimle olduğu kadar sert değildi. Onları bunun için yeterince sevmiyordu. Onların,

babanın çocuklarının, önünde iş yapamaz duruma geliyor ve onları sevemiyordu. Ne yaparlarsa yapsınlar aldırmıyordu.

Mahallenin tüm çocukları gibi sokakta büyüdü onlar da. Kötü konuşuyor ve pis oyunlar oynuyorlardı. Büyüklerinin her şeyini maymunca taklit ediyorlardı. Bu sokak yumurcakları babalarının yokluklarından yararlanıyor, artık hiçkimseden korkmuyorlardı. Tüm kadınlar çalışıyor, evde kimse kalmıyordu. Savaşın ikinci yılında, son erkekler de gidince, kadınlar onların yerini almak zorunda kaldılar her yerde. Yapımevlerinde, tramvaylarda, yönetim işlerinde, ve arabaların direksiyonunda hep kadın, hep kadın vardı. Berlinde hemen hemen hiç sivil yoktu, hep üniformalı askerler ve bazı kuşku veren iş adamları, kadınlar, çocuklar.

Yoksullar için iyi zamanlardı. Erkekler ölüyorlarsa daha iyiydi, aileleri gelire kavuşuyordu. Bu para evde kalıyor, ne şarapçıya, ne kızlara, gidiyordu. Karılar mutluydu, analar ağlıyorlardı. Bizde, bu aşırı kalabalık evde, umutsuzluk krizleri sık sık görülen şeydi. Geceleyin kaç kez ağlamalarla, çığlıklarla uyanılmıştı. İnsanlar kayıp listelerini yeni okumuş ya da yakın geçmişte bir paket almış oluyorlardı postayla.

Bunun dışında, sızlanacak pek fazla şeyimiz yoktu. Hattâ kıtlık ortalığı kasıp kavurmaya başlayınca bile. Buna daha önceden alışık değil miydik biz?

Zenginler sızlanıyorlardı. Ekmek ve yağ karnesi almaya evimize geliyorlardı. Kooperatiflerin memurlarına rüşvet yediriyorlardı. Çocukları solup sararıyordu.

«Eksik-besin» moda bir sözcüktü. Bunu düşmandan biliyorlardı. Savaştan değil, düşmandan. Ama savaş savaştır, dövüşmeyi bırakın, düşman kalmaz. Nedenleri yerinde tutmak istiyor sonra da sonuçlara baş kaldırıyorsunuz. Biz, eksik-besin nedir biliyorduk. Analarının kurumuş göğüslerine sarılmış canlı-cenaze süt bebeklerinin fotoğrafları çekilmişti. Birdenbire bu fotoğraflar kentte elden ele dolaşmaya başladı. Neden? Propoganda! Bu mutsuzların yazgısına tüm dünyanın içini sızlatmak için, onların mutsuzlukları, darlıkları kullanılıyordu.

Ama sütsüz göğüsler, açlıktan ölen yeni doğmuşlar daima vardı, savaştan önce de. Onlara yardım etmek zorunda kalmamak için bilinmiyorlardı. Neden'ln ihtiyaçları için proletarya gözler önüne serildi.

Yardım geliyordu, ama daha uzak mahallelerimize girmeden, pek bişey kalmıyordu bundan.

Yakınmıyorduk, başkaldırmıyorduk. Başka türlü olmamıştı ki hiçbir zaman.

Ana işinde çok güçlük çekiyordu. Ellerinin derisini delen bir cins «sabunumsu» dan başka bişey yoktu. Her odun kömürü kırıntısı, ütüye saklanmalıydı. Yalnız iki kez sıcaktı evimiz; ananın ütü yaptığı günler.

Marc kozalak topluyor, kurutuyordu, yakıyorduk sonra. Kendi yaşıtı, on kişilik bir çete kurmuş, bunlarla garlara ustaca sokuluyor kömür çalıyordu. Çatının mertekleri kırılıp ısınılıyordu. Merdivenin trabzanları da o yolun yolcusu oldu. Herkes, kiracılar ve komşular alıp alıp taşıyorlardı.

Daha sonra tek bir erkek bile kalmadı evde. Binde bir izinli biri. Çoğu zaman, on aylık bir ayrılıktan sonra karılarını ya gebe, ya da, kentteki son günlerinden yararlanan gencecik birisi ile buluyorlardı. Kalan erkekler için dövüşülüyordu. Çok sayıda değildi zaten. Gençler aşıklığa terfi ettiler. Brunnenstrasse baloları, gerçek bir oturak alemine dönüşüyordu sonunda. İzinliler sürelerini, coşmuş kadınların ortasında geçiriyorlardı. Beş ya da sekiz günlük bu beylikten sonra ateş hattına dönmek, yıkım oluyordu. Kadınlar asılıyor, çocuklar bağırışıyorlardı. Askerler çekip giderken yürek parçalayıcı çığlıklar eşlik ediyordu.

«Paul», «Emile», «Gustave», «Charlot».

Ama bu çığlıklar oldukça çabuk kesiliyordu. Dövünmeye bile güçleri kalmamıştı insanların. İki üç yıllık acı, insan kırımı, ıstırap tüketmişti tümünü.

Çöküntü onların gidişinden ancak dört hafta sonra baş gösteriyordu; kadınlar gebe, kızlar hastaydı. Hastalık ateş hattından gerilere ilerliyordu.

Fransız kızları Alman çocukları doğuruyor İngiliz savaş tutsakları alman çocuklarına kan veriyordu. Bazı Akdeniz Adalarında yerli kadınlar alman çocukları doğurdu-

lar, ve «mujik» ler, Brandebourg'lu köylü kadınlardan olma yumurcaklara karasevdalarını miras bıraktılar.

Bu karışım, savaşta ve savaşla yaratıldı. Kan ve acıyla bölünen, kan ve zevkle bütünleniyordu.

Villa hastaneye çevrilmişti, yapımevini de ordu salma olarak kullanıyordu. Subaylar yönetiyordu yapımevini.

Stefan ikinci sınıfa geçmiş yunanca öğreniyordu. Onunla birlikte çalışmaya gidiyordum. Daha önce, latince ve cebir çalışmış, Schiller ve Mignet'yi çevirmiştik birlikte. Annesi onu, dostlarından bir papazın yanına köye gönderdiğinde, kallos ve agathos uygulamasına gelmiştik yunancada. Stefanın daha iyi beslenmeye ihtiyacı vardı, bu fırsattan yararlanıp kentin berbat havasından da kurtuluyordu. Madam Falk ve Lilian, Kara Ormandaki kır evlerine gittiler. Bizi hiç unutmadı. Her ay bir yiyecek paketi alıyorduk.

Böylece bu son sığınağı da yitirdim. Villanın pencerelerinde yaralılar görünüyordu; kapının önünde, bahçede sakat ve hastalardan başka kimsecikler yoktu. Kış bahçesi, ameliyathaneye çevrilmişti. Hayran olduğum palmiyeler avluya indirildi ve dondular. Sararmış, kurumuş palmiyeler, kuşları ve fareleri besleyen sefil, ölü bedenlerden ibarettiler.

Madam Falk'ın paketlerinin her birine eklediği bir-iki sözcük dışında Mösyö Falk'tan hiçbir haber almadım. Madam Falk «kocası tarafından iyi haberler» diye ulaştırıyordu.

Bir kezinde Stefan bana, babasının hafifçe yaralandığını, iyileşip yeniden ateş hattına döndüğünü yazdı. Teğmendi.

Diana'nın nişanlısı savaşın hemen başında Volges'da vurulmuştu.

Dükkânların vitrinlerine ölü ve kayıp listelerini asıyorlardı. Ve her kezinde bir kalabalık birikiyordu önüne: kadınlar, ihtiyarlar, sakatlar, analarının elini tutmuş çocuklar. Parasızdı herkes. Ama milyonlarca kadın, yürekleri kan ağlayarak gözleri heyecanla parlayarak listeleri satın alıyor ve okuyordu.

Çoğu kez, tüyler ürpertici çığlıklar kopuyordu bu insan kalabalığından; kadınlar bayılıyor, ihtiyarlar sendeli-

yor, analarının cansız kollarından düşüyordu çocuklar. Gece boyunca çığlıklar devam ediyor ve çoğun, başlarını duvara vurdukları işitiliyordu komşuların.

Bir gün saatçının karısı gülerek girdi eve. Ackerstrasse'daki bir vitrinde kocasının adını okumuştu. On sekiz yaşındaki ikinci kızı, uzun zamandır yeni askere alınanlarla yatıyordu.

Öteki kadınlar yalnızlıklarını yaralılara bakarak öldürüyorlardı. Daha başkaları da, yanında biri olmanın o biricik zevkini hastalarla paylaşmak için hastanelere gidiyorlardı. Sokakta erkeklere askıntı olunamıyordu artık. O zaman kadınlar da, ya hizmetçi, ya da bulaşıkçı olarak gidiyorlardı hastanelere, kliniklere.

Mahallemizin eski sevinci kalmamıştı, hemen hemen hiç bayrak da yoktu. Gene hayali zafer haberleri veriliyordu ama, kimsenin içinden gelmiyordu bayrak asmak... Savaşın dördüncü yılında, artık zafere inanmıyorduk.

Yeni bir inanç, gizemli bir inanç, Rusyadan geldi. Oralarda her şey devrilmişti. Yönetenler ezilmişti, halk tek sahipti. İşçi ayaklanmış ve yaşama hakkını açıklamıştı.

Güneş doğmuştu yüreklerimize. Deli bir umut proleteryayı dolaşıyordu baştan ayağa. Rusyada dökülen kan, yeni bir yıldız, bizim, halkın yıldızını doğurmuştu.

Bir gün, Rus bildirilerini yüklenmiş, böyle umutlu geldim eve. Okulda Rusyadaki olaylar üzerinde tartışmak yasaklanmıştı ama, yine de son haberleri getiriyordu bir çok öğrenci. Bunlar öteki partilerin içinde kurulmuş olan yeni partidendiler ve şaşılacak şeyler biliyorlardı; beyaz ordunun doğuşu, menşeviklerin yahudilere karşı şiddetli ayaklanmaları, bolşeviklerin yeni bir kurtarıcı mesih'in gelişine değgin bildirileri... Yeni yaşayış düzeninin harikalarından söz ediyorlardı. Lenin geleceğe inancını belirtiyor yeni bir düzen yaratmak için canla başla çalışıyordu Troçki. Bildiriler elden ele dolaşıyordu, canımızda saklıyorduk adeta. Yakın bir mutluluğun habercileriydi bunlar.

Bu iyi haberleri ulaştırmağa koşuyordum eve.

Ana, ıslak döşemenin üstünde kıvrılıp kalmış, çamaşır gibi ak, ağzı bükülmüş, kımıltısız yatıyor, umutsuz gözlerle, kapıya bakıyordu...

Dudakları kıpırdıyor ama, konuşamıyordu. Ona do-

kununca, derinden soludu... Sanki acısını yeniden canlandırırmış gibi, soluk almaktan korkuyordu. Zalim bir acının onu yere serdiğini anlamıştım.

Kaldırdım. kollarımla sardım sevgili bedenini; korktum... bırakmadım onu, boğuntu kollarımı kenetledi çevresine... Canlı bir beden miydi acaba daha?

Öylesine hafif ki! Kaldırırken kemiklerini hissettim; artık bir can'a dokunmuyormuşum duygusu uyandı içimde.

Konuşamıyordu. Korku kayboldu bakışından yavaş yavaş. Yalnız gözleri henüz yaşamakta olduğunu, acı çektiğini söylüyorlardı.

Ne gelmişti başına? Ben farkına varmadan neye hazırlamıştı kendini? Onu düşünmüyordum, görmüyordum, ama birden, sezinledim... Ölüm.

Ölecek miydi?

Ona içecek doldururken, hiç kimse onu elimden alamadan, onunla yalnız kalmak şansını düşünüyordum.

Süt içirdim.

Daha önceden çoğun bakmıştım küçüklere; hattâ bazan, on saatlik çalışmadan sonra, ana, kolunu kımıldatamadığı zamanlar, ona yiyecek vermiştim. Eğleniyor ve gülerek bana :

— Teddy, yavrucuğum, ben senin bebeğin miyim? Senin için yaptıklarımı geri veriyorsun bana.

Şu anda anadan tek bir sözcük dileniyordum. Öylesine güçlüydüm ki, gülüyordum bile ona, bir çocukla konuşur gibi konuşuyordum:

— Tamam, küçük ana, bir yudum daha, bir küçük yudum, şimdi daha iyi değil mi? Acıyor mu halâ?...

Ölmesinden korktum. Onu sol kolumla tutup, sönük dudaklarına süt verirken ölmesinden korktum.

Birden gülümsedi ve konuşmayı denedi.

— Bişey değil, yavrucuğum, korkma. Yaşlıyım da ondan. Azıcık rahatsızlandım da, yere oturdum. O sıra geldin.

Yatağa yatırırken sordum :

— Böyle ağrılar sık sık oluyor mu?

— Yok canım, sen de, dedi çabucak ve gülümsemeye devam etti.

Yeniden sordum.

— Sanki doktor! sıkma canını yavrum, bişey değil Hafif bir kırıklık işte. Şimdi daha iyiyim.

Kalkmak istedi, tuttum.

— Hayır, yataktan çıkmayacaksın. Hem bak, çamaşırı ben yıkayacağım.

— Teddy, yapma bunu. Bunu görmek, daha çok acı verir bana. Dayanamam.

— Ama eğlendirir beni bu ana.

— Evet, ama, üzersin beni. Sen gel yanıma. Koy elini üstüme, acımı dindirir. Hah böyle, gördün mü.

Elimi üstüne koyar koymaz, ananın yüzü aydınlandı. Beni taşıyan ve besleyen bu bedene kutsal bir kalıntı gibi dokunuyordum.

Hep gülümsüyordu. Acının azaldığını, bedenini terkettiğini, yüzünün daha bir dinginleştiğini görüyordum.

— Acımı dindiriyorsun, küçüğüm. Teşekkür ederim, yavrucuğum.

Korkuyla sarsıldım, kendini ölüme hazırlıyormuş gibiydi.

— Ana, gidip bir doktor arayacağım, beş dakkacık yalnız kalacaksın.

Bir sıçrayışta ayağa kalktı. Para söz konusu olduğu zaman gücünü yeniden buluyordu.

— Hiç de değil, diye bağırdı. İstemiyorum. Bana ne yapabilir ki? Neyim varmış öğrenmek ne işime yarar benim? Doktora verecek paramız mı var. Hem kuyruğa gideceksin, sonra hiçbir şey kalmaz. Bugün yüz elli gram margarin ve seksen gram peynir hakkımız var. Çekmeceye bak, para var.

Belki de yüzüncü olacağımı, ve yalnız seksen kişiye margarin verilebileceğini biliyordum. Henny çıkmıştı, Marc'da. Anayı terketmem gerekiyordu. Belki de uzun süredir hastaydı ama, bizden saklıyordu. O korkunç zayıflığının yalnız savaş ekmeğinden, at sucuğundan, ne de yağ eksikliğinden ileri gelmediğini anlamağa başlıyordum.

Onu kemiren neydi?

Yoksulların korkuları arasında birisinin çok görülür olduğunu biliyordum: kanser.

Bir kadın hastalanınca, bir yerleri ağrıyınca, evde herkes mırıldanır:

— Kanser. Hapı yuttu!

Yatağa yaklaşılır ve hasta, ağırılarla bitmiş, mırıldanır:

— İyi biliyordum bunu. Kemiriyor beni, duyuyorum. Çok süründürmese bari.

Hiç kimse konuşmaz. Son umudu da yok olur. Onu oyalamayı bile denemezler. Cankurtaran arabası gelir, eş-dost'tan anlatılmaz bir bakışla ayrılır. Mahallenin tüm çocukları kapının eşiğindedirler, Cankurtaran arabasını ve hasta bakıcıyı incelerler. Bu, ölmekte olan kadına gösterilen son saygıdır, sanki kendi ölüm töreninde hazır bulunurmuş gibidir. Tüm mahalle ondan söz eder.

«Gömülme töreni». Yalnızca kefen parasını ayırmışlardır bir kenara. Yoksulların büyük tutkusudur bu; muhteşem bir cenaze töreni! Her şeyden vazgeçilirdi; doktordan olduğu gibi ilâçlardan, hasta olmazdan önce de, sinemadan, eğlenceden vazgeçildi. Buna karşı, hiç aksatmadan gömme töreni için aylık ödenirdi. Yaşamı bir hiç olan, tezekden daha değersiz olan, hiç değilse «güzel gömülme» ister, ikinci sınıf bir gömülme töreni: Tabutun çevresinde yapraklar, papaz ve çalgısı. Meşeden özel bir tabuta yatırılmak işte, buydu büyük özlem. Açlıktan ölmelerinin önemi yoktu.

Anayı bıraktım. Birden öylesine ihtiyarlamıştım ki... Koşuyordum, tek şeydi bildiğim: Ana...

Eğer ölürse...

Para gerekti. Ya kurtulmazsa. Hiçkimse yoktu orda. Yalnızdık.

Boş pastanenin önünde yetmiş kişi kuyruktaydı. Açılır-kapanır iskemleler getirmişlerdi. Yarı ölüydü hepsi de. Kimse konuşmuyordu. İhtiyar'ın biri neden titrediğimi sordu. Mırıldandım :

— Öyle hasta ki ana...

Canlanmaya başladılar. Çoğu merakla, bazıları acıma duygusuyla. Genç bir kadın :

— Karneni bana ver Théodore, dedi. Bu pisliği getiririm ben. Çabuk eve dön, yalnız bırakma anamı, kimbilir belki de...

Kaçtım. Ana derin derin uyuyordu. Çok solgun, acıyla yorulmuş, derin derin soluyordu.

Yatağının yanına oturmuş bakıyordum. Tek şey biliyordum: acı çekiyordu, hiçbir zaman görmediğim şekilde acı çekiyordu.

Ama, çamaşır bitmemişti. Gürültü yapmadan işe koyuldum. Şimdi, çok geç, ananın hayatını yaşamaya başlıyordum. Demek buydu çamaşır yıkamak. Haftada beş gün başkalarının çamaşırını yıkıyordu, ter yıkıyordu, parfüm, kir, hastalık ve aşk yıkıyordu. Altıncı gün bizimkilere geliyordu sıra...

Sevinçle yıkıyordum, acılı bir zevkti bu, ananın işini yapıyordum.

Uyuyordu ana. Ne mutluluk! Uyuyordu. Bu ona yaşam veriyordu yeniden. Çünkü hasta değildi. Geçici bir acı. Belki de açtı. Çamaşırı çitilerken kendi kendimi avutuyordum.

Birdenbire bir düşünce geldi. Yeniden paraya ihtiyacım vardı, bulmalıydım.

Akşama doğru ana uyandı, beni kovaladı ve hiç hastalanmamış gibi koyuldu işe. Marc ve Henny daima gizli kalan gezintilerinden döndüler. Her kezinde birazcık tatlı getiriyorlardı, bir külah şeker, çikolota, nane pastili.

— Bir askerden, diyorlardı, bir izinliden. Başka bişey alınamazdı ağızlarından. Anayı, arkadaşlarla çıkmam gerektiğine inandırmaya çalışıyordum. Yalan söylüyordum, anlıyordu bunu. Yine de engel olmadı bana. Aslında sürtmezdim, orda-burda oturur okurdum. Falk'ları yitirdiğimdenberi kitaplıklara da gidiyordum. Kataloğdan seçiyor, birbiri arkasından alıyordum kitapları. Başlık anlamsız gelirse sarmazsa beni, onu atlıyordum. Çocuk yayınlarını hiç okumamıştım. Anderson ve Grimm'i tanımayı öğrendim. Akşam, anayla, çok zor olmayan fransızca ve ingilizce yazılmış kitaplar okuyordum. Stefan bana bir latince, bir de yunanca dilbilgisi bırakmıştı. Tek başıma, sık sık yanlışlar yaparak, zorlukları atlayarak, öğrenmeye devam ediyordum. Daima bilmek istiyordum, hiçbir zaman yeterince bilmiyordum. Çince ve Arapça öğrenmek isterdim. Ana, İbranice alfabesini tanıtmıştı bana.

O akşam için bir plan hazırladım. Tramvay param yoktu, ben de erkenden yola çıktım ve tüm kenti yaya geç-

tim. Gece iniyordu, sokaklar az aydınlanmıştı. Mevsim neydi?... Biz, biz yoksullar her zaman bilmeyiz bunu. Soruldu mu eğer hazırlıklı değilsek, düşüncemizi toparlamak, çevremize bakınmak, güneş mi parıldıyor, yağmur mu yağıyor, ağaçlar yeşil mi, değil mi görmek zorundayızdır. Doğa gerçekten bakmaz bizim yüzümüze. Eğer yoksul konutlarımızda tirtir titriyorsak soğuktan; kıştır, biliriz, eğer gece boyunca saman yataklarımız üstünde terden sırılsıklamsak; biliriz, yazdır.

O gece ılıktı. Hava tozdan ağırlaşmıştı; kent dingindi, Alexanderplatz bile. Demek ki yazdı.

Bindokuz yüz on sekiz yazı.

Havada uğursuzluk kokuyordu. Işıklanmış bir kaç sokak lambasını sarıyor, geçenlerin omuzlarına çöküyordu. Kent boğuluyordu.

Ara sıra, sakat bir subay ya da bakımlı görünüşlü bir kadın geçerken yanımdan, elimi uzatıyordum.

Kendim için mırıldanıyordum: «Ana, bağışla beni.»

Benden önce başka yumurcaklar el açıp sesleniyorlardı bu iyi giyimli ve henüz zengin insanlara. Çok geç gelmiştim, benim için bişey yoktu...

Alexanderplatz garı önünde durdum. Demiryolu çevresi ateş hattına giden askerlerle doluydu. Uğurlayan kadınların gözlerinde bir damla yaş yok. Yalnız çocuklar ağlıyor.

Güzel arabalar duruyorlardı. Bunlar orduya mal satan gezgin tüccarlar, ve silah satıcılarınındı. Başka kentlerde, genel mahallelerde, işi zorluklara karşın yürütmeye çabalayanlar. Yüksek subaylar da geliyorlardı. Çok bakımlıydılar. Ne bir siper çamuru, ne adamlarının bir damla kanı, ne de obüslerin sıçrattığı toprak bulaşmıştı üstlerine.

Sadaka verildi bana. Geleceğin dulları benim ağlamaklı bakışıma acıdılar, kirli işlerin adamları, bana en küçük kağıt parayı uzatarak vicdanlarını yatıştırdılar. Generaller bana bir mark vererek kurbanlarının çocuklarına baktıklarını sanıyorlardı. Bu, sigaralarından birinin karşılığıydı.

Ceplerimi doldurdum...

Ortalık sakinleşiyordu. Yalnız banliyö trenleri çalışıyordu gene. Königstrasse tümden ölüydü, birazcık beledi-

ye binası canlandırıyordu orayı. Adliye alanı bir sinliği andırıyordu. Kocaman yapıda, tek bir pencerede ışık yoktu. Kraliçe Potsdam'da yakarıyordu.

Ama «Unter den Linden» yolunda kahvelerin ışıklı tabelaları gözleri kamaştırıyor, oteller konuksuz kalmıyor.. İzinliler tatillerinden yararlanıyordu; henüz yaşıyor olanlar ve korkacak hiçbir şeyleri olmayanlar geziniyorlardı. Orada da tek dilenci değildim. Düzinelerle çocuk, kadın, ihtiyar titrek ellerini açıyorlardı. görmezden geliyordu polisler. Bu insanlık dışı havada, insanlaşmışlardı.

Oto'ların kapılarını açmakta atiktim. Ötekiler beni itip kakıyor, paralarımı araklıyorlardı. Bir tiyatronun çıkışına koşuyor ve insanların inmesine yardım ediyor, bir mendili yerden alıyordum. Allanmış-pullanmış, kokular sürünmüş bayanlar teşekkür bile etmiyorlardı.

— Defol, diye bağırdı, bana bir fening vermekten korkan bir bay.

Ve gecelik karısını kaçak çalışan bir lokantaya götürdü. Orada kümes hayvanları, istakoz, krema yiyebilir, moka kahvesi içebilirlerdi.

Dilencilik gece işim olmuştu artık.

Ana ücretini zamanında alamıyordu. Parayı uzun gecikmelerle, paranın değeri hızla düştüğü zamanlarda veriyorlardı: orda olmasam, dilenmesem açlıktan geberecektik.

Okulu bırakmıştım, olgunluk derslerini izliyordum yalnız. Meslek seçimi söz konusu değildi daha. Şimdilik sokakları arşınlıyor ve dileniyordum yük taşıyordum garlarda, oysa güçlü de değildim. On beş yaşımda daha çok sıska ve çok solgundum.

Ana, işin buruşturduğu elleriyle başımı tutuyor ve «yüzü gözleriyle yaşıyor ancak» diyordu, sevgiyle bana bakıyordu. O zamanlar, günlerinin sayılı olduğunu sezmişcesine, bunu her zamankinden daha sık yapıyordu. Eriyip gittikçe, daha bir açığa çıkıyordu ruhu. Bağrına basınca beni, kemiklerini hissediyordum. Ayrılmak istemiyor, beni almak, bedenine sokmak istiyordu yeniden, korkunç acılar yakaladığı, ölümden önce yüz kez kendini ölüme hazırladığı zamanlar, öylesine yalnız olmamak için belki de.

Son gücüyle beni sıkıyor, dalıyor, kımıltısız, hayran kalıp kalıyordu bir yarım saat.

Gece, beni yakalıyor ve basıyordu bağrına. Belki de acılarını dindirmek içindi. Ellerimi öpüyor :

— Bağışla beni, yavrucuğum, seni üzüyorum, diyordu.

Görüyordum öldüğünü.

Yalnız ihtiyaçlarımıza elim yetiyordu. Gece evden kaçıyor, zenginler mahallesi Kurfurstendamm'a gidiyordum. Yapacak büyük bir şey yoktu. Her kapıda itişip duruyorlardı dilenciler, çok fazlaydılar. Keman çalınıyor ve çocuklar kibrit satıyorlardı. Zoo garında bişeyler yapabilirdim, ama gedikli dilenciler kovalıyordu.

Sokakta gazete sattım. Yüz tane alabilmek için ceketimi ve kasketimi rehin bıraktım. Her sabah saat beşte, bir otelde kundura boyamaya da gidiyor, saat yedide dersе yetişiyordum. Öğleyin bir kasapta çalışıyordum; gündüz satılan hayvanları yıkıyordum. Yazın et çabuk bozuluyor ve pis kokuyordu. Para vermiyor, malla ödüyorlardı: bir parça et, at karaciğeri, sosis; buydu ücretim.

Bunu hiçbir zaman yiyemiyordum, ana da. Hayvanın ölümü çok yakındı. Tersine, Henny ve Marc büyük bir iştahla atıştırıyorlardı.

Gece düşünü görüyor ve bağırıyordum.

Ana uyandırıyordu beni.

— Bağışla beni, yavrucuğum, benim yüzümden hep. Sizi açlıktan ölmeğe bırakıyorum. Teddy, sevgili yavrum, acaba...

Duraksıyor, beni kuru göğsüne bastırıyor ve mırıldanıyordu:

— Gazımız yok; acaba atsak mı kendimizi suya? Odun kömürü? Teddy sevgili yovrucuğum, yapmalı mıyız bunu?

Kımıldamıyordum. Hayır, ben istemiyordum... Ama, eğer o istiyorsa.. Ondan ayrılmak istemiyordum, hayır, asla.

— Ama Henny ve Marc?

Kalkıyor, sevgili yüzünü öpüyordum.

— Henny ve Marc, diye mırıldanıyordu, sanki bu adlar ona yabancıymış gibi, evet, tabii, Henny ve Marc...

Öğleden sonra hepimiz kuyruğa gidiyorduk. Henny, Marc ve ben. Ekmek, deri altı yağı, ve arpa almak için.

Hayır, savaşın dördüncü yılında yoksullar daha mutlu değillerdi. Ancak yiyecek karnelerini elde etmeye yetiyordu paramız.

Akşam, saat onda, Oranienburg kapısında bir kahveye gidiyordum. Şık kadın tellalları hesap görmek için gece kuşlarını bekliyorlardı. Zaman geçirmek için içiyor, kâğıt oynuyor, kestiriyorlardı. Tasları yıkıyor, kurşun kaşıkları temizliyordum. Bana çörek veriyorlardı ama, götürmemek tehlikesi olduğundan, hemen oracıkta yiyordum. Aşçı kadın satmamdan korkuyor ve çöreğin ille de mideme inmesini istiyordu. Beni gerçekten çok sıska buluyordu. Bana, kahve diye yutturdukları nesneden ve para veriyorlardı. Aşçı Fanny yürekli bir kadındı. Ananın çok hasta olduğunu öğrenince bana kahve de verdi arasıra. Ama kadınlar, erkekler, çocuklar yolda pestile çevirdikten sonra elimden alıyorlardı bunu. Arpanın kokusunu duyuyor ve beni yere yıkıp kabı alıyorlardı. Hoş olanı, kahveyi hemencecik içmeleri ve kabı gerivermeleriydi; ama bazan kabı da götürüyor ve avutmak için dostça bir tekme atıyorlardı kıçıma.

— Öyle bağırma bakalım, sümsük sen de.

Zayıftım, korkaktım, sıkılgandım, kaba güç karşısında hep yumuşaktım.

Ama para kazanıyordum. En zoru parayı değeri düşmeden sürmekti. Ne satın alınabilirdi? Hiçbir şey yoktu. Her şey karneyleydi. Kartları çarçur etmemek gerekiyordu. Aramızdan birçoğu erzak kartlarını satmaya, zenginlerin yanına koşuyordu! İyi para veriyorlardı. Ama para işe yaramıyordu, ne yapabilirlerdi onunla?

Bir israf çılgınlığı sardı insanları. Son fening gidiyordu. Parayı dağıtmak, onu çarçur etmekten yeğdi. Bir yana bişey koymamaya bile inandırdım anayı. Öylesine zayıftı ki, her istediğimi yapıyordu kendini bırakıp. Ama, daha böyle çocukken, evin tüm geçimini sırtıma yüklemekten acı çekiyordu sanıyorum. Çalışmaktan başka bişey yapmıyor, parayı ekmekle, tuzla değiştirmekle uğraşmıyordu. Korkunç bir aldırmazlık sarıyordu onu. Hatta artık sormuyordu bile:

— Nerden geliyorsun? Bugün ne yaptın? Bu parayı nerden buldun?

Bırakmış gidiyordu şimdiden kendini. Benim dışımda hiç, hiçbir şey ilgilendirmiyordu onu artık. Bir olunca, gözlerini ayırmıyordu benden.

— Ye, küçüğüm, iç, öyle solgunsun ki. Ben, aç değilim, yiyemiyorum.

Çok iyi anlıyordum, gerçekten yiyemiyordu. Bir parçayı hiçbir zaman çiğneyip bitiremiyor, yutmağa çabalıyordu.

Çoğun geri çıkarıyor ve acıdan yerlere serilip yıkılıyordu.

— Bir doktor çağıralım ana, diye yalvarıp yakarıyordum; ama bana öyle umutsuz, öyle sert bakıyordu ki çağıramıyordum.

— Doktor, diyordu, yapsa yapsa en çoğundan ortaya çıkarır. Ama iyileştirmek...

— Yiyin çocuklarım, diye öğütlüyordu, Henny'ye, Marc'a.

Onlarla sevecendi, ama sinirlerinin ne denli gergin olduğunu hissediyordum. Küçükler gitgide babamıza benziyorlardı; uzaklaşıyorlardı anadan. Ana üzülüyordu. Ama ben, babanın çocukları da olsalar, gerçekten seviyordum onları. Onlarda, o benim için var olmamış babayı seviyordum;

Çok yalnızdık. Artık Stefan'a yazmıyordum, Madam Falk da çok seyrek yiyecek gönderiyordu. Dağda bile kötüye gidiyordu durum. Batı yeli gene top sesleri getiriyordu. Madam Falk buna dayanamıyordu.

— Kocam, sık sık yazmıyor, diyordu son mektuplarından birinde. İyi değil işler. Tanrı cümlemizi korusun.

İlk Kudas ayini'mi yapmalıydım. Herşey önemini yitirmişti: savaş bile dokunmuyordu artık. Evimizde ölüm vardı, ağır, canavar bir ölüm. Orada, ani, çabuk ölüm vardı. Hem sonra, hastaneler konusunda tüm işittiklerimi düşünüyordum.

Komşularımızdan bir kadın, hastanede kocasını görmek için Cologne'a çağrılmıştı. Geri dönmedi bir daha...

Daha sonra öğrendik ne olup bittiğini. Kocasının yanına girmek için çok zorluk çekmişti. Bir hastabakıcı, ya-

ralının gece gündüz karısını sayıkladığını bildiğinden, onu sokmuştu içeri. Koridor boyunca sıralanmış otuz yatakta otuz çift göz izlemiş onu. Sonuncudaydı kocası; otuz genç insan ancak görebiliyorlardı; ne yürüyebiliyor, ne de kollarını kullanabiliyorlardı artık! Bedenden başka bişey değillerdi. Kocası onu görmedi bile, kördü. Sadece işitti karısını, karın ve göğüs kalmıştı kala kala. Kocası kollarını uzatmadığı için, kadın örtüyü kaldırdı ve yalnız bir paket çamaşır gördü; organsız bir beden, yumurcakların yaptığı bezden bebekler gibi.

Aklını kaçırdı ve evine gönderemediler bir daha.

Savaşı işte böyle tanıdım ben, ama tüm bunlar ananın ilk inleyişiyle yitti gitti.

Silah bırakışma oldu, barış, ve Devrim. Adliye alanından atılan kurşunları işitiyorduk, tayfa dolu kamyonlar mahallelerimizden geçiyordu. Sokaklarımız boşalmıştı. Tüm kadınlar ayaktaydı; savaş yapmamışlardı ama devrime yardım etmek istiyorlardı. Çoğu kan görmemişti daha, ne bombaların patladığını, ne alevler içindeki evleri. Sağır bir gürültü geliyordu kentin merkezinden. İhtiyarlar hiçbir şey anlamıyorlardı artık; sonu gelmişti dünyanın. Lime lime giysiler içinde askerler, tayfalar, utkun giriyorlardı kötü aydınlanmış sokaklarımıza. Alanlarda dansediliyor, tüfekler sıkılıyordı; şarkılar söyleniyor, ateşler yakılıyordu. Dükkanlar soyuluyor, savaş öyküleri anlatılıyordu. Subay apoletleri utku bayrakları gibi sallanıyor ve sessiz-sakin evlerde tabancalar atılıyordu. Ölülerden söz ediliyor, Marstall kavgasını, Kudüs sokağı barikatlarını konuşuyorlardı.

— Git bak küçüklere, Teddy, göz kulak ol onlara, diyordu ana.

Nerdeler ki bunlar? Ne oluyor? Daha ölmedik, ne olup bitiyor bilmeliyiz. Haydi, çocuğum, ben çok iyi hissediyorum kendimi.

Sık sık ağrılar yakalıyordu. Etleri eriyor, kemiklerinin üstünde derisi kırışıyordu, tüm canlılığı, ışıldayan ve ancak acı onu kıvrandırınca sönen iri, kara gözlerinde toplanıyordu.

Ertesi sabah kundura boyamaya otele gittim. Otelle okul arasında anamı görmeye eve gittiğimde orada yok-

tu, çalışmaya gitmişti. Ve akşam, şu kızların, kadın tellallarının ve askerlerin kahvesine bulaşığa gitmezden önce, sevinçle eve geldiğini gördüm günlük kazancı elinde. Artık acı çekmediğini göstermek için oturmuyordu bile.

Henny ve Marc devrimi izliyorlardı. Kardeşim, 13 kasım akşamı, yüzünden yaralanmış olarak eve geldiği zaman çok gururluydu. Ne yazık ki yarası iz bırakmadı. Kimse inanmıyacaktı artık ona, içine işlemişti. Onüç yaşındaydı Marc; güzeldi, uzun boylu, sarışın, gri gözlü.

Bir gün Henny :

— Tüm kızlar arkasından koşuyor, dedi bana. Hepsi avans veriyor ona. Hele ceplerini bir karıştır, parayla dolup taşıyor.

Bu, ancak on dört yaşında ve öylesine güzel küçük kıza sormaktan kendimi alamadım :

— Ya senin Henny, oğlanlar arkandan koşmuyorlar mı senin?

— Evet, sana kalsa öyle. Ama kim sanıyorsun beni kuzum?

Bizim buranın çocukları mı? Gülerim. Yok küçük Teddy'ciğim, iyi birisi olmalı benim için. Üzme tatlı canını böyle ufak tefek şeylerle. Beklerim. Zamanım var. Daha uzun zaman genç ve güzel olacağım.

Ama, bana güven vermek için söyledikleri, tüm öteki itiraflarından daha çok acı verdi bana.

Oh! mucize! Ana toparlanıyor gibi. Azar azar yemeğe ve hatta yediklerini çıkarmamaya başladı. Ama gece uyuyor mu, uyumuyor mu bilmiyordum. Onu gözetliyemeyecek kadar yorgundum. Belki de acısını boğuyordu gündüz. Onu görmediğim zaman, gece, serbestce çekebilirdi acıyı. Yoksa, önceden görülmeyen sonucu neye bağlamalı.

Şimdi iyileşmeye yüz tutma devresinin yanılsamasında, ben de yaşama dönüyorum. Savaş bitmişti, sefalet

başlıyordu. Cumhuriyet ordaydı ve yoksulların umudu büyüyordu. Elden kaçırdıklarımı yakalamaya koyuldum; ne olup bittiğini bilmiyordum. Eski gazeteleri ve yeni bilgileri okudum. On yedi saatlik günüm çok yüklüydü. Yeniden yunanca dilbilgisini açtığım zaman, mutluydum.

Stefan'a yazdım, annesine yazdım.

Madam Faik cevap verdi. Mektubu şöyle bitiyordu :

— Kocam geri dönmeyecek artık.

●

Evet, yaşantım başkalarının yazgısında seyrediyor kendini. Seyirci olarak büyüdüm. Ben... bu başkaları demektir. Ben... bu Gartenstrasse, Jasmunderstrasse, Stettin garı, Humboldhain, bu mahallemizin binaları demektir, bu helâ kokularıyla küçük avlular, Falkların villası, öğretmenler, iyilikseverler, dostlar, kardeşler demektir. Ben... bu, ayyaş babam, bu midesi kanserle delinmiş ve çalışırken ölen anam. Ben... bu, tüm karnı doyasıya yemeyenler, aralarında çarpışanlar ve birbirlerini parçalayanlar, kendini öldürenler, genç kızlar ve el değmemiş Diana ve yatağı hiçbir zaman boş olmayan Gräbert dulu; bu, kedilerini asan deli kadın ve yardımına koşulabilir ihtiyar kadın demektir. Yalnız Berlinin Kuzeyindeki tek bir evden sözettim, ama daha binlercesi var. Ve herbirinde yokluk başka başka, pislik daha kirli, sıkıntı daha büyük. Hayır, size en kötüsünü anlatmadım, bu gördüğümün, hem de uzaktan gördüğümün ve hissettiğimin tümü değil.

İşçi çocuklarının aşkları üzerine de her şeyi anlatmadım zaten.

Belki de, bir erdem örneği, Nieritz öykülerinde olduğu gibi, fena çocuklara verilecek bir örnek melek olduğumu sanıyorsunuz. Hayır, başkalarından ayrı değildim, Tanrıya şükrediyorum bir ayrık olmadığım için. Kızlara karşı koyamıyordum, yaşamı yeniden görmek ve tanımak fırsatı çıktığı zaman kaçıp gitmiyordum. Ama daha fazla söyleyemem. Utançtan ya da korkaklıktan değil; çünkü bunun yararsızlığını hissediyorum da ondan.

Biz yoksulların. Zevke düşkünlüğümüzü, «ötekiler» inkiyle, ve öteki toplumsal sınıflarınkiyle karşılaştırdığım zaman çok arı ve neşeli buluyordum. Çünkü onlar sefahatlarının tamamlanması için bize gelirler, bize dek alçalırlar.

Daha biz on dört yaşlarındakiler, ihtiyar kadınların gelip bizi aradıkları, batıdaki bir küçük, o biçim kahveye giderek para kazanabileceğimizi bilmiyor muyduk? Oraya yakasız, hatta gömleksiz gitmenin iyi sonuç sağladığını biliyorduk. Bu da bizim için çok kolaydı... Dizler ortaya çıkmış, baş çıplak. Onu hiç bir zaman denemedim; o denli ufak, çirkin ve cılızdım. Güzelliğime güvenim yoktu.

Sefahatlarımızda bile masumduk. Hiç kimseden saklamazdık. Milly Bottcher, on dört yaşında kendini gebe bulunca yükünü gururla taşıdı; ona dokunmalıydık, okşamalıydık onu, ve saygı doluyduk. Ama büyüklerimizden, ana-babalarımızdan bir yığın şey saklıyorduk. Bizi anlamıyorlar, her şeyi, en doğal şeyleri bile abartıyorlardı.

On beş yaşımda her şeyi biliyordum, kesinlikle hiçbir şeyi bilmiyor değildim ve -sunulara ve kışkırtmalara karşın- doğa'ya aykırı olan hiçbir şey yapmadım, arkadaşlarımı her serüvenlerinde, loş alanlarda, genel hamamlarda izlemiyordum. Aşk... bu tümden başka bişeydi, yalnız etle yapacak bişeyi yoktu. Aşk vardı bir yanda, bir yanda zevk vardı. Elime düşünce ve parasız olunca kaçırmıyordım...

●

— Bir tek dostum var; yankı...

Çoğun öylesine üzgün, öylesine korkunç yalnızdım ki, bu sözcükle süsleyebiliyordum yalnızlığımı. Kierkegard'ın, villa'dan ödünç aldığım sayısız kitaplarından birisinde okudum sanıyorum bunu. Elime ne geçerse, okumuyor, yutuyordum.

— Hiç kimsen yok, diyordum kendi kendime çoğun. Boşlukta çağrılarının yankısından başka bişeyin yok.

Ana oradaydı ve seviyordum onu. Ve daha sonraları, artık bu dünyada olmadığı zamanlar, yalnızca onun varlı-

ğının yetmeyeceğini anlayacaktım, daha başka şeyler istiyordum. Bir sevgili varlığa kendimden söz etmek isteyecektim.

Ana, 1919'da öldü.

Müşterilerine çamaşıra gitmeye, soğuk mutfaklarda, mahzenlerde ya da tavan aralarında yıkamaya, devam etmişti. Altıncı günü de evde yıkıyordu. Pazarları bizimle uğraşıyordu. Tek bir kez, tek bir pazar kentten ayrıldı, kır havası solumak istedi biraz. Bazan halk bahçelerine gidiyor, orada, bir saat boyunca, konuşmadan oturuyordu. Mutluyduk.

Bir gün her zamankinden geç döndü. Pencerenin önüne oturmuş adres yazıyordum. Mayıstı, bizim pis kokulu avluda bile günün tatlılığı hissediliyordu. Evimize birazcık ışık giriyordu daha.

Birden ana yatağa yığılıverdi. Ağrı konuşmasını engelliyordu. Bana gülümsemeyi denedi ama, ateşten fer kalmamıştı gözlerinde.

Bir doktor çağırdım, ilk kez geliyordu bize; hiçbir zaman öylesine hasta olmamıştık ve ana bakıyordu bize. Kızamığımızın en şiddetli döneminde bile kendisi bakmıştı.

Doktor muayene etti. Ana kanserin kemirdiği bir et ve kemik yığınından başka bişey değildi. Onu, giysisiz gördüm ve ilk kez anamın bedenini farkettim, beni taşıyan bu bedeni. Var olmanın tüm adaletsizliğini görüyordum; Yaratıcı ondan yüz çevirmişti, bu yarattığını tümden unutuşuydu, duygusuzluğunun ve yüz üstü bırakmışlığının kanıtıydı. Çarmıha gerilmiş varlığı, insancıl yıkımın tümünü görüyordum.

— Anlamıyorum, dedi, birdenbire doktor. Bugüne dek nasıl sürükleyebildiniz kendinizi. Nasıl çalışabildiniz? Ama şimdi, hemen bugün, «Millet Hastanesi» ne gireceksiniz, bir araba çağıracağım hemen.

Ananın bakışını görünce durdu. Ben de son isteğini okuyordum bakışında, evimizde ölmek istiyordu, onu bırakmamalıydım.

Ana sonra bana baktı.

— Peki, peki, dedi doktor.

Anlamıştı...

Mahallede hastaları vardı, belki tanıyordu bizi.

— Burada kalın, diye ekledi. Ama kim bakacak size.

Ananın bakışını izledi ve ve bu bakışın arkasından solgun küçük bir çocuk farketti.

— Ben, dedim.

— Sen mi, çocuğum, on üç yaşında; ya okul?

— On altı, diye mırıldandım, hem para da kazanıyorum şimdiden.

— On altı mı? İmkânı yok. Sen de kendini bir dinlet-melisin. Gel beni gör. Allahaısmarladık, madam, cesaret. Zaten çok yeteneklisiniz bunda. Benimle gelin, genç adam, eczaneden bişeyler alacağız. Artık acı duymuyacaksınız.

Ondan ayrılmazdan önce, anaya bir iğne yaptı. Ana gözlerini ayırmıyordu benden. Birdenbire yüzü gevşeyiverdi, bir büyük yükten kurtulmuş gibi gerindi. Öldüğünü görüyorum gibime geliyordu...

Morfinin etkisinden başka bişey değildi. Yaşantısının ilk mutlu anı başladı ananın. Bir acı dinmesi soluğuyla, tüm sıkıntılardan kurtulmuş, uyudu.

Özgürce soluyabilmek için sonunun yaklaşmasını beklemişti.

İşte böyle bizden ayrılır analarımız... Onlar için iş ve acıdan ibarettir yaşam. Onlar rahatı ve mutluluğu ölümde bulurlar ancak.

Bir kaç gün sonra öldü, ona bakıp kendimi yoracak zamanım bile olmadan. Yaşamının bu son üç gününde bir an bile ayrılmadım ondan. Hep, hep gözünün önündeydim, gitgide kesilen sesinin ulaşabileceği uzaklıkta...

Zar-zor konuşuyordu.

Bir kez daha özdeksel tasalar canını sıktı:

— Tanrım, ya gömülme giderleri.

Müşteriler ona borçluydular. Fısıldadı bunu :

— Ya siz? Henny ve Marc'ın bana ihtiyaçları yok artık; ama ya sen Teddy, ya sen yavrucuğum...

Gözlerim kuruydu. Ve, bugün bile, umuyorum ki, ellerimin titremesini görmedi anam, suskunluğumu anlamadı. konuşsaydım, mahvolmuştum.

Bu üç gün boyunca, yararlı olmanın hizmet etmenin mutluluğunu anladım, bu bedene yardıma koşmak tanrı-

sal bir bağıştı. Bir insana gösterdiğim bu son özen alçak gönüllülüğü tanrının lûtfuydu. Üç gün boyunca tanıdım mutluluğu. Birbirimize öylesine bağlanmıştık ki, olasılığı düşünmezdim hiçbir zaman. Ananın yaşantısı benim yaptığım işlerde, davranışlarımdaydı. Ve benim yaşantım onun ölümü üstüne aşılanmıştı. Ölmek için yalnız kalmadı, son soluğuna dek birlikteydim. Ondan ancak her şey bitince ayrıldım. Ve yaşamaya devam ettim...

Uzun zaman yaşamıyacağını iyi biliyordum. Hiç kimseye söylememiştim bunu. Vakit öğleydi, güneş parlıyordu avluda. Çocuklar oynuyorlardı, Henny ve Marc da arasındaydılar. Sabahleyin doktor bana :

— Ne durumdadır biliyor musun oğlum? demişti. Bu gün yarın her şeyin bitebileceğini biliyor musun?.

— Biliyorum, dedim çok sakin.

— Annen çok yürekli. O da savaştı gerçekten. Eğer güçlüysen savaşı kazanmış olacak. Onun utkusunun yerini sen tutuyorsun, genç adam. Ona boş yere dövüştüğü izlenimini verme.

— Hayır, dedim.

— Sonra, oğlum, sonra bir gün görmeye gelir misin beni? Biraz konuşacağız, Akciğerlerini dinlemek isterdim senin de.

— Olur, doktor.

— Allahaısmarladık, annenin yanın dön, yakında dinlenebileceksin.

Ana uzanmış yatıyordu. Yiyemiyor-içemiyordu artık, bir damla süt bile. İki haftadır mum gibi eriyordu.

Gözleri kapalı olduğu zaman, beni görmek için göz kapaklarını kaldırmaya ne kadar çaba harcadığını görüyordum. Yalnız beni çağırıyordu, öteki iki çocuğu sormuyordu bile.

Biz; ikimiz, yalnızdık dünyada...

Ona doğru eğiliyor, kolumu omuzlarının altına kaydırıyor ve mırıldanıyordum :

— Ana, burdayım, yanında.

Çok uzun zaman dedim bunu, ve yüreği durduktan, ölümün soğukluğu bedenine yayıldıktan sonra bile devam ettim. Ona seslendim... Şurada uzanmış yatan, bu dünyalı değildi artık.

Acıyla yüzünün şekli değişmiş, küçük bir insan varlığından başka bişey yoktu artık; sonsuz bir acının izlerinden, bir karış açık ağızdan, kırlaşmış saçlardan, deri ve kemikten başka bişey değildi bu. Ana? Asla.

Seslendim... Hiç bir zaman işitmedi bir daha... Dünyada yankımdan başka bişey yoktu artık...

●

Yaşayışımda çok şeylerden yoksundum; çocukken ekmekten bile yoksundum. Hiçbir şeyi kendine tasa etmeyen basit insanlara gıpta ediyordum. Babası, derdini dökecek birisi olanlara, yaşamdan yararlanabilenlere gıpta ediyordum. Yoksun olduğum şey özellikle de doğaydı. Tanımıyordum doğayı, hiç bir zaman görmemiştim, bulvarlardaki ağaçları saymazsak; ama ya ormanlar? Yasaklanmış çimenlikler vardı elbet, ama ya çayırlıklar? Ekmek yiyordum doğru, ama hiçbir zaman bir buğday tarlası görmedim. Kirli Sprée'yi tanıyordum, ama ya arı suları olan güzel yamaçlar?

Okulla gezilerde doğayı görmüyorduk hiçbir zaman. Oynamaya gidiliyordu ve doğa bir yedek katkıdan başka bişey değildi. Coğrafyaydı, bitki bilimiydi bu.

Özellikle müziği özlüyordum. Villanın dörtlü grubu bırakınca çok acı duydum. Gürültü patırtıyı dinlemek için sokaklar arşınlıyor, akordiyon ya da kötü piyanistleri dinlemek için kahvelerin önünde duruyordum. Orkestranın dans havaları çaldığı büyük kahvelerin önünde dikiliyordum. Müzik değildi bunlar, karikatürüydü olsa olsa. Kulağım her sesi aslı gibi yorumluyor, gürültüyü uyuma çeviriyordum. Saatlerce, keman nağmelerinin çıktığı pencerelerin altında duruyordum. Aralıklardan müziği duymak için duvarlara yapıştırıyordum kulağımı...

Büyük konserlere gidebilmek için bir yana para koyuyordum. Giysilerimden utanıyordum; ceketin altında gömlek yok, çorap hak getire. Ama kolaylıkla dayanıyordum, yoksulluğa. Ananın çamaşır teknesinde yıkanabiliyorduk, her zaman ter temizdik. Henny okuldan pire getirdiği,

ya da Marc tahtakurusu taşıdığı zaman, bir kargaşalık kopuyordu ki, deme gitsin.

En ucuz bileti almış, hakkı olmadan iş yapan birisi gibi kayıveriyordum konser salonuna. Benim müzikten söz etmem kuşkusuz gülünç bişey ama, yaşantımın bir kısmını, tek sevincini meydana getirir müzik.

Ana düşüncesi hiç ayrılmıyordu benden. Müziğin bir bölümüydü o. Onaltı yıl birlikte çektiğim acı, mutluluk oldu. Tanrı'yı tanımam, hakkında hiçbir şey bilmiyorum, ama müzik herşeyin adıydı.

Çoğun Stefanla birlikte notaların üzerine eğilmiş, noktaların, çengellerin anlaşılmaz yöntemini okumaya uğraşıyorduk saatlerce... Hepsini açıklıyordu bana, bu yüzden daha bir seviyordum onu. Ama aynı müziği sevmiyorduk. O «Lied von der Erde» yi dinleyince, aynı şekilde duygulanmıyor, onuncu senfoni'de insanların sonsuzlukla konuştuğunu sezemiyordu.

Sonra Berlin'e geldiler annesiyle birlikte.

Villa da oturamazlardı, yaralılar henüz ayrılmamışlardı. Madam Falk Kaiserdamm'da bir apartman kiraladı, Lietzen gölüne bkıyordu bina.

1919 yılının doyumsuz güzüydü...

Yapımevi savaş işlerini kesmiş, yavaş yavaş eski görünüşünü alıyordu. Eski müdür döndü ve yönetimi ele aldı. Muhasebeye memur oldum.

Ananın ölümünden sonra büyük değişiklikler oldu yaşamımızda. Yalnızdık, bir koruyucu gerekti bize. Mahallemizin eskiden tanıdığım, yardım işleri başkanı kabullendi bunu. Tek isteğim vardı; beni Henny ve Marc'tan ayırmasınlardı. Ama, onbeş yaşına girmiş Henny'nin bizimle kalması olanaksızdı: «kocaman delikanlılarsınız» diyordu yargıç. Vasimiz, Marc'la benim aynı evde kalmamızı sağladı ancak. Kira iki ayrı pansiyonunkinden daha ucuzdu. Ananın mutfağını terkedemezdim. Vasi'nin güveni vardı bana.

Ya Henny?

Louise Grabert'in yanına gitmek istedi. Dul Grabert onu yanına almak istiyordu, yargıcın önüne çıktı ve soruların tümünü cevapladı. Gerekli bilgiler alındı, hiçbir şey yoktu aleyhinde. Henny Grünthalerstrasse'a taşındı.

Ananın haberi olmadan gittiği zamanlar bile bana bundan pek söz etmemişti. Yalnız, Grabert'in evine babanın mektuplarını okumak için gittiğini öğrenmiştim. Sofada, hayranlık verici koltuklara gömülmüş, sarkaçlı saatı temizlemiş ve saman dolu küçük köpeğin tozlarını almıştı. Grabert onu şımartmış, isli ringa balıkları ve pastalarla doyurmuştu tıka basa. Henny'den öğrendiğimin tümü bu. Benden bişeyler sakladığını çok iyi anlıyordum.

— Henny, diye yalvardım, Madam Falk seni seve seve alacak yanına.

Ama her şeye karar verildiğinde Madam Falk daha dönmemişti.

— Henny, ona bir yazsam olur biter bu.

— Ah evet, tüm yaşantım boyunca, oda hizmetçisi kalayım diye. Sağol canım! Senin para babalarınla işim olsun istemiyorum ben. Bekle biraz, göreceksin, bir hanımefendi olacağım.

Henny'yi etkilemiyordum. Yine de çok severdi beni, biraz da horlardı, doğru.

Henny bohçasını dürdü, biraz çamaşır, bir giysi. Toparlanmasını seyrediyordum. Ananın eşyalarını yerleştirdiğim konsolun önünde kımıltısızdı. Seslendim, kımıldamadı. Ona doğru gittim, başını çevirdi. Buruşmuş yüzünü gördüm.

Ananın ölümünde Henny çok ağlamıştı.

Yoksul bir gömülme töreni oldu, hiç kimse anaya olan borcunu ödemedi bana. Açık gömütün önünde Henny ağlamış, hıçkırmış, sonra birden bire susmuştu. Bugün yeniden, acı duyduğunu görüyordum.

Çekmeceyi itti.

— Al, dedim yavaşça, ne istiyorsan al.

— Hayır, anadan hiçbir şey. Burada kalsın her şey.

Bu sözcüklerden, oturmaya gideceği evde anadan hiç birşey bulunsun istemediğini anladım. Ana mutsuz olurdu çünkü orada oturduğunu bilse. Bir genç kız kendi yolunu böyle bilinçle izlememiştir.

Bütün olup bitenler, bütün olacaklar için kendisini bağışladığım bişey daha oldu.. Bugün de sevdiğim ve acındığım bişey...

Güzdü... Çıplaktı ağaçlar, ekim rüzgarı süpürüyordu

kenti. Evden çıkmış, bu yoksul mahalleyi baştan ayağa dolaşıyordu. Odun -kömür depoları, kömür yığınları, eski evler boyunca yürüyor, Stettiner Bahnhof'un öte yamacında büyük dış bulvarları bağlayan Hinderburg köprüsüne doğru gidiyordum.

Seviyordum bu köşeleri. Bu köprüden bakıldığında, alabildiğine uzanırdı Berlin. İnsanın başının üstünde, bacaların, lokomotiflerin dumanlarının ve insanların kokusunun renksizleştirdiği bir gök vardır. Yağmurun kara ve pis kokulu olması gerektiğini düşünür insan. Bu köprünün çevresinde, evleri birbirine sıkıştıran sokaklar görülür. Binlerce pencereyle çevrili alabildiğine geniş alanlar, iğrenç ağzıdır kentin; her şeyi, ağaçları ve yeşilliği yutan bu kuyu gibi açık ağızlar, kum ve artıktan başka bişey bırakmaz. Daha uzaklarda, sislerin içinde, Tanrıdan olabildiğince uzak çan kuleleri görülür. Sonra köprülerin madenî çatıları. Duvarlarda, ışıklı reklamların, okunmaz, kocaman harflerle değişik yansıları. Koruluklar yitmiştir yarı yarıya ve çiçekler acı bir koku salar.

Teller, yüksek gerilimli elektrikle yüklü, ölüm taşıyıcısı kara direklerden birbirine uzanır. Fırtına, can çekişen bir fare sürüsü gibi cıyaklar durur. Tek canlı yoktur. Ölüdür herşey. Yalnızca gölgeler görülür. Taa uzaklarda lokomotifler öter, sokakların öteki ucunda trenler, otomobiller düşteymiş gibi geçer. Evler bomboştur sanki. Birren sokak fenerleri yanar. Solgundur ışıklar, parıltısını öldürür sis. Kirli, sarı bir akşam basar damlara bulutlar iyice çöker. Pankow'a yağmur yağıyor. Önümde kara bir duvar.

Severdim bu görünümü. Gerçek bir dinginlik duyar, korkunç bir terkedilmişliğe gömülür, yalnızlığımı duymazdım artık.

Bu güz akşamı, orda, bir taş yığını üstünde, genç bir kız gözüme çarptı. Rüzgardaydı dağınık saçları, kollarını uzatıyor, umutsuz, dağ başındaymış gibi, sesleniyordu...

Kısa eteklikten çıkan bu ince bacakları, omuzları ve arkaya atılmış başı tanıdım: Henny.

Ona doğru atıldım. İşitmedi beni. Sözlerini ulaştırıyordu bana rüzgar.

— Ana, diye hıçkırıyordu umutsuzca. Ana! Ana!

Henny, evet Henny burada, yapayalnız, anasını çağırıyordu. Artık kaygılı, zavallı, küçük bir yürekten, terkedilmiş bir ruhtan başka bişey değildi.

O da...

Oysa Tietz'in yanında çalışıyordu. Brunnenstrasse'daki kitaplık bölümünde. Dul Grabert'in evinde oturuyor, Madmazel Valeska Urban'dan dans dersleri alıyordu.

●

Grabert'in yanına gitmeye bir türlü karar veremedim.

Bazı akşamlar avluya sokuluyordum usulca. Ama, şimdi perdeler daima çekikti. Bir fonografın ve onun sesini bastıran erkek sesleri işitiliyordu. Oraya sık sık giden Marc, Grabert'in evindeki şenliklerden söz ediyordu bana: güzel Henny ile sohbet etmeye geliyorlarmış delikanlılar. Kanım donuyordu. Gerçi bizim mahalleden değillermiş gelenler, batıdan gelenlermiş çoğu, aralarında yabancılar da varmış...

Hemen Vasi'ye haber vermem gerekirdi. Ama neye yarardı? Kimi alınyazısından döndürebiliriz? Hakkımız var mı döndürmeye? Başkasının hayatına karışmaya ne hakkımız var? Henrıy çocuk değildi. Daha önce de söyledim: bizler, yoksullar çocuk olmayız hiç... Onbeş yaşında Henny, hayatı tanıyor, «tehlike» denilenin, «kötü yola düşme» nin, orospuluğun, vesikasızlık'ın ne olduğunu tam anlamıyla biliyordu. Bir işçi kızı, ayartılamaz hiç bir zaman. Çünkü ağzı süt kokan biri olmaz hiç. İlk kimdi bilmez. İlk «sefer» i yoktur ki... Öyle çabuk öğrenir ki «gizli» yi önemi kalmaz. Buna karşılık denkleştirmeyi bilirler : sefahatta masumluk. Çok doğal yaparlar bunu, ahlâksız değillerdir. «İlkel» bir toplumuzdur biz.

Marc'tan Henny'nin Valeska Urban'ın yanına gittiğini öğrendim. Bu kız, dersleri için Oderbergstrasse'de bir dükkan ve bir oda kiralamıştı. Ama yukardaki odalardan kovuyorlardı kızı, çünkü dans dersleri tavanları çökertiyordu. Valeska Urban «Tiyatro sanatı» öğretiyordu. Dans, jim-

nastik, hüzünlü ya da açık saçık şarkılar... Oturmanın, yürümenin, bayılmanın dize gelmenin en zarif şeklini de öğretiyordu. Music-Hall'e hevesli müşterileri de vardı.

Tabelasında: «Tiyatro Sanatı Enstitüsü». Ak perdeler sıkıca kapatıyordu pencereleri. Akşam, dükkan ışıl ışıl aydınlatılıp da fonograftan tangolar yükselince, tüm mahalleli mayolu bir kadının kollarını oynatmasını, bacaklarını bükerek kollarının ucunda ağırlık taşımasını görmek için pusuya yatıyordu. Kızlar dansı biraz ilerletmişlerdi, ayaklarının ucunda durarak tam çark yapınca, bir hayranlık çığlığı kopuyordu kalabalıktan.

Henny haftada üç kez, akşam sekizden on'a kadar gidiyordu oraya. Music-Hall'e girmek istiyor ve satıcı olarak kalmayı düşünmüyordu bile, kendisine hayran genç işçilerden birisiyle evlenmeyi hiç düşünmediği gibi. Tietz'in yanına gitmeye vasisi yüzünden devam ediyordu.

Haber veren Marc'tı. Henny pek seyrek geliyordu bizi görmeye, hoşlanmıyordu. Gelince de, sanki ana sağmış ve tutumunu ayıplıyormuş gibi çevresine bakıyordu. Acele beni kucaklıyor ve çekip gidiyordu.

Marc daha rahattı evimizde. Okula gidiyordu ama, salladığı yoktu dersleri. Çocuksu havasını koruyor, kızların arkasından koşuyordu şimdiden. Daha çocuktu, uçurtma uçurabilir, akşam Emmy ile, Trude ile Humbolhain'in banklarına da gidebilirdi. Herhalde seviliyordu, gerçek bir erkek çocuğuydu o.

Aynı güz -Uzun zaman unuttuktan sonra- benim komediyenlik yeteneklerimi anımsadım. Yokluğun günden güne arttığı -savaştan bir yıl sonra- paranın değerinin saatten saate düştüğü, insanın arzularının yok olduğu, en kara yoksulluğun, en arlanmaz bir lüksle at başı gittiği zamanlardı. Yabancılar doldurmuştu kenti. Kürfurtsendam, sayısız gece kulüplerinin, bu insan eti elden ele dolaşımının, dolarlar getiren gerçek sefahat yuvalarının açıldığını gördü. Yoksul mahallelerimizin gençliği batıdaki yüzlerce geneleve, ya da genel hamamlara akıyordu. Yeni bir yol bulmuştu yoksullar: pansiyonculuk. Kızlar hemencecik mobilyalı odalara yerleştiler. Onları şatafatlı amerikan arabalarında, kibar giyimli, elleri manikürlü erkek ar-

kadaşlarıyla gördüm. Analar çocuklarının güzelliğini değer biçmeye hazırlanıyordu. Ölüyorduk açlıktan.

Bir ringa balığı için, saatlerce yarıyarıya boş dukkanların önünde bekliyordu kadınlar. Herkes dileniyordu. Batının zengin mahallelerine gidiyor, orada çöp kutularının içinde yenilebilecek artık arıyorlardı. Karnelerimiz vardı ama yiyecek hak getire. Yalancı bal beklenmedik nimetti, bir keçi sosisi parçası bir yıla bedeldi...

Bir pazar Madam Falk'ın evine gittim. İyi yemiştik, Stefan'ın kitaplarına bakmıştım. Gerçek bir virtüoz gibi keman çaldı, kendi bestelerini dinletti: senfonik parçalar ve Rilke'nin şiiri üzerine bir şarkı. Onlardan öğleden sonra erkenden ayrıldım, evde yapacak yığınla iş vardı daha. Ev işleriyle ben uğraşıyordum, erzak işlerini Marc düzenliyordu.

Madam Falk'ın isteği üzerine, acemiliğime rağmen yapımevi haftalık veriyordu bana. Marc'a harçlık veriyordum biraz. Yine de çok parası olduğunu görüyordum. Sözüm ona kibrit satıyor, yük taşıyor, ya da halde kamyon boşaltıyordu. Benden daha uzun boylu ve daha güçlüydü, daha da büyük gösteriyordu.

Geçinip gidiyorduk böylece. Çoğun doyuncaya yemiyordum, ama epey toplamıştım.

O pazar eve geldiğimde, avluyu çocuklarla dolu buldum. Oynamıyorlardı. Kimi oturmuştu, kimi ayakta, sessizdiler. Ağabeylerin kucağında küçükler.. Marangoz beş çocuğunu mahzenin penceresine koymuştu. Oburca, bir lahanadan ısırıyorlardı. Ötekilerin ağzı sulanıyordu. Bu kadar acınacak bişey görmedim.

Bu donuk pazar öğleden sonrası, insanı canından bezirden bir hava vardı kentte. Pencerelerde duruyor, kimseler konuşmuyor, boşluğa bakıyorlardı.

Bu zavallıcıklara yardıma koşmak! Delice bir isteğe kapıldım: umutsuzluklarını unutturmalıydım onlara. Bir güldürü oynamak? Neden olmasın. Seslendim çocuklara. Bu çağrı yetti uyuşukluktan uyandırmaya.

— Benimle oynamak ister misiniz çocuklar? Tiyatro, ve sinema yapmasını bilirim, görün, bakın.

Çoğu sinemaya gitmemişti hiç. Ben, Stefan'la Marc ve Henny ile gitmiştim birçok kez: hatta Münzstrasse'da-

ki sinemaya gider ve film kutularını taşırdım bazan: sayısız mesleklerimden biriydi.

Kenti baştan aşağı dolaşmış, bir çiçek toprağı satıcısının arabasının üzerine tünemiş, saksı saksı toprak çıkarmıştım katlara. Zor bir işti bu. Pankow bahçelerinde, çoğun yabani ot yolmuştum. Berlin sokaklarında afişler dağıtmıştım: «Tam öğle yemeği, dört çeşit yemek, Viyana mutfağı. Her yerden iyi.»

Strömstrasse'ın tahta atlarında, at yerine kendim geçmiştim. Bu da zordu. Askerî hastanelerde, hastabakıcılar birkaç bozukluk veriyorlardı, hastaların oturaklarını boşaltmaya ve yıkamaya yardım etmek için.

Bununla birlikte bunları yapmak zorunda değildim. İhtiyacım olan her şeyi elde edebilirdim Falk'lardan. Ama istemiyordum.

Yapımevinde daha muhasebeci-yardımcısı iken, ek iş arıyordum gene. Her çeşit iş buluyordum, boş vaktim yoktu bu yönden. Ticaret coğrafyası, steno ve daktilo öğrenmek için bir meslek okuluna gidiyorum. İngilizceyi ve fransızcayı oldukça iyi biliyor ve ispanyolca öğreniyordum.

Dinlenmek için yedi saat kalıyordu, anayı düşünmezsem iyi yararlanıyordum bundan. Ananın yatağında uyuyordum.

O pazar, çocukları çağırınca, iç sönmüşlükleri gürültülü bir sevince çevrildi. Hepsi alkış tutuyordu bana. Başladım:

Önce savaşa giden bir subay, gururlu, fatih edalı; beceriksizce selam veren bir çaylak. İki kişili durumlar ortaya çıkarıyordum : bazan teğmen, bazan üçüncü **Muller.** Bu sahneyi, bir bebe gibi parmağımı emerek izliyordum. Sonra bir sokak şarkıcısı oluyordum. Daha sonra ayakları dolaşan bir sarhoş. Aynı anda homurdanarak sarhoş kocasını içeri alan ürkek kadını da oynuyordum. Sonra da annesinin arkasında saklanan yumurcağı...

Hepsi anlıyordu beni. Ürküyorlardı biraz, yine de gülüyor ve alkışlıyorlardı.

Oyuna yardımcı eşyalarım yoktu. Yüzüm ve bedenim yetiyordu. Saygım yoktu konulara. Bazan, köpeği bile olmayan bir savaş körüyaüm, bazan bir topal.

Hatta, hatta - Ne anı;- leğeni önünde bir çamaşırcı

kadındım, bu avludaki tüm çocukların gördüğü ölümlerle ölüyordum: baba bir alkoliğin titremesiyle, ana kanserden, ve bacı veremden. Müşteri arayan orospuyu, onu gözleyen kadın tellalını oynuyordum. Polis olduğum kadar, yankesiciydim de.

Kendimi veriyordum oyuna, seyircim kadar ben de kapılıyordum. Sayısız pencerelerde insanlar canlanıyor, alkışlıyorlardı. Hangi güç büyüyordu acaba içimde? Kesemiyordum oyunu... Birbirini izliyordu karışık sahneler: Yalnızlığın üzüntülü olayları, sözsüz konuşmalar.

Marangozdan yonga çuvalı sağladım, ve tek aksesuarım olan bu çuvalla küçük bir dram oynamaya başladım. Esinlenmiştim birden. Aç çocuklardan işi bitmiş kızlardan, sarhoşlardan ve hasta analardan bir seyirci topluluğu önünde, işleri hep ters giden bir küçük çocuğun öyküsünü oynadım... Tam her şeyi kazanmak üzereyken, son anda tümünü elinden kaçıran bu yumurcağı görmek eğlenceli bişeydi.

Şöyle: Bir değirmenin avlusunda dileniyorum. Hayret! İyi yürekli değirmenci bir çuval un veriyor bana. Ama hainin biri deliyor çuvalı... Çünkü, -seyircimin bunu anlamasını sağlıyordum- dilenci, değirmencinin uşağı ile aynı kızı seviyor, kız, boğaz tokluğuna da yaşasa, dilenciyle evlenmek istiyor. Uşak kıskançlıktan deliyor çuvalı...

Yüklüyorum çuvalı sırtıma, yol uzun, yüküm ağır, zorlukla yürüyorum, ter akıyor alnımdan. Tanrıya yalvarıp, yakarıyor, sevgilimi düşünüyorum. Oh! Mucize! gittikçe hafifliyor yüküm. Pek kurumlu doğruluyorum yeniden, artık ağır gelmiyor, unun yavaş yavaş aktığından, çuvalın boşaldığından, haberim yok, boş bir çuval taşıdığımdan haberim bile yok. Diz çökmüşüm sevgilimin önünde gelecekten söz ediyorum, un çuvalından, ekmekten, her şeyden. Gülüyor o. Alay ediyor, hiçbir şey anlamıyorum, çuvalı gösteriyor, bakıyorum çuvala: Ne unu, ne ekmeği, ne yuvası... Boş hepsi.

Bitkin, yığılıyorum çuvalın üstüne: Sevgilim, rakibimle çekip gidiyor. Ağlıyorum, seyirciler gözyaşlarımı görüyorlar, gerçek gözyaşları bunlar. Mutsuzum olabildiğine. Az önce kahkahalar içindeki kadınlar da ağlıyor şimdi. Benim aptallığıma, bönlüğüme gülen küçük kızlar hıçkırıyor.

Üzüntüm, herkesin üzüntüsü oldu. Mutluluğumuzu çaldılar, ekmeğimizi, hayatımızı çaldılar.

Ama her zaman mı aldatacaklar bizi? İyi niyetimiz işe yaramıyacak mı hiç?

Yeniden oturuyorum, yitirmiyorum cesaretimi, altın aramaya gitmeye karar veriyorum. Yaya. Bitip tükenmez bir yol. Ayakkabılarım aşınıyor, çıplak ayak devam; güneş yakıyor giysilerimi, lime lime kopuyorlar. Sonunda, tarlaların, ormanların arasından koşuyor, ırmakları geçiyorum.. Kirli, yorgunluktan bitmiş, ulaşınca oraya, istenmiyorum, Bir dev dikiliyor önüme -farenin karşısında fil- bir tek hareket... fare hapı yutar. Fil de öyle yapıyor. Tekme ve yumruklarla gömüyor toprağa, boynuma dek. Yalnız başım görünüyor ot basmış kesek gibi. Vurmaya devam ediyor. Ama gömemiyor daha fazla, kurtulmaya çabalıyorum, bakıyorum ki yapayalnızım. Çıkmaya çabalıyorum, korkak, pataklanmış solucancık. Ama daha çok gömülmeme engel olan ne? Bir taş mı? Hayır, bir altın parçası bu. Topraktan çıkarıyorum, yuvarlıyor, gün ışığına tutuyorum. Güneşte pırıl pırıl parlayan kocaman bir altın parçası ki dünyayı satın alırsın. Şükürler olsun acılarıma, onun sayesinde buldum bu hazineyi. Görecek rakibim! Ekmek ne kelime, şaraplar, sülünler, sunacağım sevgilime. Kulübenin lafı mı olur, saray yaptıracağım. Parkları, hizmetçileriyle bir şato! Şimdiden görüyorum bu sonsuz mutluluğu... Altının üstüne oturmuş, sevinç gözyaşları döküyorum. Ama bunu nasıl taşımalı? Ya bende olduğunu farkederlerse? Güçlü de değilim.

Bir şimşek çakıyor kafamda, sırtıma bağlıyorum altını, ceketimi giyiyorum, biraz önce bulmuş olduğum bir ceket bu, kamburum çıkmış düşüyorum yola.

Bir kaç altın kırıntısı koparıyorum yolculuk için, tutuyorum dönüş yolunu, zenginim.

Taşımak öylesine zor mutluluğu. Omuzlarım ağrıyor, yine de gece gündüz yürüyorum yükümle. Sonunda bir hana geliyorum. Yiyorum, içiyorum, altın kırıntılarıyla ödüyorum borcumu. Herkesin dikkatini çekiyor bu. Kamburdan kuşkulanıyorlar. İçki ısmarlıyorlar bana, bazıları dostça sırtıma vuruyor. Gözlerini dikmiş bakıyorlar. Küçük bir bardak daha çekiyor ve buluyorum kafayı. Sızıp kalıyo-

rum masanın altında. Altını çalıp yerine bir taş parçası bağlıyorlar. Ertesi gün bir hendekte uyanıyorum. Hiçbir şey anlamıyorum, hiçbir şey anımsamıyorum, herşeyi unuttum, yalnız altını yokluyorum, Tanrıya şükür altın yerinde duruyor. Güçlükle kalkıyorum, şöyle bir tartılıyorum, sanki daha bir ağırlaşmışım.

Bu kez un çuvalının başına gelenler gelmeyecek altınımın başına, yenemeyecekler beni! Sonunda küçük kente geliyorum, sevgilimin yanına gitmezden önce berbere uğruyorum bir. Ne mutsuzluk. Sevgilim değirmenci ile evlenmiş ve değirmende oturuyor.

Gözetliyorum, kamburumu görünce gülüyor, ama bağırıyorum: «Altın bu. Altın!»

Bu süzcük aşktan daha güçlü, aşktan, görevden, bağlılıktan onurdan daha güçlü. Her şeyi bırakıyor, kocasını, çocuğunu, ve kaçıyor benimle. Öpüşecek zaman yok, gitmek gerek. Önce trene binmek için gara, sonra, uzaklara, çok uzaklara. Altını görmeğe sabırsızlanıyor, kamburuma dokunuyor, öpüyor onu. Sevgilim için tüm dünyayı taşıyorum çürümüş sırtımda. Gerçekten de kan damlıyor ve ceketimde lekeler meydana getiriyor. Onu kurulayacak zamanı yok sevgilinin, şimdi altını, altını görmek istiyor. Ceketi çıkarıyorum, dönüyorum, ona gösteriyorum altını. Bir çığlık atıyor, sövüp sayıyor bana, tükürüyor. Düşüyorum, yük düşüyor, yuvarlanıyor, yakalıyorum: Taş. Lânetler yağdırarak, koşa koşa dönüyor değirmene.

Beni bu taş aldattı! Bitti, bitti, şansım yok. Ağlamıyorum bile, yaşantımın hiçliğine bakıyorum.

İlk seyircime verdiğim oyun işte bu. Hiçbir aksesuarım yoktu, oyun arkadaşım bile. Ama şurdan burdan, seyircilerin arasında birilerini seçiyor, ne yapmaları gerektiğini açıklıyorum, anlıyorlardı derhal, öylesine doğal oynuyorlardı, yapmacıksız. En küçükler bile hareketlerimi, gidiş-gelişimi, acımı ve sevincimi anlıyorlardı.

Durup dinlenmeden oynayabilirdim, yeter ki yardımcı eşyalarım olsun. Düşünceler, sahneler hayalimde yığın yığın. Ama gece seriyor örtüsünü, hava da serin. Rüzgar biraz havalandırdı avluyu ve açlıklarını unuttu insanlar; hayatın yarın yeniden başlayacağını bile unuttular. Işık yakmamak için hemen yatacaklar, saman yataklarının

üzerine uzanıp, benden söz ederek uyuyacaklar, benden, palyaçodan! Ama açlık uyaracak onları, yumurcaklar zırlayacak ve susturmak için onları, yeni doğmuş bebeğe eski bir ekmek kabuğu, ya da boş bir emzik verilecek.

— Çok hoştu, be dost, diye bağırıyorlar şimdi. Buluşları var onun!

— Yarın tekrar başlarsın, ha, Teddy.

— Teşekkür ederim König.

— Ne marifetleri varmış da bilmiyormuşuz.

Ve penceremizden Marc bana bağırdı :

— Şahane bişey, kardeşcik, tiyatrocu olmalıydın sen.

Avlu insanla dolu. Evlerine yatmaya dönenler. Erkenden kalkmak gerekiyor, iş yeniden başlıyor. Gecikmekle neler yitirdiklerini anlatıyorlar sonradan gelenlere.

— Bilseydim, diye karşılık veriyorlar.

Bir ihtiyar bağırıyor:

— Hepimizi eğlendirdi, hiçbir şey almıyor mu?

Herkes susuyor, canları sıkıldı.

Gülerek cevap veriyorum adama:

— Hiç düşünmüyordum bile. Zevk için yaptım bunu.

Bir kadın karşılık veriyor:

— Ona bişey verilse bile almıyacağından kuşkum yok.

— Haklısınız, diyorum eve girerken.

Bir afacan, yeni yürüyor daha, geçerken:

— Güzeldi Teddy, teşekkür ederim.

— Evet, ama şimdi doğru yatağa...

— Yatamam. Bugün yer yok, ana bir adamla beraber.

— Öyleyse bize gel Paul, yiyecek de var.

Marc, ben yalnız yatayım diye, Paul'ü kendi yatağına aldı.

Madam Falk küçük bir paket yiyecek vermişti, yağ, deri altı yağı, kara ekmek, elma. Bir şölen çektik kendimize.

Niye bu kadar mutluydum?

İki çocuk uyuyordu. Tüm ev uyuyordu. Ben, şurda, mutlu ve üzgündüm. Soğuk göğe asılmış aya bakıyordum pencereden. Her şeyi unuttum, her şeyi, yalnız anayı...

Öylesine yakınımda duyuyordum ki onu, dokunmak istiyordum, konuşmak istiyordum:

— Teşekkür ederim ana, senin oğlunum, sayende yapacağım ve yapacaksam...

Yatağına yaklaştım, ben yatıyordum artık orda. Tabutuna uzanırmış gibi, uzandım...

On yedi yaşıma basacaktım...

●

Hayatımın son bölümüne geldim.

Ölmedim, değişmedim de; her zaman burdayım.

Evet kardeşim bir hırsız, bacım bir sokak orospusu. Marc hapisten çıkınca gözden kayboldu ve izini bulamadım bir daha. Eğer Henny'den söz ediyorsam şu anda, bu sabah, Cannes'dan çok sevecen bir mektubunu aldım da ondan. Yirmi dört yaşında, orada bir villası var Croisette bulvarında, iki de arabası.

İşte onlar. Ama onlar ana'nın çocukları değil, yalnız ben öyleyim.

Avludaki o anımsanmaya değer gece eğlentisinden sonra, yaşam çok tekdüzeleşti. Enflasyon kemiriyordu herkesi, kent acı çekiyordu, evin mutsuzluğu kemiriyordu içimi. Çocukların zayıfladıklarını görüyordum, oynamıyorlardı, güçleri kalmamıştı oynayacak. Erkekler işe gitmiyor, saatlerce işsizlik primlerini bekliyorlardı; kadınlar gün boyunca kuyruk yapmak zorundaydılar ekmek ve deri altı yağı almak için.

Her şey yuvarlanıyordu. Evler güzel görünümlerini yitirdi. Balkonlar toz halinde dağılıyor, merdivenler çürüyor, çatılar çöküyor, ve fare sürüleri mahzenleri dolduruyor, yoksul insanların üzerinde uyudukları samanları yiyorlardı.

Her şeyi bit, pire, tahtakurusu bürüyor ve son kan damlalarını emiyorlardı. Giysiler lime lime olup düşüyorlar yamanamıyorlardı da artık. Ayakkabılar postallaşıyor, dökülüp gidiyordu. Odun yoktu, kömür yoktu, ışık yoktu.

Kedi-köpek eti yeniyor, ardından şiddetli hastalıklar geliyordu. Hırsızlık kol geziyordu. Çatıların kirişleri yakılıyor, zengin evlerinin merdiven halıları yorgana çevriliyor, kapı tokmakları hurdacısının yolunu tutuyordu. Ayaklanma için için büyüyordu. Kırmızı bayrakların ortaya çıktığı görülüyor, halk çevresinde toplanıyor, Lustgarten ve Adliye alanında kavgalar patlak veriyordu. Kocaman otolarda, tepeden tırnağa silâhlı polis, göstericileri çeviriyordu.

Siyasetle uğraşacak zamanım olmadı. Çevremdeki, gençlerin en büyük sevinci komünist olmaktı. Lüksü yakından görmek amacıyla Kurfürstendamm'da geziniyor, Internasyonal düşmüyordu dudaklarından.

Barlar, dansingler kuruldu yeniden, balolar yapıldı.

Her sokak köşesinde tellallar, esrar, çıplak gösteriler, yasak zevkler sunuyordu. Otolar kenti alabildiğine hızla geçiyor, yabancılar her şeyi satın alıyorlardı. Kadınlar, çocuklar, bir İngiliz lirasına, bir dolara. Yeter ki satılacak bişey bulunsun. Analar kızlarının güzelliğine paha biçiyor, yaşlılar «oğlancıklarının» utancı içinde yaşıyorlardı. Eski zenginler terkediyordu evlerini: Kumarhane, randevu-evi, masaj ve kürtaj salonu olmuştu hepsi...

Kan beynimize sıçramıştı. Nasıl olur da kırmızı görünmezdi. Sokakta yalnız ayaklanmadan, dünya ihtilâlinden söz ediliyordu. Yeni bir yıldız gözükmüştü; Sovyet Rusya. Yoksul mahallelerimizde herkes ona inanıyordu. Her sokak köşesinde, halka söylev veriliyordu. Kadınlar inanmağa eğilimliydi, yumurcaklar şimdiden devrimciydi bile.

Ama ben, her pazar yeniden buluyordum cenneti. Bu karışık ve parça parça olmuş kentte hiçbir şey mevcut değildi benim için. Falkların evinde, acı havada, dinginlik içindeydim. Stefan keman çalıyor ve birlikte yunanca, tarih öğreniyorduk. Bakelorya'sına az kalmıştı. İhtiyar müzik öğretmeni yeniden geliyordu, başka gençler, sınıf arkadaşları, Madam Falk'ın arkadaşları da ordaydılar.

Ben Stefan'ın üstüme uydurulmuş eski giysilerini giyiyordum. Kendimi yönetmesini, konuşmalara katılmayı biliyordum. Ellerim temizdi, bana «sen» diyorlar, konuklardan hiçbiri işçi olduğumdan kuşkulanmıyordu. Benimle

çok hoştular, ama o kadar. Stefan'ın dışında dostum yoktu.

Bu güne dek hiçbir kadın sevmedi beni. Gene de isterdim ki...

Bir pazar, Falk'larda, konukların önünde numaramı yapmayı deneyeyim dedim. Stefan'la, ve genç bir kızla anlaştım, bir kaç yardımcı eşyamız da vardı. Oynadım güldürüyü.

Oynadığım kişiliklere öylesine bürünüyordum ki, evimizde miyim, küçük kirli avluda mıyım, yoksa Falk'ların şık salonunda mıyım anlamıyordum.

Sonu kederle biten gülünç sahneler kararlamıştım. Bu sahnelerin kahramanı ölçüsünde iyiydim, güvenliydim hep aldatılıyordum: Köpekler ekmeğimi çalar inekler suyumu bulandırır, sinekler uyutmaz. Şansım olduğunda da farkına varmam. Bir milyonun vurduğu piyango bileti miras kalmıştır bana, bu mutlu kişiyi ararlar, hiçbir şeyin farkında değilim oysa, biletin numarasına bile bakmamışım genç kızın biri sigara içmek ister, tütünüm var ama kâğıdım yok. Yararsız bileti ona veriyorum. Gerçeği bilsem de veririm. Seviyorum çünkü onu... Sigarasını sarıyor, numarayı farkediyor, irkilip sıçrıyor, kaçıp gidiyor, rakibimle elbet... Parayı çekiyor, bir araba satın alıyorlar, geçerken yere yuvarlıyorlar beni.

Böylesi öykülerden yüzlerce türetiyordum; aptalca ya da derin öyküler, gülünç ya da iyi niyetli öyküler, ama hepsinin sonunda yalnız kalıyordum. Gölgemle, bu biricik ayrılmaz dostumla. Fakat o bile, gölgem bile uzaktı benden. Ayrılmıyordu ama, hiç bir zaman da yakalıyamıyordum. Kucaklamak istediğim zaman kaçıyor. İşte duvarın üzerinde, alnına, dilsiz ağzına dokunmak istiyorum. Ama duvardan başka bişey yok. O zaman gölgemi kesiyorum. Ne işime yarayacak? Sıcak havalarda arkasında barınabilir miyim? Ya da ayazda sarınabilir miyim ona? Ve şimdi orada susamış ve gölgesizdim, gözyaşlarımı içiyordum. Ama daha bitmemişti, tuzlu gözyaşlarım beni susatıyor ve susuzluğumu gidermek için yeniden ve daha çok ağlıyordum.

Mutsuzluklarım herkese dokunmuştu. Zengin, iyi yetişmiş insanlardı. Hayatlarında dert nedir bilmeyenler acı-

lı olayları daha iyi değerlendirir. Ötekiler, hiç gülmeyenler, olayların yalnız gülünçlüğünü farkeder ve eğlenirler bununla. Çünkü kedere alışıktırlar, etkilenmezler, tepki göstermezler.

Gösteri bitince bir dalgalanma oldu. Her yandan sorular geliyordu. Bazıları oyunumda felsefeye, hatta metafiziğe değgin kökler buluyorlardı. Tanrım! Hiç bir zaman böyle uzağı düşünmemiştim, insansal bir oyunla eğlenmek istiyordum yalnızca. Mim yeteneğimden ve yüreğimden yaralanmıştım. Ama onlar ille de zekâyı katmak istiyorlardı işin içine... Bir şey daha bilmek istiyorlardı: Neden tiyatroda çalışmıyordum.

— Konuşmayı sevmiyorum, sözler yetersizdir, düşünceyi çelmekten başka işe yaramaz, yalnız jesttir gerçeği yansıtan.

Bir genç kız belirtti:

— Öyleyse perde, yeriniz sinema...

O sıra, dönüşünden sonra ilk kez Lilian'ı gördüm. Onyedi yaşındaydı ve Vevey'den geliyordu, orada pansiyondaydı. Daha konuşmamıştık. Hayranlarımın arasında birden aydınlık bakışını gördüm. Işıklıydı bakışı bana çevrilmişti. Bu bakış hayattı. Büyülendim...

Lilian...

Çok tuhaf. Güzelliği, çekiciliği dış görünümünden gelmiyordu. Zar-zor anımsıyorum nasıldı: koyu ten, sanırım biraz fazla aydınlık kestane gözler, ince yüz, solgun dudaklar. Güzel miydi? Belki. Genç ve körpeydi yalnız.

Ona doğru yöneldim. Sordu:

— Ne yapmayı düşünüyorsunuz, Théodore. Tiyatro değil, umudederim. Bana sen diyemeyeceğini düşünmemiştim bile. Öyle etkilemişti ki beni karşılık veremedim.

— Sizi burada bulduğuma şaşırdım, diye devam etti.

Ve hepsi bu. Burada yerim olmadığını mı sezdirmek istiyordu? Ya da çamaşırcının oğlunun büyüdüğünü, rahat, yüksek sesle konuştuğunu görmek mi şaşırtmıştı onu?

Bu birkaç sözcüğü soğukça söyledi ve çekip gitti. Değerinin bilincinde bir salon kadınının kendine güveniyle konuşuyordu. Ama görünüşünde daha çok, hanımefendilik oynayan bir yumurcak havası vardı. Hemen aşık ol-

dum. Büyük sevi kardeşsel bişeyler de ister; sevgililer ah lâk yönünden aynı aileden olmalıdır. Ama ben, ulaşamıyacaklarımı severim hep. Yabanca davrananları, bilinmezleri, düşmanları bile...

Lilian düşmandı. Bu, ilk adımı onun atmasını engellemedi gene de. Tersine, reddetmenin zevki için sevgimi itiraf ettirecek fırsatlar verdi. Bu çeşit sevgi daima aptalca, aynı zamanda çok tatlıdır. Öteki gerçek büyük sevgi, bu umutsuz sevinin, bu hiç doymamış tutkunun tadını bilmez.

Kısa süre sonra, büyük oğul Thomas Falk İngiltereden geldi. Savaş onu Harrow'da bir okulda bulmuş, soluğu bir gözaltı kampında almıştı. Ve şimdi, sarışın, anlayışlı, su, at, çayırlık, ring teri kokan bir genç ingiliz eve dönüyordu.

Onu hemen sevdim. Bunu farketti ve kötülük düşünmeden güldü. Bana karşı çok eski bir tanış gibi davranıyor, senli-benli, konuşuyordu. Benimse Mösyö Falk'tan başka bişey çıkmıyordu ağzımdan. Bilincindeydik durumun: Patronun oğlu, muhasebeci yardımcısı...

Çabalayarak sınıf değiştirebiliriz bazan: öyle sanırız ya da, ama kişiler bırakmaz unutmaya... böyleydim. Thomas Falk'ın karşısında yine de düşünce yeteneği, sanat, ya da bilgi yönünden iki büklüm değildim. Thomas Faik gösterişli, sağlıklı, hayranlık verici biriydi. Güzel, sarışın bir erkek. Belki babayı da bu yüzden sevdim, bu yüzden hayran kaldım Marc'a. Tümü sarışındı çünkü.

Ben kara-kuru, sıskanın biriydim oysa. Ana yönünden halis yahudiydim. Yeteneklerimi bu kalıtıma borçluydum, sıkılganlığımı da...

Yönetimi devraldığı yapımevinde Thomas Amerikanvari giyiniyordu: pantolon, gömlek...

Tütün ve kuru ot kokuyordu. Kendimden geçerek içime çekiyordum bu kokuyu. Bazan, büroda hayranlığımı kışkırtıyordu:

— Dokun bak, Théo, çelik, çelik! Niye kültür-fizik yapmıyorsun?

Kutsal bişeymiş gibi pazularına dokunuyordum. Aslında, belliki bozulmamı görmek için yapıyor, dalga geçiyordu benimle. Büromda çalışırken yaklaşıyor beni ne ka-

dar mutlu ettiğini bilerek kollarıyla sarıyordu omuzlarımı. Seviyordu beni, kendine göre elbet. Bir kez, amerikan yardımseverliğinden sözediyordu. Şöyle dedi:

— Ancak kendine yardım eder insan...

Bunun üzerine karar verdim Madam Falk'ın yardımından vazgeçmeye, başımın çaresine bakacaktım...

Marc çilingir çırağıydı. Daha sonra çilingirliği bilerek, bir amaç için seçtiğini itiraf etti. İlerdeki uğraşının yöntemlerini öğreniyordu.

Belki de tek suçluyum. Güvenmeyecektim Marc'a, ağırlığımı koyacak, izleyecek, arkadaşlıklarına göz kulak olacaktım.

Şaraba dadandığından bile kuşkulanıyordum. Bir dostu olduğundan, kadını çalıştırdığından haberim yoktu. Onaltı yaşındaydı daha. Meğer «Altın Mark» mış adı. Ne var ki bu lâkab suçlarından değil, paraya düşkünlüğünden geliyormuş. Ne bilirim. Kız, müşterinin birinden bir altın koparıp getirdi mi, Marc göbek atıyor, şarkılar söylüyormuş sevinçten.

Oh! Marc! Suçluyum!

Bazan ek gece işleri bulmaya niyetleniyordum. Tiyatroculuk falan... Niye olmasın? Ünüm şimdiden sarmıştı mahalleyi. Evin avlusunda yalnız kapı komşuları değil, mahallenin çocukları, çevreden kadınlar ve işsizler yığılıyordu. Eğlendiriyordum tümünü. Aksesuarım olmadığından, yerine konuşuyor açıklıyordum. Ahım şahım değildi sesim, yine de kurtarıyordu. Bayılıyorlardı Berlin argosuyla söylediğim tekerlemelere. Cinlere karışmıştım sanki. Öyleydim de gerçekten.

Aktör olmaya karar verdim. Üçü sözsüz, altı skeç hazırladım. Kapı kapı dolaşmaya başladım. Kabareler, varyete numaraları yapan sinemalar... Müdürü görüyor, bir solukta sunuyordum numaramı... Kolay şey değildi.

Hergün, yapımevinin kapanmasından sonra, Friedrichstrasse'daki kabareleri ve dansingleri arşınlıyordum. Bir emprezaryo salık verdiler. Emprezaryoların bulunduğu Dorothéstrasse mahallesine dadandım böylece.

Ara sıra, öğleden sonra izin alıyordum. Saatlerce beklediğim oluyordu bürolarda. Hakkımdaki eleştirmeleri, fotoğraflarımı istiyorlardı. Taktıkları bile yoktu beni, dalga

geçiyorlardı ha babam. Yığınlaydı işsiz oyuncu, işse aslan ağzında...

Küçük bir büroyla yararsız bir anlaşma imzaladım. Yüzde elli verecektim, yine de iş bulamadı. Bir umut taşradaydı...

Akşam süngüm düşük dönüyordum. Yirmi yaşındaydım, çalışıyordum, kazanıyordum, ama korkunç enflasyon yıllarında, yetmiyordu kazandığım.

Her şey eksilmişti evde. Çamaşırlarım lime limeydi, kendim yıkıyor, ütülüyordum. Yemeğimi de kendim pişiriyordum.

Marc yerde yatıyordu, bir saman çuvalının üstünde.

Bir gün Falk'ların evindeydim, -pazardı- arkadaşlarını çağırmıştı; kızlar oğlanlar, ısınmak için yatağı yakmışlar.

Daha seyrek gitmeye başladım Falk'lara. Ara sıra, Stefan gelip buluyor, birlikte gevezelik ederek, Pankow ve Hainickendrof yöresinde geziniyorduk.

Bir akşam şu son milyon kağıt-parayla işlerimi nasıl ayarlıyacağımı düşünürken, Marc girdi.

Kucakladı beni. İçki, tütün, kadın kokuyordu. Eskiden babayla olduğu gibi, çekiciliği yatışmama yetti. Elimde tuttuğum kağıtla kaygılı duruşumla eğlendi. Bir dolar uzattı bana:

— Al Teddy, boş ver.

Bir dolar -yirmi iki yılında- bir ay yaşanabilirdi bununla. Bu servete şaşkın şaşkın baktım.

— Al, dedi, sevgiyle silkeledi bir çocukmuşum gibi. İnsan ihtiyacı olana sahip olmalı.

— Olmaz Marc, senin bu para. Hem sonra nerden buldun bunu?

— Aptal! oldu cevabı.

Bir dakika sonra saman çuvalının üstünde uyumuştu bile. Çocuksu gülümseyerek.

Parayı aldım.

Sonra...

Parayı nerden bulduğunu aramadım artık. Çok sonraları, bunu dostunun getirdiğini öğrendim. Belki de daha kötü bir kaynaktan geliyordu, ne bileyim.

Bıraktım dilediğince yaşasın. Bu yüzden de hiç bağışlamadım kendimi.

Ve bu para uğur getirdi bana. Birdenbire iş buldum. Badstrasse'daki Alhamra ve Charlottenburg'un küçük bir sinemasında. Herbirinde, beş gün boyunca, gecede iki kez çalıştım. Üç küçük oyun oynuyordum, piyano ve keman yavaştan eşlik ediyordu: Schumann'dan, Brahms ve Beethoven'den parçalar... Müzik bir cins büyülenim ve esin veriyordu. Hizmetçilerin, askerlerin ve işçilerin, en zor seyircinin önünde oynuyordum.

Daha sonraları, arkadaşlar çok içten oynadığım için olay ettiler. Ama yaptığımı ya yürekten yapıyor ya da yapmıyordum.

Önce gölge skecimi sunuyordum; gölge yerde, gölge duvarda. Elektrikçiye çok iş çıkarıyordum. Gölgeyi kaybetmek için gerekli tüm ışığı bir çırpıda vermek zorundaydı. Çoğun başaramıyordu, hırsımdan ağlıyordum o zaman. Salondaki herkes; gençler, ihtiyarlar, askerler, şişko kadıncağızlar, hepsi, bu sahnenin umuduyla, umutsuzluğuyla, her görünüşüyle bir hayat bin insan yazgısı olduğunu anlıyorlardı. İnsanoğullarının yüreğini kazanacağımdan hiç kuşkum yoktu.

İkinci skeç bir Berlin parçasıydı. İyi kazanamayan, dostunu hırpalayan bir «tellâl» dım. Onu gözetlemek için ayyaş, kör dilenci, kibrit satan çocuk, ya da gelip geçenleri soyan bir hırsız kılığına giriyordum. En aza indirgenmiş aksesuar : bir atkı, bir melon şapka ya da kasket. Seyirciler kırılıyorlardı. Kısaca özetliyordum yeri ve olayı: Burası Rosenthaler'dir bayanlar baylar... Benim piliç voltada, diyorum ki ona...

Her şeyi görüyorlar: patakladığım centilmeni, sadaka istediğim insanları, avantamı getiren pilici.

Öyle alkışlıyorlardı ki, boşalan çuval sahnesine yeniden başlamak zorundaydım. Dört dakika sessizlik: bazan bir kadın ağlıyordu, yüreğime işliyordu bu. Gözyaşı umutsuz yüreğimin ilacıydı.

Sinema müdürlerini gösterilerime getirmeyi başardım sonunda. Ve benim ilk ikili anlaşmam sona erince, tekliflere yetişemez oldum. Akşamın yedisiyle onbiri arasında aralıksız oynuyordum; koşturuyordum. Dakika sektirmeden sahnede olmalıydım. Bazan metroda ya da otobüsteki bir aksilik, korkulu dakikalar yaşatıyordu. Ama kazanı-

yordum.. milyonlar. Bununla birlikte, yirmi dört saat sonra alışverişe çıktığımda, para yarı değerine düşmüş oluyordu, ama gene de yetiyordu.

Brunnenstrasse'daki Eldorado'da, iki sinemada kazandığıma denk kazanıyordum: Pazar günü öğleden sonra oynuyordum. Numaramın adı: «Zavallı Teddy; dramatik monolog ve pandomim.»

Hiç kimseye söz etmemiştim bundan. Haftalar, aylar geçti kimse bilmeden. Sonra bir akşam, mahalleli birisi beni gördü ve ertesi gün tüm ev, tüm Jasmunderstrasse, halk bahçesindekilerin hepsi biliyorlardı:

«Théodore König tiyatro da oynuyor.»

Tesadüfen öğrendim mahalleli için bir övünç kaynağı olduğumu. Bana saygıyla baktıklarını, geçerken sıkılgan yumurcakların gerilediğini, insanların destekler bir havayla gülümsediklerini farketmemiştim bile.

Bir akşam Marc'ın Eldorado'da olduğunu keşfettim, iki güzel kızlaydı; boşalmış iki şişe, dolarların tükenmediğinin kanıtıydı. Son zamanlarda çok az görmüştüm onu. Çok geç döndüğümden uyumuş oluyordu; sabahleyin çalıştığı çilingire yetişmesi için uyandırıyordum. Öylesine uyku sersemi oluyordu ki, iki çift laf edemiyorduk.

O gece Eldorado'dan çıktığımda bekliyordu. Uzun uzun kucakladı. Hep alkol ve kadın kokuyordu, gençti, güç doluydu. Ben de kucakladım. Birbirimizi seviyorduk. Bu anda kendimizi gerçekten kardeş duyuyorduk. Onu hiçbir zaman böyle sevinçli ve mutlu görmedim. Parmağından pırlantalı altın bir yüzük çıkardı. Yüzüğü bana uzattı:

— Al, kardeşcik, al bunu. Bu oğlan nereden buldu tüm bu yetenekleri sorarım size, azıcık. Yahu, sen canavar gibi para kazanıyor olmalısın; çok memnun oldum.

Yüzüğü ona geri verdiğim için üzüldü ve :

— Evet, Teddy, haklısın, geri ver bana onu. Bunu ne yapacaksın sen, ben de kendime saklamıyacağım zaten, İlk işten payıma düşen bu. Henny'ye vereceğim, çok önceden istemişti. Yo, yo, hiçbir şey sorma. Ama Teddy, niçin bir numara yapmıyorsun onunla gerçekten. Doğru, onun Amiral rövü'sü ile turnede olduğunu bilmiyorsun bile; Viyana, İsviçre.. Çok para getirdi oralardan. Mevsim başında

ayak bileğini burktu, yattı uzun süre... Şimdi iyi. Para tabii ipek çoraplara, şapkalara, kombinezonlara dönüştü. Ee, zaman kötü. Ayıp be, Teddy, bırak bu kafaları, mert kızdır Henny, kendi yolundan gidecek elbet. Şimdilik, ona dans öğretmeli, birlikte bir numara yapmalısınız, sahnede tekrar görünmesi için. Ama seni, seni sahnede görünce gözlerime inanamadım canım.

Tüm bunları bir düşdeymişim gibi dinliyordum, Marc'ın kibarlığı heyecanlandırıyordu beni. Henny'ye gelince... Hemen hemen unutmuştum onu. Yıllardan beri raslamamıştım bile.

Ertesi gün, yapımevinden döndüğümde, beni sokağın köşesinde bekliyordu Henny. Marc ona karşılaşmamızdan söz etmişti hemen.

Tanıyamadım; Hochstrasse'da böylesine şık bir kadın görmekten şaşırmıştm. Çok iyi giyinmişti; özentisiz, yalın; süslenmemişti ve çok rahat bir havası vardı.

Bana elini uzattı. «Kızma Teddy, katı olma, bana yardım edebilirsin, başladığım yere itme beni yeniden.» dedi.

Öylesine şaşkındım ki, uzattığı eli tutmayı bile unuttum. Üzgün, elini salıverince aşağıya, titredim. Birdenbire, hemen hemen çocukken, o güz öğleden sonrası, umutsuzca anayı çağırışını anımsadım.

— Bana bak, Henny, dedim. Elbiselerimin tiftiği çıkmıştır benim, birlikte yürümeye yüreğin var mı?

— Teddy, başka türlü giyinemem ben, öyle yoksulum ki, kürklerden, ipek ve kadife giysilerden başka bişeyim yok. Bir mücevher rehin koyduğum zaman, yiyecek satın almalıyım. Yardım et bana Teddy. Grabert'den ayrıldım. Bana karşı çok iyiydi. Ama madem ki ayrıldım, oraya dönemem artık. Viyana'ya, oradan da Tuna üzerinden Budapeşte'ye dek uzandım. Zürih'e, Cenevre'ye, Clarens'e gittim. Gece, Fransanın üzerinde yıldızların parladığını görüyordum. Artık dönmek istemiyordum Grabert'in yanına. Boğuluyorum orada. Ringa ve lahana yemek istemiyorum artık. On dokuz yaşıma basacağım, bekleyecek zamanım yok. Gayet tabii, yaşantımda çok erkek oldu, ama hiçbir zaman iyi bir nedenle değil; benim geleceğim söz konusu değildi asla, daha aşağılara düşmek istemiyorum Teddy, bana yardım etmen gerek.

Onu eve götürdüm. Öyle bir apışıp kalmıştım ki, ne yapıp ettiğini bile soramıyordum. Kendinden söz etmiyordu, gördüğü memleketlere gelince susmak bilmiyordu ama. Tunadan, İsviçre göllerinden, dağlarından, buzullardan söz ediyordu. İnsanlarla çok uğraşmadığını farkettim, erkeklerle bile. Tek isteği vardı; düşlerini yaşamak için onlardan yararlanmak. Uçarıydı, gamsızdı, amacına ulaşmak için her şeyi yapardı; denizi görmek, güzel bahçelerde gezinmek, dağa çıkmak istiyordu. Ama bunun için erkeğe, para kazanan ve harcayan erkeğe ihtiyacı vardı. Mücevherler, tuvaletler sonra gelirdi.

Diana Fiori'nin mutfağımıza gelmesinden beri villada neler olup bittiğini anlamıştım. Gerçekte orada hiçbir şey olmamıştı, salt sözsüz ve hareketsiz bir sevi dramı! Uzun zamandır, Stefanın babasının ölümü aradığını ve Diana'nın ondan başka birisini sevemediği için öldüğünü çözmüştüm. Nina Falk'ın, kocasına, Diana ile mutlu olabilmek özgürlüğünü vermediğinden dolayı pişmanlık acısı duyduğunu anlamıştım. Her şeyi, villada oynanan tüm dramı anlamıştım. Büyük acı çekenler gibi sessizdiler. Duygularını ancak müzikle anlatabiliyorlardı; yalnız müzikle verebiliyorlardı kendilerini. Belki de bu nedenden müzik, taa içime işledi böylesine. Müzikle tanıdım büyük ve tek tutkuyu.

Evet, Diana Fiori'nin bu mutfağa oturduğundan beri başka hiçbir şık kadın girmemişti oraya. Ve şimdi Henny...

Çevresine bakınıyor, hiçbir şeye dokunmuyor, oturmaya çekiniyordu.

Her şey sıkılganlaştırıyordu onu, korkuyordu. Eliyle, ananın giysilerinin olduğu konsolu okşadı. Hiç kimse dokunmamıştı oraya, ne eski, mavi genç kızlık giysisine, ne sert bezden gömleklerine, ne atkısına, ne saç tokalarına, önlüklerine, ne de okullu elbisesiyle ana-babasının ortasında durduğu aile fotoğraflarına, hiçbir şeye...

Henny orada, ayaktaydı.

— Kalabilir miyim? dedi.

— Kalabilirsin, dedim.

O gün duyduğum ilk sevinçti bu. Kalsaydı.

Ama gülüyordu bile.

— Hep duygusal Teddy. Hayır, dinle, bir sinemada, ya da bir kabarede birlikte bir numara yapsak, birlikte çalışsak ne dersin? Sesim pek bişey değil ama dans için...

Bir dans adımı attı ve birden durdu. Bu odada ana ölmüştü, anımsıyordu.

Can çekerken, Henny ve Marc avluda oynamışlardı. Onları çağırmamıştım. Bir zaman sonra, güzel mayıs gününden yorgun, hastayı tümden unutmuş olarak dönmüşlerdi. Ve anaları olanı saklayan ak bir örtü görmüşlerdi.

Şimdi, Henny'nin gözlerinde ak örtüyü, yatağı, bezin içinde heykeileşmiş yüzü görüyordum. Henny seslendi:

— Ayağım, dedi, halâ biraz ağrıyor ama yarın geçer, diye ekledi hemencecik. Şimdiden çalışmaya başlayabiliriz, kolay kavrarım. Rica ederim Teddy, Tietz'lerin yanına, sebze paketlemeye mi döneyim, Noel arefesinde günde on saat ayakta mı dikileyim? Habire nohut çorbası içeyim kantinde, bölüm şefi de, birayla bir et yemeğine beni ayartacağını sansın ha? Yo, teşekkür ederim, düşünmek bile istemem.

Berlin ağzıyla konuşurken ikinci bir kez baktım. Kürk mantosu, ipek giysisi ve yılan derisi ayakkabıları ile, Prinzenallée ve Pankstrasse köşesinde, Oranienburg kapısında kaldırımda sürten bir kızdan başka birisi değildi. Kuşkusuz, böyle başlamıştı Henny, anamın kızı.

Yeniden güldü,

— Görüyorsun Teddy, argo bile konuşabiliyorum. Ne istersen yapacağım. Oyun ortağın olmama izin ver. Birlikte olursak daha iyi kazanırız. «Teddy ve Ellinor, kibar dansözler.» Ne düşünüyorsun bu konuda, bir haydut dansı, bir tango. Elbiselerim var, bir senin elbiseye ihtiyacın olacak. Elden düşme bişeyler alabilirsin. **Lokal'da** veya **Morgenpost'**ta bir haber yayınlattırırız. Kurtar beni Teddy, yoksa hapı yuttum. Meteliğe kurşun atıyorum, hem Grabert mırın kırın etmeye başladı bile, mangırım olduğunda benden ziftlendiğini unuttu.

Madam Falk'a gidip Henny'ye bir iş sağlıyacağıma, istediğini yaptım.

Bir haydut dansı çalıştık, baştan sona bir mimodram; onu bir bıçak vuruşuyla öldürüyordum sonunda. Henny

sonradan yalnız dansediyordu, rövü elbiselerini giyiyordu, yarı çıplaktı. Bir gün Marc bana:

— Biliyor musun dedi insanın kızkardeşi bu kadar güzel olmamalı. Tanrım, insan istediğini yapabilseydi...

Marc bizi bir fotoğrafçı arkadaşına götürdü. Adam ikimizin bir düzineye yakın fotoğrafını çekti bedevadan ve bir yığın kopya verdi. Karşılığında, fotoğrafları kart postal olarak satacaktı...

Herif Henny'nin çıplak fotoğraflarını çekmek istedi, ama aldı cevabını Henny'den:

— Kafayı üşüttün sen galiba. Sık sık olur mu bu? Kendine bir baktır dostum!

Marc gülmekten kırılıyordu:

— Aldın mı cevabı. Boşver canım, kin tutma ha! Yarın gelir alırım fotoğrafları. Böyle de oldukça çıplak sayılır zaten.

Marc'ın parasının bana uğur getirmesi gibi, Henny'de oyun ortağı olarak bana daha fazla kazandırdı.

Beni önceden görmüş olan ve bağlantı işleriyle uğraşan biri, işgal altındaki Ruhr'da bir anlaşma teklif etti.

Henny alay etti adamla:

— Yok, mösyöcüğüm benim, siz beni budala kabak sandınız galiba. Ben o zenciler için fazla beyazım. Yok, taşra yok! Yapılacak hiçbir şey yok!

Ben de Berlin'den ayrılmak istemiyordum, yerimi kaybederdim. Kuşkusuz, dünyayı dolaşmak hoşuma gitmiyor değildi ama, panayır cambazı olarak değil. Henny, Berlin'de elde edemiyeceği şeyi, başka yerde elde etmek için çok az şansı olduğunu iyi biliyordu.

Kısa bir süre sonra, daha önemli kabarelere bağlandık. Kuzeyde, Alexanderplatz yakınlarında başladık, sonra Friedrichstrasse, daha sonra Charlottenburg, Wilmerdorff, Steglitz. Yavaş yavaş batıya ulaştık. Gedâchtniskirche dibindeki ilk oyunumuzda Henny öptü beni.

Gräbert'in yanında oturmaya devam ediyordu, onu yalnız kulislerde görüyordum, oyundan sonra gözden kayboluyordu. Hiçbir zaman hiçbir şey sormuyordum, korkuyordum çünkü...

Oldukça iyi kazanıyorduk. Kazancın üçte ikisi onundu. Sanki ihtiyacı yokmuş gibi ilgisizlikle kabul ediyordu

parayı. Her yeni elbise giymesinde, sıkılganca bir iki söz söyleyince, hemencecik :

— Eski bir iş, diyordu, Cenevreden geliyor, Viyanadan; yalnız sahnede giyebiliyorum bunu artık.

Belki de gerçekti, bu işlerden anlamazdım ama, gene oldukça pahalıya mal olur gibime geliyordu.

Marc beni Henny'ye yamadıktan sonra gözden kayboldu.

Bir akşam, eve geldiğimde yatağımın üstünde bir kağıt buldum:

«Ben gidiyorum, küçük Teddy'ciğim. İyi şanslar.

Büyük kardeşin Marc.

Tüm eşyalarını götürmüştü.

Gidişinden sonra bir yığın hikâyeler anlattılar bana. Leibnitzstrasse'ın Charlottenburg'unda çok güzel bir apartmanı olan bir kızın dostuymuş. Ayrıntılarını bile anlatıyorlardı; Marc kendi evinde gibiymiş orada, üstü tavanlı ve tavanı aynadan bir karyola varmış, yaldızlı salonlar, piyano, fonograf. Söylediklerine bakılırsa kalorifer de varmış, sıcak su, asansör, merdivenler silme halı kaplıymış...

Gözden kayboldu Marc. O zamandan beri yalnız bir kez gördüm onu. Polise teslim olmazdan önce elveda demeye gelmişti.

Henny'yi de çok tutmadım. Bana, kendisine armağanlar sunulan acayip dans toplantılarından, açık-saçık filmlerde oynamaktan söz ediyordu. Çok zaman, özel eğlentilere çağrılıyordu.

— Ama, ayıp be Teddy, delilenme, diyordu göz kırparak, onları suya götürür susuz getiririm ben.

Bir akşam boynunda çok görkemli bir inci gerdanlık gördüm. Her zaman bir gerdanlık takardı ama, bu çok çok güzeldi. Ak teninde ışıldıyordu inciler.

Hiç anlamadığım halde:

— Ne güzel gerdanlık, dedim, Henny. Kuşkusuz çok değerli incilerdir. Kim armağan etti bunu sana?

— Gerçek inci mi? Hadi be sende, Tecla incisi bunlar. Ve alçak sesle fısıldadı:

— Bu sabah Marc verdi.

Hiçbir şeyden kuşkulanmıyor ve artık düşünmüyordum onu.

Bahara doğru, Kurfürstendamm'da bir anlaşma yaptık. Geceliği otuz marka.

Bir sabah, yapımevinde, birisinin acele beni görmek istediğini haber verdiler.

Louise Gräbert'ti. Alabildiğine rüküştü, çökmüştü. Kısacık, kızıl saçlar, yüzünde bir kilo boya.

Ellerini bükerek sızlanıyordu:

— Polis geldi ve götürdü onu. Her yanı aradılar, incileri buldular. Marc Henny'ye verdiğinde uyarmıştım, bişeylerden kuşkulanıyordum o zaman bile: «Kızım, dedim, sakın kendini, başına iş açacaksın. İncileri istemiyordum, söyledim de; bana «hiçbir şeyden çakmıyorsun» dedi. Kapattım çenemi, ama bu kez, tamam işte.»

Kabaca susturdum onu. Öldürecektim az kalsın. Badstrasse'tan onu evine sürükledim.

— Susun, diye mırıldandım, kolunu bağırtıncaya dek sıkarak, susun diyorum size evde anlatırsınız olup biteni.

Ellinor adlı, kibar dansöz, hırsızlığa suç ortaklığından sanık.

Henny König'in az önce götürüldüğü kapının önünde tüm mahalle toplanmıştı. Dükkânın önünde mahallenin tüm işsiz-güçsüzleri, kadınlar, çocuklar, gezgin satıcılar, bakkal'ın ve kunduracının yanında çalışanlar.

Hiç ilişiği yoktu ama ev, kapı, kaldırım mahallenin tarihine geçmişti bile.

Artık ilerliyemiyordum, yüreksizleşmiştim. Eskiden oynadığım bir sinemanın kapısının altına ittim Gräbert'i.

İyi tahmin etmiştim. Henny'yi, tutuklamışlardı: bir kuyumcuda yapılan hırsızlığa suç ortaklığından, gerdanlık evinde bulunmuştu.

— Ya Marc, diye bağırdım, Gräbert'i sarsarak, onu da yakaladılar mı?

— Bilmiyorum; bırakın beni, şuna da bakın hele.

— Nerde oturuyor Marc, biliyor musun bari?

— İşin yoksa koş bulmak için, yeter artık, sıkmayın canımı.

Ayrıldım, koşuyordum, sanki. Görev duygum öyle güçlüydü ki, önce yapımevine uğrayıp izin istedim.

Genç Thomas Falk tesadüfen ordaydı, benim tedirginliğimi gördü.

— N'oluyor Théodore, dedi? Evet, gelmeyebilirsin. Bekle biraz, beni izledi ve yavaşca, hemen hemen sevecenlikle «paraya ihtiyacın var mı?» dedi.

Gülümsedim ona, beni düşünmesi bile yeterdi. Elini omuzuma koydu.

— Cesaret, Téodore, her şey geçer, biliyorsun, bu da yoluna girer.

Gücünden, canlılığından bana aktarmak istermiş gibi iri elini omzumdan çekmiyordu. Bu gücün her yanımı kapladığını duyar gibi oldum. Bir an, akışkan maddenin geçişinin tadını çıkarmak için, kımıltısız kaldım.

Ama benim kadar, inanç ve yaşama istemi, yüreklilik ve umut gösteren bir başkası var mı acaba? Daima yürekliliğimi yitirmemek gerektiğini düşündüm. Kuşkusuz yorulabilir, avunmak için bir dost yürek isteyebilir insan. Yorgun mu? Çoğun yorgundum, ama ananın ölümünden beri, beni barındıracak bir yüreği nerde bulabilirdim?

Polis komiserliğine koştum. Beni tanıyorlardı, ihtiyar komiser hep oradaydı. İşten haberleri vardı; Henny, Alexanderplatz'a emniyet müdürlüğüne götürülmüştü sorgu için.

Tramvaya atladım. Bir zaman sonra - ne bitmez bir zamandı benim için - artık gücümün sonunda sorguyu yapan komisere haber ulaştırabildim.

Bekletmedi. Evimi aradıklarını öğrendim. Yapımevinden getirilmememi bir memurun iyiliğine borçluydum. Henny oturmuştu, çok sakin görünüyordu. Ağlamamıştı, ve telâşım gülünçmüş, özellikle de yararsızmış gibi, şaşkın şaşkın bakıyordu.

Bir zabıt imzaladı ve çıktı. Sıra bendeydi.

İhtiyar bir komiser sorguya çekti beni ve çabucak anladım: kurtulmanın tek yolu gerçeği söylemekti. Ama ne anlatabilirdim? İncilerin güzelliği gözüme batmıştı, sorunca da Henny, Marc'tan aldığını söylemiş ve «Tecla İncileri» diye eklemişti.

— Bana o da böyle söyledi, dedi müfettiş. İkinize de inanıyorum zaten, bu gerdanlık onikibin mark. Seksen bin marklık mücevher çaldılar.

— Marc değil, diye kekeledim, kardeşim değil.

— O ve iki kişi daha. Gazeteleri okumadınız demek?

Hayır, hiçbir şey okumamıştım. Tauentzienstrasse'da bir kuyumcu dükkânını soymuşlardı pazartesiyi salıya bağlıyan gece. Gözcü yakalanmış ama kimseyi ele vermemişti. Onun her zaman, Polonyalı Gustave'la «çalıştığı» biliniyormuş. Ayrıca bu Gustave'ın son zamanlarda, çoğun, altın-mark takma adında biriyle dolaştığı biliniyormuş. Gözden kaybolmuştu ikisi de. Marc bir daha gözükmemiş, metresi bu hırsızlıktan zırnık almamıştı. O zaman kardeşi ve kızkardeşi düşünülmüş. Geçenlik Henny'nin evinde bulunmuş, her şey tabak gibi ortaya çıkmış...

— Son zamanlarda size gelmedi mi Mösyö König?

— Hayır Komiser bey.

— Onu saklarsanız suç ortağı olacağınızı biliyorsunuz.

— İşte evimin anahtarları, dedim titreyerek.

Marc'ta da anahtar vardı. Ya ben yokken...

— Şimdi evinizde değil, daha önce gittik oraya.

Komiserin yumuşak ve insanın içine işleyen sesini yeniden duydum:

— Uzun zamandanberi gözlüyorduk kardeşinizi. Ama tutuklamıyorduk, belki akıllanır umuduyla. İyi biliniz ceza suça iter insanı. Bir kez içeri giren, eninde sonunda oraya döner. Ama şimdi, böyle bir delilikten sonra, böyle bir işten sonra mümkünü yok. Mahzene girmişler, oradan da dükkana çıkmışlar. Önceden tasarlandığı açık. Göz kulak olamaz mıydınız kardeşinize?

Bu suçlamaydı; serbesttim ama öz adaletime teslim etmişlerdi.

Komiser uzun süre pencereden baktı, sonra birdenbire bana doğru döndü:

— Götürün kız kardeşinizi, birlikte bir numara yapıyormuşsunuz, öyle söyledi. Belki tanık olarak bile aramayız. Numaranız ne cins?

— Dans numaraları, küçük sözsüz dramlar Teddy ve Ellinor.

— Siz misiniz o? İşitmiştim.

Baştan ayağa süzdü beni. Gülümsüyordu hemen hemen. Ola ki gülünç geliyordu; ben, bu çirkin, cılız çocuk, ve tiyatro?!

Birden, elini uzattı:

— Gündüz başka bir işiniz var mı?

— Evet, Falk kağıt yapımevinde muhasebeci yardımcısıyım, Hocstrasse'da.

— Eveeet. İyi şanslar.

Güçle elimi sıktı.

Akşam Henny-Ellinor'la dansettim. Gölgemi kesiyor, kötü şansıma ağlıyor, metresimi öldürüyor, Elbisesini yırtıyor ve satılan bu güzel, çıplak, dik göğüse bakıyordum. Dizginsiz bir dansta, Henny şahane sırtını ortaya çıkarıp gösteriyordu.

Haydut kılığına girmiş onu boğarken, usulcacık bana:

— Biliyordum, bana söylemişti. Ona yalvarmıştım hep «Eğer bir vurgun yaparsan, mücevherleri düşün. Benim için de bir inci-gerdanlık unutma.»

İtip-kaktım onu, gerçekten öldürmek istiyordum. Karton bıçağımla ona gözdağı verirken, mırıldandığını işittim:

— Nerde olduğunu biliyor musun? Marienstrasse'da «Mavi Soğan» ın sahibesinin yatağında.

Karton bıçağımı daldırdım.

Ürküntüden ve acıdan bağırdı.

Elimle konuşmasını engelledim. Beşyüz seyircinin önünde, yansıtaçın al ışığı içinde, öldürdüm onu, öldürdüm...

Gece karanlıktı, boğulmuştu sisin içinde. Eve dönmek için iki saat yürüdüm. Zehirlenmiş buharla dolmuşa benzeyen Tiergarten'i dolaştım. Sıraların üstünde ayyaşlar sızmıştı.

Saldırdı birisi. «Para» istedi. Benden... Duraksadım. Soyguncu gözdağı verdi. Yaklaşıp da daha yakından görünce, gülmekten katıldı: ben de ondan pek farklı değildim.

— Tamam, tamam, yanıldım. Git yat hadi, iyi geceler.

Kadınlar söz atıyor, koluma asılıyorlardı. Kasketli çocuklar, edepsizce şeyler teklif ederek, sürtünüyorlardı, alkol ve tütün kokuyorlardı. Serüven arayan adamlara rastladım.

«Unter den Linden» caddesinde her şey dingindi; cadde ıssız. Durmadan yürüyordum. Eski şatoyu dolaştıktan sonra, kanal boyunca ilerledim; suya eğilmiş, onun gü-

cünü anlıyor, ve o dehşetli çekiciliğine güçlükle karşı koyuyordum. Arada sırada bir oto geçiyordu, ama sessizlik daha az değildi öncekinden, asfalt siniyordu arabanın tekerleri altında. Dilsizdi kent, kördü pencereler. Merkezden uzaklaştım. Kenar mahallelerin dar sokaklarında hava ağır, boğucu olmaya başlıyordu ama, gitgide kendimi evimde hissediyordum. Yine de evin yolunu izlemiyordum. Çoktan gece yarısı olmuştu, kentin uykusunu geçmekten gerçek bir dinginlik duyuyordum.

Jasmunderstrasse'a ancak sabahın iki sularında geldim, bu sokak ötekilerden de karanlıktı. Eve gireceğim anda, bir gölge koptu kapıdan ve Marc yakaladı elimden.

— Marc! Bu çığlığı içimde boğdum ve daha alçak sesle devam ettim: Ya evi gözetliyorlarsa.

— Boşver gelsinler.

Korkmuyordu bile.

— Eyvallaha geldim, Teddy'cik. Biraz yukarda saklarsın beni değil mi? Korkma, küçük kardeş, cana kıyıcı değilim, hiç silâh taşımam, durumumu daha da ağırlaştırır bu.

Sesinde böylesine dokunaklı olan neydi? Ananın anısı belkide.

Öylesine titriyordu ki elim, kapıyı açamadım. Marc anahtarı aldı ve gülerek açıverdi; ama titriyordu o da.

El ele girdik. Eli sıcaktı, benimki buz kesmişti.

— Anahtarlarımı yitirdim, dedi biyerlerde olmalılar Tauentzienstrasse'in mahzeninde. Biliyorsun orada...

Tedirginliğini göstermemek için çaba harcadığını çok iyi anlıyordum. Evimize, ananın içinde acı çektiği bu mutfağa dönüş, günah ödemesiydi. Bu mutfak ona merhametsizce, umut kalmadığını gösteriyordu... Zavallı Marc!

Pencereyi kapatıp perdeyi çektim. Avlunun pis kokusu odaya dolmuştu. Lambanın gazı yoktu; mum yaktım, sarı ışığı boyasız duvarların tek süsü oldu.

— İşte böyle, dedi Marc ve argo konuşmaya başladı. Şaşkın-sersemliğim önünde şıp diye durdu; birdenbire bir kahkaha koyverdi:

— Amma da kıyak ha, kelleyi nerde bıraktın kimbilir? Senin bişey çakozladığın yok tabii; bu orta yerin argosu. Öyleyse yeniden başlayım: her zaman olduğu gibi

karılar gevezelik etti, aynasızlar da gözcülük edeni enseleldiler, biliyorsun, Emile-la-Lune Gustave'la ben mahzenden çıktık, eli silahlı bir hırsızlık değil bu, basit bir soygun. Yesek yesek...

Çevresine bakındı. Beni görmüyordu. Birden anımsadım:

— Marc, senin doğum günün bugün, on dokuzuncu.

— Biliyorum.

Oturdu ve mumun alevinde bir sigara yaktı, onu hiç bu kadar solgun görmemiştim, uzun zamandır uyumamış olacaktı.

— Süt var Marc. Ekmek ve yağ da.

Karşılık vermedi, sigara içiyordu. Sonra birden:

— Beni kapı dışarı edeceğini sanmıştım, Teddy dedi. Hayır, gerçekten, sanmıyordum ki... Henny'yi bıraktılar, yeter ki konuşmasın; her şeyi biliyor. Ama sana, hiçbir şey anlatmak istemiyorum. Büyük Teddy'im benim, sana allahaısmarladık demek istiyordum yürekten, ama beni dışarı atacağından da emindim.

— Dinle Marc, burda kal. Kapıyı kitlersin. Daha önce arama yaptılar. Yeniden gelmezler sanıyorum. Gündüz kımıldamıyacaksın, ne gerekse getiririm. Gece, hava almak için bir tur atabilirsin, yakalıyamazlar seni.

Durdum; gülümser gibiydi. Çocukken hiç ağlamadığını ansıdım.

Tamam mı? dedim bir daha.

— Hayır, büyüğüm, tamam değil, bir gün nasıl olsa enselenirim. İyisi mi hemen. Deliksiz bir uyku çekeceğim ve yarın sabah gidip teslim olacağım.

Ne dediğini pek anlamıyordum. O gece pek uyanık değildim, sanıyorum.

— İyi insansın sen Teddy. Nasihat da geçme, soru da sorma. Kucaklamak ister misin beni ha?

Sesi hırçındı, üzüntüsünü saklamak istiyordu.

Bir düşteymişim gibi yöneldim, kollarıma aldım, uzun zaman kucakladım. Yerimde olsa ananın acı çekeceği gibi acı duydum.

Ne tütün ne alkol kokuyordu, banyo yapmıştı. Pazarlık ceketini giymişti, yakasında bir spor derneği rozeti, sağ elinin küçük parmağında altın bir yüzük vardı.

Sarılmıştı bana. Yeniden çocuklaşmıştı, anayı arıyordu, onu seviyordu şu anda, anlıyordum. Ve her şeyi bağışlanmıştı...

Ana ona acıdı, onu kabul etti. Hiçbir şey yapmamıştı. Dünya onu yargılayabilirdi, öylesine uzaktı ki bundan...

Kucakladım.

Marc oturdu, bir sigara daha yaktı. Bu kez çok açık sesle:

— Gene de tuhaf. Dedi kardeşiz ha! Sen ve ben. Bir hırsız ve... belâsını versin, amma kötü tütün ha. Gerçekten kardeş miyiz biz? Hayır Teddy, senin bir anan var, benim bir babam, işte ayrıntı burda .

— Senin hatan değil bu, diyebildim, bizi bağışlamak gerek.

İşitmemezlikten geldi, sigarasını attı, gerindi:

— Teddy, ağbicim, bu gece yatağında yatayım, ister misin? Turşu gibiyim.

Çocuksu gülümsemesine bürünmüştü. Ve utancını saklamak için korkunç derecede kötü konuşuyordu. Ananın ölümünden beri, hiç kimseyi bu kadar yakınımda hissetmemiştim. Öyle iyi anlıyordum ki onu.

Onun yanına yattım, baktım; mutluya benziyordu. Ne kadar genç, sıcak ve canlıydı kardeşim. Gözleri saftı, yaşamından, çevirdiği işlerden, hatalarından hiçbir şey görünmüyordu orda...

— Değil mi Teddy, dedi ve ellerini göğsünün üstünde kavuşturdu, değil mi, ana böyle öldü bu yatakta?

Gözlerini kapadı ve uyudu.

Mumu söndürmedim. Elim Marc'ın ensesinin altında, artık onu bir daha göremiyeceğimi biliyormuş gibi, uyumasına bakıyordum. Ondan sonra bir daha gelmedi.

Mum söndüğünde tan çıtlamıştı.

Yorgunluğu altedemiyerek uyudum. Düşteymiş gibi birisinin üzerime eğildiğini ve beni öptüğünü hissettim. Saat çaldığında, yalnızdım. Marc gitmişti. Yeri sıcaktı daha. Ama yaşamının bu son izi de silindi hemencecik...

●

Hayatımızda yalnız gözyaşlarının olduğuna inanmaya eğilim duyulabilir. Ama gülüyorduk da, özellikle gülmesini

biliriz, çünkü üzüntüye, açlığa karşı savunmak için başka olanağımız yok bizim. Olayların gülünç yanını değerlendirmeyi biliriz çünkü doğal olarak üzüntüye, acıya doğru itilmişizdir. Gençliğim tüm Avrupanın şiddetle acı çektiği zamanda geçtiği için güldürücü bişey anlatmadım. Savaş sırasında, arkadan gelen yıllar boyunca gerçekten gülecek hiç bir neden olmadı. Ama fırsat çıktığı zaman, gülmek için duraksamıyorduk. Ve ben de ötekiler gibi yapıyordum, sevinçliydim her şeye karşın. Yaşantım, belki de sanılacağı kadar üzüntülü değildi. Eğer yaşantımdan yalnızca acı olaylar anlattımsa, yalnız onlar önemliydi de ondan... yalnız onlar kesindiler.

Ve şimdi, yalnız kendimle ilgili bir olay anlatacağım. Zavallı ahmak! - aşık olmaktan hoşnut değildim, çünkü kimse koruyamazdı beni. - Ama sevilmek de istiyordum. Pek seyrek gidiyordum Falk'lara, ama bu kez, sahnelerimden birisi için müzik yapmasını Stefan'dan istemeye gittim. Ona sahneyi oynadım. Bu, baş kişisi divana uzanmış bir bebek olan sözsüz bir oyundu. Ona aşık oluyordum, ama sıkılgandım, bu yüzden de beceriksizdim alabildiğine. Kendimi yüreklendiriyor, zorlu biri oluyor, bir an sonra geri çekiliyordum; nedeni, onun gülümsemesini kesmemesiydi. Ona sevgimi açıklıyor, tutkulu itiraflarda bulunuyor, diz çöküyor, ayaklarını, elbisesini, elini, bileğini öpüyordum, kollarıma alıyordum ve bebek pat diye düşüyordu, balmumundan, cansız şey. Yıkılmış, aldanmıştım, duvarların bile benimle alay ettiğini duyuyordum...

Sahneye, gülünç bir kişilikle başlıyor, acıklı umutsuz bir tonla bitiriyordum.

Stefan, bunları göz önüne alarak yumuşak bir müzik besteledi. Ne yazık ki, gülünç durumu iyice belirtmek için saksafon'a ihtiyaç vardı, ama bu çalgıyı sevmiyordum. Sonunda, beni zevklendirmek için, Brahms türünden büyük müzik koydu, dolgun ve derin sesli büyük ezgiler. Ancak sona doğru, bebeğin üzerine eğildiğim, tüm umudumu yitirdiğim zaman saksafon başlıyor ve kromatik gamlarla iniyordu, baş döndürücü bir tempoyla. Büyük davul onu havada yakalıyordu. Gümmm! Bitiyordu.

Stefan biliyordu repertuvarımı, sık sık oynadığım sinemalara, kabarelere geliyordu. Bir akşam, kardeşi Tho-

mas birlikte geldi. Henny'ye kardeşlerin salonda olduğunu söyledim; büyüğü tanımıyordu. Perdenin deliğinden onları ilk sırada gördü.

Öylesine alkışlandı ki Henny, kendi buluşu bir zenci dansını tek başına oynamak zorunda kaldı. Kara ve şaklaban maskesi, hemen hemen çıplak bedeninin göz kamaştıran aklığını daha bir ortaya çıkarıyordu.

Son sahneyi yalnız oynuyordum, bebek sahnesiydi bu, sahneyi terkettiğinde Henny gözden kaybolmuştu bile.

Stefan beni çıkışta bekliyordu. Ne o, ne ben Henny ile Thomas'ın bu geceyi birlikte geçireceklerini aklımıza bile getirmiyorduk.

Thomas annesinin yanında oturmuyordu. Tiergarten'ın bir villasında küçük bir apartmanı vardı. Yapımevi yeniden iyi çalışmaya başlamıştı, bir araba alabiliyor, bir de oda hizmetçisi tutabiliyordu Thomas.

Henny'nin bana, artık benimle oynamıyacağını haber verdiği güne dek buluştuklarını falan bilmiyordum.

O sıralar, Henny'nin, Hohenzollernstrasse'da ingiliz tarzında döşeli bir apartmanı vardı. Hızlı, sessiz bir araba almış, bir oda hizmetçisi tutmuştu, öğleye dek de çıkmıyordu yataktan.

Onu görmemi istemişti. Kulis ya da sokakta açıklamak istemiyordu.

— Özellikle Grabert'in yanına gitme, yalvarırım sana Teddy, önümde bu adı bir kez daha ağzına alma. Şimdi kendi evimde oturuyorum.

Bir akşam, saat altıya doğru gittim. Bu zenginliği, kitaplar, tabloları gördüm. Hiçbir şey eksik değildi ve her şey uzun zamandır oturulmuşa benziyordu.

Oturamadım, çay birisi için hazırlanmıştı. Henny o kadar evindeymişe, o kadar bu yaşama alışmışa benziyordu ki, her zaman böyle yaşamış diyeceği gelirdi insanın. Oda hizmetçisiyle konuşmasının bile biliyordu; senli-benli olmadan, ama büyüklenmeden de, doğal olarak villa bayanlarının yaptığı gibi.

İnsan, Henny'nin gerçek çevresini, yaşayabileceği tek ortamı bulduğunu sanıyordu.

— Nerden geliyor tüm bunlar, dedim birden bire.

— Ne yani, gerçekten hiçbir şey bilmiyor musun? Teddy, zavallıcığım, kör müsün sen?

— Sesini bile değiştirmişti. Aynı sözcükleri kullanmıyordu artık. Sesi arıydı ve argo kullanmak için takındığı o kötü, yapmacıklı tavrı yoktu.

— Kimden olacak kaz kafalı, Thomas'dan, tabii.

Anlamak için uzun zaman geçirdim.

— Mösyö Falk'mı, diye kekeledim.

Benim için o daima «Mösyö» idi, bu benden daha güçlüydü, ve «Mösyö» nün istediğini metres tutması öyle doğaldı ki...

Henny'ye söyleyecek başka sözüm yok sanıyordum.. Ne diyebilirdim ona, oldu-bittinin karşısında eğiliyordum. Yazgıyı, nasıl gelirse öyle kabulleniyordum, başkasının istemine karşı çıkmıyordum. Alçaklık mıydı bu?

— Teddy, dedi Henny yavaşça arkamdan yürüyerek, böyle çekip gitme. Gerçekten, kızdın mı bana?

Bugün, yalnız bu saflığı, bu bönlüğü anlıyorum. O anda bu tümce beni şaşkına çevirdi. Ona doğru döndüm bir deli gibi, sövüp saymaya başladım.

Henny hiçbir şey anlamıyordu, sözlerimin yıkıcılığı altında ezilmiş gibi geriliyordu. Öylesine bir noktada duyuyordu ki bu adaletsizliği, kendini savunmuyordu bile.

Mırıldanıyordu.

— Evimde hava ne güzel görmüyor musun, o da iyi. Ama baksana Teddy.

Giderken neler söyledim bilmiyorum; apışıp kalmış oda hizmetçisinin, havlayan küçük köpeğin önünden koşuyordum.

Henny'yi ancak çok sonraları gördüm. Adı Renée Van Roy'du ve çelik sanayinin mirasyedisi, prens denilen genç Etsel Green'in metresiydi. Çelik kralının oğlu'nun, dünya tröstünün başkanının. Henny bir görülmedik güzel olmuştu; ince bir güzellik, aynı zamanda yumuşak ve sert, hiç katıksız, en küçük bir makyaj izi bile yok. Ve bu onu öteki kadınlardan ayırıyordu. Hiçbir zaman mücevher takmıyordu, bu genç gösteriyordu onu. Karşılaması yapmacıksız, içten ve neşeliydi. Masum ve arı bir genç kızınki gibi.

Tanık olarak gelmesi gereken, Marc'ın davasında bile

görmedim onu. Marc'ın avukatını görmeye gitmiştim. Paramı kabul etmedi, önceden ödenmişti ücret.

Sanıktan yana tanık olmak istiyordum, çocukluğundan, kişiliğinden söz etmek istiyordum. Ama Marc bunu istemediğini bana bildirdi. Kendinden yana tanıklık yapmak istemekte ısrar edersem, kendi kendini suçlayacağını bildirmekle gözdağı verdi bana. Davada hazır bulunmamı bile yasakladı.

Sanıyorum, benim önümde utanıyor, dostlarını, metreslerini tanımamı, bu son zamanlarda nasıl bir yaşam sürdüğünü öğrenmemi istemiyordu.

Henny'nin tanıklığını yadsıyamıyordu. Henny için ne kadar zordu, sanığın kızkardeşi olarak, Moabit'e gitmek için Honezollernstrasse'daki güzel apartmanından ayrılmak... Falk'lar biliyorlardı durumu, ama herkes, hatta Stefan bile, bana sözünü etmekten çekiniyordu.

Yalnız Lilian söylemeden duramadı:

— Dava gelecek hafta olacak değil mi? Sizin için çok zor. Umut edelim de insanların çoğu sizin akrabalık ilişkinizi bilmesinler.

— Lilly, yavrum, diye bağırdı Madam Falk, haydi bakalım, bu şeylerden söz etmek için daha pek gençsin.

Madam Falk önümde kızını utandırmak istiyordu, bundan en çok benim acı duyduğumu bir an bile düşünmeden.

Lilian gülümseyerek çıktı. Kapıyı kapamadan önce, benim gönlümü çelen ama anlıyamadığım o bakışlarından birisiyle şöyle bir baktı. Sevgi miydi, kin mi, aşağsama mı, acıma mı, kendini veriş mi, gurur mu yoksa?

Nina Faik bana döndü, sanatsal uğraşlarımdan söz etti. Ne iyiydi!.. Giderken, hemen hemen yalvarırcasına:

— Bugün büroya gitmeyiniz dedi. Stefanla benim yanımda geçirmeye gelin gününüzü. Biliyorsunuz ki siz de bizim aileden sayılırsınız.

Gitmedim oraya, izin istemedim. Zoo'daki «Büyük sinema» ya doğru yöneldiğimde - o gece iki kez sahneye çıkmalıydım orada, - karar daha verilmemişti.

Saat sekizde bir ara çıktım. Akşam gazeteleri yeni çıkmıştı ve birinci sayfada «Polonyalı Gustave ve suç or-

takları davası.» Altınmark, denilen Marc König, otuz iki ay hapis cezası giymişti...

Bu kadarını okuyabildim. Otuz iki ay... Zavallı kardeşim...

Son gecesini ananın yatağında geçirmişti, onu ölümde kucaklamıştı; bir çocuk. Beni öptükten sonra, yavaşcacık sıvışmıştı. Terkediyordu yuvasını... Zavallı Marc, zavallı küçük...

Zoo'da ne şaşırtıcı bir yaşam. Tiyatrolar, sinemalar, barlar, kahveler, oteller, insanlar, arabalar, otobüsler, tramvaylar. Ve Marc, benim genç kardeşim hapiste, otuz iki ay kapalı...

●

Bu üzüntülü günden çok önce Thomas Falk'la buluşmuştum. Henny'yi ziyaretimden sonra, onu hiç görmemiştim bir daha. Muhasebeye artık gelmiyor ve beni bürosuna çağırtmıyordu. Benden kaçıyordu. Bu onun davranış şekli değildi ama, Henny böyle istediği için yapıyordu. Henny bana çok kibar mektuplar yazıyordu. Bir kez Paris'ten, sonra ikincisi İsviçre yolculuğundan. Onun için belki de vatandım ben, anasından kalan tek şey. Şimdi mutluydu ve gerçek kişiliği, doğal iyiliği, güvenci kendini gösteriyordu. Kendini sığınakta hissediyordu, yaşam için giriştiği kavgada kazanmıştı.

Bir akşam, büroların kapanmasından az önce, birinci muhasebeci beni Mösyö Falk'ın yanına gönderdi. Yerime bir başkasını göndermeyi denedim, olanaksızdı, dikkati çekecektim. Gittim sonunda.

Thomas, küçük çalışma masasında yazıyordu. Odanın duvarları İspanya manzaraları ile doluydu: Grenade, Tolède, Seville, Tarragone, Cadix. Babasının derlediği harika fotoğraflar... Thomas Falk bu kentte dünyaya gelmişti, genç kadının düşmesinden altı hafta sonra.

Ve şimdi şurada oturmuştu, sağlık, güç dolu. Günün evraklarını imzalıyordu. Ben girince daktilo kızı gönderdi

Mektupların altına imzasını atarken, başını bile çevirmeden bana:

— Théodore dedi, Bana neden kızdığını anlamıyorum.

— Size kızmıyorum başkalarının yaşantılarını yöneten yasalara karşı koyamam, ama üzgünüm, çünkü bu sizsiniz.

— Ben mi? Niçin, kız kardeşine yardım ettim diye mi?

— Siz Falk ailesinin bir üyesisiniz.

— Bir çocuk gibi duygusalsın, Théodore.

— Evet, metresinizin de kardeşiyim.

— Yapma böyle Théodore, herhalde dar kafalı değilsin. Yalnız kızkardeşin olduğu için mi ahlâk öğütlüyorsun? Dostum, ne bileyim ben, bir Mily Müller olsaydı, gene kızacak mıydın bana? Bundan dolayı yakınıyorsun, Çünkü adı Henny König.

— Peki, kim yeterince bu duygudan...

— Sen öyle ol Théodore, kendine bak. Orda herkes daha aşağıya kayardı senin yerinde, ama sen gerçek bir kahraman olarak davrandın. Bağışla beni ama, senin iyi karşılamanı elde etmek için yağlamak istemiyordum seni. Ön yargılardan kurtulup, Henny'nin durumunu yargılamak için yeterince geniş görüşlü olmayı dene.

— Yapabilirim bunu, gayet tabi, ama beni üzen şey, sizin ailenizden birisinin...

— Yapma, çocuğum, dedi Thomas gülerek, benim birinci olduğumu sanmıyorsundur herhalde...

Bakışlarımız karşılaştı, büyük irkilmemi gördü. Böyle konuşulduğunu işitmenin benim için olanaksız olduğunu anlamıyor muydu? Kızkardeşimden söz etmek için kullanılan dili iyi tanıyordum. Asla, kullanmadım bu dili.

— Gerçekten hiçbir şey bilmiyorsun, Théodore? Ya da kızkardeşin yalan mı söyledi acaba? Seni üzmemek için? Gräbert ana'nın daha o gencecikken onu çalıştırdığını hiç bilmedin mi? Yapma, Teddy'ciğim, olur şey değil bu! Bir ermiş gibi geçirmişsin yaşamı sen, çevrende olup biteni görmeden, işitmeden. Henny'nin zaten hiçbir zaman «İlk» i olmadı; hepsi de çok geç geliyorlardı oraya. Baban

öldü... geçelim. Onu yargılamak istemiyorum, ama sonunun çok yumuşak olduğunu da düşünüyorum gene.

— Susun artık, tüm bunlar geçmiş; zaten yeterince biliyorum geçmişi, yeter!

— Bu görüşü paylaşmıyorum. Hiçbir zaman yeterince bilinmez, en güçlü, geçmişi en çok bilendir, öylesine bilendir ki, bir kanıya ulaşamaz; çünkü bir kanıya varmak onun tutsağı olmaktır, ya da hiç olmazsa insana ket vurmaktır. Çevrene bak; ihtilal, komünizm, Ne oluyor? Bir sistem bir ötekini deviriyor. Ama birisinde de ötekindeki kadar tutsak insan. Sovyetler, cumhuriyet, krallık. Herhangi bir sisteme bağlı olarak özgür olunabilir mi? Tüm dünyanın özgür olması gerek, memleketlerin, devletlerin, ulusların değil. Tanrım! Uluslar... Hatta tek bir ad bile söz konusu olsa, bir adın tutsağı oluruz. Ana-babalar, kardeşler, bacılar, aile olmamalıydı, ama yalnız, insanlar... Gerçekten güçlü olabilmek için gereken şey bu. Komünizm'den hareket ederek Henny'ye geliyoruz. Onu yargılamaya çalış, daha ziyade bizi yargılamaya, ve ön yargılardan kurtularak, çocuğum. Ben ona elimi uzattığımda, senin düşünemediğin kadar düşmüştü o.

Gözümü kırpmadan İspanya gravürlerine bakıyorum, bu hiç tanımadığım kentlere. Thomas Falk'ın sözleri şöyle bir dokunup geçiyordu, hiçbir şey kavramıyordum.

— Dinle Théodore, diye devam etti, güzel erkek sesiyle, kökenini bir yana bırakalım, gene de burjuva sayılır ya, kendimizi bunun üzerine koymayı deneyelim. Her şeyi, kardeş değil, insan açısından gör, böylesi çok daha iyi. Henny yolunda yürüyecek, ben bunda ona yardım ediyorum. Tanıştığımız zaman, daha sevmemişti, hiç olmazsa yürekten sevmemişti. Bana gelince... geçelim. Yıldırım çarpmış gibi oldu. Ama ikimiz de biliyorduk ki bu sonsuza dek sürüp gitmezdi. Henny kendine bir durum hazırlamak, bir barınakta olmak, tehlikeye koşmamak istiyordu. Ellisine ulaşınca, bir aile pansiyonu yönetmeli ya da kız yeğenlerine gazinoda eşlik etmeli, bir çay salonu, ya da bir güzellik enstitüsü açmalıydı; bunun için fazla güzel o. Ne yazık ki yeterince zengin değilim... Öyleyse kapitalistin, büyük yatırımcının üstünlüğünü kabul edeceğim. Ona bir dost çevresi yarattım ve yakında onu Şikagolu Etsel

Green'e tanıtacağım. Biliyorsun, Harrow'da tanıdığım adam. Kim bilir, belki de tutar... Tek bir şey düşünüyorum, Henny'nin mutluluğunu. Yüzlerce kız tanıdım, Teddy'ciğim, ama Henny benim ilk kadınım. Bununla birlikte eğer Green, onu arzu ederse, duraksamıyacağım, Henny'nin durumu söz konusu. İşte sana söylemek istediğim bunlar Théodore. Sanıyorum, sen umduğumdan daha az usa uygun düşünüyorsun.

Artık dayananıiyordum, boğuluyordum, kapıyı bulmakta güçlük çektim.

Yeniden çağırdı beni:

— Bekle Théodore, sana bişey söylemeyi unuttum. Sahneye koyucu, Hermann Mucker ile bir görüş, seninle bir-iki deneme yapmak istiyordu. Onu daha önce Tabarin'e götürdüm senin numaranı göstermek için. Sen muhakkak sinemada oynamalısın azizim. Senin için ne düşündüğümü ve senden ne beklediğimi söylemek istemiyorum ama, eğer bir ortaklık kurabilseydim tek senin için filmciliğe başlayabileceğimi itiraf edebilirim sana.

Ondan ayrılırken ne durumdaydım söylememeyi yeğlerim... Ne kin duyabilirdim ona, ne horlayabilirdim, yıkılmıştım. Ülküm çatır çatır yıkılmıştı.

Gene de Mösyö Mücker'i görmeye gittim. Beni stüdyosuna götürdü ve birçok sahneler çevirtti. Makyajımı yaptım, yürüdüm, oturdum ağladım, hıçkırdım, gözyaşlarım akıncaya dek bakışımı diktim spotların üzerine.

Teşekkür ettiler. Fotojenik değildim. Zaten bişey ummamıştım.

Muhasebeci yardımcısıydım ve ilerleyebilirdim. Hayatım iyiye gidiyordu. Para kararlılık kazanmıştı, gene tek odada ve ananın mutfağında yaşamaya devam ediyordum. Birkaç mobilya onartmıştım, duvarlarda usta'ların yağlıboya resim kopyaları vardı. Yakınmamalıydım. Her gece bir-kaç mark kazanıyordum ama, her zaman yorgun ve bezgindim, bir ihtiyar gibi. Yirmi iki yaşında değildim...

Bir saat serbest kalınca konsere gidiyor, kitaplar satın alabiliyordum. Stefan beni seviyor ve bestelerini çalıyordu. Pazar sabahı, saatlerce piyanonun başında kalıyor ve istediğim: Schumann, Brahms, Bach çaldırabiliyordum ona. Gitgide daha bir giriyordum müziğin sonsuz büyük-

lüğüne. Bu müziği duyuyor, yaşayabileceğim sayısız dramları görüyordum. Yaşantım görüntülere çevriliyordu. Zorluk, doymamışlık, sevi, açlık, öykülere, güldürülere dönüşüyordu. Mutsuzluk beceriksizlik, hıçkırıklar gülüş oluyordu.

Buradaydım, dipdiriydim, kurtulmuştum; öyleyse tehlikeler kuruntulardan başka bişey değildi. Kendimden pek emin ve dengeli değildim, açıklaması gayet kolay, çünkü ayaklarım çok küçüktü ve her şeyi taşıyamıyorlardı. Her şeye dokunuyordum, insanlara, paraya. Ve her şey kaçıp gidiyordu elimden; ellerim de çok küçüktü. Eciş-bücüş bir bedenim vardı, çocuksuydu organlarım. Yürek ancak böylesine cılız bedenlerde daha yükselir. Sarsak organların taşıdığı bir ruhtan başka neydim? Bende neyi sevebilirdi insan? Özellikle kadınlar. Onlar güzelliği, gücü, kendilerine söz geçirenleri severler. Oysa her şey kaçıyordu benden...

Sevgili Stefancık, beni müzikle besledin. Ama bir ezgi vardı ki yaşamımda sen tanımıyordun. Lilian'dı bu.

Bazan, Stefan benim için çalarken, Lilian, yavaşcacık, gürültü yapmadan odaya kayıyordu. Kendini saklamak ister havasıyla, varlığını o anda ister istemez kabul ettiriyordu. Onu saran, ondan çıkan ezginin içine giriyordum. Bana seslenmek için, Lilian'ın bir aşağsar ses tonu vardı. Beni yaralayacak küçük düşürecek hiçbir fırsatı sektirmiyor, hattâ, beni küçümsemek için belirli bir topluluk olmasını yeğliyordu.

Pazar günü, akşam öncesi numaramı yapmaya gitmek için onlardan erken ayrılmalıydım. Evlerinde her zaman kalabalık vardı, Thomas'ın dostları, Stefan'ın arkadaşları...

Lilian, örneğin, önünde eğilince - Çünkü hiçbir zaman elini uzatmıyordu bana - beni inceden inceye süzerek ve bakışını, elbiselerimin kravatımın, ayakkabılarımın kusurlarına dikerek:

— Sizin sütünüz ve balınız, ve bir sürü koyunlarınız, develeriniz olmalı herhalde dedi.

Anlamadan baktığım için ve gençler hemencecik kahkahayı koyverdiklerinden devam ediyordu:

— Değil mi ya, siz, -bu sizin üzerine basıyordu,- siz

Ahdiatik'i iyi tanırsınız kuşkusuz. Tanrı'nın doğrulara süt ve bal, kendinden korkanlara da koyunlar ve develer ihsan ettiğini bilmiyor değilsinizdir. Siz her zaman doğru idiniz ve Tanrı'dan korkuyorsunuz.

Bundan sonra, Madam Falk boşuna bana eşlik ederek, kolunu omuzlarıma atıyor, boşuna uzun uzun konuşuyordu benimle. Stefan da. Bunun tersine Thomas Falk'ın meraklı gözü, bir laboratuvar deneyinde, bir canlı varlık açımında hazır bulunuyormuşcasına izliyordu beni.

Ya da, çay içilirken, Lilian yüksek sesle soruyordu bana :

— Bir kız kardeşiniz var, sanıyorum, Mösyö König, nerde acaba? Bize, birlikte bir bardak çay içmenin büyük zevkini bağışlıyamaz mı ha? Ne iş yapıyor?

Thomas Falk gülümsüyordu, sanırım, içtenlikle gülmek istiyordu. Kızkardeşini öpüyor ve :

— Madmazel König çok memnun olurdu, diyordu. Onu görmeye gitseydin. Bu fırsatla onu buyur edebilirdin hem.

Ben genç kızlarla gevezelik ederken, Lilian, salonun öteki ucundan soru yöneltiyordu bana :

— Eee, Théodore, hep oynuyorsunuz değil mi? Yeteneklerinizi bize göstermeliydiniz. Sonra, şaklaban kocanın yiğit karısı gibi parsa toplardım.

Kimse bu çıkışlara engel olamıyordu. Madam Falk'ın ve Stefanın onu değiştirmek için giriştiği zahmetleri düşünebiliyordum, ama Lilian'ın beni aşağsamak, daha derinden yaralamak için önceden uzun uzun düşündüğünü de sanıyordum.

Çok solgunlaşıyor ve çok iyi anlıyordum. Ama karşı tepki göstermiyordum. Belki gülümsüyordum, bazan çok sakince karşılık veriyordum, yelkenleri suya indiriyordu bunun üzerine.

Seviyordum onu...

Bana verdiği acıları da seviyordum. Ona borçlu olduğum yaraları hiçbir zaman iyileşmiş görmek istemiyordum. Onun için acı çekmek, onun tarafından acı çektirilmek öylesine tatlıydı ki...

Bana vermiş olduğu acının tatlılığının tadına daha bir varmak için uyumamaya zorluyordum kendimi.

Onu görüyordum, bu yaşamama yardım ediyordu.

Bir pazar onu yalnız buldum villada.

— Oturun, Mösyö, dedi yavaşca; size iletilecek dost - dileklerim var, biliyor musunuz kimden?

Henüz odanın ortasında ayakta duruyordum, hemen hemen sendeliyordum, hiçbir şey görmez olmuştum.

Bir koltuğa oturmuş, ileri-geri sallanıyordu. Çevremde herşey dönüyordu sanki.

— Dün kardeşinizle konuştum. Zaten sık sık görüşüyoruz. Sizden söz etti uzun uzun. Senli benliyiz oldukça. Kardeşim dlyorum ona. Kız kardeşim olmasını hep istemişimdir. Kardeş ise erkektir ve oldukları gözle bakılmayan erkekler ilglnç değildir.

Gözlerini kapamıştı, ondan başka bişey görmüyordum.

— Eğer ben her zaman Lilian olmaya mahkûm olmasaydım; isterdim, isterdim ki...

Ve alçak sesle mırıldanıyordu kendi kendine, ben orda yokmuşum gibi.

— İpeğe dokunurmuşcasına yumuşakmış; Thomas böyle diyor. Gerçekten seviyor onu, bununla birlikte, Thomas vaz geçerdi ondan... Evet, güller topladım geceleyin...

Ve, bir düşteymiş gibi, lirik deyişlerini söylemeye devam ediyordu. Blrden bana baktı:

Taç yaprakları dağılıyordu

Usulca düşüyordu çığ,

Beni seviyordu Lilian...

Gözlerimin içine bakmaya devam ediyor

«Demek bilmiyorsun, aşkından öldüğümü görmüyor musun, sevgilim...» der gibiydi...

Ayaklarının yanına oturdum. Koltuğunu durdurdu, başımı eğdim, ve dizine deydi başım. İlk kez dokunuyordum Kadına...

Yavaş sesle devam ediyordu Lilian :

Ve çılgın öpücükler
Ateş dudaklarından
Geceleyin derlediğim.
Ve çiğe benzeyen
O gözyaşları
Düşerdi gözlerinden.

Birdenbire, dizi alnımı ittirdi ve kendini arkaya attı Lilian, hep sallanmaya devam ederek, soğuk ve sakince :

— Ama delisiniz siz.

Bedeninin kokusu içime işleyip de, esrikleştirinceye dek geçen bir zamandan sonra, aynı soğuk ve sakin tonla yineledi :

— Kuşkusuz delisiniz.

●

Bu, tek sevisel serüvenim oldu. Bunu beklemeliydim.

Merdivenleri koşarak indim. Hiç kimseyle karşılaşmadım ve bana iyi geldi bu.

Bir kez, tek bir kez, bir düş kurmuştum. Düşün bile acıması yoktu bana karşı, terkediyordu o da.

Koşuyor, duruyor, sonra yeniden başlıyordum koşuya. Sokaklar beni yutuyorlardı. Önümde, dosdoğru, Kaiserdamm, Bismarkstrasse, Zoo yolu, «Unter den Linden», hep önümde, dosdoğru.

Ve Lilian...

Seviyordum onu.

Yalnız çirkin bir erkeğin sevmeyi bildiğince seviyordum onu. Ama neydim ben öyleyse? Bacaklarının üstünde pek dengesi olmayan küçük bir çocuk. Dünya çabuk dönüyordu benim için. Elim çok küçüktü mutluluğu tutmak için. Her şey kaçıyordu benden. Ne kalıyordu peki bana? Friedrichstrasse. Bir pazar: her şey dingindi. İlk kez görüyordum Berlin'i; sessiz, görkemli bir kentti...

Bir mağazanın önünde durdum. Her boyda deri, hint hurması dalından sandıklar. Yolculuğa gerekli örtüler, şapka kutuları, çantalar. Dünyayı, evet dünyayı görmek..:

Ama aynada gördüm kendimi, küçük bir adamcağız, anlamsız, gülünç. Ve diz çökmüştüm Lilian'ın önünde. Ben... ve «seni seviyorum» demeye çekinmemiştim.

Kendime birden bire bir kişilik buldum. Hem ne acayip bir kişilik...

Zavallı Teddy.

Beni soğukça geri itmiş gayet sakin :

«Ama delisiniz» demişti.

Bağışlayın beni Lilian. Nasıl oldu da çekinmedim sanki. Hepiniz bağışlayın beni.

Evimde olmak isterdim. Bu bitmez tükenmez Friedrichstrasse, Stettinerbahno. Baba beni burada dilendirmişti... Gartenstrasse. Yukarıdaki pencerelerimiz... Geçmiş... Hayalet ya da dost varlık, ana...

Evimdeydim. Çevreme bakınıyordum. Her şey yerli yerinde. En küçük bir gürültü yok. Kağıt aldım ve iki mektup yazmaya başladım.

«Henny, Bana sık sık ve gayet kibarca yazıyorsun. Ama mektuplarında her zaman bişeyler eksik. Rica ediyorum, yaz bana, beni bağışladığını yaz.»

Ve mahpus için :

«Marc, sevgili kardeşim, sana bir şey yazmalıyım. Belki anlamıyacaksın ama, gene de sana söylemeliyim bunu; ana, kendisi için seni kucaklamak görevini veriyor bana.»

Ve en iyisini yaptım sandım.

Hep oradaydım, yaşamaya devam ediyordum, düş kurmuyordum artık. Her şeyi yitirmiştim, Lilian'ı, annesini Stefan'ı, bu dünyadaki son dostlukları. Çünkü artık hiçbir zaman dönemezdim evlerine... Her şey gerçekti, yine de gerçekdışıydı. Yatağın altında ananın çamaşır teknesi vardı. Bir gün önce çamaşırımı yıkamıştım; Lilian'a : sizi seviyorum, demiştim...

Buradaydım. Burada kalıyorum. Tanrım, başka ne yapabilirim?

●

Yazmayı bitirdim.

Her sonun bir başlangıç olduğu gerçek değil. Çünkü

buradayım, burada kalacağım ve hiçbir şey değişmeyecek.

Wedding'in bir yapımevinde muhasebeciyim. Her gün küçük sahnelerimi oynuyorum. Zaman zaman kısa bir aralık. Başka kısa dramlar buldum. Kamera karşısında yeniden bir küçük deneme yaptım, ama belli bir şekilde fotojenik değildim. Param var. Tutumlu değilim. Ananın anısına ihanet mi ettim? Her şeyi veriyorum... Her zaman aynı evde oturuyorum ve hepsi sıraca hastalığına yakalanmış beş çocuğuyla mahzende oturan marangoz artık o kadar mutsuz değil, daha başkaları da... Ama yeterli değil bu. Milyonlar, milyonlar versem bile gene yetmez, asla...

Bu arada bir ailenin açlığını dindiriyorum. Ama tüm dünyanın açlığı? Hiçbir servet buna yetmez. Yoksulluk doğa'nın bir yasası mı?

Yaşantımın öyküsüne başladığımdan bu yana altı ay geçti. Bu zaman boyunca çalıştım, hizmet ettim, her gün bir saatim olmadı yazmak için. Tek, yoksul doğan bir insanın olabileceği kadar paranın çekiciliğine duygusuzum. Zengin bir insan, açlıktan acı çekmemek için kaçınılmaz ve gerekli olan şeyi horladığımı, hiç bir zaman anlamıyacak. Dünyayı, hattâ insanı satın alabileceğimiz kirli para.

Ya Madam Faik, ya Lilian? Kuşkusuz, yanımdan geçerken otosu bana çamur sıçratacak zengin bir kadın. Stefan Los Angeles'de müzik yapıyor. Beni anımsıyor mu?

Buradayım ben. Ne yapmalıyım?

Bilseydim eğer...

Ama varlığımın yararlı olduğunu biliyorum. Platon'dan biliyorum ki yararlı olan her şey hoştur.

Sert çarpılmıştım ve bu acıları şükranla anamıyorum; bununla birlikte yazgıya yol gösteren elin usa uygunluğuna inanıyorum. Bir dileği, bir amacı vardı belki.

Hep düşündüm bunu. Hayattan hiçbir zaman umutsuzluğa düşmedim. Ondan kurtulmayı denemedim hiç. Ana ölmüştü yine de direncimi yitirmemiştim. Henny düştü, Marc düştü. Göğüs gerdim. Her şeye herhangi bir anlam veriyorum. Böylece yaşıyorum işte.

Bazan, akşam, vaktim olunca, Stralsunderstrasse'daki okula gitmek için yürüdüğüm yola sapıyorum yeniden. Müdür emekliye ayrıldı. Rudolph Rauscher öldü. Villaya gidiyorum, önünde duruyorum. Yabancılar oturuyor orda.

Diana Fiori burada öldürdü kendini. Şimdi çok yüksek bir çit yolu geçmeyi engelliyor. Düşkünler gece yurduna gidiyorum ve binlerle oraya akan kardeşlerime bakıyorum. Hayır, toplumsal sorun yok, öyle olsa çözüm yolu bulunurdu belki şimdiye dek. Sefaletten ve yoksulluktan başka bişey yok. İnsanlığın yasası. Hayvan evcilse açlıktan ölmek tehlikesiyle karşılaşmaz. Özgür oldukça asla.

Daha bugün, ölümcül iki çocuğunu hastaneye götürdü marangoz. Verem. Ya öteki üç?

Avluda oynadıklarını görüyorum.

Odamın pencerelerinin yanında duruyor hep helâlar. Pis kokuyor. Konut yok. Yüzbinlerce insan, karanlıkta, rutubette ölüp gidiyor. Görüyorum bunu, biliyorum, ama ne gelir elimden?

Humboldhaine'de ıslık çalıyordu rüzgâr. Wedding'den Gesundbrunnen'e dek her şey çiçekleniyor ve yoksul insanlar gülümsüyor. Ben geziniyorum; üzerleri moloz kalıntıları ve çörçöple kaplı boş alanlar daima var.. Burada çağırmıştı anayı Henny. Ve ıssız sokakları, açık hayvan ağızlarına benzer alanları ve taşlardan oyulmuş, çürümüş, pis kokan dişleri andıran evleriyle Berlin hep önümde. Rayların üzerinde, yoksulluğu sefaletle birleştirerek uzanıp duruyor köprü. Ve yukarda, Moskovadan gelen pilot, yoksulluk ve sefaletten başka ne gördü?...

Sise gömüldü Berlin. Yapımevlerinin düdükleri çalıyor. Bu gök mü? Yalnız kent var, kent ve kaygısı. Ama bu kaygı, bu sefalet her yerde var, her zaman var olacak. Londra, Paris, Lizbon, Liverpol, Dulbin, Marsilya, Roma, Leningrad, Şanghay, Nevyork.. Ve Londra'da, ve Paris'te, ve Lizbon'da, Liverpol'da, Marsilya'da, Roma'da ve Leningrad'da ve Şanghay'da ve Nevyork'ta ve Bostonda ve Hamburg'ta çirkef, her yanda açlık, mutsuzluk, kıya.

Benim küçük muhasebeci olarak kalmam mutlu bişey, çünkü ancak böylece «kendi evimde» yim, ananın öylesine sert zorluk çektiği, Marc'ın ilk kötülüğünü yaptığı, Henny'nin sürtmeğe başladığı Wedding'le Gesundbrunnen arasında. Eski, kara sokaklar, tozlu halk bahçesi, kömür çaldığımız demir yolu rayları, sokaklardan toplayıp tütün sattığım - bir pipoluk bir feninge - düşkünler gece yurdu.

Yüreğim burda dinleniyor biraz.

Ve uzun zaman yaşayacağım böylece. Ölüm... Gülüyorum ona.

Ondan daha güçlüyüm ben. Ana sönüp gittiğinde yakından dokundum ona ben, bununla birlikte, ondan kurtuldum. Yaşayabildim, hatta Lilian'ın... Lilian'ın...

Halâ seviyor muyum onu?

Her şey var yaşamımda, yalnız sevi yok. Tek bir kadın sevdi beni: Çünkü anamdı benim... Yapayalnızım. Ve hep de böyle olacak. Senin odanda kalıyorum ana, patates pişiriyorum, çamaşırımı yıkıyorum, Marc'ın dönüp benimle oturmasını diliyorum. İkimiz, yoksulluğumuzda mutlu olabiliriz.

Ne güzeldir, cumartesi, çocukluğumun sokakları. Şapkasız kızların, süveterli oğlanların, pazar günü için birazcık et satın almak isteyen anaların, şarapçıya borçlarını ödeyen erkeklerin uğultuları arasında geziniyorum orda. Besbelli, çok güzel kokmuyor, ne insanlar, ne et-balık, mağazaları, ne at eti kasapları. Dörtyol ağzı gürlüyor şimdiden, sinemaların girişleri pırıl pırıl ışıldıyor, fonograflar hımhımlıyor. Bu solgun kaba ya da sönük, kötülük akan ya da umutsuz yüzlere bakıyorum. Çoğu gülüyor. Bunun için çok şey gerekmez onlara. Analarının kucaklarında kansız yüzlerini görüyorum çocukların. Onların hepsini öylesine, öylesine yakın hissediyorum ki kendime, duygulanıyorum.

Seviyorum bu insanları. Kardeşlerim onlar. Hırsızlar, orospular, kötü çocuklar ve ayyaşlar, evet seviyorum onları. Ben onlardanım çünkü ihtiyaçları var bana. Bununla birlikte ne yapabilirdim onlar için?

Oh! Yarım kilo ekmek, bir kilo patates, yarım kilosu altı feninge balık başlarıyla dolu erzak fileleri... Sütçü dükkanlarının önünde özlemli bakışlar, pastanelerin önünde çocukların boyun büküşü... Onlardan birinin elinden tutup da «Hangisini istiyorsun?» diye sormakla ne büyük sevinç duyuyorum.

Biliyorum, görüyorum, güçlenen bir proletarya var: sinemaları var, konserleri, konferansları, kültür-fizik dersleri koroları, halk üniversiteleri, sendikaları ve spor dernekleri var...

Bir işçi gençliği var, ve alabildiğine yararlanıyorlar hayattan. Ana-babaları bir okuma derneğinin ya da bir halk tiyatrosunun üyeleri.

Ama benim düşündüğüm onlar değil; özsaygısı, siyasal amacı olan proletarya değil. Yoksulları, toplumun beşinci sınıfını düşünüyorum ben. Toplayın bir salona binlerce yoksulu yine de başka yoksullar vardır kapıda.

Gençliğimi anımsıyorum ve gençliği bana benzeyenleri düşünüyorum. Tanrının bile hiçbir şey gelmiyor elinden. Hiç bir tanrı yaratığının karanlıklarında tehlikeye atılmayı göze alamıyor; farelerin insan göğüslerinde ısınmaya geldikleri, çocuklarını besleyebilmek için, analarının çöplüklerde bir ekmek kırıntısı bulmaya gittikleri bu yerlere gelmeye cesaret edemiyor tanrı. Onlar için azıcık sevgi olsaydı bari!

Yaşıyorum ve hiç bir zaman ölmeyeceğim...

Invalides dokağında dileniyorum hep, aynı adı taşımasam bile, başka birisi bile olsa el açan. Şunları yazarken, Berlin'de, Londra'da, Paris'te, Amsterdam'da insanlar dileniyor hep. Ve hep ben'im dilenen; yoksulların çocuğu. Ölümümden çok sonra, tirtir titreyen aç bir çocuk avuç açacak sokağın köşesinde, önünden geçeceksiniz, görmeyeceksiniz, işitmeyeceksiniz bile. Ve o sapsarı, titreyerek mırıldanacak:

«Açım! Açım!»

yücel
yayınları

açım

georg fink

Georg Fink, bu romanda, bizzat yaşadığı tüyler ürpertici durumları anlatıyor. Yer Almanya, zaman 1918 yazı. Savaşlar, ayaklanmalar, ihtilaller zamanı.

"Her sokak köşesinde tellallar, esrar, çıplak gösteriler, yasak zevkler sunuyordu. Otolar baş döndürücü bir hızla geçiyor, yabancılar her şeyi satın alıyorlardı: kadınlar, çocuklar bir İngiliz lirasına, bir dolara. Yeter ki satılacak bir şey bulunsun. Analar kızlarının güzelliğine paha biçiyor, yaşlılar "oğlancıklarının" utancı içinde yaşıyorlardı. Eski zenginler terkediyordu evlerini. Kumarhane, randevuevi, masaj ve kürtaj salonu olmuştu hepsi.

Kan beynimize sıçramıştı. Sokakta yalnız ayaklanmadan ve dünya ihtilalinden söz ediliyordu."

KAPAK BASKISI : TEKİN OFSET 26 31 11
Filmler Ebru Grafik 27 28 77